COMENTARII LA TEXTELE DIN PERIODICE

1882

CRONICA ANULUI 1881
1. ROMÂNIA II. STRĂINĂTATEA

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 1, 1 ianuarie 1882, p. 1—2; nr. 2, 3 ianuarie 1882, p. 1—2. Editorial: *Bucureşti, 2 ianuarie 1882.*

Eminescu întocmeşte cronica evenimentelor interne şi externe pe baza editorialelor şi articolelor publicate în cursul anului expirat. Acest aspect iese în evidenţă prin atenţia ce-o acordă situaţiei din Irlanda, mişcării antisemite din Germania şi Rusia şi instabilităţii vieţii politice din Balcani. Eminescu readuce în discuţie situaţia din Irlanda spre a atrage atenţia asupra vieţii ţărănimii din ţara noastră. Mişcarea antisemită din Imperiul ţarist şi austriac determină emigrarea unui mare număr de evrei care găsesc la noi cea mai largă ospitalitate.

Conferinţa naţională ţinută la Sibiu se înscrie ca un eveniment de cea mai mare însemnătate în viaţa politica a românilor din Imperiul austro-ungar. Acum se constituie Partidul Naţional Român şi se fixează programul acestuia în lupta pentru cucerirea libertăţii naţionale (OPERE, IX, 522).

Eminescu meditează la poziţia omului în Univers în raport cu scurgerea timpului ,,... timpul curge alături cu el, şi numai omul, având pururea în faţă ziua de azi, eternul prezent, pune pietre de hotar între lucruri ce au trecut pentru totdeauna...” Poetul transferă aici teza din poezia *Cu mâne zilele-ţi adaugi,* elaborată în 1879, preluând de acolo până şi frazarea:

> Cu mâne zilele-ţi adaogi,
> Cu ieri viaţa ta o scazi
> Şi ai cu toate astea-n faţă
> De-a pururi ziua cea de azi.

Cotidianul bucureştean deschide primul număr cu editorialul programatic al lui Gr. G. Păucescu, care ia locul lui Eminescu la conducerea ziarului. Noul director expune principiile după care se va călăuzi în misiunea ce i se încredinţa de Partidul conservator şi stabileşte, ca obiective principale în activitatea ziarului, combaterea reformelor propuse de guvernul liberal privind digibilitatea magistraturii şi Legea tocmelilor agricole. Atenţie mai mare va acorda însă reformei Legii tocmelilor agricole.

Gr. G. Păucescu informează publicul şi asupra măsurilor organizatorice pe care le ia. „Pentru a ridica ziarul la importanţa ce trebuie să aibă organul celui mai însemnat şi mai numeros partid din ţară — arată el — ne-am asigurat pe lângă vechii redactori ai ziarului concursul dd. G. Marian, destul de cunoscut din scrierile sale anterioare şi al d-lui N. Christescu al cărui tânăr talent a fost apreciat de toţi cititorii ziarului ,,Dreptul”.

Pre lângă aceasta s-a instituit pe lângă redacţiune un comitet compus din câţiva din tinerii cei mai distinşi ai societăţii noastre şi a cărui misiune va fi de a veghea ca ideile susţinute în ziar să fie conforme cu tendinţele partidului”.

G. Marian (1843—1900) era cunoscut, când îl aduce Gr. G. Păucescu în redacţie, ca autor dramatic şi publicist. Colaborează la „Revista contimporană”, ,,Presa”, ,,Traian”, „Românul” (72, 553). T. Maiorescu nu avea părere bună despre el şi în studiul său *Beţia de cuvinte în ,,Revista contimporană”* din 1873, îl persiflează pentru încercarea de-a introduce în literatura noastră ,,«la causerie» ca la Paris” şi pentru „ameţeala” în privinţa ,,numelor proprii”. Prietenia cu Gr. G. Păucescu explică aducerea sa în redacţia ziarului conservator. Gr. G. Păucescu nu ţine însă seama de atestatul lui Maiorescu şi nici de faptul că G. Marian colabora la publicaţiile antijunimiste şi liberale. Acesta pare să fie motivul pentru care îl concediază numai după câteva săptămâni de la intrarea în redacţie. Informează cititorii în 19 ianuarie 1882 că noul redactor se retrăgea la ,,interesele sale private” (v. *infra,* p. 433).

Nicolae Christescu îşi trece doctoratul în drept la Bucureşti, cu teza *Despre substituţie,* pe care o tipăreşte în 1879. Colaborează la „Dreptul”, revista lui Gr. G. Păucescu fondată în 1871 şi care apare, cu unele întreruperi, până în 1916. Intră în redacţia „Timpului”, ca al doilea redactor, alături de Eminescu, pentru partea politică. Editorialele sale nu au, evident, strălucirea celor eminesciene, însă se remarcă prin argumentare şi mânuirea frazei. N. Christescu rămâne în redacţie până în 9 februarie 1883, când se retrage ,,silit de ocupaţiunile sale” (v. *infra,* p. 500).

[„ZIARUL «PRESSE» DIN VIENA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 6, 10 ianuarie 1882, p. 2.

Ziarul vienez ,,Die Presse” caracterizează situaţia politică din România în articolul *Die rumänische Ministerkrisis* publicat în 2/14 ianuarie 1882 [1].

Termenii folosiţi în prezentarea lui I. C. Brătianu, C. A. Rosetti şi a liberalilor în general sunt şi cei întâlniţi în articolele lui Eminescu din 1877- 1883.

[1] DPR. XXXV (1882), nr. 14, [2] 14 ian., p. 1-2.

UN PROFESOR DE LIMBĂ ROMÂNĂ *FĂRĂ A O ŞTI*

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 6, 10 ianuarie 1882, p. 3.

Eminescu reproduce articolul *Greşeli de limbă* din „Războiul” din 5 ianuarie 1882.[1]

Ziarul era cel mai puţin îndreptăţit să-şi asume rolul de profesor de Română, aşa cum se vede şi din articol.

[1] RESB, (1882), nr. 1611, 5 ian., p. 2.

[„SE PARE CĂ ZÂZANIA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 8, 13 ianuarie 1882, p. 1 . Al doilea editorial.

Polemica cu ,,Binele public” are ca punct de plecare editorialul *Bucureşti, 9 ianuarie,* publicat în acest ziar în 10 ianuarie 1882. ,,Acum dacă «Timpul» — se arată aici — vrea să aleagă pe viitor domiciliul chiar în propriul altar al democraţiei, încă şi mai bine” [1].

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” denunţa „intrigile partidului de la putere”[2]. Reproduce un fragment (,,<< Binele public »crede că... al opoziţiei”).

Eminescu respinge, cum face şi în alte articole, ideea creării unui al treilea partid de guvernământ.

[1] BP, IV (1882), nr. 31, 10 ian” p. 1.
[2] RL, VI (1882), nr. 1372, 14 ian., p. 2-3. *(Arena ziarelor).*

[,,«ROMÂNUL» ESTE ŞI MAI NEDREPT...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 8, 13 ianuarie 1882, p. 1. Al treilea editorial.

Oficiosul guvernamental dă lecţii de logică într-un articol *[,,Dar să venim la cele urmate...”],* publicat în 10 ianuarie 1882. Liberalismul constă — se arată aici — ,,în dreptate deopotrivă pentru toţi...” [1].

Asemenea afirmaţii veneau în contradicţie cu situaţia privilegiată a lui C. A. Rosetti (OPERE. XI, 114—145) şi a altor fruntaşi liberali care încasau sume importante din visteria statului.

[1] ROM. XXVI (1882), 10 ian., p. 21.

[„DISCUŢIA ISCATĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 9, 14 ianuarie 1882, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 346—351.

Acuzaţia adusă ,,Timpului” de ,,Binele public”, potrivit căreia împărţea ţara în ,,roşii” şi ,,albi”, este cuprinsă în editorialul *Bucureşti, 9 ianuarie 1882,* publicat în 10 ianuarie 1882[1]. Eminescu contestă că ar fi făcut vreodată o asemenea afirmaţie. „Românul” îl critica, pe de altă parte, pentru faptul că restrângea ,,drepturile şi libertăţile poporului”[2]. Poetul se pronunţă împotriva sufragiului universal, întrucât o parte a populaţiei nu avea cultura necesară şi putea să. cadă victimă politicianismului. Istoria va confirma această previziune a sa.

„România liberă” aprecia că ,,Timpul” zugrăvea ,,năzuinţa despotismului şi a demagogiei”[3].

Reproduce finalul (,,Să-i spunem noi. . . o discuţie serioasă").

„Liberalul", ziarul ieşean, critică, tezele lui Eminescu în două editoriale, *Iaşi, 16 ianuarie 1882 şi Iaşi, 18 ianuarie 1882,* pe motiv că nu toţi cei care erau bogaţi se puteau considera culţi şi nu toţi cei săraci, inculţi [4].

Eminescu se pronunţă împotriva privilegiilor şi admite înălţarea în ierarhia socială numai pe baza muncii. Exemplul războiului dintre romani şi cartaginezi îl dă şi în articolele din ,,Curierul de Iaşi" din 1876-1877 (OPERE, IX, 354). Am întâlnit în alte articole şi expresia „naturi catilinare". Găsim şi în manuscrise concepte pentru acest editorial (v. *supra,* p. 337).

[1] BP, IV (1882), nr. 31, 10 ian., p. 1.
[2] ROM, XXVI (1882), 10 ian., p. 21 *(Bucureşti,* 9/21 *calendar 1882).*
[3] RL, VI (1882), nr. 1373, 15 ian., p 3 *(Arena ziarelor).*
[4] LIB, III (1882), nr. 12, 17 ian" p, 1; nr. 13, 19 ian., p. 1.

[„«ROMÂNUL» NU ARE CUVÂNT..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 10, 15 ianuarie 1882, p, 1—2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV. Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R.. 1939, p. 352—357.

Oficiosul guvernamental ironizează întrunirea proprietarilor din Iaşi în editorialul *Bucureşti, 12/24 calendar 1882,* publicat în 13 ianuarie 1882. ,,Întrunirea a avut caracterul — scrie ziarul — conventiculelor stăpânilor de negri" [1]. Comitetul de iniţiativă din Iaşi organizează această întrunire ca răspuns la proiectul lui C, A. Rosetti de reformă a *Legii tocmelilor agricole* cu care ne ocupăm mai departe (v. *infra,* p.439). Întrunirea se ţine în 8 şi 9 ianuarie 1882, sub preşedinţia lui V. Alecsandri şi la ea participă M. Kogălniceanu, Gr. Sturdza, Lascăr Catargiu, Al. Holban, D. Rosetti, P. P. Carp, I. Negruzzi, L. Negruzzi, N. Rosnovanu, N. Gane, D. Tacu. „Liberalul" scrie că la întrunire luară parte 150-160 de proprietari[2]. Participanţii la întrunire întocmesc şi o petiţie în trei puncte: 1) Problema ţărănească fiind una de interes naţional nu se putea rezolva prin circulări ministeriale, 2) Complexitatea şi implicaţiile chestiunii ţărăneşti cereau ,,studii aprofundate şi conştiincioase", 3) Elaborarea noii legi nu putea încălca principiile Constituţiei[3]. Petiţia este citită de P. P. Carp în Adunarea deputaţilor şi în Senat. Dezbaterile în Corpurile legiuitoare durară mai bine de două luni [4].

Participanţii la întrunirea de la Iaşi nu erau numai conservatori şi este suficient să fie amintiţi A. Holban, deputat, înainte de 1883, în guvernul liberal, ori M. Kogălniceanu, ministru, în mai multe rânduri, în acelaşi guvern. Participanţii la întrunirea de la Iaşi recunosc necesitatea modificării *Legii tocmelilor agricole* însă consideră, cum arată în petiţia lor, că o asemenea acţiune, cu implicaţii economice şi politice, nu se putea întreprinde fără cercetări prealabile în toate judeţele ţării.

Eminescu împărtăşea opinia potrivit căreia problema agrară avea deopotrivă implicaţii economice şi politice. Amânarea rezolvării acestei probleme crea un teren favorabil pentru extinderea şi la noi a mişcării nihiliste din Rusia, care folosea crima ca principală armă în lupta politică. Poetul considera, pe de altă parte, că amânarea rezolvării problemei ţărăneşti favoriza pătrunderea şi la sate a ,,capitalismului prădalnic". Primejdia îi apărea cu atât mai gravă cu cât ţările apusene decretară politică de stat dirijarea spre ţara noastră a elementelor care reprezentau, aici, „capitalismul prădalnic". Acestei politici de stat caută să i se dea şi o bază ştiinţifică, prin studii întocmite de unii din cei mai mari economişti ai vremii. Wilhelm Roscher (1817—1877) era autorul unor tratate ca *Grundriss zu Vorlesungen über die*

---

*Staatswirtschaft (*1843) şi *Geschichte der Nationalokonomik in Deutschland* (1874), *Nationalokonomik des Handels — und Gewerbfluisses* (1881). Röscher este fondatorul şcolii istorice germane de economie politică. Friedrich List (1789—1846) se face cunoscut prin tratatul *Das nationale System der politische Oekonomie* (1841), tradus şi în româneşte în 1887 şi 1973[5]. Eminescu pune la contribuţie acest tratat şi în alte lucrări ale sale. Fragmentul pe care îl citează face parte din ultimul capitol al tratatului, în care se prezintă ,,politica comercială a naţiunii germane"[6]. Poetul se pronunţă împotriva politicii expansioniste germane, cunoscută sub numele „Drang nach Osten" şi cu alt prilej, când comentează articolul din ,,Berliner Boerser Courrier", din care reproduce, cum face şi în editorialul de faţă (OPERE, XII, 263—264).

Consecinţele pătrundem elementelor ,,capitalismului prădalnic" în lumea satelor sunt ilustrate de Eminescu cu date extrase din statisticile demografice. Poetul îşi întocmeşte un conspect, *Sporul populaţiunii rurale în a. 1877,* păstrat în manuscrisul 3270, 60, pe care îl pune la contribuţie şi în alte articole. Transformarea ţării noastre în ,,suburbie" a metropolei este numită aici „cotropirea economică" ce venea din ,,apus".

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" critică guvernul liberal ,,pe dreaptă socoteală"[7]. Reproduce un fragment (,,Dacă pe d-nii ce m-au guvernat...în toată ţara"). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt", în prezentarea presei româneşti [8].

Comentatorii operei lui Eminescu consideră că poetul se situa pe poziţiile conservatorilor

când se ocupa de problema ţărănească. Se ignorează cu bună ştiinţă sau nu declaraţii categorice ca cea din editorialul de faţă, potrivit cărora nu ţinea seama de partidele politice (,,albii" sau ,,roşii") când erau la mijloc interesele ţării. Nu vedem, pe de altă parte, cum am putea justifica, dacă se situa pe poziţia conservatorilor, readucerea în discuţie publică a ,,procederilor vestitului Uhrinovski". Comentatorilor operei lui Eminescu nu le spune desigur nimic acest nume. Iosif Uhrinovski, ,,mare exploatator de moşii" în judeţul Dorohoi, jefuieşte ţărănimea în mod sălbatic. „Când a intrat domnul Ohrinoschi în arenda moşiei Pârâului Negru — scrie Ion Ionescu de la Brad — erau în sat 70 de oameni cu boi şi 35 fără boi; iară în anul acesta, ieşind de pe moşie, s-au găsit 25 oameni cu boi şi 70 fără boi. Starea locuitorilor dar a scăzut, pe când aceea a arendaşului a crescut" [9]. După ce sărăceşte sătenii de aici, arendaşul se mută pe moşiile vecine. Nu interesează naţionalitatea arendaşului, ci practicile sale în exploatarea ţărănimii. Uhrinovski este implicat, între 1864 şi 1871, în nu mai puţin de 41 de acţiuni penale[10]. Plângerile sătenilor sunt nesocotite de administraţia din guvernarea conservatoare, care îi pune la dispoziţie, de altfel, şi agenţi, să sechestreze bunurile ţăranilor şi să-i arunce în închisoare.

Eminescu are în vedere aspecte ale procesului de înrăutăţire a situaţiei ţăranilor, de agravare a condiţiilor de muncă impuse de proprietari şi arendaşi, ca urmare a promulgării legii pentru tocmelile agricole din 1872. Dosarele judecătoreşti din acea vreme aduc numeroase informaţii din care rezultă că un mare număr de proprietari şi arendaşi, nu numai evrei, ci şi români, greci, armeni, săvârşesc tot felul de abuzuri şi silnicii împotriva „cultivatorilor de pământ".

Eminescu porneşte în acest articol de la dosarele lui Iosif Uhrinovski şi absolutizează situaţiile criticate, punându-le exclusiv pe seama arendaşilor evrei. Asemenea abuzuri nu erau însă monopolul exclusiv al acestora, ci al unei întregi categorii sociale de exploatatori, care ocupau un loc important în structura agrară a României din secolul trecut.

Eminescu situează, în acest editorial, pentru prima dată, pe acelaşi plan organizarea muncii agricole şi apărarea muncii industriale şi le prezintă ca o problemă atât economică, precum şi una de asigurare a existenţei naţionale.

---

[1] ROM, XXVI (1882), 13 ian., p. 29. [2] LIB, III (1882), nr. 8, 13 ian., p. 2-.3 *(întrunirea din casele d-lui Ceamara de la Iaşi).*

[3] *Idem* nr. 6, 10 ian., p. 1.

[4] Radu Rosetti, *Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească.* Scria II. Volumul I. Legile de tocmeli agricole. Ploieşti, Tipografia ,,Progresul", 1907, p. 79—804.

[6] Friedrich List, *Sistem naţional de economie politică.* Traducere de I. Papiniu. Cu o prefaţăde P.S. Aurelian. Bucureşti, Tipografia Curţii Regale, 1887; *Sistemul naţional de economie politică.* Ediţie îngrijită de prof. dr.Ivanciu Nicolae-Valeanu, dr. Victor Vasiloni şi dr. Dan Răducanu. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.

[8] Friedrich List, *Das nationale System der politischen Oekonomie.* Stuttgart, Verlag der I.G. Gottaschen Buchhandlung, 1877, p. 349.

[7] RL, VI (1882), nr. 1374, 16 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[8] BTAG, III (1882), nr. 19, 16/26 ian., p. 2 *(Inland).*

[9] Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura română în judeţul Dorohoi.* Bucureşti, Imprimeria Statului, 1866, p. 283.

[10] Gh. Cristea, *Contribuţii la istoria problemei agrare.* Învoielile agricole (1866— 1882). Legislaţie şi aplicare. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 81.

[„DIN FRANŢA NE-A VENIT..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 12, 17 ianuarie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reţine din evenimentele internaţionale îndeosebi acelea care serveau tezei sale cu privire la rolul nefast al demagogiei în viaţa politică. Poetul avertizează, de fapt, guvernul liberal, când scrie că cine se serveşte de demagogie, fie şi numai o singură dată, sfârşeşte ca victimă a acesteia. Asupra situaţiei din Franţa revine, peste câteva zile — şi tot pentru faptul că oferea un exemplu similar cu situaţia din ţara noastră.

[„ÎN SFÂRŞIT «ROMÂNUL» NE-A SPUS..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 13. 19 ianuarie 1882, p. 1.

Informaţia privind demisia lui C. A. Rosetti din funcţia de ministru de interne este cuprinsă, în articolul *[„Ieri seară a fost întrunire ..."],* publicat în „Românul" în 17 ianuarie 1882[1]. Se arată aici că stăruinţele depuse de cunoscuţi să nu-şi dea demisia rămân fără rezultat. C. A. Rosetti declară că preferă să desfăşoare activitate ca „simplu deputat liber". Presa discută însă despre demisia lui C. A. Rosetti încă din decembrie 1881[2].

Cotidianul bucureştean publică în acest număr şi o informaţie pe care o transcriem: ,,Anunţăm cu părere de rău lectorilor noştri că d. G. Marian, obligat de interesele sale private, ne-a declarat că timpul nu-i permite a mai lua parte la redacţiunea acestui ziar". G. Marian se vedea silit să părăsească redacţia, după câte se pare, ca urmare a orientării sale

politice (v. *supra,* p, 430).

[1] *ROM.* XXVI (1882). 17 ian" p. *45.*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1291, 29 dec./10 ian., p. 1.

[„NU MAI E LA MODĂ…"]

Se publică în „Timpul", VII. nr. 15, 21 ianuarie 1882, p. 1—2. Al doilea editorial.

Eminescu continuă discuţia în legătură cu proiectul de reformă a *Legii tocmelilor agricole,* iniţiat de C. A. Rosetti, venit la conducerea Ministerului de Interne în octombrie 1881. Adoptată în martie 1866, ca urmare a realităţilor impuse de reforma agrară din 1864, legea avea caracter excepţional prin faptul că încălca principiile constituţionale şi stabilea *,,un* regim juridic părtinitor şi inegal", punea ţărănimea la dispoziţia organelor administrative şi le împuternicea să utilizeze ,,forţa armată"[1]. Legea nu prevedea măsuri şi împotriva proprietarilor şi arendaşilor atunci când nu-şi respectau obligaţiile contractuale. Legea este modificată în 1872, când se introduce, în mod special, executarea cu forţa armată, *(manu militari)*[2]. Eminescu se referă, în repetate înduri, la această prevedere, când denunţă ,,execuţia cu dorobanţii".

Cucerirea independenţei creează un curent favorabil în sprijinul ţărănimii care face mari jertfe atât pe câmpul de luptă cât şi pentru suportarea cheltuielilor impuse de război. Se explică de ce proiectul de lege întocmit în 1878 introduce prevederi, care o scoteau de sub regimul excepţional. Proiectul este trimis de C.A. Rosetti, preşedintele Adunării deputaţilor, la secţiunile acestui corp legislativ şi rămâne îngropat aici. M. Kogălniceanu întocmeşte şi el un proiect de lege, în 1880, care însă nu depăşeşte acest stadiu, ca urmare a înlocuirii sale la conducerea Ministerului de Interne [3].

Problema modificării *Legii tocmelilor agricole* este adusă în dezbaterea publică de C. A. Rosetti, care trimite în 3 octombrie 1881 o circulară prefecţilor de judeţe, prin care îi invită să supună *Legea tocmelilor agricole* unor „consultări", spre a se cunoaşte prevederile ce puteau fi menţinute şi cele devenite anacronice[4]. Măsura lui C. A. Rosetti de-a organiza aceste „consultări" se înscria ca o acţiune importantă în cunoaşterea lacunelor legii rezultate din aplicarea ei. C. A. Rosetti nu prevedea însă scoaterea legii de sub regimul excepţional, la „consultări" participară proprietarii şi arendaşii, iar prefecţii considerară nimerit să transforme aceste adunări în manifestaţii politice în sprijinul Partidului liberal.

Guvernul liberal invoca aceste stări de lucruri ca un avertisment dat conservatorilor priviţi ca apărători ai marii proprietăţi şi exemplifică cu situaţia din Irlanda. „În Irlanda curge sângele şiroaie — scrie „Românul" în editorialul *Bucureşti, 16/28 calendar 1882* —; oamenii se omoară pe strade şi forţa publică e neputincioasă d-a potoli ura şi indignarea. Patriotismul, interesul naţional şi însuşi conservaţia noastră ne impune de-a nu pierde din vedere un singur moment asemenea învăţăminte"[5]. Eminescu respinge această acuzaţie gravă, cu argumente privind natura deosebită a proprietăţii în Irlanda şi în ţara noastră. Ideile lui David Ricardo cu privire la sistemul de exploatare prin rentă sunt expuse de economistul englez în tratatul *On the Principles of political Economy and Taxation,* din care îşi face şi poetul extrase în manuscrisele sale (OPERE, XIV. 928, 941, 942).

Eminescu pomeneşte şi de numele lui Blanqui, cum face şi în alt articol (v. *supra,* p. 36—37). Nu este vorba, desigur, de Jerome Adolphe Blanqui (1798—1854), cunoscut ca economist, ci de Louis Auguste Blanqui (1805—1881), fratele său, comunist utopist şi participant la revoluţiile din 1830 şi 1848. Poetul îl apropie pe C. A. Rosetti de L. A. Blanqui pe motiv că profesau idei utopice („a voi *in abstracto* e lesne, a putea e greu**").**

,,«Timpul» izbeşte adânc — scrie «România libera» — în uşurinţa cu care «Românul» vorbeşte de legea tocmelilor agricole, Se pripesc cei de la putere a veni culegi nestudiate în natura şi urmările lor"[6]. Reproduce un fragment (,,Ignoranţa « Românului» merge... pe ani înainte"). ,,La Gazette de Roumanie" informează cititorii că-şi punea coloanele la dispoziţia redactorilor de la ,,Timpul" să publice studii în chestiunea ţărănească[7]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Proiectul de reformă... însemnătate a cestiunii").

Eminescu se situa în această dezbatere publică pe o poziţie care depăşea interesele partidelor politice, cum ţine să precizeze în unul din articolele precedente (v. *supra,* p.30—31). Considera ca mai realistă propunerea Comitetului de iniţiativa din Iaşi *(v. supra,* p.48—49) şi se pronunţa pentru „un serios studiu analitic şi comparativ", care să pregătească reforma *Legii tocmelilor agricole.* Poetul critică prevederile *Legii...* din 1872 pentru faptul că acorda administraţiei

---

judeţene şi comunale puteri nelimitate şi o împuternicea să folosească puterea militară (,,constrângerea prin dorobanţi"). G. Călinescu arată că Eminescu „fie că e vorba de moşier, fie că e vorba de ţăran, pune accentul pe munca productivă, moşierul însemnând doar un ţăran mai mare" (69, p. 145). Poetul avea dreptate când făcea distincţia între proprietarii care trăiau la ţară şi se ocupau cu îndeletnicirile agrare şi proprietarii care trăiau la oraş şi-şi arendau moşiile. Atitudinea mai omenoasă a celor dintâi faţă de ţăranii de pe moşiile lor se explică nu prin

considerente umanitare, ci prin teama de a nu pierde braţele de muncă. Dar şi aceşti proprietari, puţini câţi mai rămăseseră până în 1882, se foloseau de prevederile *Legii tocmelilor agricole* din 1872, lucrau în înţelegere cu administraţia comunală şi judeţeană şi foloseau, cu sprijinul acesteia, puterea militară. Administraţia judeţeană şi comunală costisitoare, susţinută din munca ţărănimii, cum arată Eminescu, sprijinea proprietatea, devenită aproape exclusiv arendăşească, şi supunea „clasa cultivatorilor" la o muncă ,,cu desăvârşire în disproporţie cu puterea sa de producţiune".

Documentele arată, cum s-a observat[8], că încercările de a-i absolvi pe liberali pentru această lege urmăresc scopuri politice. Conservatorii aplică legea patru ani, în vreme ce liberalii o extind pe o perioadă de şase ani. Lascăr Catargiu, şeful guvernului conservator, se preocupă de situaţia ţărănimii în mai mare măsură decât miniştrii din guvernarea liberală. Excepţie fac M. Kogălniceanu şi C. A. Rosetti, care însă stau pentru scurt timp în fruntea Ministerului de Interne. Se desprinde şi de aici că Eminescu pornea de la stările reale de lucruri când împărtăşea opinia după care guvernarea conservatoare manifesta mai mult interes faţă de ţărănime, decât cea liberală, care făcea promisiuni demagogice.

„Românul" răspunde la acest editorial şi arată că vechile privilegii, ca şi ,,vechea şi patriarhala clasă de proprietari" dispărură pentru totdeauna [9]. Nici Eminescu nu credea altfel. Oficiosul guvernamental îl invită să întocmească studii, pe care să le publice în „Timpul" şi prin care să „lumineze opinia publică" asupra stării ,,cu totul anormală" din agricultura noastră. Oficiosul guvernamental răspundea astfel la învinuirea ce i-o aducea Eminescu că nu publica în coloanele sale studii privind problema ţărănească.

---

[1] Gheorghe Cristea, *Contribuţii la istoria problemei agrare în România.* Învoielile agricole (1866—1882). Legislaţie şi aplicare. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 47—60. [2] *Ibidem,* p. 104-109, 137-141.

[3] *Ibidem,* p. 154-155.

[4] MO, (1881), nr. 149, 6/18 oct. p. 5172-5173.

[5] ROM, XXVI (1882), 17 ian., p. 45.

[6] RL, VI (1882), nr. 1379, 22 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[7] GROM, II (1882), nr. 98, 22 ian./3 febr., p. 2 (Spectateur, *Revue des journaux).*

[8] Gh. Cristea, *op. cit.,* p. 145—149.

[9] ROM, XXVI (1882), 23 ian., p. 65 *(Bucureşti, 22 calendar/3 făurar 1882).*

[„CREDINCIOŞI OBICEIULUI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 17, 23 ianuarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 ianuarie 1882.*

Cotidianul vienez ,,Neue freie Presse" publică articolul *Die Donaufrage. Wien, 30. Ianuar,* la care se opreşte Eminescu, ÎN 19/31 ianuarie 1882[1].

Guvernul austriac este criticat sever pentru faptul că face concesii în privinţa preşedinţiei Comisiei dunărene. Proiectul lui Camille Barrere, delegatul francez, prevedea ca preşedinţia Comisiei Mixte ce urma să fie înfiinţată să fie trecută reprezentantului Imperiului austro-ungar, însă să mai fie introduşi în comisie şi delegaţii din Comisia dunăreană, alfabetic, după numele ţării, şi pe o durată de şase luni [2].

Proiectul favoriza Imperiul austro-ungar, ţară neriverană de la Turnu Severin la Marea Neagră, şi încălca suveranitatea ţărilor riverane.

Politica Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană stă în atenţia lui Eminescu şi în alte articole, (v. *supra,* p. 44, 46, 60—62).

---

[1] NFP, (1882), nr. 6261, [19] 31 ian., p, 2.

[2] Şerban Rădulescu-Zoner, *Dzmărea, Marea Neagră şi Puterile Centrale 1878—1898,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982, p. 116-122.

[„ŞEDINŢA ADUNĂRII DE VINERI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 19, 26 ianuarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 25 ianuare 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 358-365.

Şedinţa Adunării deputaţilor din 25 ianuarie 1882 discută măsura guvernului liberal prin care expulzează în vreme de iarnă un grup de români din Banat, ce doreau să *se* stabilească în Dobrogea[1]. Al. Lahovari interpelează guvernul

---

în această problemă[2], iar M. Kogălniceanu depune, în numele mai multor deputaţi, o *Moţiune* în care se arată că ,,obiceiul pământului a fost şi este a da mai ales ospitalitate plină şi întreagă băjenarilor cultivatori de pământ şi de-a nu-i înapoia niciodată la urma lor". Problema ospitalităţii poporului român este invocată de M. Kogălniceanu şi în discursul său. „Pământul nostru - spune M. Kogălniceanu — a fost totdeuna azilul sacru al suferinţelor şi al tuturor nenorociţilor persecutaţi" [3]. Măsura guvernului liberal venea în sprijinul Imperiului austro-ungar, care îşi

înăspri persecuţiile împotriva românilor din provinciile de sub stăpânirea sa.

,,L'Indépendance roumaine" consacră acestei probleme un editorial, *Les roumains du Banat,* în care critică măsura guvernului liberal[4]. „Binele public" scrie că şedinţa Adunării deputaţilor oferea ,,materie de reflexiuni frumoase şi mai cu seamă adevărate" [5]. Reproduce un fragment (,,A! dac-ar sosi la Predeal... de origine română!").

,,La Gazette de Roumanie" considera că se aduceau în discuţie, inutil, întâmplări din istorie[6]. „Bukarester Tagblatt" dă un rezumat[7], iar „Liberalul" justifică măsura guvernului prin lipsa de mijloace materiale în sprijinul bănăţenilor [8].

Eminescu vedea în măsura guvernului liberal procedura discriminatorie stipulată prin Tratatul de la Berlin în acordarea cetăţeniei române. Poetul trăieşte drama românilor din provinciile de sub stăpâniri străine şi editorialul său se înscrie printre cele mai virulente critici la adresa guvernării liberale.

Armenii se numără printre populaţiile vechi din Moldova, însă informaţia lui Eminescu nu are acoperire documentară. Alexandru cel Bun înfiinţează, episcopia armeană din Suceava în 1401[9]. Poetul însuşi îi menţionează, în alte articole, în domnia acestui voievod moldovean.

---

[1] T, VII (1882), nr. 18, 24 ian., p. 3 *(Din Cameră).*
[2] *Idem,* nr. 19, 26 ian., p. 2—3 *(Adunarea deputaţilor).*
[3] *Idem,* nr. 21, 28 ian., p. 1—2.
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1316, 30 ian./11 febr., p. 1.
[5] BP, IV (1882), nr. 45. 27 ian., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[6] GROM, II (1882), nr. 102, 27 ian./8 febr., p. 2 (Spectator, *Revue des journaux).*
[7] BTAG, III (1882), nr. 29, 27 ian./8 febr., p. 2 *(Inland).*
[8] LIB, III (1882), nr. 21, 28 ian., p. 1 *(Iaşi, 27 ianuarie 1882).*
[9] *Istoria României.* II. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, [1962], p. 392.

[„ÎNTR-UN LUNG ARTICOL..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 20, 27 ianuarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 26 ianuarie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 365-372.

Oficiosul guvernamental răspunde în editorialul *Bucureşti, 22 calendar/3 făurar 1882* la articolul lui Eminescu din 21 ianuarie 1882, ,,A cui este vina — scrie ,,Românul" — dacă boierii şi-au vândut moşiile **şi** dacă în locul acelei clase vechi şi patriarhale s-a ridicat alta: aceea a oamenilor îmbogăţiţi prin munca lor?"[1]. Eminescu nu pune însă în discuţie ruinarea boierimii patriarhale, ci faptul că vechile stări de lucruri apăsau mai puţin asupra claselor producătoare decât administraţia liberală şi implicit şi cea conservatoare. Poetul contesta, pe de altă parte, că, ,,cenuşerii" intraţi în administraţia de stat se ridicară prin muncă cinstită şi depuneau o muncă utilă.

Studiul lui A. V. Millo, *Ţăranul,* se tipăreşte în 1881 şi Eminescu îl citează şi în alte articole ale sale şi reproduce din el lungi extrase în ziarul conservator.

Editorialul este rezumat de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [2].

,,Românul" reproduce din cartea lui Millo capitolul *Legea tocmelilor agricole şi executarea ei,* ca răspuns la editorialul poetului şi-1 învinuieşte de lipsă de spirit critic [3].

Eminescu pledează pentru scoaterea *Legii tocmelilor agricole* de sub regimul de excepţie, cum nu cereau nici conservatorii şi nici liberalii. Poetul se pronunţă pentru ,,libertatea tranzacţiilor" şi considera că era necesară o lege numai pentru garantarea ,,securităţii părţilor contractante". Se cuvine reţinută şi aprecierea, poetului privind modul cum înfăptuiesc Al. I. Cuza şi M. Kogălniceanu reforma agrară, faţă de care face rezerve numai în privinţa izlazurilor.

Poetul publică, în continuarea editorialului său documentul din 1849, întocmit de o comisie, în care se reglementează raporturile dintre proprietarii de pământ şi ,,cultivatori" [4].

---

[1] ROM, XXVI (1882), 23 ian., p. 65.
[2] BTAG, III (1882), nr. 29. 28 ian./8 febr., p. 1 *(Inland).*
[3] ROM, XXVI (1882). 5 febr., p. 105.
[4] T, VII (1882), nr. 20, 27 ian., p. 1-3.

[„UN CABINET NOU."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 22, 29 ianuarie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Schimbările politice din ţara noastră sunt comparate de Eminescu cu cele din Franţa, Anglia, Germania, ţări cu vechi tradiţii în viaţa parlamentară. Se înţelege că o asemenea comparaţie nu putea fi decât în defavorul guvernului liberal.

George Lecca (1831—1895) este ministru de finanţe în guvernul lui I. C. Brătianu, între 25 ianuarie 1883 şi 13 septembrie 1885. Nu era chiar un necunoscut, cum susţine poetul. Ocupă o vreme funcţia de prefect la Bacău şi-şi câştigă o tristă celebritate prin unele măsuri administrative.

Am vorbit în comentariile noastre în mai multe rânduri de independenţa politică a lui Eminescu. Acest lucru se observă şi în aprecierile sale privitoare la membrii Partidului liberal mai puţin importanţi, însă ale căror merite NU ezită să le elogieze în coloanele cotidianului conservator.

[„D. KOGĂLNICEANU PUBLICĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 24, 2 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 fevruarie 1882.*

Cartea lui M. Kogălniceanu, *Cestiunea Dunărei,* cuprinde două memorii diplomatice, cum scrie şi Eminescu în comentariul său. Extrasele fac parte din primul memoriu trimis de la Paris în 10/22 august 1880 Ministerului de Externe[1]. Înaintea lui M. Kogălniceanu, publică documente în chestiunea dunăreană N. Callimaki-Catargi în cartea sa bilingvă *Appendice au livre vert roumain sur la question du Danube. Appendice la cartea verde română asupra chestiunii Dunării,* editată la Paris în 1881. Poetul recunoaşte importanţa documentelor, însă face rezerve asupra oportunităţii publicării lor în contextul politicii internaţionale.

,,România liberă” scrie că broşura lui M. Kogălniceanu aruncă „într-o nouă zăpăceală pe roşii”[2]. „Binele public” rezumă editorialul şi reproduce un fragment („Oricâte imputări... natura cestiunii”)[3]. „La Gazette de Roumanie” deplânge faptul că un ziar serios ca ,,Timpul” atacă în mod neloial guvernul[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Memoriul cu care... februarie acel an...”). Editorialul este comentat şi de ,,L'Indépendance roumaine”[5] şi ,,Bukarester Tagblatt” [6] în prezentarea presei româneşti.

Caracterizarea lui M. Kogălniceanu, om politic, este printre cele mai pătrunzătoare întâlnite în presa noastră din secolul trecut.

---

[1] M. Kogălniceanu, *Cestiunea Dunării.* Partea I, Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1882, p. 11, 14, 50—51. Şi ediţia a doua revăzută, în acelaşi an şi la aceeaşi tipografie, p. 10—11, 14, 50—51; Şerban Rădulescu” Zoner, *Dunărea, Marea Neagră şi Puterile Centrale 1878—1898.* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982, p. 106.

[2] RL, VI (1882), nr. 1390, 5 febr., p. 1 *(Bucureşti, 4 februarie).*

[3] BP, IV (1882), nr. 50, 3-4 febr., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[4] GROM, II (1882), nr. 108, 4/16 febr., p. 1-2 (Spectator, *Revue des journaux).* [5] INDR-1, VI (1882), nr. 1319, 4/16 febr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).* [6] BTAG, TII (1882), nr. 33, 4/16 febr., p. 2 *(Inland).*

TEATRUL FRANCEZ

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 25, 4 februarie 1882, p. 2 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj, 1972, p. 153.

Eminescu îşi menţine opinia exprimată şi în cronicile dramatice din ,,Curierul de Iaşi” că multe din piesele franceze nu aveau valoare literară. Actorii aveau merite, cu atât mai mari, cu cât salvau asemenea piese prin arta interpretativă.

Se desprinde şi de aici că poetul nu-şi anulează rezervele anterioare faţă de o parte a dramaturgiei franceze.

[„MULŢI PRESUPUN...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 26, 5 februarie 1882, p. 2.

Oficiosul guvernamental scrie în editorialul său, *Bucureşti 3/l5 făurar 1882,* din 4 februarie 1882, că legea tocmelilor agricole era ,,neconstituţională”[1]. În editorialul din ziua următoare, *Bucureşti 4/l6 făurar 1882,* susţine că „Timpul” pleda pentru introducerea, sub altă formă, a ,,clăcii şi boieresculuI” [2].

Eminescu nu se fereşte să laude spiritul în care fusese întocmită legea tocmelilor agricole de guvernul liberal, însă deplânge modul de aplicare al ei.

Conservatorii aveau motive să nu fie încântaţi de laudele ce le aducea poetul în organul lor de presă unor măsuri ale guvernului liberal. De fapt, Eminescu nu ţinea seama de interesele partidelor politice, când se pronunţa împotriva promisiunilor demagogice şi susţinea că nu era posibil un ,,progres de pe saltea, fără corelatul rnuncii musculare şi intelectuale”.

---

[1] ROM, XXVI (1882), 3-4 febr., p. 101.

[2] *Idem, 5* febr., p. 105.

[„DIN ACTELE PUBLICATE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 28, 7 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 6 fevruarie 1882.* Se reproduce în traducere franceză în ,,L'Indépendance roumaine”, VI, nr. 1323, 9/21 februarie 1882, p. 1.

Eminescu comentează documentele privind demersurile delegaţiei din Moldova pe lângă Casa regală pentru obţinerea unei audienţe. Poetul condamnă practicile anticonstituţionale ale monarhiei.

„ România liberă” împărtăşeşte opinia potrivit căreia Palatul nu era în drept să refuze primirea delegaţiei moldovene[1]. Transcrie un fragment (,,D-nii Rosenthal... regele e acasă”). Editorialul este comentat de ,,Binele public”, care reţine, de asemenea, un fragment. (,,Înţelegem să SE ceară. . . ce le au cu muncitorii”) [2] şi ,,La Gazette de Roumanie” [3], în prezentarea presei româneşti.

Documentele se publică în „Timpul”, cu o zi mai înainte, şi ele stârnesc o vie dezbatere în presă. Le transcriem din cotidianul bucureştean.

PROCES-VERBAL

Astăzi în patru fevruarie anul 1882.

Subsemnaţii, delegaţi ai Comitetului Central de iniţiativă din Iaşi şi ai comitetelor din districtele de peste Milcov, cari am avut însărcinarea din partea comitenţilor noştri respectivi, proprietari şi agricultori, d-a prezenta d-lor preşedinţi ai Camerei şi ai Senatului petiţiunile subscrise de ei, şi d-a solicita de la M.S. Regele înalta Sa protecţiune pentru interesele agricole şi economice, am avut onoarea d-a ne prezenta în ziua de trei ale curentei *in corpore* la d-nii preşedinţi ai Parlamentului, cărora le-am remis petiţiunile noastre — şi care la Camera, s-au trămis la Comitetul delegaţilor însărcinat cu studiul legei agricole, iar la Senat, la Comitetul de petiţiuni.

Totodată, prin adresa scrisă şi subscrisă de noi, ne-am adresat la d. Mareşal al Curtei Regale pentru ca să binevoiască a obţine pentru noi o audienţă de la M.S. Regele, comunicând d-lui Mareşal şi textul scris al cuvântării ce urma să se exprime M. Sale.

În ziua de trei fevruarie am primit răspunsul d-lui Mareşal, prin care ne face cunoscut că delegaţiunile *in corpore* nu pot fi primite la Palat, dacă nu fac parte din Corpul autorităţilor constituite.

Comisiunea, îndeplinindu-şi misiunea sa, a găsit de cuviinţă pentru a da seamă tuturor comitenţilor săi din Iaşi şi din diversele districte ale Moldovei, a da publicităţii acest proces verbal de-mpreună cu toate actele menţionate mai sus.

(Semnaţi) Nicolae Drosu
„ Colonelul G. Rosnovanu
„ Vasile Pogor
„ Grigorie Cogălniceanu
„ S. Caruso
„ D. Tacu
„ Costache Corjescu
„ Costache Morţun
„ D. Doniei
„ Pavel Zarifopulo

Iată petiţia către d. mareşal al Curţii

2 fevruarie 1882
Bucureşti

Domnule Mareşal

Subscrişii delegaţi din partea proprietarilor şi agricultorilor din judeţele de peste Milcov pentru a prezenta o petiţiune Parlamentului relativă la cestiunea agricolă şi la legea consiliilor judeţene şi comunale, însărcinaţi d-a solicita şi binevoitoarea atenţiune a M. Sale asupra cererilor noastre, vă rugăm a obţine pentru noi audienţă de la M.S. Regele.

Primiţi, vă rugăm, domnule Mareşal, espresiunea, prea distinsei noastre consideraţiuni.
(Semnaţi) Nicolae Drosu
,, Vasile Pogor
,, Grigore Cogălniceanu
,, S. Caruso D. Tacu
,, C. Corjescu
„ C. Morţun
,, Pavel Zarifopol
„ A. I. Gheorghiu

Acesta este textul cuvântării ce delegaţiunea era să ţină M.S. Regelui

Sire !

Am venit delegaţi din partea aproprietarilor şi agricultorilor întruniţi în Iaşi şi în districtele de peste Milcov, pentru a presenta Parlamentului petiţiunile lor.

Nu am putut Sire să nu solicităm onoarea d-a Vă presenta din partea celor întruniţi în Moldova şi din partea noastră omagiele noastre respectoase şi profundul nostru devotament; nu am putut să nu venim a asigura pe Maj. Voastră că agricultorii ce reprezintăm nu s-au întrunit cu tendinţi de ostilitate în contra guvernului Majestăţii Voastre, căci credem că guvernul a putut fi inspirat de bune intenţiuni.

Cu toate acestea noi am fost îngrijiţi când am văzut că pentru cuvântul de reformă a legei de tocmeli agricole s-a respândit în ţară un sistem de circulări, care a înlăturat legi în vigoare şi cu această ocasiune s-au provocat rele pasiuni între muncitori contra agricultorilor.

Aceasta a fost Sire un trist precedent, căci, pe când în toate statele civilizate autoritatea constituită apără legea şi ordinea în contra atacurilor particulare, la noi s-a văzut straniul fapt ca autoritatea să nesocotească legile, şi particularii să fie siliţi a le apăra şi a veni chiar până la treptele tronului să invoace înalta Voastră protecţiune.

Oamenii avuţi şi luminaţi ai ţărei aceştia pururea au făcut cu bunăvoinţă Sire, toate, sacrificiile pentru realisarea reformelor mari, cari au avut de ţintă îmbunătăţirea populaţiunilor noastre de la ţară şi prosperitatea statului român, tocmai pentru ca să dispară diferenţele de clase şi urile dintre noi şi pentru a pregăti un viitor mai sigur aşezat pe bazele trainice a armoniei şi înfrăţirei noastre a tuturor.

Suntem gata, Sire, a primi toate reformele serioase cari proced din studii şi cercetări conştiincioase şi nepărtinitoare, pentru ca să se reînalţe buna stare a sătenilor a căror valoare ne am deprins a o aprecia, fiind zilnic în contact cu ei, şi dar credem că măsurile acestea nu se cade a se introduce în opinia publică ca arme de resbel, menite să deştepte uri de clase; căci şi proprietarii, şi agricultorii, ca şi muncitorii de pământ, au d-o potrivă interese legitime şi respectabile şi se cuvine să fie trataţi cu aceeaşi solicitudine şi cu aceeaşi bunăvoinţă. Vă rugăm, Sire, să primiţi cu bunăvoinţă espresiunea îngrijirilor noastre, mai cu seamă pentru viitor.

Maj. Voastră ştie cât de multe şi însemnate reforme s-au făcut în România într-un scurt spaţiu de timp, şi gândim că trebuie să avem îngăduinţa a aştepta fructele lor de la o desvoltare pacinică şi liniştită şi că nu este înţelept d-a trăi în agitaţiuni continue cari nu pot forma tradiţiuni şi moravuri de legalitate şi stabilitate. Să trăiţi Sire, Să trăiască M. Sa Regina.

Răspunsul d-lui Mareşal al Curţii la petiţiunea delegaţiunei prin care se cerca audienţă.

Casa M. S. Regelui — Bucureşti, 3 fevruarie 1882

Domnul meu !

Asupra scrisorei ce aţi binevoit a-mi adresa cu data de ieri, luând ordinele M.S. Regelui, sunt însărcinat a pune în vedere regulele stabilite de ceremonialul şi uzurile Curţii în împrejurările de felul aceluia despre care tratează scrisoarea d-voastră.

În privinţa petiţiunilor, ceremonialul Curţii prescrie la pagina 80 următoarele: „petiţiunile adresate M.M.L.L. se depun la biroul de petiţiuni la Palat unde se primesc de ofiţerul de ordonanţă care le trece în registru şi liberează chitanţe de primirea petiţiunilor. Aceste petiţiuni pe lângă objetul cererii trebuie să coprindă desluşit numele, pronumele şi locuinţa reclamanţilor. După ce această petiţiune a fost supusă M.M.L.L., ele se înaintează cu apostilă regală la Cancelaria Consiliului de Miniştri de unde petiţionarii pot lua rezultatul. — Petiţiunile se dau deschise, sau în plicuri nesigilate”.

În ceea ce priveşte audienţele, ceremonialul Curţii la pagina 75 stabileşte următoarele regule:

„Audienţe *in corpore* în mod oficial nu se pot acorda de M.M.L.L. la deputaţiuni, delegaţiuni, comitete etc. decât când aceste fac parte din Corpuri şi autorităţi constituite ale Statului şi au un mandat regulat îndeplinit în virtutea unei legi. Cererea şi obiectul audienţei trebuie încunoştiinţat mai întâi în acest caz ministrului respectiv sau autorităţii superioare de care resortă acele deputaţiuni, delegaţiuni etc.”

Primiţi, vă, rog, Domnul meu, asigurarea prea osibitei mele consideraţiuni.

(Semnat) Mareşalul Curţii Regale,
Văcărescu [4]

,,Monitorul oficial” publică un *Comunicat* în care resping acuzaţiile ce se aduceau monarhiei [s]. Documentul este reprodus în ,,Timpul” fără comentarii[6].

Eminescu acuză monarhia că. pactiza cu elementele imigrate în ţara noastră, cărora le acorda privilegii să exploateze populaţia productivă.

---

[1] RL, VI (1882), nr. 1393, 9 febr., p. 2-3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 54, 8—9 febr., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[3] GROM, II (1882), nr. 112, 9 febr., p. 2 (Spectator, *Revue des journaux).*

[4] T, VII (1882), nr. 27, 6 febr., p. 1-2.
[5] MO, (l882), nr. 249, 9/21 febr., p. 8163-8164.
[6] T, VII (1882), nr. 30, 10 febr., p. 2-3.

[,,«ROMÂNUL», PROMIŢÂNDU-NE PROGRAMUL NOU...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 30, 10 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 fevruarie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 372-377.

Programul Partidului liberal este prezentat de ,,Românul” în editorialul *Bucureşti,* 8/20 *făurar 1882,* publicat în 9 februarie 1882[1].

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” face istoricul Partidului liberal, iar „Românul”, oficiosul său, ,,ce caută aceea găseşte” [3]. Reproduce mai multe fragmente („întrebăm ce e ... intenţiilor d-lui C.A. Rosetti”, ,,De la toţi oamenii ... sapă de lemn”, ,,Mafia şi Camorra... nu merite ocna”). ,,La Gazette de Roumanie” deplânge atacurile lui Eminescu la adresa lui C. A. Rosetti [3]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Ar fi de dorit ... şi vice versa”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [4].

Dacă, mărturiile lui C. A. Rosetti, la care se referă Eminescu, s-ar putea verifica, am conveni că omul politic liberal nu era, în adevăr, sincer şi cu dragoste de ţară, în tot ce întreprindea.

---

[1] ROM, XXVI (1882), 8-9 febr., p. 117.
[2] RL, VI (1882), nr. 1395, **11** febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] GROM, II (1882), nr. 114, 11/23 febr., p. 1 (Spectator, *Revue des journaux).*
[4] BTAG, III(1882), nr. 39. 11/23 febr., p. 2 *(Inland).*

REFLECŢIUNILE UNUI AGRICULTOR ASUPRA LEGEI TOCMELELOR AGRICOLE

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 32, 12 februarie 1882, p. 1.

Conversaţia lui Eminescu cu un agricultor pare să fie imaginată de poet spre a ilustra tezele sale. Impresia aceasta, o creează îndeosebi precizarea că agricultorul nu se ocupa de politică, însă întreaga sa expunere tratează asemenea probleme. Aşezământul lui Barbu Dimitrie Ştirbei, pentru Ţara Românească, şi al lui Grigore Ghica, pentru Moldova, promulgate în 1851, intră în vigoare în 1852[1] şi se menţin până la reforma agrară din 1864. Poetul îşi reafirmă opinia potrivit căreia legislaţia, fie şi bună, rămânea literă moartă, câtă vreme nu se pregăteau şi condiţiile pentru aplicarea ei.

„România liberă” subscrie la teza după care legile erau bune, însă aplicarea lor rea, din cauza unei administraţii abuzive şi străină de viaţa ţărănimii[2]. Reproduce un fragment (,,Este incontestabil... remediu radical[3]. Articolul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [3].

Eminescu foloseşte şi aici expresia ,,om special”, pentru specialist, cum se întâlneşte şi în alte articole ale sale .Poetul publică, sub semnătura Un agricultor, o analiză a contractelor agricole, *D. C. A. Rosetti şi ideile sale de nimicire a proprietăţii şi a agriculturii,* pe care o anunţă în editorialul său[4].

---

[1] C.D. Sturdza-Scheeanu, *Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească.* Seria I. De la Vasile Lupu până la 1866. Volumul I. Bucureşti, Atelierele grafice Socec & Co, 1907, p. 529—738.
[2] RL, VI (1882), nr. 1397, 13 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 41, 13/25 febr., p. 2 *(Inland).*
[4] T, VII (1882). nr, 39, 20 febr., p. 1-2.

[„PARTURIUNT MONTES...”]

Se publică în „Timpul” VII, nr. 33, 13 februarie 1882, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 377—381.

Oficiosul guvernamental se ocupă de programul Partidului liberal în editorialul *Bucureşti, 9/21 făurar 1882,* publicat în 10 februarie 1882[1].

„România liberă” insistă asupra aprecierii potrivit căreia un program politic nu putea avea la bază negaţiuni[2]. Reproduce un fragment (,,De mult am observat... rezidă creierii lor”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti[3].

Eminescu se pronunţă din nou pentru scoaterea *Legii tocmelilor agricole* de sub regimul excepţional şi pentru declararea liberă a tranzacţiilor. Poetul merge şi mai departe şi trece părţilor contractante şi răspunderea pentru îndeplinirea obligaţiilor asumate. Eminescu pleda, în fond, pentru înlăturarea administraţiei comunale şi judeţene din aceste tranzacţii, ceea ce nu puteau accepta nici conservatorii şi nici liberalii.

[1] ROM, XXVI (1882), 10 febr., p. 120.
[2] RL, VI (1882), nr. 1398, 14 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 42. 14/26 febr., p. 1 *(Inland).*

[„CREDEM NECESAR...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 34, 14 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13 fevruarie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 382-385.

Eminescu reia discuţia cu privire la programul Partidului liberal, pe care îl învinuieşte de lipsa de principii. Pasajul în care „Românul” recunoaşte că deputaţii şi senatorii purtau o mare vină pentru situaţia din ţară este extras din editorialul *Bucureşti, 9/21 făurar 1882,* publicat în 10 februarie 1882[1].

„România liberă” remarcă faptul că ,,Timpul” se ocupa de ,,valoarea morală a oamenilor de la putere” [2]. Reproduce finalul („Lăsaţi ţăranul în pace... aţi venit”). ,,Binele public” scrie că ziarul îi „pecetluieşte” pe liberali [3]. Reproduce două fragmente (,,Da, puneţi-vă .. . mai scăzut”, ,,Ţara v-a făcut ... unde aţi venit”). ,,La Gazette de Roumanie” deplânge atacurile la adresa guvernului [4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Da, puneţi-vă ... prevaricaţiunile mai dese ...”). Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [5].

„Românul” persiflează în editorialul *Bucureşti, 20 făurar/4 mărţişor 1882* invocarea miturilor biblice[6]. Eminescu declară şi aici că progresul nu se realiza prin promisiuni demagogice, ci este opera muncii stăruitoare desfăşurată în timp.

[1] ROM, XXVI (1882), 10 febr., p. 121.
[2] RL, VI (1882), nr. 1399, 16 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 60, 15-16 febr., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] GROM, II (1882), nr. 118, 16/28 febr., p. 1-2 (Spectator, *Revue des journaux).*
[5] BTAG, III(1882), nr. 43, 16/28 febr., p. 2 *(Inland).* [9] ROM, XXVI (1882). 21 febr., p. 161.

[„ÎN ZIUA OMINOASĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 35, 16 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 fevruarie 1882.*

Stenograma şedinţei Adunării deputaţilor din 1 februarie 1882 se publică în „Românul” în 13 februarie 1882[1].

,,România liberă” atrage atenţia asupra faptului că ,,Timpul” respingea, pe bună dreptate, învinuirea că nu s-ar fi ocupat în coloanele sale de situaţia ţărănimii [2]. Reproduce finalul („... şi aceasta înţelesul ... zgârie-hârtie”). ,,Binele public” scrie că ziarul denunţa opiniile republicane ale lui C. A. Rosetti [3]. Reproduce un fragment (,,Aşadar ... trăim în republică”). ,,La Gazette de Roumanie” considera democraţia ziarului conservator plină de contradicţii[4] . ,,Telegraful” găsea potrivit să ia apărarea monarhiei şi învinuia ,,Timpul” pentru faptul că nu înţelegea că aceasta contribuia la „mărirea şi consolidarea statului român”[5],

---

Eminescu introduce în limbajul său ziaristic expresia „Carol Îngăduitorul”, pe care o va folosi frecvent pentru a defini lipsa de personalitate a lui Carol I. Readuce în discuţie şi legăturile fiilor lui C. A. Rosetti şi ale lui Calligari cu grupările anarhiste din Franţa (OPERE, XII, 112, 148). Poetul se situa pe poziţia intereselor generale ale poporului român şi făcea răspunzătoare pentru situaţia din ţară ,,sferele dirigente, fie conservatoare, fie liberale”.

[1] ROM, XXVI(1882), 13 febr., p. 114-135.
[2] RL, VI (1882), nr. 1400, 17 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 61, 17 febr., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[4] GROM, II (1882), nr. 119, 17 febr./1 mart., p. 1 (Spectator, *Revue des journaux).*
[5] TEL, XII (1882), nr. 2933, 17 febr., p. 1 *(Bucureşti, 17 februarie 1882).*

[„CITIT-A VREODATĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 37, 18 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 17 fevruarie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 301—305.

Eminescu răspunde la acuzaţiile cuprinse în editorialul *Bucureşti, 15/27 făurar 1882,* publicat în ,,Românul” în 16 februarie 1882, potrivit cărora nu s-ar fi ocupat de situaţia ţărănimii[1]. Poetul-declară, cum face şi cu alte prilejuri, ca nu era împotriva reformelor, ci a modului cum se pregăteau şi se aplicau.

,,România liberă” reţine faptul că liberalii puneau în seama conservatorilor ,,câte şi mai câte păcate şi intenţii urîcioase”[2]. Reproduce un fragment (,,... d. C. A. Rosetti este incapabil ... nici apocaliptic”). „Telegraful” găsea că ziarul apăra prin filipica sa contra lui C. A. Rosetti vechile stări de lucruri[3]. ,,Binele public” subscrie, în schimb, la teza potrivit căreia C. A. Rosetti nu era capabil să spună un singur adevăr[4]. Reproduce un fragment (,,Deie-ne voie... e cestiunea”). ,,La Gazette de Roumanie” susţine că ,,Timpul” îi apăra pe ţărani numai pentru munca lor[5]. Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti[6].

Informaţiile privind opiniile lui Gerard Hamilton despre sofisme sunt extrase din *[,,Logica parlamentară...”],* un text mai amplu păstrat în manuscrise (OPERE, XIV, 905 — 908). Poetul îşi recunoaşte ca precursor în apărarea intereselor ţărănimii numai pe Cezar Bolliac şi susţine, cum face şi în alte articole, că ea reprezenta poporul prin tradiţii şi munca ce o depunea la progresul societăţii româneşti.

[1] ROM, XXVI (1882), 15-16 febr., p. 141.
[2] RL, VI (1882), nr. 1402, 19 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] TEL, XII (1882), nr. 2935. 19 febr., p. 1 *{Bucureşti, 18 februarie).*
[4] BP, IV (1882), nr. 63, 19 febr., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[5] GROM, II (1882). nr. 121, 19 febr./3 mart., p. 2 (Spectator, *Revue des journaux).*
[6] BTAG, III (1882), nr. 46, 19 febr./3 mart., p. 1 *(Inland).*

PABLO DE SARASATE

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 37, 18 februarie 1882, p. 3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi], Editura Junimea, 1970. p. 258.

Pablo Martin Méliton Sarasate y Navascuez (1844— 1908) se impune prin arta interpretării, aspect asupra căruia insistă şi Eminescu în cronica sa. Violonistul spaniol se înfăţişa publicului cu un bogat repertoriu muzical.

[„ÎN URMA STĂRUITOARELOR INSISTENŢE...”]

Se publica, în „Timpul”, VII, nr. 38, 19 februarie 1882, p. 3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p. 258—259, Fragmentar.

Notiţa este precedată de o prezentare *Pablo Sarasate,* semnată L, şi cu nota redacţiei: ,,Aceasta e notiţa pe care-o datorim prevenitoarei bunăvoinţe a unuia din cei mai buni cunoscători de muzică ai Bucureştilor”.

[„NEVOIND A FI VICTIMA LEGII...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 40, 21 februarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 fevruarie 1882.*

Eminescu comentează broşura lui M. Kogălniceanu, *Cestiunea Dunării,* tipărită în 1882 într-o a doua ediţie revăzută[1]. în partea a III-a a broşurii, M. Kogălniceanu se ocupă pe larg de conflictul său cu I. C. Brătianu, primul ministru în guvernarea liberală.

,,România liberă,” atrage atenţia asupra ,,rezumatului”[2]. Reproduce un fragment (,,Fără îndoială... operei d-lui Kogălniceanu”), ,,La Gazette de Roumanie” împărtăşeşte opinia că nimeni nu a denunţat guvernul liberal cu argumente mai zdrobitoare ca cele ale lui M. Kogălniceanu[3]. „Bukarester Tagblatt” atrage atenţia, de asemenea, asupra acestei probleme şi a implicaţiilor ei politice[4].

Materialul pregătitor se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 340, 342).

Eminescu insistă asupra acestor broşuri atât din considerente politice, cât şi personale. Poetul era un admirator al lui M. Kogălniceanu, deşi acesta făcea parte din ,,partita” liberală.

[1] M. Kogălniceanu, *Cestiunea Dunării.* Ediţiune revăzută. Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1882.
[2] RL, VI (1882), nr. 1-105, 23 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] GROM, 11(1882), nr. 124, 23 febr./7 mart., p. 1 (Spectator, *Revue des journaux).*
[4] BTAG. III (1882), nr. 49, 23 febr./7 mart., p. 2 *(Inland).*

[„UN PROIECT DE LEGE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 42, 24 februarie 1882, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 23 fevruarie 1882*[1]. Se reproduce în „Telegraful român”, XXX, nr. 25, 2/14 martie 1882, p. 98.

Memoriul Mitropolitului Miron Romanul, de la Sibiu, se publică în „Pester Lloyd”, în 19 februarie/3 martie 1882[2].

Eminescu extrage din el părţile mai importante pe care Miron Romanul se întemeia în apărarea drepturilor românilor, îngrădite de legislaţia în vigoare în Imperiul austro-ungar.

Editorialul este comentat de ,,Binele public” [3] şi ,,Bukarester Tagblatt”[4] în prezentarea presei româneşti. ,,Telegraful român”, foaia oficială a Mitropoliei din Sibiu, publică memoriul în 27 februarie/11 martie 1882[5]. Eminescu îşi informa cititorii asupra acestui document înaintea forurilor bisericeşti din Transilvania.

Proiectul de lege depus în Dieta maghiară urmărea introducerea limbii maghiare în instituţiile confesionale de învăţământ, deşi acestea nu erau susţinute de stat. Măsura se încadra în politica de maghiarizare a ,,naţionalităţilor” din Ungaria, promovată de guvernele de la Budapesta.

---

[1] Acest număr lipseşte din colecţia ,,Timpului” de la Biblioteca Academiei Române; transcriem editorialul din colecţia Bibliotecii Municipale din Piatra Neamţ.

[2] PEL, XXIX (1882). Suplimentul „Abendblatt des « Pester Lloyd »„, nr. 51, [19 febr.] 3 mart., p. 1.

[3] BP, IV (1882), nr. 68, 25 febr., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[4] BTAG, III (1882), nr. 51, 25 febr./9 mart., p. 2 *(Inland).*

[5] TELR, XXX (1882), nr. 24. 27 febr./11 mart., p. 93-94.

MOMENTE DIN VIAŢA LUI CUZA VODĂ

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 44, 26 februarie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentarea introductivă la extrasul din discursul lui V. Boerescu rostit în sala Ateneului în 14 februarie 1882 şi publicat în „Românul” în 24 februarie 1882[1].

Eminescu reţine din discursul lui V. Boerescu, care acopere în „Românul” vreo 14 coloane, numai partea referitoare la Alexandru Ioan Cuza, mai puţin de 2 coloane. Reproducem fragmentul transcris de poet:

„Acum, d-lor, să-mi permiteţi a vă spune şi ceva personal în această cestiune, pe care eu o pot judeca cu toată imparţialitatea, căci, deşi amic lui Vodă Cuza, am fost contra lui 2 mai şi n-am luat parte la faptul din 11 februariu.

Să-mi daţi voie dar a vă povesti oarecari incidente, personale mie, cari se leagă cu faptul de la 2 mai.

Câteva zile după lovitura de stat, în contra căreia eu fusesem în mod aşa vădit încât citisem, după cum v-am spus, de la tribuna Camerei, moţiunea înfierătoare a acelui fapt, Principele Cuza [î]mi trimite vorbă că voieşte să mă vadă. M-am mirat de această politeţe; m-am dus. Principele Cuza, primindu-mă amabil şi cu spiritul său care-1 caracteriza,

---

începe, glumind, să, mă întrebe că de ce am fost atât de aprins în contra, loviturei de stat ? Eu [î]i răspunsei: « Măria Ta ! Sunt omul legalităţei; nu ştiu dacă fac bine ori nu, dar nu sunt deprins a primi binele de la nimeni cu sila; voiesc bine numai pe calea legalităţii». Principele [î]mi zice: « Cum? Nu eşti d-ta pentru legea rurală? D-ta care ai susţinut aceasta cel dintâi după Bălcescu? »

«Da, sunt, am zis; însă, Măria Ta, ştii că Adunarea era gata să voteze legea rurală, să împroprietărească pe ţăran; de aceea eu cred, Măria Ta, că rău ai făcut de a face această reformă prin violenţă, prin lovitură de stat. Să dea Dumnezeu ca consecinţele sale să nu fie fatale ! »

D-lor, Principele Cuza a murit de mult. Această convorbire, şi altele pe cari am să vi le mai spun, s-au petrecut între patru ochi. Dar cine mă cunoaşte ştie că sunt om onest, incapabil de a minţi; şi declar, pe conştiinţă, că aceste cuvinte sunt aşa precum le-am reportat. *(aplauze)*

În urmă, Domnul Cuza merge la Constantinopole spre a face să i se recunoască lovitura de stat. Se întoarce înapoi. După, câteva zile m-am dus iarăşi să-1 văz.

Dacă, d-lor, vă povestesc toate acestea, este că voiesc să apăr pe Cuza, voiesc să-1 apăr în contra laudelor cari îl micşorează, în contra linguşirilor ce şi acum [î]i adresează aceia cari 1-au pierdut pe când trăia!

M-am dus dar să-l văd după întoarcerea sa de la Constantinopole. Eu aflasem ce se petrecuse la Constantinopole. Ştiam că Domnitorul era cât p-aci să-şi piardă cauza, că avea chiar vaporul angajat cu care să plece din Constantinopole, şi să nu se mai întoarcă în ţară când nu i s-ar fi legitimat lovirea de stat. Închipuiţi-vă în aşa caz la ce pericol ne espuneam, la ce complicaţiuni interioare! Unirea ţărilor ar fi fost desigur pierdută.

Iată la ce ne expunea faimoasa lovire de stat cu care se mai laudă unii astăzi!

Ştiind dar toate acestea, mă duc să văd pe Cuza Vodă. Mă onora cu oarecare încredere, şi-mi permiteam de a vorbi liber. [Î]i zisei dar: « Ai făcut lovirea de stat, sunt fericit de a vedea că ai izbutit să o legitimezi la Constantinopole. Însă, Măria Ta, te rog a-mi spune franc, când s-ar mai prezenta ocaziune ai mai face-o încă o dată?» Vă mărturisesc, d-lor, că Vodă Cuza, care altfel era un om onest, mi-a răspuns: << Nu; n-aş mai face-o. >> *(aplauze)*

Când dar însă omul care a făcut lovirea de stat, dar care a văzut la ce pericole expusese ţara lui, a mărturisit că, n-ar mai face un asemenea act când s-ar mai prezenta ocaziunea, cum mai cutează instrumentele lui să se mai laude cu dânsele. Aceasta ar fi o insultă, memoriei lui Cuza

Vodă, pe care 1-am văzut în cele din urmă ca cum ar ascunde, ca cum i-ar fi ruşine de acest fapt! *(aplauze)*

Am avut încă. o întrevedere personală cu Vodă Cuza după ce căzuse din domnie, la băile de la Ems. Aci, după lungi conversaţiuni, i-am zis aceste cuvinte: «Măria Ta, rău [î]mi pare că ai căzut: căci eu unul ţineam la Măria Ta. Dar ai voit să cazi, nimeni nu te putea opri. Nu te-a dărâmat, Măria Ta, nici roşii, cum se chemau atunci, nici albii: te-ai dărâmat singur; căci te-a dărâmat lovirea aceea de stat nenorocită, în contra căreia ştii, Măria Ta, că eu eram, şi că mă temeam de consecinţele ei fatale ... ».

Ei bine, d-lor, Vodă Cuza mi-a declarat franc *şi* leal că recunoaşte şi că nu a ştiut a aprecia oamenii. Aceste cuvinte, în gura lui Vodă Cuza, însemna că s-a convins că nu opoziţiunea 1-a pierdut, ci puterea despotică după care alerga, ci acei linguşitori, acei speculatori cari 1-au împins să facă lovirea de stat !. .. *(aplauze prelungite)*

Să se înceteze dar d-a se mai vorbi ş-a se aduce laudă d-acel nenorocit act; căci cu aceasta nu numai că nu se aduce un serviciu lui Vodă Cuza, dar i se insultă memoria. Să ţine însă a se lăuda Vodă Cuza. Îl voi lăuda eu, îl voi lăuda pentru un fapt care-i face cea mai mare onoare: *aceasta este faptul găsirei memorielor şi scrisorilor sale, din care rezultă că el lucra pentru alegerea unui prinţ străin şi fondarea unei dinastii străine.* Vodă Cuza simţise că, după lovirea sa de stat, poziţiunea sa devenise imposibilă. A lucrat atunci ca să avem un prinţ străin; căci numai un aşa prinţ putea fonda o dinastie, numai aşa poziţiunea politică a ţărei noastre se putea fixa şi defini. Acestea nu erau posibile cu un Domn român, înconjurat de sume de rude şi de amici, şi al cărui prestigiu nu putea fi destul de mare pentru ca să fondeze o dinastie.

Vodă Cuza, cu o prevedere dar foarte mare, era cel mai convins susţinător al unei dinastii străine. Aceasta formează, ca să zic aşa, testamentul său politic".

V. Boerescu pune pe seama lui Al. I. Cuza opinii care, chiar daca nu pot fi controlate, merită totuşi să reţină atenţia. Din mărturisile sale se desprinde că dezaproba actul din 1864. V. Boerescu îndrepta, indirect, un atac împotriva lui M. Kogălniceanu, adversarul său în chestiunea dunăreană (v. *supra,* p. 60—62).

[1] ROM, XXVI (1882). Supliment la nr. din 24 febr.

[„ÎN SFÂRŞIT, DUPĂ ZECE ZILE..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 45, 27 februarie 1882, p. 1-2. Al doilea editorial.

Discursul ţinut de V. Boerescu la Ateneu în 14 februarie 1882 se publică în „Românul", în suplimentul din 24 februarie 1882[1]. Atacul său la adresa reformelor lui Al. I. Cuza îl viza de fapt pe M. Kogălniceanu, susţinător al acestora şi critic virulent al guvernării liberale.

„România liberă" scrie că „Timpul" nu-1 mai recunoştea pe V. Boerescu ca om politic[2]. Reproduce un fragment (,,Vor trece veacuri ... ştiau ce e la mijloc").

Eminescu transcrie citatul din Dominique-Joseph Garat cu privire la principiile fundamentale ale legilor din manuscrisele sale (OPERE, XIV, 908). De un interes aparte este îndeosebi caracterizarea ce o face personalităţii lui Alexandru Ioan Cuza pe care îl vizitează, împreună cu L. Năstase şi V. Burlă, la Dobling, în ianuarie. 1870 (48, p. 87).

[1] ROM, XXVI (1882). Supliment la nr. din *24* febr., p. *1-4.*
[2] RL, VI (1882), nr. 1410, 28 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„CA SĂ CUNOASCĂ CINEVA..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr, 47, 2 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 martie 1882.*

Proiectul de lege pentru tranzacţiunea încheiată între Ministerul Lucrărilor Publice şi masa falimentului Societăţii Financiare a României pentru stingerea diferendului rezultând din contractul construcţiunei cheiului portului Brăila se votează în Adunarea deputaţilor în şedinţa din 15 februarie 1882[1]. Nicolae Nicorescu îşi dezvoltă interpelarea în şedinţa Adunării deputaţilor din 25 februarie 1882 şi este susţinut de N. Fleva[2]. De aici îşi extrage Eminescu cifrele pe care le comentează în editorialul său.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" denunţă ,,scabrozitatea, odiozitatea tranzacţiei"[3]. Reproduce un fragment (,,Cu toate astea ... parale ies"). Editorialul este comentat *şi* de ,,Binele public", în prezentarea presei româneşti [4].

N. Nicorescu îl invocă în criticile sale la adresa guvernului pe Moliere, iar Gr. Eliad îi răspunde că, a citit ,,o carte intitulată *Don Quichot"* [5].

[1] MO, (1882), nr. 54, 16/28 febr., p. 788 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] *Idem,* nr. 62, 25 febr./9 mart., p. 901—917 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[3] RL, VI (1882), nr. 1412, 3 mart., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[4] BP, IV (1882), nr. 73, 3 mart., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[6] MO, (1882), nr. 63, 26 febr./l0 mart., p. 920 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„DĂDUSEM DUPĂ «PESTHER LLOYD» UN ESTRAS...”]

Se publică în „Timpul” VII, nr. 49. 4 martie 1882, p. 1-2.

Comentarii la documentele *Reprezentaţiunea înaintată Casei reprezentanţilor Ungariei de Excel. Sa Prea Sfinţitul Archiepp. şi Metropolit Miron Romanul în numele bisericii greco-orientale române din Transilvania şi Ungaria* publicat în ,,Telegraful român” din Sibiu[1] şi *Biserica ortodoxă a românilor din Ungaria şi Transilvania faţă cu proiectul de lege pentru şcoalele medie* publicat în ,,Biserica şi şcoala” din Arad” [2].

Eminescu trimite la editorialul său *[,,Un proiect de lege...”]* din 24 februarie 1882 (v. *supra.* p. 63).

Guvernul maghiar nu ia în considerare asemenea proteste.

[1] TELR, XXX (1882), nr. 24, 27 febr./11 mart., p. 93-94.
[2] BSC, VI (1882), nr. 9, 28 febr./12 mart., p. 69-70.

[„ZILELE ACESTE S-A PRODUS...”]

Se publică. în ,,Timpul”, VII, nr. 50, 5 martie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Editorialul este semnalat de Perpessicius care dă şi o serie de informaţii despre I. Filibiliu, profesorul de franceză de la Liceul Matei Basarab (42, p. 298—309). Eminescu îl învinuieşte pe Frederic Dame pentru sancţionarea lui Filibiu şi lasă să se înţeleagă că urmărea să-i ocupe catedra. Fr. Dame trimite o scrisoare către redacţia „Timpului”, pe care Eminescu o publică fără comentarii[1]. În scrisoarea sa, Dame arată că s-a pronunţat pentru sancţiunea cea mai mică. Acuzaţiile ce i se aduceau, mai arată el, veneau din partea cuiva care nu cunoştea legislaţia şcolară.

,,România liberă” reproduce două fragmente (,,Apoi cum rămâne... asemenea elev”, ,,Era natural ... « Pseudo-Românului »„) [2]. ,,Binele public” scrie că ,,organul demagogiei oficiale” făcea ,,mare tapaj” în legătură cu bătaia în şcoală[3]. Reproduce două fragmente („înainte de toate ... asemenea elev”, ,,Nu e destul ... electivităţii magistraturii”).

Campania de presă împotriva lui I. Filibiliu este susţinută de ,,Războiul” [4], de ,,Telegraful” [5] şi de „Românul” care îl numeşte pe profesorul bucureştean „surugiu” [6].

Eminescu porneşte de la un incident din viaţa şcolii şi-1 transformă într-o problemă, de pedagogie socială.

[1] T, VII (1882). nr. 51, 6 rnart., p. 3 *(Scrisoare către redacţie).*
[2] RL, VI (1882), nr. 1415, 6 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 76, 6 mart., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[4] RESB, (1882), nr. 1665, 28 febr., p. 1-2 *(Bătaia încă nu s-a desfiinţat).*
[5] TEL, XII(1882), nr. 2945, 3 mart., p. 1 *(Bucureşti, 2 martie).*
[6] ROM, XXVI (1882), 8—9 mart., p. 213-214 *([„Toţi cunosc istoria acelui surugiu ...”]).*

[„PROIECTUL DE LEGE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr, 51, 6 martie 1882, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R,, 1939, p. 391—396.

Originea proprietăţii agrare în România este examinată de Eminescu în context istoric şi demonstrează că liberalii nu cunoşteau trecutul ţării noastre.

Poetul trimite la vechile cronici. Textul pe care îl invocă (,,La început tot pământul domnesc era”) se găseşte în *întrebările din partea Bucovinei şi răspunsurile din partea boierilor din 1782,* document transcris de Eminescu şi păstrat în manuscrisul 2307, 28—32. ,,Tot locul ţării Moldovei - se arată aici- dintru început loc domnesc au fost” (v. *supra.* p. 419).

Fruntaşii bucovineni solicită acest document de la Divanul domnesc din Iaşi în apărarea lor împotriva politicii stăpânirii austriece.

Eminescu apreciază măsurile legislative privind proprietatea agrară în funcţie de sporul populaţiei şi ridicarea economică a acesteia. Din această perspectivă, judecă şi actul lui Mihai Viteazul şi evenimentele de mai târziu din istoria noastră.

[„D. MAIOR ARMĂŞESCU...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 55, 11 martie 1882, p. 2.

Maiorul Armăşescu, tatăl elevului de la Liceul ,,Matei Basarab", îl trimite în judecată pe profesorul I. Filibiliu şi cere Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice să întreprindă o anchetă. Comisia de anchetă, formată, din mai multe cadre didactice, îl absolvă de vina sa[1].

Maiorul se adresează presei liberale, să-i dea satisfacţie. ,,Românul" scrie în editorialul *Bucureşti, 9/21 mărţişor 1882* că ,,oamenii de stat" de la ,,Timpul" pledau ca bătaia să se introducă în şcoală ,,în mod oficial" [2].

Problema aceasta este tratată şi de ,,Războiul" într-un articol, *Bătaia în şcoală*[3]*,* reprodus şi în oficiosul guvernamental[4].

Eminescu aduce precizări asupra poziţiei sa1e în articolul din 18 martie 1882 (v. *supra,* p. 78—79).

[1] ROM, XXVI (1882), 25 febr., p. 174.
[2] *Idem,* 10 mart., p. 217.
[3] RESB, (1882), nr. 1676, 11 mart., p. 2.
[4] ROM, XXVI (1882), 12 mart., p. 227.

[„D. C.A. ROSETTI, VENERABILUL..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 56, 12 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 martie 1882*[1]*.*

Problema răscumpărării căii ferate Cernavodă-Constanţa este pusă în discuţie de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti,* 8/20 *mărţişor,* publicat în 9 martie 1882[1]. De aici îşi extrage Eminescu toate cifrele pe care le comentează.

„Binele public" găsea că ,,Timpul" răspundea „Românului" ,,printr-o comparaţiune foarte spirituală" [2]. Reproduce un fragment („Se oferă sir John ... de-a şedea în ea").

Poetul îşi face însemnări despre Timur-Lenk în manuscrisul **2270, 12,** unde vorbeşte şi de Mircea cel Bătrân şi consemnează înfrângerea lui Baiazid I la ,,Anujor sau Angora". (10, p. 585). Oralitatea discursului critic, pildele bătrâneşti şi trimiterea la Anton Pann sporesc interesul pentru problemele puse în discuţie, altfel destul de aride, ca orice consideraţii statistice.

[1] În colecţia „Timpului" de la Biblioteca Academiei Române acest număr este legat greşit la 12 ianuarie în loc de 12 martie 1882.
[2] BP, IV(1882), nr. 82, 13 mart., p. 2-3 *(Revista ziarelor).*

[„*BABELE* AU TRECUT."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 58, 14 martie 1882, p. 1—2 *(Cronica Bucureştiului).* Semnat: Fantasio.

Cotidianul bucureştean publică, sub acest pseudonim, şi cu titlul *Cronica Bucureştilor, o* serie de ,,tablouri din natură" în care se descriu petrecerile din Cişmigiu[1], balurile în folosul săracilor şi incendiaţiilor[2], carnavalul bucureştean[3], impresiile de la un proces pentru crimă[4], manifestaţiile ,,masalagiilor"[5]. Sunt semnate cu acest pseudonim şi patru *Cronici teatrale*[6]*,* precum şi două reportaje de la procesul, amintit mai sus, pentru crimă[7]. Comentatorii îi atribuie lui Eminescu şi patru ,,portrete politice" consacrate lui Nicolae Fleva, Emil Costinescu, Petre Grădişteanu şi C. A. Rosetti[8], semnate toate cu pseudonimul Nemesis (44, 70). Asemenea „tablouri după natură" publică în „Timpul", ceva mai înainte, şi I. Slavici şi le numeşte „icoane zugrăvite cu degetul". Unul din aceste tablouri, *St. Georgie,* apărut în „Timpul" în 24 aprilie 1877[9], semnat cu pseudonimul Tanda, este reprodus de Eminescu, în „Curierul de Iaşi" în 14 septembrie 1877[10] şi editorii îl atribuie, pe nedrept, poetului. Procedează în felul acesta şi I. Scurtu în ediţia sa din 1905 (p. 316—321), altfel cercetător avizat al operei eminesciene.

Portretele politice şi nici *Cronicile bucureştene,* cu excepţia celei de faţă, nu cuprind elemente în sprijinul paternităţii eminesciene. Portretistul şi cronicarul relatează întâmplări dintr-o vreme când Eminescu nu se afla în ţară. Făcând portretul politic lui Petre Grădişteanu, Nemesis precizează că asistă la o întrunire a acestuia ţinută în sala Slătineanu în 1872[11]. Eminescu era la acea dată la studii la Viena. Fantasio precizează, la rândul său, în *Carnavalul care moare,* că rememora ,,suveniri" din primăvara anului 1873[12]. Eminescu se afla atunci la studii la Berlin. Ortografia folosită atât de Fantasio cât şi de Nemesis este cea a revistei ,,Dreptul", condusă de Gr. Păucescu. Aceasta ne îndreptăţeşte să presupunem că aceste ,,copii după natură" Semnate cu pseudonimele Fantasio şi Nemesis aparţin unei persoane care începe să colaboreze la ,,Timpul" după ce Gr. Păucescu preia conducerea ziarului conservator.

Dintre cronicile semnate cu pseudonimul Fantasio, numai cea de faţă aparţine lui Eminescu, pentru care avem mărturii şi în manuscrise (v. *supra,* p. 344, 346, 347, 349).

C. A. Rosetti recunoaşte în una dintre cele două doamne, despre care relatează Eminescu, pe fiica sa şi numeşte cronica ,,cea mai mare şi mai murdară calomnie"[13]. C. A. Rosetti părăseşte polemica dusă în coloanele „Românului" şi apelează la fruntaşu Partidului conservator şi opinia

publică să-1 sancţioneze pe cronicar pentru lipsa de ,,moralitate" (v. *supra,* p. 84, 92—93).

[1] T, VII (1882), nr. 9, 14 ian., p. 2; nr. 69, 28 mart., p. 2; nr. 70. 1 apr., p. 1-2; nr. 92, 28 apr., p. 2.
[2] *Ibidem,* nr. 12, 17 ian., p. 2—3; nr. 18, 24 ian., p. 1—2.
[3] *Ibidem,* nr. 44, 26 febr., p. 2.
[4] *Ibidem,* nr. 52, 7 mart., p. 2.
[5] *Ibidem,* nr. 106, 19 mai, p. 3.
[6] *Ibidem,* nr. 19, 26 ian., p. 3; nr. 22, 29 ian., p. 2; nr. 47, 2 mart., p. 2; nr. 63, 20 mart., p. 2.
[7] *Ibidem,* VII, nr. 50, 5 mart., p. 1—2; nr. 51, 6 mart., p. 12.
[8] *Ibidem,* nr. 4, 6 mart., p. 2—3; nr. 15, 21 ian., p. 3; nr. 28, 7 febr., p. 2; nr. 62, 19 mart., p. 1-2.
[9] *Ibidem,* II (1877), nr. 94, 24 apr., p. 1-2. [10] CI, X(1877), nr. 99, 14 sept., p. 1-2. [11] T, VII (1882), nr. 28, 7 febr., p. 2.
[12] *Ibidem,* VII (1882), nr. 44, 26 febr., p. 2.
[13] ROM, XXVI (1882), 24 mart., p. 26 *(Moralitatea partitei conservatoare).*

[„NEFIIND DE IERI DE ALALTĂIERI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 59, 1 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 martie 1882.*

Eminescu exprimă rezerve faţă de regalitate considerând că rostul acesteia era să introducă ,,onestitatea" în viaţa politică. Cum aceste deziderate nu erau îndeplinite, se explica înstrăinarea monarhiei de popor. Asupra acestei probleme găsim însemnări şi în manuscrise (OPERE, XI, 472, OPERE, XII 497).

„Binele public" aprecia că „Timpul" justifică indiferenţa publicului faţă de aceste festivităţi ,,cu cuvinte temeinice"[1]. Reproduce un fragment (,,Ea a trecut modestă... întru nimic").

Eminescu împărtăşeşte opinia potrivit căreia guvernul liberal face concesii Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană. Aceasta reiese, de altfel, şi din documentele publicate de M. Kogălniceanu, pe care poetul le prezinta în cotidianul conservator (v. *supra,* p. 44—46).

[1] BP, IV (1882), nr. 85, 17 mart., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„LA REFLECŢIUNILE NOASTRE..."]

Se publica în ,,Timpul", VII, nr. 61, 18 martie 1882, p, 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental se ocupă de comentariul lui Eminescu cu privire la întâmplările de la Liceul Matei Basarab în articolul *[,,Toţi cunosc istoria..."]* din 9 martie 1882[1] şi în editorialul *Bucureşti, 9/21 martie 1882* din 10 martie 1882[2]. Poetul respinge acuzaţia ,,Românului" că pleda pentru introducerea bătăii în mod oficial în şcoală.

,,Telegraful" este indignat de pledoaria lui Eminescu în apărarea profesorului bucureştean şi declara că cei care scriau asemenea rânduri nu erau ,,români nici de sânge, nici de credinţă." [3].

,,Cu astfel de pagini — scrie Perpessicius —, în care observaţiile concrete, rod a1 unei experienţe de viaţă din cele mai intense, abundă, polemica cedează pasul studiului psihologic şi incidentul regretabil survenit unui profesor se transformă într-o problemă socială" (42, p. 308—309). Poetul făcea aceste consideraţii pe baza experienţei sale, ca revizor şcolar, când intră în contact nemijlocit cu problemele şcolii din vremea sa.

Profesorul I. Filibiliu este reintegrat în postul său 1a Liceul Matei Basarab în august 1882[4].

[1] ROM, XXVI (1882), 8-9 mart., p. 213-214.
[2] *Idem,* 10 mart., p. 217.
[3] TEL, XII, nr. 2961, 21 mart., p. 1.
[4] T, VII (1882), nr. 184, 24 aug., p. 1.

[„ODATĂ APUCÂND..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 63, 20 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 martie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 396—398.

Presa de limbă franceză din ţara noastră considera că Eminescu îi atribuia lui C. A. Rosetti intenţii de tulburare a relaţiilor sociale din lumea satului[1].

,,Binele public" scrie că ,,Timpul" se ocupa de tendinţele unor „nelegiuiţi"[2]. Reproduce un fragment (,,Iată pe scurt ... unitatea poporului nostru").

Eminescu insistă asupra rolului jucat de biserică în lupta împotriva Imperiului otoman şi asupra contribuţiei adusă prin tipărirea de cărţi 1a „unitatea limbii".

[1] INDR-1, VI (1882), nr. 1357, 20 mart./1 apr., p. l (Spicuitor, *Les journaux roumains);* GROM, II

(1882), nr. 147, 21 mart./2 apr., p. l (Spectator, *Revue des journaux).*
[2] BP, IV (1882), nr. 89, 21 mart., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„ÎN ŞEDINŢA SENATULUI DE LA 16 MARTIE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 64, 21 martie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 martie 1882.*

Proiectul de lege prin care se autoriza statul a împrumuta de la Casa de Depuneri sumele necesare pentru a veni în ajutorul sătenilor este supus dezbaterii Senatului în şedinţa din 16 martie 1882[1]. Eminescu manifestă înţelegere faţă de acest *Proiect,* însă îl considera un „paliativ”. Poetul pledează pentru metodele tradiţionale în gospodăria ţărănească.

Editorialul este comentat de „Binele public” fără să reproducă extrase [2].

Consideraţii interesante face Eminescu şi cu privire la acomodarea ţăranului român 1a condiţiile climaterice din ţara noastră.

[1] MO, (1882), nr. 81, 18/30 mart., p. 1319-1322 *(Desbaterile corpurilor legiuitoare).*
[2] BP, IV (1882), nr. 90, 22-23 mart., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[„AM DESCRIS PÂN-ACUM...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 66, 24 martie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Abuzurile electorale sunt denunţate de T. Rosetti în şedinţa Senatului din 19 februarie 1882[1]. Activitatea inutilă a multor oameni politici ai vremii este caracterizată de Eminescu cu o expresie de-o forţă sugestivă unică (,,mânarea gândacilor la adăpătoare”).

[1] MD, (1882), nr. 84, 12 mart./2 apr., p. 1394-1398 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„ÎN SEARA DE 30 MARTIE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr, 67, 25 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 24 martie 1882.*

Eminescu analizează cu pătrundere natura despotismului şi a demagogiei şi consecinţele lor în viaţa social-politică. Se impune atenţiei şi comparaţia între stările de lucruri din Rusia şi din ţara noastră.

,,România liberă” insistă asupra acestui aspect şi reproduce un fragment (,,Cine cunoaşte hoţiile.. mai mult decât celalt”)[1]. ,,Telegraful” găsea că paralelismul între demagogie şi despotism conducea la o concluzie „trasă de păr” [2].

Poetul are în vedere tratatul lui Alexis-Charles-Henri-Maurice Clerel de Tocqueville, *L'ancien régime et la révolution,* din care îşi face extrase şi în manuscrise (OPERE, XIV, 944). Găsim în manuscrise şi însemnări despre situaţia din Rusia (v. *supra,* p. 343)

[1] RL, VI (1882), nr. 1433, 27 mart., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] TEL, XII (1882), nr. 2965. 27 mart., p. 1 *(Bucureşti, 26 martie).*

UN RĂSPUNS D-LUI C. A. ROSETTI

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 68, 27 martie 1882, p. 2. Semnat; Fantasio.

Scrisoarea deschisă a lui C. A. Rosetti, despre care a mai fost vorba în comentariile noastre (v. *supra,* p. 446), se publică în „Românul” în 24 martie 1882[1].

Eminescu dă un răspuns evaziv la învinuirile ce i se aduc. Nu lasă însă să-i scape prilejul să-1 acuze pe C. A. Rosetti de la lipsa de condescendeţă faţă de familia sa.

Merită să reţină atenţia şi declaraţia lui Eminescu că aceste cronici nu erau supuse aprobării comitetului de direcţie al ziarului conservator.

Conceptele răspunsului se păstrează în manuscrise (v, *supra,* p. 344, 346—347).

[1] ROM. XXVI (1882), 24 mart., p. 265.

NOVELE DIN POPOR DE IOAN SLAVICI

1 volum de 456 pag. Bucureşti, 1881, Editura librăriei Socec et Comp.

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 69, 28 martie 1882, p. 2—3. Semnat: M. E. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 437—440.

Cronica literară a lui Eminescu este concepută ca un răspuns polemic la cea a lui N. Xenopol, *„[Novele din popor" de Ioan Slavici],* publicată în ,,Românul" în 7 februarie 1881[1]. „D. I. Slavici a făcut un pas mai departe — N. Xenopol îi are în vedere pe N. Gane, I. Creangă şi I. Negruzzi —; d-sa e un adept al realismului în toate nuvelele sale nu găseşti nimic afară, de marginile observaţiunii". Cronicarul oficiosului liberal descrie metoda de lucru a lui Slavici şi găseşte că proceda ca Stendhal prin aglomerarea de amănunte. Consideraţiile generale elogioase la adresa lui Slavici sunt anulate prin analiza textelor. „Nuvela e foarte hazlie — scrie N. Xenopol despre *Popa Tanda — ,* stilul e prea greu, ş-afară d-aceasta ea cuprinde amănunţimi care ostenesc pe cititor"; în *O viaţă pierdută* ,,stilul e atât de greu, se află, în ea atâtea lucruri de prisos, încât pân-aproape de sfârşit totul pare confuz"; în *Budulea Taichii* „stilul parcă merge pe brânci şi nuvela

e atât de lungă încât chiar nemţii au zis că putea fi mai scurtă''[1]. Umorul lin Slavici este calificat ,,nesuferit" şi nuvelele caracterizate, în general, a nu fi ,,din *popor,* ci din topor". Sublinierile aparţin lui N. Xenopol şi este evidentă adoptarea unei atitudini conciliatoare faţă de o literatură ce se impunea să fie acceptată numai în absenţa alteia mai bune. Judecăţile estetice ale lui N. Xenopol sunt discutabile şi în orice caz infirmate de critica noastră literară. Şi înalte cazuri N. Xenopol face aprecieri valorice eronate. Este suficient să amintim că N. Xenopol îl consideră pe I. Creangă un simplu culegător de literatură populară şi-1 trece înaintea sa pe N. Gane, pe care îl considera superior prin ,,puterea de creaţiune". N. Xenopol *face* mare caz, cum s-a putut vedea, de stilul încâlcit al lui Slavici şi transcrie, spre exemplificare, începutul nuvelei *Popa Tanda.* Dar aceeaşi pagină din nuvela lui Slavici este reprodusă şi de G. Călinescu în *Istoria literaturii române* spre a demonstra că limba prozatorului reprezintă ,,un instrument de observaţie excelent în mediul ţărănesc" iar deschiderea nuvelei un ,,acord stilistic"[2].

Cronica lui N. Xenopol cuprinde şi o a doua parte în care se ocupă de viitorul literaturii române. Condiţiile sociale în care se găsea ţara noastră, arată el, explicau orientarea spre viaţa ţărănimii şi nu era nevoie ca T. Maiorescu să vină în *Literatura română şi străinătatea* cu o teorie a romanului popular. Dacă viaţa ţărănimii oferea materie, susţine criticul, pentru o literatură la începuturile ei, ea nu putea oferi materie şi pentru marea literatură. ,,Nu există în Europa nici un *curent* — scrie N. Xenopol — în urma căruia romanurile ţărăneşti or fi cele mai preţuite produceri ale literaturii de nuvelişti. Câteva produceri foarte rare pe ici pe colea nu constituie deloc un curent, şi imensa răspândire a romanurilor unui Daudet ne-ar dovedi tocmai contrariul". N. Xenopol mai aduce în sprijinul tezei sale şi romanele lui George Sand, care făceau gloria literaturii franceze. Cronicarul ,,Românu1ui" se pronunţă pentru ,,romanu1 modern de moravuri, astfel cum există la toate popoarele civilizate", cu eroi ,,din comercianţi, din funcţionari, militari sau aşa numita aristocraţie".

N. Xenopol pleda pentru extinderea ariei de investigaţie în literatură, fapt ce se cuvine neapărat subliniat ca un aspect pozitiv al consideraţiilor sale. Cum însă excludea ţărănimea şi nu face nici o menţiune despre muncitorime şi meseriaşi, limita aria de investigaţie la ,,pătura superpusă".

Eminescu îşi construieşte cronica după schema folosită şi de, N. Xenopol în consideraţiile sale critice. Poetul situează proza lui Slavici în contextul mişcării noastre literare şi insistă, cum face şi N. Xenopol, asupra concepţiei prozatorului transilvănean şi asupra artei sale în zugrăvirea vieţii ţărănimii. Trece, apoi, la caracterizarea nuvelelor, ca să se oprească mai pe larg la *Budulea Taichii,* pe care N. Xenopol o persifla pentru lungime şi „stilul pe brânci". Poetul găseşte că nu lungimea nuvelei constituie aici lucrul cel mai important, ci ,,umorul", ca expresie a ,,geniului nostru popular", prin reflectarea căruia proza 1ui Slavici se situa la nivelul literaturii universale. Eminescu nu aminteşte şi de *Moara cu noroc,* una din cele mai importante realizări artistice a1e lui Slavici, şi faptul acesta ne îndreptăţeşte să presupunem că nu o considera reprezentativă pentru înfăţişarea vieţii ţărănimii.

Eminescu consacră ultima parte a cronicii sale, asemeni lui N. Xenopol, problemelor ridicate de orientarea viitoare a literaturii noastre naţionale. Poetul apreciază că N. Xenopol p1eda pentru orientarea spre acele categorii sociale care formau ,,oraşul parazitar" (95, p. 244—250). Eminescu expune aici concepţia sa întâlnită şi în articolele politice, potrivit căreia Ţările Române erau considerate ca o ,,suburbie a Imperiului Otoman", iar după cucerirea independenţei, o ,,suburbie" a ţărilor apusene.

Eminescu se pronunţă pentru înfăţişarea „claselor pozitive", însă introduce în consideraţiile sale şi unele explicaţii neştiinţifice de altă natură. Poetul se declară şi împotriva orientării viitoare a literaturii noastre prin o deplasare de la zugrăvirea vieţii „claselor pozitive" spre prezentarea „oraşului parazitar". Acesta este definit aici ,,promiscuitatea San-Franciscului din America dunăreană".

---

[1] ROM, XXVI (1882), 7 febr., p, 115 *(Bibliografie).*

[2] *G.* Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Bucureşti, Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1941, p. 449; Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 508.

[„CEEA CE DĂ GUVERNULUI..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 70, 1 aprilie 1882, p 1. Editorial; *Bucureşti, 31*

martie 1882. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *M.* Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 306—310.

Eminescu defineşte arta de-a guverna ,,ştiinţa de-a ne adapta naturii poporului" şi de a respecta tradiţia. Condiţia fundamentală în realizarea acestui deziderat o constituie cunoaşterea vieţii poporului. Guvernul liberal se făcea vinovat de faptul că nu ţinea seamă, în măsurile pe care le lua, de condiţiile specifice ale ţării noastre.

,,Binele public" remarcă faptul că ,Timpul" invoca numele lui Mill şi Montesquieu [1].

Eminescu se informează asupra teoriei guvernării din scrierile lui John Stuart Mil şi Montesquieu (OPERE, XIV, 911, 913, 949, 950) şi o aplică la stările de lucruri din ţara noastră.

[1] BP, IV(1882), nr. 96, 2 apr., p. 2 *(Revista ziarelor).*

„COLUMNA LUI TRAIAN"

Se publică în „Timpul", VII, nr. 70, l aprilie 1882, p. 2 *(Bibliografie).* Este reprodus în „România liberă", VI, nr. 1437, 3, aprilie 1882, p.2—3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi], Junimea, 1970, p. 115—118.

Eminescu recenzează primele două numere, pe ianuarie şi februarie 1882, din seria nouă a revistei lui B. P. Hasdeu, pentru ,,istorie, linguistică şi psicologie poporană".

Istoria constituie, cum se ştie, una din preocupările dominante ale lui Eminescu, încât şi prin această se justifică preţuirea ce-o arată activităţii lui B.P. Haşdeu în acest domeniu. Se impune atenţiei şi caracterizarea ce o face personalităţii sale, printre cele mai pătrunzătoare întâlnite în presa din secolul trecut.

Traducerea din *Infernul* lui Dante, faţa, de care are rezerve, este făcută de Maria P. Chiţu (1846—1930), soţia avocatului Petru Chiţu din Craiova, traducătoare din Dante înaintea lui G. Coşbuc (72, p. 180— 181).

Eminescu elogiază contribuţia ştiinţifică a lui N: Densuşianu poate şi cu un sentiment de recunoştinţă pentru sprijinul ce i-1 dă într-un moment greu din peregrinările sale transilvănene (16).

[„CONTELE WOLKENSTEIN S-A ÎNTORS..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 72, 3 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 2 aprilie 1882.* Este reprodus în „Telegraful român", XXX, nr. 41, 10/22 apr., p, 162. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 402—406.

Eminescu insistă asupra unităţii poporului român, cum face şi în alte articole, spre a ilustra că Imperiul austro-ungar nu avea niciun drept să controleze Dunărea de Jos. Poetul atrage atenţia că politica Curţii din Viena faţă de românii din provinciile de sub stăpânirea sa o înstrăinară de poporul român.

Articolul din ,,Pester Lloyd", *Budapest, 7. April. Die Verhandlungen in der Donau-Frage,* parafrazat de Eminescu, se publică în 27 martie/8 aprilie 1882[1].

,,România liberă" scrie că, ,,Timpul" se mira de pretenţiile Imperiului austro-ungar[2]. Reproduce un fragment (,,Şi sperăm... şi al veacurilor").

Poetul pune, cum ştim, la baza afirmării individului factorul muncă. Aici ea este invocată şi ca factor decisiv în afirmarea popoarelor.

[1] PEL, XXIX (1882), [27 mart.] 8 apr., p. 2.
[2] RL, VI (1882), nr. 1438, 4 apr., p. 2 *(Arena ziarelor).*

[„«ROMÂNUL», DÂND SEAMĂ..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 73, 4 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 aprilie 1882.*

Apelul la care se referă Eminescu se publică în ,,Timpul", în 28 martie 1882 şi în el sunt chemaţi alegătorii să se constituie în comitete şi să protesteze împotriva circularelor lui C. A. Rosetti cu privire 1a tocmelile agricole[1]. Oficiosul guvernamental critică *Apelul* în editorialul *Bucureşti,* 2/14 *priar* din 3 aprilie 1882 [2].

,,România liberă" remarcă modul de-a polemiza cu presa guvernamentală [3]. Reproduce finalul (,,Vicleniei şi perversităţii... răzbună pe toţi"). ,,Binele public" scrie că ,,Timpul" invoca în polemica sa argumente „tari"[4]. Reproduce un fragment (,,Ştim bine că... apucături demagogice").

Eminescu este nedrept când reduce activitatea politică a lui C.A. Rosetti la o simplă farsă.

Apelul către alegători demonstra, scrie „Românul" în editorialul *Bucureşti, 3/l5 priar,* că

Partidul conservator no învăţase nimic din trecut şi că nu-şi putea uita vechile deprinderi[5].

[1] T, VII (1882), nr. 69, 28 mart., p.. 1.
[2] ROM, XXVI (1882), 3 apr., p. 289.
[3] RL, VI (1882), nr. 1439, 6 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] BP, IV (1882), nr. 98, 5-6 apr., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] ROM, XXVI (1882), 4 apr., p. 293.

[,,«NEUE FREIE PRESSE»SPUNE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 73, 4 aprilie 1882, p. 1.

Articolul tradus de Eminescu se publică în ,,Neue freie Presse” cu titlul *Wien, 12. April (Zur Tagesgeschichte)* în 1/13 aprilie 1882[1]. Poetul atrăgea atenţia astfel asupra demersurilor lui Anton von Wolkenstein-Trostburg, diplomatul austriac, pentru coalizarea diplomaţiei europene în sprijinul ţării sale în chestiunea dunăreană.

[1] NFP, (1882), nr. 6331, [1] 13 apr., p. 4 *(Ausland).*

AL DOILEA RĂSPUNS D-LUI C. A. ROSETTI

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 74, 6 aprilie 1882, p. 1. Semnat: Fantasio.

Scrisoarea deschisă a lui C. A. Rosetti, *Moralitatea partitei conservatoare,* adresată lui Lascăr Catargiu, I. Em. Florescu, Teodor Rosetti, Al. Lahovari, T. Maiorescu şi Gr. Păucescu, se publică în ,,Românul” în 2 aprilie 1882. „Răspunsul din «Timpul» — scrie C. A. Rosetti - este cu totul nedemn de adevăr, de moralitate, de dumneavoastră şi de mine” [1].

C. A. Rosetti face apel la ,,sfânta opiniune publică” pentru ,,înfiorarea criminalilor” încât Eminescu avea dreptate să persifleze o scrisoare deschisă adresată unor persoane, de la care se aştepta să condamne opiniile sale.

Oficiosul guvernamental este nemulţumit de răspunsul lui Eminescu şi reproduce din declaraţia Comitetului de conducere a ,,Timpului”, făcută la începutul anului 1882[2]. Se arată în declaraţie (v. *supra,* p. 429), că misiunea Comitetului de conducere consta în ,,a veghea ca ideile susţinute în ziar să fie conforme cu tendinţele partitei”. ,,Românul” denunţa Comitetul de conducere al ,,Timpului” că nu-şi respecta angajamentul şi că Eminescu continua să facă din organul de presă al Partidului conservator o tribună a propriilor opinii politice.

Conceptele răspunsului se păstrează în manuscrise (v. *supra, p.* 347, 349, 351).

[1] ROM, XXVI (1882), 2 apr., p. 283.
[2] *Idem.* 4 apr., p. 293.

CESTIUNEA DUNĂRII
[„«NEUE FREIE PRESSE» DE LA 15 APRILIE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 75, 7 aprilie 1882, p. 2.

Ziarul vienez continuă în articolul *Der ,,Românul” und die Donaufrage, Wien, 14. April* publicat în 3/15 apr. 1882 [1] să îndrepte atacuri împotriva politicii externe a Imperiului austro-ungar.

Editorialul din ,,Românul”, *Bucureşti, 1/13 priar 1882,* la care se referă ziaru1 vienez, se publică în 2 aprilie 1882[2].

Eminescu adoptă o poziţie critică faţă de cele două ziare şi consideră ca mai importante cele „nespuse” de cotidianul vienez şi cel bucureştean.

[1] NFP, (1882), nr. 6333, [31 15 apr., p. 1-2. Al doilea editorial.
[2] ROM, XXVI [1882), 2 apr., p. 285.

MATERIALURI ETNOLOGICE PRIVIND ÎN PARTE ŞI PE D. NICU XENOPOLOS, CRITICUL LITERAR DE LA „PSEUDO-ROMÂNUL”

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 76, 8 aprilie 1882, p. 2—3. Semnat: M. Eminescu. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 311—319.

Polemica lui Eminescu cu N. Xenopol se înscrie ca o dispută personală în problema orientării viitoare a literaturii noastre. Acest statut de polemică personală îl acordă şi Eminescu celor două

conceptele păstrate în manuscrise (v. supra, p.351—353). Stă mărturie faptul că la publicarea articolelor în ,,Timpul", poetul le semnează, cum procedează în toate cazurile din publicistica sa atunci când aduce în dezbaterea publică o chestiune strict personală. Polemica cu N. Xenopol se înscrie, pe de altă parte, ca un ,,accident" în raporturile dintre ei. Nimic nu ilustrează mai bine acest lucru decât faptul că Eminescu face loc în coloanele ,,Timpului" romanului lui N. Xenopol *Brazi şi putregai,* care ocupă în ziar nu mai puţin de 44 de foiletoane[3]. Nu este lipsit de interes să arătăm că Eminescu publică unele capitole din roman pe prima pagină, procedeu urmat de poet în împrejurări cu totul excepţionale. Să mai notăm, în sfârşit, că Eminescu face romanului şi o largă publicitate la tipărirea în volum. „Acest roman — scrie ,,Timpul" —, în care sunt fotografiate aşa de minunat moravurile şi tipurile noastre provinciale, şi-n care se desfăşură o dramă plină de peripeţii interesante combinate cu o măiestrie şi aşternute cu o vervă nesecată, va atrage desigur atenţia cititorilor iubitori de adevărată literatură românească"[2]. *Notiţa bibliografică* este republicată de Eminescu în 11 numere a1e ,,Timpului", fapt care merită, de asemenea, să reţină atenţia[3]. Poetul recunoaşte în *Brazi şi putregai,* încă de la primirea sa în redacţie, o operă valoroasă, singura de altfel prin care N. Xenopol intră în literatura noastră naţională.

Deşi Eminescu aduce contribuţia cea mai importantă în impunerea lui N. Xenopol ca scriitor de valoare, acesta întocmeşte un articol vehement, *Un critic de la ,,Timpul", d-l Mihai Eminescu,* publicat în ,,Te1egraful" în 2 aprilie 1882 (2) în care îl insulta pe poet şi neagă valoarea operei sale. ,,Cine a cetit poeziile sale — scrie N. Xenopol — : *Împărat şi proletar, Strigoii,* nuvela sa *Sărmanul Dionis* care, pe lângă o necunoştinţă deplină a limbei române, cuprind nenumărate exemple de aberaţiune mentală, acela, desigur, îl va ocoli". N. Xenopol îi face lui Eminescu şi un portret grotesc în care poetul este numit ,,bu1gar" cu „capul pătrat",, ,flaşnetar" cu îmbrăcămintea în dezordine şi-i avertizează pe cititorii ,,Telegrafului" să se ferească de el când îl întâlnesc în drum. Se repetă numele lui Eminescu, sub forma Eminovici şi Eminovici, spre a sugera originea străină a familiei sale. ,,Nu încape îndoială că la un asemenea individ — încheie N. Xenopol —, oarecare circumvoluţiuni cerebrale trebuie să se fi dezvoltat într-un mod cu totul anormal. Zicem «cu totul» căci cazuri ca acele ale d-lui Eminovici sunt foarte rare. Avem până acum pe omul care se crede cu coş, pe acela care-şi închipuie că-i o umbrelă şi stă toată ziua într-un ungher pentru a se usca etc., dar pe omul care se crede român şi vorbeşte de «sângele strămoşilor» fiindcă şi-a schimbat terminaţia numelui din *ovici* şi *escu,* aceasta nu s-a mai văzut. Desigur că doctorul Maudsley în vreo nouă ediţie a cărţii sale *Pathology of Mind* va atrage toate foloasele din exemplul ce-i aducem aici. Ne e teamă însă că Maudsley va rândui d-lui Eminovici o cură îndelungată în vreun stabiliment bunăoară a Mărcuţa".

Henry Maudsley (1835—1918), medic şi alienist englez, este autorul mai multor tratate: *Physiologie of Mind {*1875), *Pathology of Mind* (1882).

Intrând în această polemică, Eminescu foloseşte aceleaşi mijloace şi invocă numele lui Guillaume Lejan (1828—1871), care întreprinde mai multe călătorii în Balcani şi publică studii etnografice. Sunt de amintit *Ethnographie de la Turquie d'Europe* (Gotha, 1861) şi *Essai sur l'ethnographie de la Turquie d'Europe* (Paris, 1896). Poetul trimite şi 1a lucrarea lui Rudolf Henke, *Rumanien. Land und Volk* (Leipzig, 1877), în care se face o prezentare critică a celor ce practicau îndeletniciri neproductive. Dirijarea spre România a ,,plebei recrutate din Bizanţ" făcea parte din politica Imperiului otoman, de transformare a ţării noastre în ,,suburbie" a sa. Această stare de lucruri era consecinţa unui proces istoric. Analiza lui Eminescu, se arăta într-un studiu care tratează această problemă, ,,are în principal caracter social şi numai în mod secundar un caracter etnologic" (95, p. 84). Deşi porneşte de la stări reale de lucruri, poetul ajunge la explicări şi generalizări unilaterale, subiectiviste.

Eminescu se apăra împotriva unei campanii de presă organizate împotriva sa. În această campanie de presă se angajează ,,Literatorul", revista lui Al. Macedonski, ,,Telegraful", ziarul lui I. C. Fundescu, ,,Războiul român", ziarul lui Gr. H. Grandea şi probabil şi alte publicaţii ale vremii. Macedonski reproduce în revista sa portretul grotesc pe care i-1 face N. Xenopol lui Eminescu şi pe care 1-am rezumat mai sus. Angajarea ,,Literatorului" în această campanie de presă explică şi protestul lui Eminescu împotriva atacurilor lui Macedonski la adresa lui Alecsandri (93). I. C. Fundescu găzduieşte în coloanele ,,Telegrafului" un articol al lui S. Moscu, *Un răspuns,* publicat în 7 aprilie 1882, în care susţine că poetul îşi împodobea scrierile cu ,,furturi" din creaţia populară (13). Gr. H. Grandea se ocupă în ,,Războiul român" tot de familia poetului şi Macedonski va reproduce şi acest articol în revista sa[4].

Poetul considera că persoana creatorului de artă nu trebuie amestecată în dezbaterile publice. Să mai notăm, tot aici, că mărturisirea lui Eminescu privind familia sa se impune să fie judecată în acest context şi ea are acoperire documentară. Aceasta coboară din Transilvania în Bucovina, cu veacuri în urmă, ca să treacă în Moldova la jumătatea secolului trecut (63, 67).

---

[1] T, V(1880), nr. 219, 1/13 oct. - nr. 266, 28 nov./10 dec.

[2] T, VI (1881), nr. 1, 1/13 ian., p. 3.

[3] Idem, nr. 2, 3/15 ian,, p. 3; nr. 4, 6/18 ian., p. 3; nr. 7, 11/23 ian.. p. 3; nr. 11, 16/28 ian., p. 3; nr. 12, 17/29 ian., p. 3; nr. 15, 21 ian./2 febr., p. 3; nr. 16, 22 ian./3 febr., p. 3; nr. 17, 23 ian./3 febr., p. 3; nr. 19, 25 ian./6 febr., p. 3; nr. 20, 27 ian./8 febr., p. 3.

[4] LIT, III (1882), nr. 9 [sept.], p. 533, Colecţia ziarului ,,Războiul român" este incompletă în bibliotecile noastre, încât nu putem preciza aici data apariţiei articolului în discuţie.

DUNĂREA
[,,«NEUE FREIE PRESSE» VINE DIN NOU..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 77, 9 aprilie 1882, p. 3.

Ziarul vienez continuă în articolul *Wien, 15. April (Zur Tagesgeschichte)* publicat în 4/16 aprilie 1882[1] criticile sale la adresa politicii externe a Imperiului austro-ungar.

Merită să reţină atenţia observaţia sa după care „Românul" era considerat organul de presă al lui C. A. Rosetti şi nu şi al guvernului liberal.

[1] NFP, (1882), nr. 6334, [4] 16 apr., p. 3 *(Ausland).*

[„CÂND NE-ADUCEM AMINTE..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 78, 10 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 aprilie 1882.*

Literaturii îi revenea sarcina, susţine Eminescu, să contribuie la uşurarea „sarcinei sociale" a poporului.

„România liberă" scrie că „Timpul" demonstra că legile bune se aplicau rău de guvernul liberal[1]. Reproduce finalul (,,Acesta este însă blestemul... organizaţiunii actuale").

Ioan Gherasim Gorjan (1800—1857) traduce din franceză *Halima sau Povestiri mitologhiceşti arăbeşti* (I—IV, Bucureşti, 1835—1838), care cunoaşte mai multe ediţii.

Eminescu preţuia vechiul scris românesc, cum se desprinde de aici, şi pentru caracterul său educativ.

[1] RL, VI (1882), nr. 1444, 11 apr., p.3 *(Arena ziarelor).*

[„D. N. BASSARABESCU NE ÎNTREABĂ..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 78, 10 aprilie 1882, p. 1 *(Cronica).*

Scrisoarea lui N. Miulescu se publică în ,,Timpul" în 27 martie 1882 şi o transcriem:

Domnule redactor,

D. N. Bassarabescu, pentru a esplica cititorilor ,,Poporului" său iregularitatea apariţiunii acestui organ de publicitate, găseşte de cuviinţă a pune vina pe mine, tipograful, în a cărui atelier se lucra foaia.

Între altele d. N. Bassarabescu spune că, cu bani număraţi peşin, a trecut sub cenzura mea că nu i-am permis să spuie în jurnal ceea ce nu mi-ar fi convenit, că am oprit, fără prealabil aviz, imprimarea jurnalului şi altele ca acestea, pe lângă multe epitete personale pe cari mi le aruncă şi la cari eu, creditorul, insultat de un rău platnic, nici nu găsesc de cuviinţă să-i răspund.

Realitatea e cu totul alta. Departe de-a fi plătit peşin, d. N. Bassarabescu-mi datoreşte o mie de franci. Departe de a-1 cenzura, i-am făcut cel mult observarea ca să nu înjure atât pe membrii din Partidul conservator, de vreme ce şi eu fac parte din acel partid şi de vreme [ce] onoarea ce mi-o face d-sa rămânându-mi dator CU plata tiparului nu e deloc atât de măgulitoare încât să echivaleze injuriile la adresa unui partid compus din oamenii cei mai cu vază din ţară.

Dar chiar aceste motive n-ar fi fost de-ajuns pentru ca să suspend publicarea ziarului, de vreme ce n-am avut de gând a-mi pune mintea cu d-sa. Vorba ceea: ,,Dumnezeu a umplut lumea cu ce-a putut", şi departe de mine de-a căuta cearta cu lumânarea.

Consideraţia pentru care a trebuit; s-o rup cu d. Bassarabescu nu e nici bănească, nici politică, ci de-ordine curat tecnică. Materia la orice jurnal se dă înainte, afară de ştirile şi noutăţile proaspete ale paginei a treia. Nu puteam să-mi ocup toată tipografia numai cu foaia d-sale, nici să fac lucrătorii să aştepte până ce i-o abate a scrie câte zece şiruri pentru „Poporul" şi nu m-am crezut dator a face ca dezordinea şi lenea care domnesc în redacţia d-sale să se răsfrângă tot ca dezordine şi lene asupra tipografiei mele.

Pentru a desluşi cititorilor săi iregularitatea apariţiunii ,,Poporului", d. N. Bassarabescu ar fi putut avea recurs la alte esplicări, mai naturale şi înainte de toate mai *adevărate* decât cele pe cari le înşiră. D-sa nu s-o fi pricepând la treaba asta. Bolliac, care nu-şi scria, ci-şi dicta articolele, 1-a avut câtva timp copiat. D-sa şi-nchipuie că, fiind copistul lui Bolliac, poate fi ce-a fost acesta. Cam greu lucru. Pentru asta trebuie mai mult talent şi mai multă ştiinţă de carte, mai ales în zilele noastre. Apoi foaia d-sale mai era altă mâncare; nu reprezinta pe nimenea: răi roşii, răi albii, numa

d. Bassarabescu bun. Nu credem ca o ţară de oameni să fi ajuns la aşa hal încât să nu mai aibă încredere decât în copistul lui Bolliac.

Iată, credem, esplicări mai naturale şi mai adevărate pentru insuccesul „Poporului" decât cele ce le inventă d. N. Bassarabescu în favorul cauzei sale.

Sper, Domnule Redactor, că veţi binevoi a reproduce aceste întâmpinări şi vă rog să primiţi asigurarea deosebitei mele stime.

N. Miulescu
tipograf[1]

N. Basarabescu trimite redacţiei ,,Timpului" un protest la care Eminescu răspunde printr-o declaraţie de principii. Scrisoarea lui N. Miulescu, după toate probabilităţile stilizată de Eminescu însuşi, marchează un moment important în raporturile poetului *cu* N. Basarabescu, redactorul „Poporului", ziarul bucureştean.

[1] T, VII (1882), nr. 68, 27 mart., p. 3.

CESTIUNEA DUNĂRII
[„CORESPONDENTUL DIN BERLIN..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 79, 11 aprilie 1882, p. 1-2.

Corespondenţa din Berlin *Wien, 22. April (Zus Tagesgeschichte)* se publică în ,,Neue freie Presse" în 11/23 aprilie 1882[1]. Eminescu rezumă textul german.

[1] NFP, (1882), nr. 6341, [11] 23 apr. ,p. 4 *(Ausland).*

[„NU EXISTĂ FĂRĂ ÎNDOIALĂ..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 83; 16 aprilie 1882, p. .1. Editorial: *Bucureşti, 15 aprilie 1882.*

Eminescu defineşte, cum face şi în alte articole, tipul demagogului liberal.

,,România liberă" împărtăşeşte opinia după care eligibilitatea magistraturii era ,,un tertip american" [1]. Reproduce un fragment (,,Relevăm asemenea... le asigură Constituţiunea"). ,,Binele public" scrie că ,,Timpul" punea faţă în faţă „cele două antiteze monstre: absolutismul şi demagogia"[2]. Reproduce două fragmente (,,...la despoţii... în dictarea măsurilor sale", ,,...n-au absolut... de care dispune").

Poetul se referă Cafeaua Procope şi în alte articole (v. *supra,* p. 91, 106, 112, 115). Expresia: ,,Fiecine simte" nu aminteşte uni vers din *Călin;* „Fiecine cum i-e vrerea. . ." (OPERE, I, 79).

[1] RL, VI (1882), nr. 1449, 17 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 108, 17 apr., p. 3 *(Revista ziarelor).*

SULTANUL ŞI CHEDIVUL

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 84, 17 aprilie 1882, p. 3.

Eminescu găsea că evenimentele din Egipt aveau unele asemănări cu cele din ţara noastră. Poetul nu vorbeşte însă în numele unui partid politic, ci al oamenilor ,,cu dor de ţară".

[„SENATUL MODIFICÂND ÎN SECŢII..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 85, 18 aprilie 1882, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 17 aprilie 1882*[1].

Eminescu SE referă, probabil, 1a şedinţa Adunării deputaţilor din 12 iunie 1882 în care se prezintă *Raportul asupra rezultatului deliberaţiunii comisiunei de 21 şi modificările propuse la proiectul pentru tocmelile agricole*[2]. Avertismentul ,,Românului" privind ,,lovirile de stat" este cuprins în editorialul *Bucureşti, 15 aprilie 1882*[3].

„Telegraful" scrie în editorialul *Bucureşti, 21 aprilie* că o nouă legiferare a tocmelilor agricole supăra pe ,,pretinşii boieri", de la ziarul conservator[1]. „Timpul" explica situaţia din ţară, arată ,,Binele public", prin „stricarea proporţiei între clasele consumatoare şi cele producătoare"[5]. Reproduce două fragmente (,,Asta e buba... cu ce se sătura", „Dar ştie.... în ţara aceasta?").

Poetul consideră munca drept criteriu în judecarea vieţii social-politice şi explică fenomenele negative prin „stricarea echilibrului între clasele consumatoare şi cele producătoare".

[1] În colecţia Bibliotecii Academiei Române lipseşte acest număr; transcriem textul din colecţia Bibliotecii Municipale din Piatra Neamţ.
[2] MO, (1882), nr. 76, 13/25 mart., p. 1216-1227 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[3] ROM, XXVI (1882), 15 apr., p. 329.
[4] TEL, XII (1882), nr. 2985, 22 apr., p. 1.
[5] BP, IV (1882), nr. 110, 19-20 apr.. p. 3 *(Revista ziarelor).*

O ÎNTÂMPINARE
[„ÎN «RĂZBOIUL» D-LUI GR. H. GRANDEA...'']

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 85, 18 aprilie 1882, p. 3.

Gr. H. Grandea răspunde la un *Avis,* publicat în ,,Timpul” în 14 aprilie 1882, pe care îl transcriem spre mai buna înţelegere a chestiunilor puse în discuţie.

„Conform sentinţei Tribunalului Ilfov secţia comercială 755/82, investită cu formula executorie, şi în urma adresei no. 3830/82, aceluiaş onor. tribunal, fiind numit custode al ziarului « Războiul român » proprietate a d-lui Gr. H. Grandea, pentru despăgubirea d-lui Miulescu de sumele ce are a primi, fac cunoscut prin aceasta, la toţi d-nii abonaţi şi corespondenţi cu vânzarea acestui ziar de prin districte să trimită bani la adresa subsemnatului ce este instalat ca custode la numita redacţie”.

Avisul este semnat de Ghiţă Daniilescu, custode.

Colecţia ,,Războiul român” este incompletă în bibliotecile noastre.

[1] T, VI (1882), nr. 81, 14 apr., p. 3.

[„UN EXEMPLU IZBITOR...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 86, 20 aprilie 1882, p. 3.

Eminescu face loc în coloanele ziarului celor două cereri de demisie ale lui Teodor Aman, ca o mărturie a situaţiei critice în care se găseau instituţiile de învăţământ din ţara noastră.

Documentele sunt importante atât pentru biografia *lui.* Aman, cât şi pentru înţelegerea arătată de Eminescu „iubitului nostru pictor”, în legătură cu care nu avem, după câte ştim, alte mărturii.

Cotidianul bucureştean, sub conducerea lui Eminescu, face publicitate şi expoziţiei artiştilor în viaţă, organizată sub preşedinţia lui T. Aman, şi care se deschide la 1 martie 1881[1].

[1]T, VI (1881), nr. 21, 28 ian./9 febr., p. 3 *(Expoziţiunea artiştilor în viaţă).*

[„DE ALALTĂIERI S-A RĂSPÂNDIT...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 88, 22 aprilie 1882, p. 1. *Bucureşti, 21 aprilie 1882.* Este reprodus în „Telegraful român”, **XXX,** nr. 47, 24 aprilie/6 mai 1882, p. 187.

Eminescu se pronunţa împotriva *Propunerii Barrère* întrucât se făcea în sprijinul Imperiului austro-ungar. Poetul condiţionează şi de astă dată bunele relaţii cu imperiul vecin de situaţia românilor din Transilvania.

,,România liberă” scrie că Eminescu prezenta demisia lui I. C. Brătianu ca o tactică să ocolească o discuţie publică în chestiunea dunăreană[1]. Reproduce un fragment (,,Avem a face dincolo... pe care crede a o avea”). Editorialul este rezumat de ,,L'Indépendance roumaine” în prezentarea presei româneşti [2].

Eminescu reproduce în continuare *Propunerea Barrère* spre a oferi cititorilor o informare cât mai completă într-o problemă care agita viaţa noastră politică Transcriem documentul.

Propunerea Barrère

Articolul I

Executarea regulamentului de faţă este pusă supt autoritatea unei comisiuni numita Comisiunea Mixtă a Dunării, în care Austro-Ungaria, Bulgaria, România şi Serbia vor fi fiecare reprezintate de un delegat. Preşedinţia acestei comisiuni va aparţine delegatului Austro-Ungariei.

Un membru al Comisiunei Europene a Dunării, desemnat pentru o perioadă de 6 luni, după ordinea alfabetică a puterilor, va lua parte la lucrările Comisiunii Mixte şi se va bucura, în timpul acestei participări, de toate drepturile ce AU membrii permanenţi. Când ordinul alfabetic va fi desemnat pe delegatul unei din puterile reprezintate în cele două comisiuni, puterea astfel desemnată va fi reprezintată în Comisiunea Mixtă de doi delegaţi, dintre care fiecare va dispune de un vot.

Pentru ca membrul Comisiunii Europene desemnat de ordinea alfabetică să fie în stare d-a lua parte la deliberările Comisiunii Mixte, aceasta-i va trămite programa lucrărilor sale cu o lună înaintea deschiderii fiecărei sesiuni.

Comisiunea Europeană, când va crede folositor, va putea cere Comisiuni Mixte, prin mijlocirea delegatului său, ştiinţele de care ar avea nevoie în privinţa acelor din otăririle Comisiunii Mixte care ar privi libertatea navigărei.

Articolul 2

Puterile Comisiunii Mixte vor avea o durată egală cu ale Comisiunei Europene a Dunării, şi această Comisiune Mixtă VA primi, de va fi nevoie, modificările ce ar fi de trebuinţă a se introduce în constituirea şi în puterile ei, supt rezerva coezistenţei celor două Comisiuni.

Articolul 3

Comisiunea Mixtă va ţine în fiecare an două sesiuni ordinare, care vor fi fixate astfel încât să se înlăture întrunirea deodată a Comisiunii Mixte *şi* a Comisiunii Europene.

Otărârile vor fi luate cu majoritate de voturi.

Ea singură îşi va redacta regulamentu interior pentru ordinea lucrărilor sa1e, precum şi instrucţiunile speciale către agenţii săi, în vederea aplicării regulamentului de faţă, afară de puntele pentru a căror soluţiune regulamentul de faţă a statuat singur. Comisiunea, în prima sa sesiune, va procede la numirea agenţilor desemnaţi la articolul 5 supt numerile 1, 2 şi 4.

Totuşi regulamentul interior şi instrucţiunile cu un caracter general şi regulamentar, precum sunt acelea despre care se vorbeşte în art. 9 al actului public de la 2 noiembrie 1865 privitor la navigaţiunea de la gurile Dunării, vor fi comunicate mai întâi Comisiunii Europene şi nu vor fi aplicate decât după ce această comisiune le va fi găsit conforme cu principiile care au servit de bază regulamentului de faţă.

Articolul 4

Cheltuielile de administraţiune vor fi în sarcina statelor reprezintate în Comisiunea Mixtă. Ele vor contribui la cheltuieli în proporţiunea următoare: Austro-Ungaria şi România pentru patru zecimi şi Bulgaria şi Serbia, fiecare pentru o zecime.

La a doua întrunire ordinară, Comisiunea Mixtă îşi va stabili bugetul pentru anul viitor. Contribuţiunile statelor se vor face dinainte pentru fiecare semestru. Amendele percepute pentru contraveniri de la regulamentul de faţă se vor vărsa în casa Comisiunei Mixte, pentru a fi întrebuinţate la necesităţile serviciului.

Articolul 5

Agenţii aci arătaţi vor funcţiona, fiecare în resortul care-i va fi desemnat, supt ordinile Comisiunii Mixte, adica:

1. Un inspectore;
2. Suptinspectori;
3. Căpitani de porturi, atât întru cât acţiunea lor se va exercita pe calea fluvială;
4. Un secretar şi aginţi subalterni.

Articolul 6

Agenţii desemnaţi în articolul precedent vor fi luaţi dintre persoanele competinte; ei vor fi numiţi şi retribuiţi după cum urmează:

Inspectorul va fi numit şi retribuit de Comisiunea Mixtă, precum asemenea şi secretarul şi agenţii subalterni.

Suptinspectorii vor fi asemenea numiţi şi retribuiţi de Comisiunea Mixtă; ei vor fi aleşi de dânsa din trei candidaţi, cari îi vor fi prezentaţi de fiecare din statele riverane pentru secţiunile fluviale respective.

Căpitanii de porturi *vor* fi numiţi şi retribuiţi de statele riverane respective, cari vor face cunoscut Comisiunii Mixte despre numirea acestor agenţi sau înlocuirea lor.

Articolul 7

Inspectorele este chemat a veghea pe cale administrativă la stricta observare a dispoziţiunilor regulamentului de faţă ş-a pune uniformitate în aplicarea lui.

În această privire, el este considerat superiorul direct al suptinspectorilor şi căpitanilor de port.

Articolul 8

Dunărea, între Porţile de Fier şi Galaţi, va fi împărţită în patru secţiuni de inspecţiune, dintre cari:

Cea dintâi se va întinde de la Porţile de Fier până la gura Timocului (aproape cinci kilometri).

A doua, de la gura Timocului până la Nicopoli inclusiv (aproape 240 kilometri).

A treia, de la Nicopoli la Silistra inclusiv (215 kilometri).
Şi a patra, de la Silistra la Galaţi esclusiv (224 kilometri).
Secţiunile vor fi supravegheate:
Întâia, de un suptinspector numit după propunerea Serbiei.
A treia, de un suptinspector numit după propunerea Bulgariei.
A doua şi a patra, fiecare de câte un suptinspector numiţi după propunerea .României.
Reşedinţa fiecăruia din aceşti aginţi va fi fixată în urmă de Comisiunea Mixtă.

Articolul 9

Statele riverane *vor* da Comisiunii Mixte şi aginţilor săi concursul de care ea ar putea să aibă trebuinţă pentru împlinirea misiunii sale.

Articolul 10

Porturile sau schelele situate în parcursul fiecărei secţiuni fluviale şi pentru care statele ţărmurene vor fi instituit căpitănii de port în conformitate cu dispoziţiunile regulamentului de faţă vor fi cuprinse în resortul suptinspectorelui secţiunii. Porturile sau schelele vor fi puse supt supravegherea căpitanilor de port, care vor depinde d-a dreptul de inspectore şi vor fi ţinuţi d-a urma instrucţiunile sale pentru tot ce va privi acţiunea lor pe calea fluvială.

Se înţelege prin numirea de *port,* în sensul regulamentului de faţă, orice parte a râului cuprinsă între două linii drepte perpendiculare pe ţărm care vor pleca de la limitele din sus şi din jos ale diferitelor porturi şi se vor prelungi până la talveg.

Dacă ţărmul opus aparţine aceluiaşi stat, portul cuprinde şi partea râului situată dincolo de talveg, între cele două linii prelungite până la zisul ţărm, afară de cazul când ar ezista pe acest ţărm, în aceleaşi ape, un port sau schelă care să aibă un căpitan de port.

Bastimentele în navigaţiune şi care străbat apele unui port fără să se oprească nu sunt supuse la jurisdicţiunea căpitanilor de port; inspectorele şi suptinspectorii singuri sunt competinţi în privinţa acestor bastimente.

Articolul 11

Atribuţiunile speciale ale poliţiei Judiciare a râului vor fi esercitate de suptinspectori şi de căpitanii de porturi, de fiecare în domeniul său de supravegheare, şi apelurile se vor supune Comisiunii Mixte, care va judeca în ultima instanţă.

Articolul 12

Comisiunea Mixtă îşi va avea reşedinţa la Giurgiu [3].

Propunerea Barrère invocată de Eminescu în numeroase articole venea în sprijinul Imperiului austro-ungar şi prejudicia grav suveranitatea noastră naţională.

[1] RL, VI(l882), nr. 1454, 23, apr., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR 1, VI (l882), nr. 1383, 23 apr./5 mai, p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] T, VII (1882), *nr.88,* 22 apr, p. 1-2.

[„CEEA CE ÎNLĂTURĂ"]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr, 89, 23 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 aprilie 1882.*

Eminescu îl învinuieşte pe I. C. Brătianu de distrugerea ,,principiului responsabilităţii". Conduita sa politică îl recomanda, susţine poetul, ca preşedinte de republică şi nu al unui consiliu de miniştri.

„România liberă" scrie că „Timpul" aprecia ca „incorectă atitudinea guvernului"[1]. Reproduce un fragment (,,În toate ţările pot veni ... nu-i convin şi le renegă"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Binele public", care reproduce două fragmente (,,D. Ioan Brătianu nu afirmă ... Dalai-Lama", ,,Guvernul nu poate pretexta ... întreagă de soluţiuni[2].

Conduita adoptată de I. C. Brătianu era dictată de neîncrederea în colaboratorii săi.

[1] RL, VI (1882), nr. 1455, 25 apr. p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 114, 24-25 apr., p. 2 *(Revista ziarelor).*

VASILE CONTA

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 90, 25 aprilie 1882, p, 2. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* I, Bucureşti, Editura

Minerva, 1974, p. 165— 167.

Eminescu îl preţuia pe Vasile Conta ca intelectual cu pregătire în specialitatea sa şi cu înclinare spre speculaţii filozofice. Asupra aspectului din urmă insista în articolele din „Curierul de Iaşi” (OPERE, IX, 326, 328, 362), încât nu mai consideră necesar să revină. Acesta este şi motivul pentru care se opreşte asupra orientării sale politice. Poziţia lui Conta în chestiunea izraelită se defineşte în dezbaterile parlamentare din 1879, de care ne ocupăm în alt volum al ediţiei de faţă. Autor al teoriei ondulaţiei universale, Conta situa socialismul în curba suitoare în evoluţia societăţii, după care urma neapărat curba coborâtoare în barbarism. Eminescu atrage atenţia că opiniile filozofului român cu privire la epoca ce va urma după socialism nu erau împărtăşite de contemporanii săi.

Scrisorile de care se face menţiune se publică în ,,Timpul” în 1880 (OPERE, XI, 416—418, 421—422, 424—426, 431).

Poetul transferă în articolul său două versuri din *Luceafărul* (,,Căci toţi se nasc spre a muri / Şi mor spre a se naşte”), la care lucra.

[„DINTRE DEOSEBITELE SOLUŢIUNI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 91, 27 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 26 aprilie 1882.*

Problema dunăreană este comentată de ziarul ,.,Bukarester Tagblatt” în editorialul *Der Vorschlag Barrère* din 22 aprilie/ 4 mai 1882 [1].

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” stăruie ca România să-şi apere drepturile sale asupra Dunării împotriva tuturor statelor europene întrucât era ţara riverană[2]. Reproduce un fragment („Chiar dacă Europa ... o poziţie precumpănitoare”). ,,Binele public” susţinea teza după care Franţa nu avea dreptul şi competenţa să reprezinte interesele Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană[3]. Reproduce două fragmente (,,Întinderea autorităţii... libere şi neîmpiedecate”, ,,Aici se naşte . . . liberei navigaţiuni”). ,,L'Indépendance roumaine” îşi exprima satisfacţia că ,,Timpul” se situa pe poziţii identice cu ale presei liberale în chestiunea dunăreană[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Întinderea autorităţii . . . libere şi neîmpiedecate”).

Eminescu se pronunţă împotriva regimului preferenţial reclamat de Imperiul austro-ungar în Comisia Europeană a Dunării şi respinge argumentul invocat de imperiul vecin potrivit căruia avea interese la Dunărea de Jos. Poetul atrage atenţia Curţii din Viena că şi România avea interese în Transilvania — şi pe deplin îndreptăţite — întrucât trăia aici „jumătate din poporul român”. Deşi avea în Transilvania drepturi *ab antiquo,* România nu se folosea de ele întrucât dorea să întreţină bune relaţii cu Imperiul austro-ungar. Promova această politică şi în speranţa uşurării situaţiei românilor de sub stăpânirea acestuia, speranţă care va fi însă înşelată, cum va demonstra desfăşurarea evenimentelor istorice.

[1] BTAG, III (1882), nr. 97, 22 apr./4 mai, p. 1.
[2] RL, VI (1882), nr. 1457, 28 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), .nr.116, 28 apr., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1386, 28 apr./10 mai, p. 2 (Spicuitor; *Les journaux roumains).*

[„NU NUMAI MOTIVE...'']

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 93, 29 aprilie 1882, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 28aprilie 1882.* Este reprodus în ,,Gazeta Transilvaniei”, XLV (1882), nr. 50, 2/14 mai, p. 3—4. Fragmentar şi în „Telegraful român”, XXX (1882), nr. 51, 4/16 mai, p. 203. Fragmentar;

Eminescu îşi reafirmă punctul de vedere potrivit căruia Imperiul austro-ungar nu putea revendica o poziţie preponderentă în sectorul românesc al Dunării.

„România liberă” insista asupra opiniilor cu privire la posibilitatea, eventuală, a armonizării intereselor României cu ale Imperiului austro-ungar. Reproduce un fragment (,,Ceea ce ar fi de dorit . . . c-un cuvânt”).

Punctul se situează pe poziţii mai înaintate decât mulţi economişti când pune în discuţie problema muncii industriale, ca factor educativ în dezvoltarea aptitudinilor unui popor.

[1] RL, VI (1882), nr. 1459, 30 apr.. p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„AVÂND A DA SEAMĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 95, 1 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 30 aprilie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M, Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, S.A.R., 1939, p. 414-419.

Senatul discută *Raportul asupra proiectului tocmelilor agricole* în şedinţa din 21 aprilie 1882[1]. Discursul lui Grigore Mihail Sturza se publică în ,,Timpul" în 4 mai 1882 [3].

„România liberă" găsea că ,,istorioara" lui Eminescu era foarte ,,caracteristică"[3]. Reproduce un fragment („Regele, convorbea . . . advocat de profesie"). Editorialul este semnalat şi de ,,Binele public" în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu publică *Legea pentru tocmelele de lucrări agricole* cu modificările introduse[5]. Noua lege marca un progres real faşă de cele anterioare din 1866 şi 1872[6]. Acest lucru îl recunoaşte şi Eminescu şi după votarea legii nu mai insistă asupra prevederilor ei. Deşi marca un progres în raport cu cele anterioare, nici legea din 1882 nu rezolva problema agrară în ţara noastră.

[1] MO, (1882), nr. 101, 23 apr./.5 mai, p. 1689-1712 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] T, VII(1882), nr. 96, 4 mai, p. 1-3.
[3] RL, VI (1882), nr. 1461, 2 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] BP, IV (1882), nr. 120, 3-4 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] T, VII (1882), nr. 87, 21 apr., p. 2-3; nr. 88, 22 apr., p. 2-3.
[6] Gheorghe Cristea, *op. cil.,* p. 151 172.

[„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI DE LA 30 APRILIE..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 98, 6 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 5 mai 1882.*

Stenograma şedinţei din 30 aprilie 1882 se publică în „Monitorul oficial" în 1/13 mai 1882 [1].

Eminescu îl preţuia pe M. Kogălniceanu, cum se vede şi din alte articole ale sale, deşi era membru marcant al Partidului liberal. Conservatorii aveau motive să fie nemulţumiţi de orientarea sa politică. Consideraţiile poetului au la bază *teza* potrivit căreia ,,leafa" trebuie să reprezinte ,,nu echivalent al muncii reale" prin care înţelege ,,cheltuială de forţă nervoasă şi musculară". Sunt excluşi din viaţa socială, cum se desprinde şi de aici, toţi aciia care nu depuneau o muncă productivă fizică sau intelectuală. Eminescu se situa în aprecierile sale deasupra intereselor partidelor politice şi se călăuzea după principii care sunt şi azi de cea mai mare actualitate.

Expresia *ipsissima verba* se întâlneşte şi în manuscrise (OPERE, IX, 456).

[1] MO, (1882), nr. 106, 1/13 mai, p. 1817—1862 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„ÎN ŞEDINŢA DE VINERI A CAMEREI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 102, 12 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 mai 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 419-422.

Petiţiile satelor din judeţele Ilfov şi Vlaşca sunt prezentate de M. Kogălniceanu în şedinţa Adunării deputaţilor din 7 mai 1882[1]. Eminescu se foloseşte de-o (expresie nepotrivită a ,,Românului" din editorialul său *Bucureşti,* 8/20 *florar 1882* din 9 mai 1882 [2], spre a demonstra că liberalii nu considerau ţărănimea ca făcând parte din naţiune.

,,România liberă" atrage atenţia asupra importanţei ce-o acorda ,,Timpul" mişcării agrare din ţara noastră[3]. Reproduce un fragment (,,Daca am fi la începutul . . . prin şira spinării").

„Liberalul" scrie, într-un editorial, *Iaşi, 12 mai 1882,* că ,,redactorii de la „Timpul" îşi aduceau din când în când aminte şi de săteni"[4]. ,,Binele public" scrie, în schimb, că ziarul administra liberalilor o lecţie severă[5]. Reproduce trei fragmente (,,Care naţiune ... C. A. Rosetti?", ,,Cam aşa? . . . nu vă convine?", ,,Ei mări, tagmă ... nu te rupi!").

Teza lui Eminescu este respinsă de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 14/26 florar 1882,* publicat în 15 mai 1882[6]. Informaţiile privind răscoala lui Tudor Vladimirescu sunt luate din cartea lui Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu,* tipărită în 1859[7]. Poetul face aici, pentru prima dată, distincţie între propagarea ideilor socialiste de demagogi şi împărtăşirea lor de ţărănime.

[1] MO, (1882), nr. 112, 8/20 mai, p. 1990-1994 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] ROM, XXVI (1882), 9 mai, p. 305.
[3] RL, VI(1882), nr. 1469, 13 mai, *p.* 3 *(Arena ziarelor).*
[4] LIB, III (1882), nr. 103, 13 mai, p. 1.
[5] BP, IV (1882), nr. 127, 13 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[6] ROM, XXVI (1882), 15 mai, p. 325.
[7] Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu,* Bucureşti, Tipografia C.A. Rosetti, 1859, p. 12.

[„OARE NU SE PREGĂTEŞTE..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, r. 103, 14 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13*

mai 1882.

Legea privind construirea de noi linii ferate se publică în ,,Monitorul oficial" în 9/21 mai 1882[1]. De aici îşi extrage Eminescu toate informaţiile.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" prezenta această *Lege* ca o nouă ediţie a afacerii Stroussberg[2]. Reproduce un fragment (,,0rice lucrare... şi specula"). Asupra acestui aspect insistă „Binele public"[3] şi ,,La Gazette de Roumanie" [1] in prezentarea presei româneşti.

Eminescu considera că în asemenea proiecte era necesar să se ţină seamă de puterea economică a ţării şi productivitatea investiţiilor. Poetul face, astfel, distincţie între dezvoltarea căilor de comunicaţie în ţările avansate şi în cele înapoiate economic. Construirea căilor ferate reprezenta, pentru România, ţară agrară, un progres numai sub raport tehnic. Construirea căilor ferate ,,cu deridicata" constituia, în opinia poetului, ,,mijlocul principal pentru prefacerea României în Americă dunăreană".

[1] MO, (1882), nr. 113, 9/21 mai, p. 1997-1999 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] RL, VI (1882), nr. 1471, 15 mai, P. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV(1882), nr. 129, 15 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] GROM, II (l882), nr. *189,* 15/27 mai, p. 2 (Spectator, *Revue des journaux).*

[,,«PSEUDO-ROMÂNUL» NE CERE..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 105, 16 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 mai 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 422-427.

Oficiosul guvernamental se ocupă de istoria naţională în editorialul *Bucureşti, 14/26 florar 1882,* publicat în 15 mai 1882[1]. Eminescu invocă în răspunsul său opiniile lui Mihai Cioranu privind răscoala lui Tudor Vladimirescu[2].

,,Binele public" atrage atenţia că „Timpul" punea la contribuţie *Proclamaţia* lui T. Vladimirescu[3]. Reproduce un fragment (,,Oare nu-i asta... istoric vă dăm"). *Proclamaţia* este reprodusă în ,,Telegraful", însoţită de comentarii [4].

Informaţiile istorice, ca şi cele privind practicile juridice în vechime, se găsesc şi în însemnările din manuscrise (10, p. 580-585, 615).

[1] ROM, XXVI (1882), 15 mai, p. 325.
[2] Mihai Cioranu, *op. cit.,* p. 17, 49.
[3] BP, IV(1,S,S2), nr. 131, 18-19 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] TEL, XII (1882), nr. 3005, 18 mai, p. 3 (Bacon, *Proclamaţia lui Tudor Vladimirescu).*

[„SE ZICE CĂ PREA DĂM..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 108, 21 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 mai 1882,* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 427-431.

Limbajul folosit de Eminescu în articolele sale este criticat de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti,* 17/29 *florar 1882,* publicate în 18 mai 1882[1]. Poetul răspunde oficiosului guvernamental.

,,România liberă" găseşte că ,,Timpul" avea dreptate să folosească un ,,limbaj colorat"[2]. Reproduce un fragment (,,Nu alegem vorbele... cu cel figurat"). ,,La Gazette de Roumanie" rezumă editorialul în prezentarea presei româneşti [3]. ,,Binele public" se mira de acuzaţia ce i se aducea că nu era politicos [4]. Reproduce un fragment (,,Nu alegeri ... sinalagmatic...").

Eminescu face o profesiune de credinţă că se călăuzea după adevăr, care este şi o justificare a limbajului său.

[1] ROM, XXVI(1882), 17-18 mai, p. 333.
[2] RL, VI (1882), nr. 1476, 23 mai, p. 2-3 *(Arena ziarelor).*
[3] GROM, II (1882), nr. 194, 23 mai/4 iun., p. 2 (Spectator. *Revue des journaux).*
[4] BP, IV (1882), nr. 134, 22-23 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„O OBSERVAŢIE ÎN TREACĂT..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 108, 21 mai 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu este acuzat de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 18/30 florar* că cita fals din *Proclamaţia* lui T. Vladimirescu[1]. Poetul trimite la cartea lui Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu,* la care ne-am referit mai sus, tipărită la Bucureşti în 1859.

[1] ROM, XXVI (1882), 19 mai, p. 337.

[„«ROMÂNUL» REPRODUCE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 108, 21 mai 1882, p. 3 *(Varietăţi).*

Oficiosul guvernamental reproduce cu titlul *România la congresul literar*[1] caracterizarea ce i-o face lui I. C. Fundescu, „La Riforma”, ziarul italian.

Eminescu introduce sublinieri în text şi adaugă mulţumirea din final.

[1] ROM, XXVI (1882), 20 mai, p, 342.

[„«DAR DULCI, NOBILI ŞI POLITICOŞI»...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 109, 23 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti,* 22 *mai 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 431-436.

Oficiosul guvernamental îl învinuieşte pe Eminescu în editorialul *Bucureşti, 18/30 florar 1882,* publicat în 19 mai 1882[1] că în articolele sale din 18 aprilie, 12 mai şi 18 mai 1882 provoca la răsturnări sociale şi făcea apel la ,,funie”. ,,Românul” mai scria că Tudor Vladimirescu se răscoală împotriva boierilor.

,,România liberă” remarcă faptul că ,,Timpul” discută bucuros chestiuni de istorie[2]. Reproduce un fragment (,,Şi dacă este adevărat ... şi-i dau legi”), ,,Binele public” îşi exprima satisfacţia că se critica în termeni necruţători ,,destrăbălarea demagogică”[3]. Reproduce un fragment (,,Şi ţara, legată ... stau să le potopească”).

Eminescu avea dreptate să fie indignat împotriva liberalilor pentru faptul că desconsiderau trecutul, însă exagera când îi suspecta de intenţii rele în tot ce întreprindeau în guvernarea lor.

[1] ROM, XXVI (1882), 19 mai, p. 337.
[2] RL, VI (1882), nr. 1477, 25 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 135, 24-25 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*

CERNAVODA-CHIUSTENGE

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 109, 23 mai 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare la două editoriale, reproduse din ,,România liberă”[1] şi din ,,Bine1e public”[2], în care se tratează despre răscumpărarea liniei ferate Cernavodă-Constanţa.

,,Ca să se scoată samsarilor şi patrioţilor de afaceri — scrie «România liberă» — vreo cinci milioane de împărţit, ministerul a luat votul Senatului ca un fel de teasc sau presă ,,de influenţă morală'', cu care să stoarcă noul consimţământ al Camerii, cu preţul de-a pune Adunarea ţării în ridicola poziţiune de-a se contrazice, zicând azi una şi mâne alta şi cu neruşinarea de-a călca peste Constituţiune, ca peste hărşita lui conştiinţă”.

,,Astăzi legea — *gheşeft* — scrie «Binele public — se votează de Cameră şi, cu toate că după usurile parlamentare, urmează a fi considerată ca respinsă, fiindcă nu a primit amendamentul Senatului la art. 5, însă ministerul, ca

bun părinte, se va întoarce cu schilodul său copil la bătrânii din Camera de sus spre a primi înregistrarea obicinuită''. Eminescu reproduce cele două editoriale spre a demonstra că opiniile sale erau împărtăşite şi de alte ziare.

[1] RL, VI (1882), nr. 1474, 20 mai, p. 1 *(Bucureşti, 19 mai).*
[2] BP, IV (1882), nr. 132, 20 mai, p. 1 *(Bucureşti, 19 mai).*

[„AM ARĂTAT ÎN MAI MULTE RÂNDURI...'']

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 111, 26 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 25 mai 1882. Se* tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 436-440.

Eminescu pledează pentru venirea, la conducerea ţării a unui ,,guvern onest”, care să introducă o ,,administraţie onestă”.

„România liberă” arată că ,,Timpul” demonstra cum guvernul liberal dezorganiza societatea românească[1]. Reproduce un fragment (,,Zilnicele atentate... Cernavodă-Chiustenge”). „Binele public” scrie că ziarul prezenta ,,trista privelişte a corupţiei”[2]. Reproduce două fragmente (,,în decursul unei vieţi ... o mişcare agrară”, ,,A fost destul ... sale juridice şi morale”).

Eminescu face vinovat guvernul liberal pentru nemulţumirile sătenilor, pe care le găsea îndreptăţite. Vedea însă în ele şi o primejdie pentru România întrucât, fiind situată între trei mari imperii, puteau oferi pretexte pentru intervenţii din afară. Poetul nu greşea când susţinea că în

provinciile româneşti nu se produsese, până la acea dată, o mişcare agrară. NU este însă mai puţin adevărat că mişcările naţionale au la bază şi revendicări agrare.

[1] RL, VI (1882), nr. 1479, 27 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 137, 27 mai, p. 2 *(Revista ziarelor).*

[„CE ŢI-E CU OMUL ISCUSIT !”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 114. 29 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 mai 1882.*

Problema suspendării plăţii rămăşiţelor dărilor către stat este comentată de ,,Românul” în editorialul *Bucureşti, 26 florar/7 cireşar 1882,* publicat în 27 mai 1882[1].

,,Binele public” găsea că Eminescu făcea, prin ,,istorioara” sa, ,,o comparaţiune foarte spirituală”[2]. Reproduce două fragmente (,,Aşa bunăoară vestitul Nastratin ... să-ţi sar vorba!”, ,,...crainicul propune ... c-un proiect de lege”).

Eminescu invocă în repetate rânduri numele lui Nastratin Hogea şi-1 întâlnim şi în colecţia sa de proverbe (OPERE, VI, 378). Extrasul din *Legea* din 1868 se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 357).

[1] ROM, XXVI (1882), 27 mai, p.361.
[2] BP, IV (1882), nr. 140, 30 mai. p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„AUZIM CĂ D. POPULEANU...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 114, 29 mai 1882, p. 2. Al doilea editorial.

Cotidianul bucureştean se ocupă de arestarea lui G. Alexescu în editorialul *[,,Sub pretext de-a stăvili...”]* din 28 mai 1882. ,,În dumineca din 16 mai trecut — scrie ziarul —, unul din principalii arendaşi ai statului, d. Alexescu, care ţine moşia Bogdana şi plăteşte 32 000 lei arendă, trecând prin comuna Neaga spre a se duce la Ungurei, proprietatea d-lui G. Burcă, tovarăşul său, şi-a oprit caii în sat ca să răsufle. Văzând lume adunată dinaintea localului primăriei, d. Alexescu, fără să se dea jos din trăsură, a intrat în vorbă cu ţăranii, întrebându-i dacă bucatele sunt bune pe câmp şi ce speranţe le dă recolta pe viitor. Sătenii i-au povestit atunci în treacăt că nu mai pot să. trăiască cu proprietarul, care i-a adus la desnădăjduire, şi că vor să facă o nouă jalbă la guvern în contra lui. D. Alexescu, om pacinic şi cunoscut de tot judeţul, s-a crezut în drept să-i sfătuiască că, dacă sunt în adevăr asupriţi, să se ducă să reclame, căci este cu neputinţă să, nu li se dea dreptate. Pe urmă, odată caii odihniţi, şi-a căutat de drum. Atâta a trebuit faimosului prefect !”[1]

Câteva zile mai târziu, G. Alexescu este arestat la Roşiori de Vede, din ordinul prefectului, pentru instigarea ţăranilor la revoltă împotriva proprietarului.

Eminescu se îndoia că Populeanu putea conduce, cercetările în spiritul dreptăţii. Conceptul acestui articol se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p.357—358). ,,Timpul” informează, la începutul lui iunie, că G. Alexescu fusese pus în libertate. Ziarul ţinea să sublinieze că magistratul ia această hotărâre sub presiunea opiniei publice din judeţ şi a plângerilor adresate Adunării deputaţilor [2].

[1] T, VII (1882), nr. 113, 28 mai, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 27 mai 1882.* Acest număr lipseşte din colecţia „Timpului” de la Biblioteca Academiei Române; transcriem textul din colecţia ziarului de la Biblioteca Municipală din Piatra Neamţ.
[2] T, VII (1882), nr. 116, 1 iun., p. 1. Editorial: *Bucureşti, 31 mai 1882.*

[„DE LA UN TIMP ÎNCOACE SE OBSERVĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 116, 1 iunie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reia discuţia din editorialul *[,,Ca să cunoască cineva...”]* din 2 martie 1882 (v. *supra,* p. 65—66).

Adunarea deputaţilor discută raportul lui V. Maniu în şedinţa din 25 mai 1882 [1].

Eminescu îşi întrerupe activitatea la ,,Timpul” şi pleacă la mare pentru tratament medical. Stă la Constanţa, de unde îi scrie Veronicăi Micle în 16 iunie 1882 (91, 92, p. 99—100). Acum vede pentru întâia dată marea şi-şi comunică impresiile asupra ei.

[1] MO, (1882), nr. 125; 26 mai/7 iun., p. 2265 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„ALEXANDRIA, ODINIOARĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 141, 2 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 iulie 1882.*

Eminescu priveşte cu multă, simpatie lupta poporului egiptean împotriva imperialismului britanic şi francez. Poetul ţine să-şi reafirme teza sa potrivit căreia un popor nu se poate dezvolta şi afirma decât prin valorificarea propriilor sale resurse materiale şi potenţe spirituale.

,,România liberă” subscrie la aprecierile ,,Timpului” după care poporul egiptean avea dreptul să se angajeze în lupta pentru cucerirea libertăţii sale naţionale[1]. Reproduce un fragment (,,Din câteşi patru unghiurile ... de la mână la gură”). ,,Binele public” găseşte comparaţia foarte nimerită[2]. Reproduce două fragmente (,,Un popor de feneanţi... de la mână la gură”, ,,Şi la noi străinii... pe calea Egiptului”). Editorialul este semnalat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [3].

Eminescu avea păreri rele despre Offenbach, Meilhac şi Halevy, cum se vede şi din însemnările din manuscrise (10, p. 51, 144).

Exemplul Egiptului îi servea poetului să arate consecinţele transformării României, asemeni acestuia, în colonie a ţărilor industrializate.

[1] RL, VI (1882), nr. 1510, 2 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 167, 3 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 154, 3/15 iul., p. 2 *(Inland).*

[„« NAŢIUNEA », PERÂNDÂND ACUZĂRILE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 142, 3 iulie 1882, p. 1. Editorial:.. *Bucureşti, 2 iulie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 440-444.

Cotidianul bucureştean ,,Naţiunea” începe să apară în 17 iunie 1882, ca organ de publicitate liberal, însă nu şi al guvernului liberal. ,,«Naţiunea» este un organ de publicitate liberal — se arată în editorialul programatic —; vom susţine şi vom propaga prin urmare principiile liberale; nu înţelegem prin aceasta să dăm cu piatra în cei ce au principii

diferite de ale noastre; din contra LE vom da tot respectul ce se cuvine convicţiunilor lor”[1]. Ziarul adoptă o atitudine critică faţă de multe aspecte ale guvernării liberale, cum făcea de altfel şi ,,România liberă”, organul de presă al ,,tinerilor liberali”. Atitudinea independentă faţă de partidele politice explică şi consideraţiile din editorialul *[,,În articolul nostru...”]* din 1 iulie 1882[2], la care se referă Eminescu *şi* în care sunt condamnate acuzaţiile ce şi 1e aduceau conservatorii şi liberalii prin organele lor de publicitate.

,,Bine1e public” observa că ,,guvernanţii” *se* îndepărtară de principiile liberale[2]. Reproduce trei fragmente (,,Cum? Asta-i tot ... anatomie şi fiziologie?”. ,,Nu dară în principii ... vânători de abecedar”, ,,A afirma ... barbaria este mai mare”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti[4]. Editorialul este comentat şi de ,,Fraternitatea” într-un articol în care se explică pentru ce evreii erau mijlocitori[5]. Reproduce un fragment (,,Mulţimea nenumărată ... de cari suferim”).

Eminescu găsea că ,,Naţiunea” punea în discuţie chestiuni serioase şi era redactată într-o bună limbă românească. Noul cotidian bucureştean acordă, la rândul său, mare atenţie editorialelor lui Eminescu, pe care le comentează număr de număr şi din care reproduce numeroase extrase.

Poetul se situa în afara intereselor partidelor politice şi ţinea să declare şi cu acest prilej că relele de care suferea ţara nu putea fi înlăturate prin ,,conservatorism” ori „liberalism”, ci numai prin organizarea strictă a muncii prin care să se înlăture elementele parazitare din societatea românească.

[1] N-l, I (1882), nr. 1, 17 iun., p. 1.
[2] *Idem,* nr. 12, 30 iun.—1 iul., p. 1.
[3] BP, IV(1882), nr. 168, 4 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 155, 4/16 iul., p. 2 *(Inland).*
[5] FRAT, IV (1882), nr. 27, 9 iul., p. 201-202.

[,,CORESPONDENTUL DIN BUCUREŞTI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 143, 4 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 iulie 1882.*

Corespondenţa din Bucureşti *Russland Fortschritte an der unteren Donau. Bukarest, 7 Iuli* se

publică în ,,Allgemeine Zeitung” in 30 iunie/12 iulie 1882[1].

Eminescu reţine corespondenţa pentru informaţiile privind disensiunile din sânul Partidului liberal.

[1] AAZ, (1882), nr. *193,* [30 iun.] 12 iul., p. 2817-2818.

[„LOCKE, FILOZOFUL ENGLEZ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 144, 6 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti,* 5 *iulie 1882.*

Liberalii sunt acuzaţi de Eminescu, cum face şi în alte articole, de lipsa de principii în activitatea politică. Unica lor preocupare o constituia, după poet, ocuparea de funcţii fără muncă şi cât mai bine plătite.

,,România liberă” transcrie finalul (,,Acest sistem ... s-o suporte”)[1]. Editorialul este comentat şi de ,,Binele public” [2] şi ,,Bukarester Tagblatt” [2] în prezentarea presei româneşti.

Eminescu pune la contribuţie lucrarea lui John Locke, *An Essay concerning Human Understanding,* tipărită la Londra în 1690, probabil într-o ediţie germană (78). Textul din Montalembert este transcris din manuscrise (OPERE, XIV, 911).

[1] RL, VI (1882), nr. 1513, 7 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 170, 7 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 157, 7/19 iu1., p. 2 *(Inland).*

[„DACĂ ÎN TIMPUL ADUNĂRILOR...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 145, 7 iulie 1882, p. 1. Editorial : *Bucureşti, 6 iulie 1882*.

Politica internă şi externă a guvernului se caracteriza, după Eminescu, prin neîndeplinirea promisiunilor făcute în întrunirile politice. Poetul readuce în discuţie cazul lui N. T. Orăşanu, autor de ,,pasquiluri” antimonarhice, susţinător, mai târziu, al monarhiei şi. decorat cu *Bene-Merenti.*

,România liberă” observa că ,,Timpul” şi ,,Binele public” se situau pe aceeaşi poziţie în criticile la adresa guvernării liberale[1]. Reproduce un fragment (,,Să fi zis ... sunt nebuni”), ,,Binele public” remarcă faptul că previziunile

ziarului s-au îndeplinit [2]. Reproduce un fragment (,,... cei ce protestau .. . că sunt nebuni''). Editorialul este semnalat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [3].

Istorioara şi enunţurile de la început sunt transcrise din manuscrisul **2257,** cu schimbarea unor cifre (v. *supra,* p. 358).

[1] RL, VI (1882), nr. 1514, 8 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 171, 8 iul., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 158, 8/20 iul., p. 2 *(Inland).*

[„MAI MULTE FOI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 146, 8 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 7 iulie 1882.*

Eminescu critică fenomenele negative care au însoţit pătrunderea capitalismului în ţara noastră şi concesiile făcute de Partidul liberal capitalului străin. Cu toată adeziunea la România modernă, Eminescu adoptă o atitudine paseistă. Verbul său ia accente pamfletare, articolul făcând parte dintre cele de polemică de partid.

„România liberă” reproduce finalul, fără comentarii („Ceea ce ar fi ... unii şi alţii”)[1]. „Bukarester Tagblatt” găsea că Eminescu acordă mare atenţie cuvintelor lui D. Brătianu [2].

Helveţius este menţionat şi într-o însemnare din manuscrise (10, p. 285).

[1] RL, VI (1882), nr. 1515, 9 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BTAG, III (1882), nr. 159. 9/21 iul., p. 2 *(Inland).*

[„CINE-AR CITI FOILE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 147, 9 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 8 iulie 1882.*

Oficiosul guvernamental expune teza, la care se referă Eminescu, în editorialul *Bucureşti,* 7/19 *cuptor,* publicat în 8 iulie 1882[1]. Poetul îşi reafirma punctul de vedere după care tot secretul

demagogiei consta în a folosi vorbe mari fără acoperire de fapte reale (69, p. 147).

,,România liberă" împărtăşeşte părerea după care realizările cu care se lăudau liberalii nu erau decât ,,vorbe goale"[2]. Reproduce un fragment (,,Dar negustoria ... nu-i nimic de el"). ,,Naţiunea" observa că „Timpul" îi atrăgea pe cei de la ,,Românul" pe „un tărâm matematic"[3]. Reproduce un fragment (,,Aceste trei vorbe ... numărul său de azi"). ,,Binele public" scrie că ziarul demonstra cu ,,Românul" ,,îmbăta lumea cu abstracţiuni"[1]. Reproduce două fragmente („Aceste trei vorbe ... de gândire proprie", ,,Le-am da un sfat... nu-i nimic de el"). „L'Indépendance roumaine" caracterizează articolul ca satiric şi muşcător („satirique et mordant")[5]. Reproduce două fragmente în traducere franceză. (,,Pe temeiul a trei .. . o frază goală", ,,Tot secretul intelectual ... nici un răspuns").

Eminescu se interesa în această perioadă a gazetăriei bucureştene de ştiinţele naturii (matematică, fizică, chimie).

Aceste preocupări se reflectă şi în gazetăria sa.

---

[1] ROM, XXVI (1882), 8 iul., p. 497.
[2] RL, VI (1882), nr. 1516, 10 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 20, 10 iul., p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 173, 10 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1444, 10/22 iul., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ZIARELE VESTESC..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 148, 10 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 iulie 1882.*

Structura naţională a Imperiului austro-ungar este analizată de Eminescu cu deplină cunoaştere a realităţilor social-politice. Importantă este îndeosebi observaţia sa că naţionalităţile din imperiul dualist, indiferent că erau mari sau mici, se constituiau în ,,grupuri organice", cu principii proprii de existenţă. Politica de deznaţionalizare întâmpina, în mod firesc, opoziţia ,,naţionalităţilor".

Eminescu aplică la situaţia din Ungaria teoria sa asupra ,,păturii superpuse". Să reamintim că teoria sa, prin care punea în seama elementelor alogene, relele de care sufereau atât societatea românească, cât şi cea ungară, n-a avut ecou în opinia publică a vremii.

,,Naţiunea" scrie că ,,Timpul" atrăgea atenţia asupra grupurilor mai conciliante din Imperiul austro-ungar[1]. Reproduce două fragmente (,,La un asemenea stat . . . şi advocaţii, credem", ,,O descentralizare bazată... neprevăzute dezvoltărei"). „Bukarester Tagblatt" insistă asupra problemei descentralizării administrative [2].

Ernest Renan se ocupă de problema la care se referă Eminescu în conferinţa *Qu'est-ce qu'une nation?,* ţinută la Sorbona în 11 martie 1882 [3].

---

[1] N-l, I (1882), nr. 21, 11 iul., p. 1 *(Presa română).*
[2] BTAG, IV (1882), nr. 161, 11/23 iul., p. 2.
[3] Ernest Renan, *Qu'est-ce qu'une nation?,* Paris, Calman Levy, Editeur, 1882, p. 13—19.

[„LA 15 IULIE CONFERENŢA DIN CONSTANTINOPOL..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 149, 11 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 10 iulie 1882.*

Corepondenţa pe care o integrează Eminescu în editorialul său se publică în ,,Kolnische Zeitung", cu titlul *Berlin, 15. Iuli (Telegramm)* [1]. Problema atitudinii ţărilor europene faţă de Egipt şi Imperiul otoman stă în atenţia ziarului german şi în editorialul *Berlin, 17.1uli*[2] precum şi în corespondenţa *Berlin, 18.Iuli (Telegramm)* [3].

Editorialul este comentat de ,,Naţiunea", fără să dea extrase[4].

Statele europene afişau o politică de neintervenţie în conflictele armate, ca urmare a rivalităţii dintre ele pe teren politic şi economic.

---

[1] KZEIT, (1882), nr. 195, [4] 16 iul., p. 1.
[2] *Idem,* nr. 197, [6] 18 iul., p. 1.
[3] *Idem,* nr. 198. [7] 19 iul., p. 1.
[4] N-l, I (1882), nr. 22, 12-13 iul., p. 2 *(Presa română).*

[„UN SEMN AL DECLASĂRII..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 150, 13 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 12 iulie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 445-448.

Calamitatea vieţii noastre sociale o constituia, credea Eminescu, sporirea numărului mijlocitorilor între producători şi consumatori. De aici şi înmulţirea dărilor, care sărăceau clasele producătoare.

„România liberă" scrie că „Timpul" denunţa chipul monstruos în care se percepeau dările[1]. Reproduce un fragment (,,Zi cu zi ... decât înainte"). Acest aspect stă şi în atenţia „Naţiunii", care reproduce trei fragmente (,,O dovadă oarecum ... paraziţi sociali trăiesc", ,,Şi în acelaşi... gara Târgovişteî", ,,Zi cu zi ... decât înainte")[2]. ,,Binele public" considera că se trata o problemă foarte importantă, aceea a oamenilor care nu lucrau[3]. Reproduce trei fragmente (,,Cine cunoaşte stările ... producţiunea reală", ,,Darea directă ... poate ori nu poate", ,,O foaie din Târgovişte ... să fie trecut"). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu condamnă sistemul de guvernare al Partidului liberal însă nu credea că Partidul conservator era în măsură să guverneze mai bine. Se explică de ce face mărturisirea că lipsea un partid ,,cu destule mijloace şi destulă înrâurire".

[1] RL, VI (1882), nr. 1519, 15 iul, p. 2-3 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, I (1882), nr. 23, 14 iul., p. 1 *(Presa română).*
[3] BP, IV (1882), nr. 176, 14 iul., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 163, 14/26 iul., p. 2 *(Inland).*

[,,«NAŢIUNEA» PROPUNE GUVERNULUI..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 151, 14 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13 iulie 1882.*

Cartea lui Mihail Balş, *Impozitul fonciar în România şi O propunere pentru o mai bună repartiţie a lui*[1], în care se prezintă modele de întocmire a registrului cadastral, sta probabil şi la baza recomandării ce o face ,,Naţiunea" în articolul

[„Credem că împlinim o datorie ..."] [2] cu privire la introducerea registrelor de cadastru. Eminescu nu neagă importanţa lor însă atrage atenţia că în ele se consemnau *cantităţi.* Importantă, în egală măsură, este şi *calitatea.*

„România liberă" scrie că ,,Timpul" corecta o eroare a „Naţiunii" şi reproduce un fragment (,,Îndemnăm ... fără mijlocitori") [3]. „Binele public" insistă asupra tezelor economice din editorial [4]. Reproduce două fragmente *(,,«* Naţiunea » pare a uita ... (V-a-b-c ...x)", ,,Secretul unei sănătoase ... o sporire a ei"). ,,Bukarester Tagblatt" reţine problema importanţei cadastrului [5].

Eminescu aplică aici, pentru prima dată în publicistica sa, formule matematice la fenomenele social-politice.

[1] Mihail Balş, *Impozitul fonciar în România şi O propunere pentru o mai bună repartiţie a lui.* Craiova, Tipo-Litografia Naţionale Ralian Samitca, 1882. Propune şi modele de întocmire a registrului cadastral.
[2] N-l, I (1882), nr. 22, 12-13 iul., p. 1.
[3] RL, VI (1882), nr. 1520, 15 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] BP, IV (1882), nr. 177, 15 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 164, 15/27 iul., p. 2 *(Inland).*

[„ŢI-AI GĂSIT..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 152, 15 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 14 iulie 1882. Se* tipăreşte în volum, prim dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 454-460.

Oficiosul guvernamental îşi exprimă satisfacţia în editorialul *Bucureşti, 15/27 cuptor, 1882,* publicat în 14 iulie 1882, că ,,Timpul" se situa pe poziţiile sale când se pronunţa pentru dările directe[1]. Poetul avea dreptate să susţină că redactorii de la ,,Românul" nu aveau cunoştinţe suficiente de economie politică.

,,Naţiunea" acuza ,,Românul" pentru faptul că trata chestiuni economice pe care nu le pricepea[2] şi reproduce din ,,Timpul" patru fragmente (,,... dările directe... a unui popor", ,,Cu cât dar diversitatea... cu darea directă", ,,Aşadar încă o dată ... dare directă", ,,Averea lor mobiliară... vremea Fanarioţilor"), ,,Binele public" scrie că ,,Timpul" revenea asupra teoriei sale economice[3]. Reproduce trei fragmente (,,În adevăr dările... a unui popor", ,,Omul nu poate scădea... cele mai bănoase", ,,... că. actul economic... producător şi consumator"). ,,Bukarester Tagblatt" se opreşte la argumentele istorice[4].

Mişcarea materiei în univers este prezentată şi în manuscrise în termeni identici (10, p. 411).

[1] ROM, XXVI (1882), 14 iul., p. 517.
[2] N-l, I (1882), nr. 25, 16 iul., p. 1 *(Presa română).*
[3] BP, IV (1882), nr. 178, 16 iul. p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 165, 16/28 iul., p. 1-2 *(Inland).*

[,,«GAZETA GENERALĂ DE AUGSBURG» PRIMEŞTE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 153, 16 iulie 1882, p. 1.

Eminescu presupunea că informaţiile corespondentului din Bucureşti al acestei publicaţii erau culese din izvoare guvernamentale.

Poetul trimite la această notiţă în editorialul din 17 iulie 1882 (v. *supra,* p. 143—144). Sunt reluate într-o notiţă din acelaşi număr şi informaţiile de aici (v. *supra,* p.144).

[,,«GAZETA GENERALĂ DE AUGSBURG» ARE ÎN BUCUREŞTI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 154, 17 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 iulie 1882.*

Dezminţirile „Românului”, la care se referă Eminescu, sunt cuprinse în editorialul *Bucureşti, 15/27 cuptor 1882,* publicat în 16 iulie 1882[1]. Dizolvarea corpurilor legiuitoare se pregătea ca urmare a atitudinii guvernului român în chestiunea dunăreană.

Problema dizolvării Corpurilor legiuitoare stă în atenţia ziarului ,,L'Indépendance belge” în editorialul *Bruxelles, 21 Juillet [,,La situation parlamentaire...”]* din 10/22 iulie 1882[2]. Eminescu integrează în comentariul său finalul acestui editorial.

„Naţiunea” împărtăşeşte opinia lui Eminescu că nu se putea acorda credit dezminţirilor oficiosului guvernamental [3]. Reproduce un fragment (,,Dezminţirii «Românului»... lucrurile strună”). ,,Binele public” se opreşte **la** opiniile lui Eminescu cu privire la titulatura domnului[4]. Reproduce două fragmente (,,... esenţa monarhică... cestiunea Dunării”, ,,Proiectul de a dizolva. . . lucrurile strună”). „L’Indépendance roumaine” aprecia că poetul răspundea fanteziilor foii oficiale [5]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Lăsăm cu totul. . . esenţa nu mai este”).

Consideraţiile lui Eminescu cu privire la accepţiunea cuvântului *domn* ne revelează cunoscătorul vechilor texte româneşti.

[1] ROM, XXVI (1882), 16 iul., p. 525.
[2] INDB, LIII (1882), nr. 203, 22 iul., p. 1.
[3] N-1, I (1882), nr. 27, 18 iul, p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 180, 18 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1451, 18/30 iul., p. 1-2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

INFORMAŢIUNI
[„ESTE MULT TIMP...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 154, 17 iulie 1882, p. 1.

Eminescu reia informaţiile din notiţa din 16 iulie 1882, la care trimite în editorialul din acest număr (v. *supra,* p. 143—144)

[„« NAŢIUNEA» CONSTATĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 157, 22 iulie 1882, p. 1, Editorial: *Bucureşti, 21 iulie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 448-454.

Apelul la presă pe care îl face ,,Naţiunea” este cuprins în articolul *[,,Popoarele sărace...”],* publicat în 20 iulie 1882. Ziarul mai făcea apel la guvern şi la ,,oamenii de bine” să-şi aducă contribuţia la vindecarea relelor de care suferea ţara. Asemenea apeluri sunt considerate de Eminescu ineficiente şi singurul remediu pentru asanarea vieţii sociale şi politice îl constituie munca. Aplicarea acestui principiu conducea implicit la eliminarea din societate a elementelor parazitare, care speculau munca ,,claselor pozitive”.

,,România liberă” scrie că ,,Naţiunea” recunoştea ,,Timpului” mari merite în lupta împotriva elementelor neproductive [2]. Reproduce un fragment (,,Mii de franci... a produce nimic”).

„Naţiunea” insistă asupra tezei cu privire la rolul muncii în societate[3]. Reproduce două fragmente (,,Fiece organism omenesc... va exista sărăcie”, ,,Cât costă însă tăcerea... fără îndoială”). ,,Bukarester Tagblatt” găsea justificate criticile la adresa „roşilor” [4].

Problema ,,echivalentului mecanic al căldurii” este discutată pe larg de Eminescu şi în însemnările de fizică din manuscrisele sale (10, p. 412, 436, 443). Poetul apela la exemple din fizică spre a ilustra ce reprezenta munca şi pentru a demonstra că ea constituia singura cale pentru înlăturarea neajunsurilor din societatea din vremea sa.

[1] N-l, T (1882), nr. 28, 19-20 iul, p. 1.
[2] RL, VI (1882), nr. 1526, 23 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, 1(1882), nr. 30, 23 iul., p. 1 *(Presa română).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 170, 23 iul./4 aug., p. 2 *(Inland).*

[„BANCHETUL DIN SEVERIN...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 158, 23 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 iulie 1882.*

Comentariu introductiv şi articolul *Budapest, 31. Iuli,* publicat în ,,Pester Lloyd” în 20 iulie/1 august 1882[1] şi tradus de Eminescu din ziarul din Budapesta.

Editorialul este semnalat de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [2].

Eminescu considera Ungaria un stat poliglot, iar politica guvernelor de la Budapesta cu privire la deznaţionalizarea naţionalităţilor o utopie, cum avea să demonstreze şi desfăşurarea evenimentelor istorice.

[1] PEL, XXIX (1882), nr. 210, [20 iul.] 1 aug., p. 2.
[2] BTAG, III (1882), nr. 171, 24 iul./5 aug., p. *2.*

[„ŞCOALELE NOASTRE SUNT RELE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 159, 24 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 iulie 1882.*

Starea rea a şcolilor din ţara noastră este explicată de ,,Românul” în editorialul său *Bucureşti, 22 cuptor/3 august 1882,* din 23 iulie 1882, prin sistemul de organizare a învăţământului[1]. Eminescu plasează discuţia în contextul social-politic şi face remarca, foarte îndreptăţită, că de la corpul profesoral se cereau ani mulţi de studiu pentru o salarizare necorespunzătoare în raport cu cea a altor categorii sociale şi îndeosebi a celor ce se îndeletniceau cu ,,industria de vorbe”.

„România liberă”[2] şi ,,Naţiunea”[3] reţin teza după care profesorilor li se cereau garanţii de capacitate, deşi statul îi plătea rău. Ziarul din urmă reproduce şi două fragmente (,,Căci ce se cere... Paris etc. etc.”., ,,...trebuie ca fiecăruia... la care e pus”), ,,Binele public” se opreşte la cauzele care explicau starea rea a învăţământului[4]. Reproduce un fragment („Acest lucru... din Paris etc. etc.”). Asupra acestui aspect insista şi „Bukarester Tagblatt” care reproduce un fragment în traducere germană (,,Nu, să fim drepţi... al muncii lui”)[5]. „L’Indépendance roumaine” găsea editorialul energic şi pe deplin îndreptăţit [6]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Pentru a fi profesor... din Paris etc. etc.”).

Eminescu aduce în discuţie probleme pe care le ridică şi în rapoartele sale din epoca revizoratului şcolar, când atrage atenţia, în repetate rânduri, asupra condiţiilor de viaţă şi salarizării insuficiente a slujitorilor şcolii.

[1] ROM, XXVI (1882), 23 iul., p; 545.
[2] RL, VI (1882), nr. 1528, 25 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, I (1882), nr. 32, 25 iul., p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 185, 25 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 172, 25 iul./6 aug., p. 2 *(Inland).*
[6] INDR-1, VI (1882), nr. 1456, 25 iul./6 aug., p. 1-2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ÎN URMA DEZMINŢIRII...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 160, 25 iulie 1882,.p, 1. Editorial: *Bucureşti, 24 iulie 1882*.

Ziarul ,,Allgemeine Zeitung” din Augsburg comentează dizolvarea Parlamentului român într-un articol, *Bukarest, 29. Iuli,* publicat în 21 iulie/2 august 1882 [1], în care preia informaţii şi din ,,Neue

freie Presse” şi ,,L’Indépendance belge”.

Ziarul german schiţează un tablou asupra atitudinii adoptată în această chestiune de cotidienele bucureştene.

[1] AAZ, (1882), nr. 214, [21 iul.] 2 aug., p. 3135-3136 *(Rumanien).*

[„NU SE POATE RIDICA MOVILĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 161, 27 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 26 iulie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională,* Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 234-240.

Problema transportului este pusă în discuţie de „Românul” în editorialul *Bucureşti, 24 cuptor/5 august 1882,* din 25 iulie 1882[1]. Se caută aici argumente spre a demonstra că transportul nu contribuia la ieftinirea produselor.

„Naţiunea” scrie că ,,Timpul” ,,exprima adevărul” asupra cheltuielilor de transport [3]. Reproduce trei fragmente (,,Valoarea transportului. . . să ne probeze”, ,,Nu credem că ieftinătatea. . . pe la băi”, ,,Pentru o ţară agricolă... şi corupţiunea”).

Eminescu introduce în discursul critic însemnările sale despre transport din manuscrise (OPERE, XIV 945-946). Poetul pledează pentru dezvoltarea industriei, care creează aptitudini noi şi are un caracter educativ, în vreme ce „productivitatea brazdei” îl menţine pe ţăran în starea de ,,salahor agricol”.

[1] ROM, XXVI (1882), 25 iul., p. 553.
[2] N-l. I (1882), nr. 34. 28 iul., p. 1 *(Presa română).*

[„DE MAI MULT TIMP...”]

Se publică. în „Timpul”, VII, nr. 162, 28 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 27 iulie 1882.*

Disensiunile dintre I. C. Brătianu şi C. A. Rosetti, despre care se vorbea în cercurile politice, sunt interpretate de Eminescu ca o tactică, prin care **cel** dintâi dezaproba conduita unor membri ai Partidului liberal.

„Naţiunea” reţine teza privind eventualitatea dizolvării Partidului liberal, ca urmare a corupţiei din sânul său[1]. Reproduce două fragmente (,,E curios a vedea. .. şi biserica naţională”, „Astfel pentru a amăgi... societăţii de exploatare”). „L’Indépendance roumaine” apreciază ca juste concluziile editorialului şi reproduce patru fragmente în traducere franceză (,,Ce caracter o fi având... demagogic se compune”, ,,E curios a vedea directori... cunoştinţe tecnice”, ,, E curios asemenea a vedea pe-un plagiator. . . institutelor şcolare”, ,,Din momentul în care... complicitate solidară”) [2].

Ministrul „plagiator” şi de ,,dovedită ignoranţă” este V. A. Urechia, venit la conducerea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice în 10 aprilie 1881, ca să fie înlocuit cu P. S. Aurelian în 1 august 1882. V. A. Urechia formează comisii care vizitează, monumentele istorice şi întocmesc rapoarte. Comisia pentru monumentele de dincoace de Milcov se formează din I. Slavici şi G. Mandrea, iar pentru monumentele istorice din Moldova întocmesc rapoarte P. Ghica şi N. Ionescu. Pe baza acestor rapoarte V. A. Urechia întocmeşte un *Proiect de lege pentru conservarea monumentelor naţionale.* Pantazi Ghica nu era, evident, cel mai indicat să refere asupra monumentelor istorice, însă iniţiativa lui V. A. Urechia se înscrie printre primele măsuri luate la nivel ministerial pentru o evaluare exactă a situaţiei în care se găseau monumentele istorice.

1 N-l, I (1882), nr. 35, 29 iul., p. 1 *(Presa română).*
[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1458, 29 iul./10 aug., p. 1—2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„O NEFĂŢARNICĂ PĂRERE DE RĂU...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 163, 29 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 iulie 1882.*

Eminescu explică, instabilitatea politică din Franţa prin îndepărtarea de tradiţiile ei seculare, ca urmare a pătrunderii demagogiei în toate sectoarele vieţii sociale şi politice.

,,Naţiunea” scrie că. ,,Timpul” oferea un tablou veridic asupra degradării vieţii politice din Franţa [1]. Reproduce patru fragmente (,,Deja atitudinea Cabinetului... de a răsturna guvernul”, ,,Vedem aci... cu Gorciacof”, ,,Şi la noi nulitate... o farsă de paiaţe”, ,,Şi la noi sub aparenţa.. . în Turcia”), ,,L’Indépendance roumaine” găsea că editorialul judeca sever Cabinetul francez [3]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Vedem aci apărând... combinările lor

erau roditoare”), Editorialul este semnalat şi de ,,Bukarester Tagblatt”, în prezentarea presei româneşti [3].

Presa liberală ia atitudine împotriva opiniei lui Eminescu după care Franţa se îndepărta de vechile tradiţii. ,,Românul” scrie în editorialul *Bucureşti, 10/22 august 1882* că se aduceau unei ţări mari acuzaţii grave şi neîntemeiate[4].

Eminescu introduce în discursul critic noţiuni de electricitate, domeniu căruia îi consacra multe pagini în manuscrisele sale (10, p. 479—489).

[1] N-l, I (1882), nr. 36, 30 iul. p. 1 *(Presa română).*
[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1460, 30 iul./l aug., p. 1 (Spectator, *Les journaux roumains).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 176, 30 iul./11 aug. p. 1 *(Inland).*
[4] ROM, XXVI (1882), 11 aug., p. 605.

[*„ALEXANDRIA,* POVESTEA...”]

Se publică în „Timpul'', VII, nr. 164, 30 iulie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 29 iulie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 460-464.

Circulara lui V. A. Urechia, ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, este adresată cadrelor didactice din învăţământul primar rural[1]. Circulara prevedea obligaţia ca toţi învăţătorii şi învăţătoarele să treacă, la costumele naţionale şi să desfăşoare propagandă în acest sens în cercul lor de activitate.

,,Naţiunea” împărtăşea opinia potrivit căreia o industrie nu se poate naşte decât din necesitate[2]. Reproduce două fragmente („Necesitatea a creat-o... silit de climă”, ,,Mijlocul de-a reintroduce... a descărca viitorul”), ,,Binele public” reţine aprecierea după care nu cu circulare se dezvoltă industria[3]. Reproduce un fragment (,,Chiar la noi ţăranii... a descărca viitorul”). „L’Indépendance roumaine” observă ,,Timpul” se distra agreabil pe socoteala circularei [4]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Mijlocul de-a reintroduce... introdus din străinătate”). Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [5].

Perpessicius atrage atenţia asupra metodei de lucru a lui Eminescu privind preluarea unor întâmplări din cărţile populare şi introducerea lor în articolele de ziar (39, p. 105). Poetul reproduce textul din *Alexandria* într-o transcriere destul de liberă [6].

Eminescu judeca fenomenele social-politice din perspectiva desfăşurării lor ireversibile. Din această perspectivă aprecia şi inutilitatea circularilor ministeriale.

[1] ROM, XXVI (1882), 28 iul., p. 563.
[2] N-l, I(1882), nr. 37, 31 iul., p. 1 *(Presa română).*
[3] BP, IV (1882), nr. 189, 31iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1461, 31 iul/12 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 177, 31 iul./12 aug., p. 2 *(Inland).*
[6] *Cărţile populare în literatura română.* Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de I. C. Chiţimia şi Dan Simonescu, vol. I. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1963. p. 12.

[„ANTON PANN NE SPUNE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 165, 31 iulie 1882. p. 1 Editorial: *Bucureşti, 30 iulie 1882.*

Schimbările de persoane în guvernul liberal, făcute de I. C. Brătianu, nu prezentau importanţă câtă vreme se înlocuiau, oameni mediocri cu alţii, cu nimic deosebiţi.

,,Naţiunea” scrie că „Timpul” demonstra cum I. C. Brătianu înlocuia ,,valori negative” cu alte ,,valori negative”[1]. Reproduce două fragmente (,,Anton Pann ne spune... înaintea ochilor”, ,,E prea adevărat... şi cu maghiarii”). „Binele public” aprecia ca întemeiate consideraţiile cu privire la neconstituţionalitatea măsurilor guvernului[2]. Reproduce un fragment (,,... ce-nsemnează ... configuraţiuni caleidoscopice”). ,,L’Indépendance roumaine” scrie, la rândul său, că ziarul nu prevedea nimic bun în schimburile din guvern[3]. .Reproduce două fragmente în traducere franceză (,,Căci în adevăr... o necesitate nouă”, ,,D. baron de Hahn... şi de Crai”).

Eminescu îl invocă, în mai multe rânduri, pe Nastratin Hogea din *Povestea vorbei,* pentru a caracteriza întâmplări şi situaţii din viaţa politică. Acum trimite la *O şezătoare la ţară [4].*

[1] N-l, 1(1882), nr. 38, 1 aug., p. 1 *(Presa romană).*
[2] BP, IV (1882), nr. 190, 1 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1462, 1/13 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] Anton Pann, *O şezătoare la ţară sau Călătoria lui Moş Albu.* A doua ediţie. Partea I. Bucureşti, în Tipografia lui Anton Pann, 1853, p. 74-78.

[,,«LUPTĂTORUL» DIN FOCŞANI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 167, 3 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 2 august 1882. Se* tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 464-468.

Eminescu considera că ,,Românul” făcea o diversiune în editorialul său *Bucureşti, 31 cuptor/12 august 1882* din 1 august 1882 [1], în care se ocupa de ,,capitaţie” în loc să se ocupe de abuzurile administraţiei liberale. Poetul reproduce din „Luptătorul” din Focşani, ,,publicaţiunea” perceptorului din Odobeasca [2], spre a ilustra tocmai acest lucru.

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” consemnează ,,punerea la mezat de braţe ţărăneşti'[3]. Reproduce un fragment („În toate provinciile... ce produce ceva”). ,,Naţiunea” împărtăşea opinia după care ţăranul era stors ,,până în măduva oaselor de zbirii guvernului” [4]. Reproduce două fragmente (,,Deşi caută să fim. . . avansa arendaşul”, ,,În toate provinciile... ce produce ceva”). Asupra acestui aspect insistă şi „Binele public”, în comentariul său [5]. Reproduce un fragment (,,În realitate... cea mai mare rigoare”), ,,L’Indépendance roumaine” găsea că ziarul condamna despotismul[6].

Reproduce două fragmente în traducere franceză (,,În realitate... datorind acestui om”, ,,În toate provinciile... ce produce ceva”). ,,Bukarester Tagblatt” se oprea la modul cum se prezenta situaţia ţărănimii [7].

I. Creţu nu retipăreşte editorialul în ediţia din 1941, deşi nu există nici o îndoială asupra paternităţii eminesciene.

[1] ROM, XXVI (1882), 1 aug., p. 577.
[2] „Luptătorul” din Focşani apare între mart. 1880—17 febr. 1886. Nu Cunoaştem nici un număr din 1882.
[3] RL, VI (1882), nr. 1536, 4 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] N-l, I (1882), nr. *40,* 4 aug., p. 1 *(Presa română).*
[5] BP, IV (1882), nr. 192, 4 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[6] INDR-1, VI (1882), nr. 1464, 4/16 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[7] BTAG, III (1882), nr. 180, 4/16 aug., p. 2 *(Inland).*

[„D. C.A. ROSETTI E, SE VEDE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 168, 4 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 august 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 479-482.

,,Enciclica” lui C. A. Rosetti către alegători se publică în „Românul” sub forma unui editorial, *Bucureşti, 2/14 august,* în 3 august 1882 [1]. De aici îşi extrage Eminescu citatele pe care le comentează.

„România liberă” scrie că ,,Timpul” demonstra faptul că C.A. Rosetti ,,n-a pus mâna pe rană” [2]. Reproduce finalul (,,.. .singurul bine... nu fac parte”). ,,Naţiunea” arată că, ziarul interpreta editorialul lui C. A. Rosetti ca ,,o enciclică de adio” [3]. Reproduce două fragmente (,,Dacă d. C.A. Rosetti... ticălos popor”, ,,Da, naţiunea... ş-ale lui Ipsylant”). ,,Binele public” aprecia reflecţiile asupra ,,enciclicei” [1]. Reproduce două fragmente (,,Dacă D. C.A. Rosetti. ...ticălos popor”, ,,...popor românesc... aplaudaţi şi populari”).

Eminescu face noi referinţe critice la adresa lui Macedonski, încă în 1879, când acesta ocupa funcţii politice în guvernarea liberală (94). Întâlnim însemnări cu acest caracter şi în manuscrise (v. *supra,* p. 369).

[1] ROM, XXVI (1882), 2-3 aug., p. 581.
[2] RL, VI (1882), nr. 1537, 5 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, I (1882), nr. 41, 5 aug., p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 193, 5 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„CREDEM A FI DEMONSTRAT...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 169, 5 august 1882, p. l. Editorial: *Bucureşti, 4 august 1882. Se* tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 482 - 484.

Eminescu continuă discuţia pe marginea „enciclicei" lui C. A. Rosetti publicată în ,,Românul" în 2—3 august 1882 (v. supra, p. l58—159). Poetul face distincţia, foarte importantă, după care pentru emigranţii ce veneau din sudul Dunării nu li se cereau formalităţi de împământenire. Nu se proceda în acelaşi mod cu cei care veneau din apus, indiferent dacă erau români sau de altă naţionalitate.

Editorialul este comentat de ,,România liberă" care reproduce finalul („Încă cincizeci... limba Fanarului")[1], de ,,Naţiunea" care reproduce trei fragmente (,,Pe când ţăranului... ca pământeni", ,,Negoţ, funcţii... păr în cap", ,,Aceasta va fi... limba Fanarului")[2] şi de ,,L'Indépendance roumaine", care reproduce două, fragmente în traducere franceză (,,Programa sa din 1857 ... proprie a ţării", ,,Ei bine... şi al străinătăţii")[3]. Editorialul este comentat şi de „Binele public", care reţine un fragment (,,Programa sa... existat totdauna") [4].

Cartea lui Feodor Feodorovici Martens (1845—1909), *La question egyptienne,* se tipăreşte la Bruxelles în 1882. Eminescu se pronunţă împotriva măsurilor discriminatorii în obţinerea cetăţeniei, introduse în legislaţia noastră şi aplicate românilor din provinciile aflate atunci sub stăpâniri străine, precum şi evreilor stabiliţi în ţară de multă vreme. Poetul nu face, sub acest aspect, nici o deosebire între Laurian, Bărnuţiu, Maiorescu şi evreii pământeni. Face vinovat statul că nu aplica asemenea măsuri şi împotriva imigraţiei improductive care inunda ţara. Schiţează astfel şi un tablou al transformării României în ,,suburbie" a Imperiului otoman şi a oraşelor în „oraşe parazitare", prin dirijare spre ţara noastră, a elementelor neproductive (95, p. 225—250). Eminescu mai alătură la toate acestea şi caracterizarea oamenilor din jurul lui C. A. Rosetti, pe care îi numeşte ,,naturi catilinare". Viziunea sa asupra viitorului poporului român va fi însă infirmată de desfăşurarea ulterioară a evenimentelor istorice.

[1] RL, VI (1882), nr. 1538, 6 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, I (1882), nr. 42, 6 aug., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1466, 6/18 aug., p. 1—2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[4] BP, IV (1882), nr. 194, 6 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„PRECUM PREVĂZUSEM..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 170, 6 august 1882, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 5 august 1882.*

Eminescu consemnează ecourile din presa străină privind numirea lui D. A. Sturdza la Ministerul de Externe. Extrasul din „Pester Lloyd" este reprodus din articolul *Budapest,* 14. *August* publicat în 2/14 august 1882[1]. Textul din „Egyetertes" este reprodus, prin intermediul „Telegrafului român" din Sibiu[2]. „Bukarester Tagblatt" se ocupă de această problemă într-o notiţă, *Bukarest, 13, August,* publicată în 4/16 august 1882[3].

„România liberă" scrie că „Timpul" ia act de laudele ce i le aduce lui D. A. Surdza piesa austro-ungară[4]. Reproduce un fragment (,,În săptămânile din urmă... maghiară de curte"). Asupra acestei probleme insistă şi „Naţiunea", care reproduce, de asemenea, un fragment (,,în săptămânile... subprefect") [5].

Eminescu îşi reafirmă punctul de vedere după care nu erau posibile relaţii normale cu Imperiul austro-ungar câtă vreme acesta nu-şi schimba politica faţă de popoarele de sub stăpânirea sa.

[1] PEL, XXIX (1882), Suplimentul „Abendblatt *des «* Pester Lloyd », nr. 185, [2] 14 aug., p. 1.
[2] TELR, XXX (1882), nr. 89, 3/15 aug., p. 353 *(,,Libertatea" în presa maghiară).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 180, 4/16 aug. p. 2 *(Inland).*
[4] RL, VI (1882), nr. 1539, 8 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[5] N-l, I (1882), nr. 43, 7-8 aug., p. 1 *(Presa română).*

[„ÎN NUMĂRUL DE IERI AL «ROMÂNULUI»..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr, 170, 6 august 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu preia o serie de teze din editorialul *Bucureşti,* 3/25 *august 1882,* publicat în 4 august 1882[1], cărora le dă o interpretare personală. Asistăm, cum se întâmplă şi în alte împrejurări, .la preluarea opiniilor adversarilor şi transformarea lor în argumente în apărarea orientării sale politice.

Eminescu menţionează numele lui H. Spencer în notele sale de curs din epoca studiilor universitare (10, p. 94). Nu se vede să-i fi acordat o atenţie prea mare. Maiorescu iniţiază în cercul familiei sale lecturi din *First Principles* care încep în august 1882 şi durează până în octombrie 1882 (35, II, p. 111, 112, 114, 120-123, 125, 127, 130, 132). Eminescu frecventează şedinţele

Junimii bucureştene, însă nu se vede de nicăieri că asistă şi la lecturile din familia criticului. Participă la ele Slavici [2], cu care Eminescu întreţinea cele mai strânse legături de prietenie.

[1] ROM, XXVI (18S2). 4 aug., p. 585
[2] D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici. Opera literară,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, p. 52-53.

[„D. DIMITRIE STURZA NU ÎNCETEAZĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 171, 8 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 7 august 1882.*

Eminescu împărtăşea opinia că laudele comandate în presa străină de oamenii noştri politici îi înstrăinau şi mai mult de popor.

[„«GAZETTE DE ROUMANIE» NE DĂ LECŢII...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 171, 8 august 1882, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 446.

Lecţiile de ,,tact” care i le dădea lui Eminescu ,,La Gazette de Roumanie” sunt cuprinse în articolul *Encore les autoctones,* publicat în 6/18 august 1882[1].

I. Creţu datează greşit articolul ca fiind din 8 aprilie 1882.

[1] GROM, II (1882), nr. 254. 6/18 aug., p. 1.

[„DE MAI MULTE ORI AM OBSERVAT...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 173, 11 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 10 august 1882.*

Problema românilor din Macedonia formează obiectul unor cercetări ale lui Alexandru Pencovici şi ele sunt întâmpinate cu ostilitate de presa oficială greacă. Eminescu ilustrează această stare de lucruri cu articolul publicat în „Messager d'Athenes” în 17/29 iulie 1882[1].

,,România liberă” scrie că „Timpul” critica ,,ignoranţa de plumb” şi ,,reaua-credinţă” a grecilor moderni [2]. Reproduce un fragment („E prea adevărat... o ţară aproape grecească?”). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Naţiunea”, care reproduce două fragmente (,,E prea adevărat... aproape grecească ?”, ,,Cât despre limba... hotărâtoare asemănări”)[3] şi ,,L’Indépendance roumaine”, care reproduce un fragment în traducere franceză (,,Dacă se află români... anexaţi la Grecia”) [4]. ,,Bukarester Tagblatt” aprecia că ziarul învinuia presa greacă de ignoranţă crasă [5]. Reproduce un fragment în traducere germană („Dacă se află români... de-a înainta neadevăruri”).

Eminescu nu ia în discuţie în polemica cu publicaţia greacă tezele politice şi invocă documentele istorice. Demonstra astfel vechimea românilor în Balcani, pe baza izvoarelor istorice la îndemâna oricui şi care nu puteau fi contestate. Poetul pune la contribuţie tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor,* pe care îl traduce în 1878 şi se tipăreşte în 1879 (OPERE, XIV, 75—208).

[1] MESA, VIII (1882), nr. 32, [17]29 iul., p. 2-3.
[2] RL, VI (1882), nr. 1542, 12 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, I (1882), nr. 46, 12 aug. p. 1 *(Presa română).*
[4] TNDR-1, VI (1882), nr. 1470, 12/24 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 186, 12/24 aug,, p. 2 *(Inland).*

[,,«ROMÂNUL» ŞI «NAŢIUNEA» SE PLÂNG...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 175, 13 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 12 august 1882. Se* tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională,* Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 241— 244.

Eminescu are în vedere editorialul *Bucureşti, 11/23 august 1882,* publicat în ,,Românul” în 12 august 1882[1] şi articolul *[,,Un lucru straniu...”],* apărut în ,,Naţiunea” în 10 august 1882[2]. Poetul explică şi de astă dată starea rea a şcolii prin condiţiile social-politice.

,,România liberă” se opreşte la prezentarea situaţiei ţărănimii şi reproduce un fragment (,,E prea adevărat,... administraţiei comunale”)[3]. Asupra acestui aspect stăruie şi ,,Naţiunea”, care

reproduce de asemenea un fragment („D. A.V. Millo... din Londra”)[4], ,,Binele public” care reproduce tot un fragment („D. A.V. Millo... ce ele dau”)[5] şi ,,L’Indépendance roumaine”, care transcrie un fragment în traducere franceză (,,E1 vede zilnic... demnitar public, funcţionar”) [6].

Eminescu descrie situaţia din învăţământul rural pe baza experienţei sale din epoca revizoratului şcolar. Asupra acestor stări de lucruri stăruie şi în rapoartele sale către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice în guvernarea conservatoare din 1875— 1876.

[1] ROM, XXVI (1882), 12 aug., p. 609.
[2] N-l, I (1882), nr. 44, 10 aug., p. 1.
[3] RL, VI (1882), nr. 1544, 14 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] N-l, I (1882), nr. 48, 14 aug., p. 1 *(Presa română).*
[5] BP, IV (1882), nr. 200, 14 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[6] INDR-1, VI (1882), nr. 1472, 14/26 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*

[„DE CÂTE ORI «ROMÂNUL» ERA ÎN OPOZIŢIE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 176, 14 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13 august 1882.*

Eminescu defineşte tradiţia ,,păstrarea elementelor caracteristice şi naţionale ale unui popor”. Poetul considera limba, pe bună dreptate, ca fiind un element caracteristic pentru noi în mai mare măsură decât pentru alte popoare. Aspectul cel mai semnificativ îl constituie unitatea limbii noastre, deşi unele provincii româneşti stau vreme îndelungată sub stăpâniri străine.

„România liberă” arată că ,,Timpul” se călăuzea în consideraţiile sale de ,,experienţa trecutului”[1]. Reproduce un fragment *(Arena ziarelor).* „Naţiunea” insistă asupra poziţiei lui D. A. Sturdza în contextul politicii internaţionale[2].

Reproduce două fragmente (,,Pe când presa... banii lor proprii”, ,,Despreţuind biserica... ţara sa proprie”). „L’Indépendance roumaine” se opreşte la atitudinea presei liberale faţă de românii din provinciile de sub stăpâniri străine[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Ziarele române... ţara sa proprie”).

[1] RL, VI (1882), nr. 1545, 15 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr. 49, 15 aug., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1473, 15/27 aug., p. 3 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„«NAŢIUNEA» NE CAM IA...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 177, 15 august 1882, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 14 august 1882.*

Eminescu este învinuit de ,,Naţiunea” pentru reproducerea de articole din presa străină în al doilea editorial *[,,Într-o ţară constituţională ...”],* publicat în 12 august 1882[1]. „Românul” combate afirmaţiile presei germane în editorialul *Bucureşti, 13/25 august 1882* din 14 august 1882[2].

Poetul da ca exemple de inconsecvenţă politică pe N. T. Orăşanu, autor de pamflete antidinastice şi decorat de monarhie cu Bene-Merenti şi chiar pe D. A. Sturdza, care publică sub pseudonimul Erdmann von Hahn broşura, *Deutschland, Rumanien und Fürst Karl von Hohenzollern* (Praga, 1875) în care critică monarhia, ca să devină, ulterior, susţinător al ei. Extrasul din „Allgemeine Zeitung” reprezintă prima parte a unui articol, *Rumanien. Bukarest, 15 Aug.,* publicat în 11/23 august 1882[3].

[1] N-l, 1 (1882), nr. 46, 12 aug., p. 1.
[2] ROM. XXVI (1882), 14 aug, p. 617.
[3] AAZ, (1882), nr. 235, [11] 23 aug., p. 3447-3448.

[„NI SE PARE CĂ VORBIM...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 178, 17 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 august 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, S.A.R., 1939, p. 468-472.

Eminescu îşi reafirmă concepţia cu privire la primatul muncii, condiţie fundamentală pentru promovarea în ierarhia socială. Editorialul *Bucureşti, 14/26 august 1882,* publicat în ,,Românul” în 15 august 1882, demonstra că redactorii de la ziarul liberal nu voiau să înţeleagă acest lucru elementar în mecanismul social[1].

,,România liberă" subliniază teza lui Eminescu, cu privire la promovarea în ierarhia socială pe baza muncii[2]. Reproduce un fragment (,,Când luăm însă... ce mai sus"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Naţiunea" în comentariul său[3]. Reproduce trei fragmente (,,La atâta însă se mărgineşte... sume însemnate", ,,Unui popor... zidit piramidele", „Nu este exact... şi muncii"). Asupra acestui aspect insistă şi „Binele public" în comentariul său[4]. Reproduce un fragment (,,.. .că o societate.. . roman în decadenţă"). ,,L'Indépendance roumaine" remarcă faptul că Eminescu introducea în articolele sale ,,matematica" [5]. ,,Bukarester Tagblatt" reţinea exemplul cu piramidele [6].

Eminescu ignorează, ideologia partidelor politice şi prezintă, munca, unicul criteriu în judecarea oamenilor. Este explicată prin acest factor şi inegalitatea dintre ei. Preocupările lui Eminescu în legătura, cu ştiinţele naturii, cum se vede din manuscrise, se reflectă şi în publicistică.

[1] ROM, XXVI (1882), 15 aug., p. 621.
[2] RL, VI (1882), nr. 1547, 18 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 51, 18 aug. p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 203, 15 aug. p. 3 *(Revista ziarelor).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1475, 18/30 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[6] BTAG, 111(1882), nr. 191, 18/30 aug., p. 2 *(Inland).*

[„DE CÂŢIVA ANI ÎNCOACE..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 179, 18 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 17 august 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională,* Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 245—246. Fragmentar.

Eminescu pune în discuţie problema interdependenţei dintre munca manuală şi cea intelectuală şi condiţionarea lor reciprocă în mecanismul social. Din acest punct de vedere analizează şi condiţiile în care se poate dezvolta industria naţională.

,,Naţiunea" scrie că ,,Timpul" se bucura de progresele industriei naţionale[1]. Reproduce două fragmente (,,Mai cu seamă... învăţământ special", ,,Deşi felicităm... Panu-Verussi"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,L'Indépendance roumaine" şi reproduce un fragment în traducere franceză (,,Deşi felicităm... Panu-Verussi") [2].

Eminescu priveşte importanţa industriei nu numai sub raportul producţiei materiale, ci şi al dezvoltării aptitudinilor unui popor în procesul complex al diviziunii muncii.

[1] N-l, I (1882), nr. 52, 19 aug., p. 1 *(Presa română).*
[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1476, 19/31 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*

[„DUPĂ CUM NE ASIGURĂ..."]

Se publică în ,,Timpu1", VII, nr. 180, 19 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 18 august 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 472-476.

Guvernul liberal simula dezbinări în sânul său spre a abate atenţia opiniei publice de la problemele grave ale ţării.

,,România liberă" scrie că „Timpul" denunţa viclenia guvernului[1]. Reproduce un fragment (,,El să-şi facă ... pân-acum"). Asupra acestui aspect insista şi ,,L'Indépendance roumaine", care reproduce un fragment în traducere franceză (,Tragic e lucrul... pentru el")[2]. ,,Binele public'' reţine că se făceau pregătiri pentru votarea unei pensii reversibile[3]. Reproduce un fragment (,,De la oameni... lumină şi libertate").

Eminescu susţine că guvernarea liberală era odioasă până şi românilor din provinciile de sub stăpâniri străine. Poetul face o paralelă între organizarea celorlalte vieţuitoare şi organizarea socială cu exemple ce se întâlnesc şi în manuscrise.

[1] RL, VI (1882), nr. 1549, 20 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1477, 20 aug., p. 1 ('Spicuitor, *Les journaux).*
[3] BP, IV(1882), nr. 205, 20 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[,,«LUPTĂTORUL» DIN FOCŞANI CONTINUĂ..."]

Se publică în „Timpul", nr. 181, 20 august 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 august 1882.*

Oficiosul guvernamental se vedea silit să recunoască în articolul *[,,Am zis c-o bună ...”]* că dările apăsau greu asupra contribuabililor şi că nu li se restituia nimic în schimb[1]. Publicaţiile de sechestru a bunurilor ţărăneşti sunt reproduse din ,,Luptătorul”, păstrat în colecţii incomplete în bibliotecile noastre. (v. *supra,* p. 471—472).

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” califica măsurile perceptorilor ,,barbarie”[2]. Reproduce un fragment (,,Şi în acelaşi timp .. . află cumpărători”). ,,Bukarester Tagblatt” reţine comparaţia cu situaţia din India[3]-

Exploatarea populaţiei din India stă în atenţia lui Eminescu şi în manuscrise (10, p. 174, 190).

[1] ROM, XXVI (1882), 20 aug., p. 637.
[2] RL, VI (1882). nr. 1550, 21 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 194, 21 aug./2 sept” p. 2 *(Inland).*

[„CONFRAŢII NOŞTRI DE LA «BINELE PUBLIC»...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 183, 22 august 1882, p, l. Al doilea editorial.

Eminescu lasă să se înţeleagă în editorialul său *[,,După cum ne asigură ...”]* că se prevedea o apropiere a grupului de la ,,Binele public” de guvernul liberal (v. *supra,* p. 174—176). „Binele public” atrage atenţia că de-o asemenea apropiere putea fi vorba mai curând în cazul conservatorilor, de vreme ce P. Mavrogheni şi T. Rosetti primiră funcţii în guvernul liberal[1]. Interesant de observat că Eminescu găseşte argumente să respingă această acuzaţie. Dreptatea era totuşi de partea „Binelui public” cu care polemizează, de altfel în termeni politiceşti.

[1] BP, IV (1882), nr. 206, 21 aug., p. 1.

[,,«PRIN NATURA PRINCIPIILOR LOR»...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 186, 26 august 1882, p. 1, Editorial: *Bucureşti, 25 august 1882. Se* tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională,* Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 246-247, Fragmentar.

Eminescu răspunde la acuzaţiile ,,Românului” care susţine, în editorialul Bucureşti, 23 august/4 răpciune 1882 din *24* august 1882, că poetul era „orbit de credinţele sale reacţionare” [1].

,,Naţiunea” scrie că ,,Timpul” combătea tezele presei liberale[2]. Reproduce patru fragmente (,,Întâi dacă... decât privilegiul”, ,,Meşteri de a-şi apropria ... de la alţii”, ,,Am fi dorit ... mai puţin”, ,,Dar, până la... în Moldova”), ,,Binele public” insistă asupra faptului că ,,Timpul” se pronunţa pentru protejarea industriei naţionale [3]. Reproduce două fragmente (,,Coloanele acestei foi... aspiranţi la funcţiuni”, ,,Când cei ce pretind... s-au luptat”). ,,Bukarester Tagblatt” subscrie la teza cu privire la lipsa de principii a presei liberale[4].

Eminescu se pronunţă pentru măsuri protecţioniste, spre a apăra economia şi industria naţională de concurenţa capitalistă. Finalul recapitulativ se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 363).

[1] ROM, XXVI (1882), 23-24 aug., p. 649.
[2] N-l, 1 (1882), nr. 59, 27 aug., p. 1 *(Piesa română).*
[3] BP, IV (1882), nr. 211, 27 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] BTAG, III (1882). nr. 199, 27 aug./8 sept., p. 2 *(Inland).*

MACEDOROMÂNII

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 187, 27 august 1882, p. 1. Este reprodus în „Telegraful român”, XXX, nr. 104, 7/19 septembrie 1882, p. 415; „Gazeta Transilvaniei”, XLV, nr. 106, 12/24 septembrie 1882, p. 2. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Alexandru Pencovici, *Despre românii din Macedonia şi Muntele Atos,* Bucureşti, Tipografia Alexandru A. Grecescu, 1885, p. 2—5. Textul lui Eminescu SE dă în română şi macedoromână.

Prezentarea introductivă la scrisoarea lui Alexandru Pencovici în care ia atitudine faţă de afirmaţiile ziarului ,,Le Messager d'Athenes”, pe care le critică şi Eminescu în editorialul său din 11 august 1882 (v. *supra,* p. 164—166). Scrisoarea venea să completeze informaţiile lui Al. Pencovici din ,,L’Indépendance roumaine” din 8 august 1882, cu privire la călătoria sa în sudul Dunării[1], prezentată de ziarul ,,Le Messager d'Athenes”, ca având scopuri politice.

Reproducem scrisoarea, importantă pentru informaţiile ce le cuprinde atât cu caracter

istoric, cât şi demografic.

Domnule Redactor,

Când am dezminţit în public, prin epistola care s-a publicat în ,,L'Indépendance roumaine" din 8 august curent, aserţiunile cu totul inexacte despre un anume raport ce aş fi adresat guvernului nostru în privinţa şcoalelor române în Macedonia, cu nu citisem încă *in extenso* articolul din ,,Le Messager d'Athenes" intitulat *Les Roumains et la Macedoine,* care s-a tradus româneşte în numărul 173 al ,,Timpului" din 11 august curent.

Să fi avut eu cunoştinţă pe larg despre grămada de erori ce coprinde cu prisos acel articol întreg nu rn-aş fi putut mărgini d-a lua pana ca să răspund pe scurt de tot; ci pe dată s-ar fi cuvenit, desigur, a îmbuca cu dor buciumul Carpaţilor, să strig sus şi tare grecilor: Destul cu gălăgia!...

Acum nu cred mai nemerit să pot răspunde ziarului ,,Le Messager d'Athenes" decât comunicându-vă câteva din notiţele culese de mine prin Macedonia; dar ştiut să fie că n-am publicat încă nimic din impresiunile călătoriei mele, nici n-am putut adresa guvernului raport, pentru că n-am fost defel trimis în misiune.

Din luna lui septembre 1881 până la iunie 1882 am călătorit zece luni aproape, mai cu seamă prin Italia, Grecia şi Turcia, unde m-am oprit peste şase luni de zile.

Înainte însă de a mă duce prin monastirile din muntele Athos şi prin comunele din Macedonia, am socotit de folos a mă pune pe citit; astfel că mai multe luni de zile am studiat în Salonic toate publicaţiunile ce mi-am putut acolo procura despre românii din Peninsula Balcanică, şi despre monastirile din republica teocratică a călugărilor din muntele Atos.

În Perleap, turceşte Perlepe, am avut plăcere d-a mă bucura cu ochii mei de cea dintâi comună cu mulţi români ce am vizitat în interiorul Macedoniei, plecând la Bitolia din Salonic cu drumul de fier, care merge până la hotarele sârbeşti pe malurile râului Vardar. Acest târg se întinde vesel în faţă cu ruinele lui Marcu Cralea pe lunca verde a râului Cerna, astfel că topograficeşte diferă cu totul de comunele curat române, care mai toate sunt clădite trainic cu pietre sus pe munţi, mândre ca nişte cuiburi de vulturi.

Printre operile studiate de mine la Salonic a fost o carte tipărită la Filipopoli în anul 1881: *Ethnografie de la Macédoine,* din care s-ar crede că la Perleap sunt 4069 bulgari, 1880 turci, 320 greci şi 182 ţigani, iar români nici cel

---

puţin unul singur. Dar bine, numai în şcoala română, am numărat peste 20 de copii; dar bine, mi s-a oferit ospitalitate în una dintre cele mai măreţe şi bogate case, în familia veche română a domnului George Madjari, cel dintâi notabil din Perleap şi care a fost unul din delegaţii poporului român trimişi la Constantinopol în primăvara trecută din 1881 ca să reclame cu dreptate contra cesiunii la Grecia a Tesaliei.

În Perleap sunt peste 80 de familii române, care se ocupă, toate, ca mai toţi românii de peste Balcani, cu comerţul şi industria, şi mi s-a afirmat de toţi că nu se află stabilită mai nici o familie de greci.

Cum vedeţi, d-nule redactor, nici publicaţiunile slave nu sunt iubitoare de adevăr în privinţa românilor; cu toate aceste, trebuie să recunosc că tot această carte coprinde o notă foarte interesantă în cât priveşte populaţia din Salonic; am citit într-adevăr pe pagina 3-ea: ,,Les grecs de Salonique sont d'origine valaque. Dans les maisons grecques des quartiers d'Aghios Anastase et d'Aghios Nicolas on parle encore la langue valaque"[1].

După trecere de două zile la Perleap, când am vizitat atât biserica română şi şcoala de români cu dascăl grec cât şi şcoala de români cu institutor român, am plecat în trăsură până la satul din vale turcesc, Adalcian, unde ne-am întâlnit cu mulţi fruntaşi călare, coborâţi să ne ureze buna venire în numele Cruşovenilor din munte. Ca fraţi ne-am îmbrăţişat împreună dulce, şi cu toţii călare, am pornit la deal pe soare de primăvară, în cântece naţionale:

Român tine, Român mine,
Ci vrei, frate, cama ghine !
Legătură ma muşată[2]
Ca di-un mumă şi di-un tată !
.....

Printre stânci am tot urcat o oră, şi mai bine, dar am descălicat fericit la cuibul românismului din Macedonia, care se numeşte Cruşova. Acest oraş de bucurie coprinde două mii de case aproape cu peste douăsprezece mii de români. Sunt şi bulgari poate patru mii; dar greci nu sunt deloc, pot zice. D-nu Nicolae Gogu, român cu sângele şi cu inima, s-a grăbit a ne ospăta frăţeşte atât pe mine cât şi pe d-nu C. Popovici din Salonic, care a binevoit a mă însoţi în această excursiune: în patru zile de şedere am putut vizita şcoalele şi mai pe toţi notabilii din Cruşova, cari m-au încredinţat, ca şi prin alte comune rurale, că suntem noi cei mai dintâi români născuţi din România cari vin a le strânge mâna lor acasă, după mai multe secole de crudă încercare.

În preziua plecării noastre — 27 aprilie 1882 — mai mulţi bărbaţi de frunte au binevoit a ne oferi un prânz pe iarbă în dumbrava verde de fagi, care mult împodobeşte Cruşova. Abia luase sfârşit ospăţul compus în parte de 3 miei întregi fripţi la frigare, când am dat cu ochii de un spectacol caracteristic, am văzut că vine spre noi un cârd de copii şi copile, cari, câte doi în şir, defilau pe dinaintea noastră cu gălăgie.

Întreb îndată pe un bătrân venerabil care sta rezemat pe toiag alături cu mine, ce să fie?

— Sunt copiii grecomanilor[3] din şcoalele greceşti, aduşi într-adins de dascălii greci să vă clatine credinţa în viitorul naţionalităţii noastre române.

— Bine, aud vorbind împreună româneşte !

— Daca toţi sunt români — cum s-ar zice nişte boboci de raţă crescuţi dobitoceşte de găini ... spurcate ... n-ar mai fi !

— Dar cum pot îndura părinţii lor ca copii să nu cultive limba lor românească, care fără îndoială este sufletul naţionalităţii noastre?

N-a răspuns bătrânul . .. a scuipat şi le-a dat cu tifla.

Adevărul este că grecu bagă lingura unde nu le fierbe oala.

Ca să pot comunica publicului, fie şi pe scurt, încă ceva din notiţele călătoriei mele, trec repede la Vlaho-Clisura, unde s-au dat de gol uneltele panelenismului, care sunt, din nenorocire, mai ales popii din Fanar. Ei sunt cari înlesnesc intrigile greceşti şi persecută pe români prin toate mijloacele; în loc d-a duce grija bisericei ortodoxe pentru care România a vărsat cu găleata sângele şi milioanele de galbeni.

Am sosit în Clisura, departe două, zile călare de Bitolia, la 6 mai trecut, astfel că nu trecuse nici două luni de când, într-o duminecă, ducându-se la biserică, să se închine lui Dumnezeu pentru dreptate, una dintre cele mai respectabile muieri din Clisura — pe care am avut onoare s-o cunosc — a observat cu durere că popa grec întoarce spatele românilor închinători şi cu cadelniţa tămâiază numai pe cei vitregi, pe grecomani. Această doamnă simte insulta în aspiraţiunile sale cele mai sacre şi, când a voit popa să-i întoarcă, spatele ca să afume cu smirna pe una din mume care trimite pe copilul său la şcoala grecească, se repede mâniată să smulgă barba grecului: ,,Dac-ai pe dracu-n tine, de CE no-l laşi acasă când slujeşti tu la biserică?...” a strigat popei, care dat a fost afară din biserica română.

Să nu credeţi, d-le redactor, c-am exagerat antipatia ce clerul fanariot insufla românilor pretutindenea. Tot timpul cât am locuit în Clisura n-am auzit din gura femeilor şi a bărbaţilor, ca şi la Cruşova, decât în general cântece satirice pline de spirit contra popilor greci. În Ochrida românii au şi răsuflat şi din biserica lor au alungat în fine limba greacă, potrivit chiar cu bunul-simţ şi cu preceptele bisericei ortodoxe, care vor ca fiecare creştin să se închine în limbă părintească, în care poate să înţeleagă mai lămurit cuvântul lui Dumnezeu.

---

[1] Grecii din Salonic sunt de origină română. În casele greceşti din suburbiile Sântului Anastase şi Sântului Nicolae se vorbeşte încă limba română.

[2] Mai frumoasă.

[3] Grecomani sunt numiţi românii cari au mania sau năravul d-a ţine cu grecii.

Mai cu seamă contra şcoalelor române intrigile greceşti nu vor să cruţe nici un mijloc de prigonire; astfel, chiar în toamna trecută, grecii din Ianina au putut izbuti să izgonească din şcoalele române pe institutorii din comunele Laca (greceşte Laista) şi Băeasa (greceşte Vuvusa). Pe d-altă parte, silogurile greceşti nu s-au mărginit a face prin comunele curat române şcoli primare şi gimnazuri, au mai înfiinţat şi nişte şcoli de prunci *(nipiogoghion)* spre a deprinde din pruncie pe copii a vorbi peltic. De exemplu, în Ternova, lângă Bitolia, este o singură şcoală română, înfiinţată la 1864 de domnu Dimitrie Atanasescu, actual institutor; iar şcoale de limba grecească sunt trei: 1) şcoala pruncilor de ambe sexe pentru alterarea limbei române; 2) şcoala primară de băieţi cu 4 clase şi cu 2 dascăli; 3) şcoala centrală cu 3 clase gimnaziale şi cu 3 dascăli. Şcoala primară se susţine din veniturile bisericii comunale, administrată de grecomani; şcoala de prunci şi şcoala centrală sunt întreţinute de silogurile greceşti din Atena şi Constantinopol.

Am constatat însă cu fericire că intrigile greceşti n-au putut defel descuraja pe români; ci, pot zice, mai mult au aprins focul sacru în inima lor; pentru că din 6 şcoli române ce erau [î]n fiinţă până la 1877 s-au înmulţit cu 23 în interval de cinci ani; astfel că sunt acum în număr de 29, din care 7 de fete şi un gimnaziu la Bitolia.

Necontenita prigonire a tot ce priveşte cultura elementului latin s-a luat în băgare de seamă chiar de către străini. după cum se constată din o carte plină de erudiţiune, tipărită la Constantinopol în 1881:

Etudes historiques sur les Valaques du Pinde în care se citeşte pe pagina 150:

„C'est pour travailler plus efficacement et plus directement a 1'hellenisation des populations valaque et albanaise, bulgare et serbe, spirituellement soumises aux patriarchats d'Ochrida et d'Ipek que le Phanar a longtemps poursuivi et enfin obtenu la suppression de ces patriarchats sons le soultan Moustapha III (1667).

A défaut de preuves directes et positives on pourrait le conclure de la *haine vraiment*

satanique que le clerge phanariote porte aux quelques ecoles valaques nouvellement erigees au Pinde, et *des calomnies atroces* que ce meme clerge met sur le compte de leur humble maîtres.

Dans leur calomnieux rapports les eveques usurpateurs des sieges relevant des autonomies valaques et serbes qualifient mensongerement de *Comitadjis* les maîtres. Mais qu'est-ce que les syllogues pretendus litteraires? Ne sont-ce pas des societes encouragees par le Phanar et soutenues par le gouvernement d'Athenes, leques s'abstient de payer l'interet de ses emprunts, afin de mieux revolutionner les provinces turques?”.

Nu pot închide această lungă scrisoare fără d-a întreţine puţin pe compatrioţii mei şi despre rezultatul cercetărilor mele statistice în privinţa numărului total de români cari locuiesc în ţinuturile turceşti şi a căror naţionalitate s-ar fi periclitat poate cu timpul dacă statul român nu s-ar fi constituit în regat liber, de sine stătător; mai cu seamă, dacă nu s-ar fi auzit şi peste Balcani cu dor bubuitul tunurilor române de la Plevna, a căror eco pururea va răsuna falnic în munţii Pindului.

Că sunt greci puţini, prea puţini în Turcia din Europa; din contra, că sunt români, mulţi, foarte mulţi prin Macedonia, Epir, Tesalia, Albania etc. au scris mai mulţi autori străini şi români, ca Thunmann, Pouqueville, Cousinery, Ami Boue, Leake, Lejean, Kanitz, Picot, Bolintineanu, Nifon Bălăşescu, Apostol Mărgărit, Nic. Densuşianu şi alţii; dar, în privinţa numărului aproximativ al românilor, aceşti autori se deosibesc în cifrele lor cu sutele de mii. Adevărul este că nu s-a putut încă publica în această cestiune date statistice pozitive din cauza guvernului turcesc, care n-a efectuat încă nici un singur recensemânt sistematic al populaţiunilor sale; ci s-a mărginit totdauna să constate număru nufuzilor, adică numai pe bărbaţii înscrişi ca musulmani în matricolele armatei, ca creştini şi izraeliţi în rolurile impozitului pentru exonerare de serviciu militar.

Mai este de observat că mult-puţin cât s-a publicat despre elementul latin din Turcia priveşte mai ales pe românii stabiliţi între râul Vardar şi marea Adriatică; iar despre comunele dintre râul Vardar şi Marea Neagră locuite de români, cum este Seres şi pot fi multe comune prin Balcani, nu s-a cercetat mai nimic pot zice.

Etnografia populaţiunilor române din toată Peninsula Balcanică merită foarte mult în toate privinţile să fie de noi cercetată cât mai serios posibil; pentru că elementul latin în Serbia, Bulgaria, Rumelia, Turcia şi Grecia există poate în numerar total peste 1 500 000 de români, înzestraţi cu daruri multe, mai ales cu spiritul industrial şi comercial.

Statele mai civilizate din lume trimit adesea exploratori chiar din punctul de vedere curat ştienţific în toate unghiurile globului. Să nu fie timpul oare şi pentru noi d-a explora ţările cel puţin de peste Balcani, unde noi avem în joc şi ştiinţa *şi* inima? Astfel ca toate comunele locuite de români cum şi numărul lor întreg să se constate în mod exact de către o comisiune de explorare, fie şi numai cu misiune ştiinţifică; dar compusă neapărat din bărbaţi pricepuţi şi devotaţi cauzei române?

Zic devotaţi, pentru că trebuie într-adevăr multă bunăvoinţă ca să poţi călători sănătos prin satele din Turcia, unde grozav lipseşte siguranţa, hrana şi locuinţa. Din Vlaho-Clisura, unde am primit ospitalitate în mult amabila familie a domnului Apostol Mărgărit, am plecat în zori de zi să pot ajunge seara la Vodina, care trece de raiul din Macedonia.

---

* ,,Pentru a lucra mai cu energie şi mai direct la elinizarea populaţiunilor română şi albaneză, bulgară şi sârbă, bisericeşte supuse patriarcatelor din Ochrida şi din Ipek, Fanarul a urmărit timp îndelungat şi în fine a obţinut desfiinţarea acelor patriarcate în zilele sultanului Mustafa III (1667).

În lipsă de probe directe şi pozitive se poate cineva încredinţa despre aceasta din ura adevărat diavolească ce clerul fanariot hrăneşte pentru acele câteva şcoli române de curând înfiinţate la Pind, şi din calomniile grozave ce acelaşi cler aruncă în spinarea smeriţilor institutori.

În ale lor raporturi calomnioase episcopii uzurpatori ai scaunelor care depind de autonomiile române şi sârbe califică în mod mincinos de comitagii pe institutori. Dar ce sunt oare silogurile pretinse literarii? Nu sunt ele oare nişte societăţi încurajate de Fanar şi susţinute de guvernul din Atena, care nu se îngrijeşte d-a plăti dobânda împrumuturilor sale spre a revoluţiona mai bine ţinuturile turceşti?”.

După 14 ore de cale pe cal de chirigiu am înoptat în apropiere de Vodina, la Derven, unde de hrană n-am găsit mai nimic; iar de locuit, un coşar de vite. Am aşternut pe pământ o rogojină şi m-am culcat pe întuneric cu rugăciune Cavasului Sterie să mă apere de şoareci. Abia poate c-adormisem când am simţit pe mine că umbla ceva ca furnicile: era o cloşcă cu puii de găină. Am sărit în sus; dar acum nu m-am mirat nici n-am putut protesta, pentru că cel puţin puii de găină nu erau boboci de raţă — ca la Cruşova.

Binevoiţi a primi, domnule redactor, încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni,

Alexandru Pencovici

Bucureşti, 17 august 1882

Scrisoarea este reprodusă în ,,România liberă", câteva zile mai tîrziu[2].

[1] INDR-1, VI (1882), nr. 1467, 8/20 aug.. p. 1.
[2] RL, VI(1882), nr. 1558, 31 aug,, p. 2; nr. 1560, 2 sept., p. 2-3.

[„ÎNTRE MULTELE ÎMBUNĂTĂŢIRI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 188, 28 august 1882, p. 1, Editorial: *Bucureşti, 27 august 1882.*

Problema înfiinţării de societăţi mixte de navigaţie pe Dunăre este pusă, în discuţie de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 25 august / 6 răpciune 1882* din 26 august 1882[1]. Eminescu se pronunţă împotriva tuturor societăţilor de acest fel întrucât nu serveau interesele noastre sub raport economic şi nu contribuiau nici la dezvoltarea „aptitudinilor nautice" ale poporului nostru.

,,România liberă" insistă asupra tezei cu privire la dezvoltarea aptitudinilor nautice şi reproduce un fragment (,,... să nu ne-nchipuim ... a dirige un vas")[2]. Această problemă stă şi în atenţia ,,Naţiunii", care reproduce două fragmente (,,E dar cam bizară ... ce altul", ,,Cred că ... dirige un vas")[3]. Editorialul este comentat şi de ,,Binele public" care reproduce două fragmente (,,Ideea aceasta ... dacă le are?", ,,E dar cam bizară ... ce altul?")[4] şi de ,,L'Indépendance roumaine" care însă nu dă extrase[5].

Oficiosul guvernamental răspunde în editorialul *Bucureşti, 1/l2 răpciune 1882,* susţinând că Eminescu pleda în favoarea Imperiului austro-ungar [6].

[1] ROM, XXVI (1882), 26 aug., p. 657.
[2] RL, VI (1882), nr. 1557. 29 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, I (1882), nr. 61, 29 aug., p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, IV (1882), nr. 218, 29 aug., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1485, 29 aug./l0 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[6] ROM, XXVI (1882), 2 *sept.,* p. 680.

[„DACĂ VOR MAI FI EXISTÂND..."]

Se publică în ,,Timpu1", VII, nr. 191, 1 septembrie 1882,p. 1. Editorial: *Bucureşti, 31 august 1882.*

Eminescu continua să comenteze informaţiile din ,,Luptătorul" din Focşani privind sechestrarea bunurilor ţărăneşti (v. *supra,* p. 175—176) [1].

,,Naţiunea" scrie că abuzurile denunţate de ,,Timpul" făceau parte dintr-un ,,întreg sistem de guvernare"[2]. Reproduce două fragmente (,,Dacă ar fi izolate ... cele mai înfloritoare", ,,Nu ştim ... şi-1 schingiuiesc !"), ,,L'Indépendance roumaine" reţine protestul împotriva abuzurilor agenţilor fiscului[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Această ticăloşie ... din buget?"). Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti[4].

Eminescu reia cuvintele lui Grigore Alexandrescu:. ,,lumea moştenire tâlharilor s-a dat", pe care le invoca în editorialul *[„Dacă în timpul adunărilor..."]* din 7 iulie 1882 (v. *supra,* p. 132—133) şi le adaptează la situaţia de aici (ţara ,,pradă perceptorilor s-a dat"), spre a caracteriza regimul fiscal ce se aplica ţărănimii.

[1] ,,Luptătorul" nu se păstrează în colecţii complete în bibliotecile noastre (v. *supra,* p. 471, 476)
[2] N-l, I(1882). nr. 64, 2 sept., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1. VI (1882), nr. 1488. 2/14sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[4] BTAG, III (1882),nr. 204. 2/14 sept., p. 1 *(Inland).*

[„«ROMÂNUL» DE LA 29 AUGUST.."]

Se publică în „Timpul" VII, nr. 193, 3 septembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu extrage din presa liberală mărturii de această natură spre a demonstra că abuzurile şi ilegalităţile de tot felul luaseră asemenea proporţii încât nici guvernanţii nu le puteau tăgădui.

Articolul reprodus din „Românul" se publică în 29 august 1882[1], unde apare cu titlul *Abuzuri,* cum precizează şi Eminescu în comentariul său. Poetul învinuieşte oficiosul liberal că proceda unilateral în informarea cititorilor săi.

[1] ROM, XXVI (1882), 29 aug., p. 671.

[„CE IMPERTURBABILI SUNT CONFRAŢII...”]

Se publică, în ,,Timpul”, VII, nr. 194, 4 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 septembrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională,* Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 248— 251. Fragmentar.

Oficiosul guvernamental comentează tezele economice ale lui Eminescu în editorialul *Bucureşti, 31 august/12 răpciune 1882,* publicat la 1 septembrie 1882[1].

„România liberă” consideră că ,,Timpul” felicita ironic convertirea oficiosului guvernamental[2]. Reproduce un fragment („Atât de liberală ... devin reacţionari”), ..Binele public” recunoaşte buna informare în economia politică[3]. Reproduce două fragmente (,,Şi într-adevăr... nu este liberală”, ,,Aşa este, şi acesta... şi a muncii.”). ,,Naţiunea” scrie că, ,,Românul” şi-a uitat „catehismul liberalismului”[4]. Reproduce trei fragmente (,,De când lumea... negoţului şi a muncii”, ,,... nematuritatea economică... măsuri liberale”, ,,Atât de liberală ... a muncii naţionale”). Asupra acestei probleme insistă şi ,,L’Indépendance roumaine”, care reproduce un fragment în traducere franceză („nematuritatea economică... măsuri liberale”)[5]. ,,Bukarester Tagblatt” comentează interpretarea ce se da protecţionismului[6].

Poetul susţine că atât ideile conservatoare cât şi cele liberale există pretutindeni ca predispoziţii ale spiritului uman. Face vinovate partidele politice că sechestrează acest spirit în folosul lor. De un interes aparte este şi teza sa după care ,,civilizaţia economică e muma celei politice”. Altfel spus se pune în discuţie interdependenţa dintre bază şi suprastructură.

Eminescu este un adept al protecţionismului, ca o măsură a protejării muncii autohtone. Poetul invocă în sprijinul tezei sale autoritatea lui John Stuart Mill, despre care am mai vorbit în comentariile noastre, şi a lui Frederic Bastiat (1801—1850), economistul francez. Manifestul său, *Declaration*, din 10 mai 1846, stă la baza activităţii cunoscutei Association pour la liberte des echanges. Eminescu transcrie textul din ediţia în şase volume, pe care o avea în biblioteca sa[7].

---

[1] ROM, XXVI (1882), 1 sept., p. 677.
[2] RL, VI (1882), nr. 1563, 5 sept” p. 3 *(Arena ziarelor).*
[8] BP, IV (1882), nr. 219. 5 sept.. p. 2 *(Revista ziarelor).*
[4] N-l, I(1882), 67, 5 sept., p. 1 *(Presa română).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1491, 5/17 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[6] BTAG. III (1882), nr. 207, 5/17 sept, p. 1 *(Inland).*
[7] Frederic Bastiat, *(Euvres completes.* II, Paris, Guillaumin et Cie Libraires, 1854, p. 1—2.

[„SUNT O SEAMĂ DE MEDICI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 196, 7 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 6 septembrie 1882.*

Eminescu îi răspunde lui C.A. Rosetti care susţine în editorialul *Bucureşti, 4/l6 răpciune 1882,* publicat sub semnătură în 5 septembrie 1882, că numărul se impunea să fie luat în considerare. ,,Nu mă unesc când zic — scrie el — că numărul nu este nicicând o cauză de lumină; când spun că. o sută de oameni răi adunaţi la un loc se vor purta în acelaşi chip şi-n viaţă” [1]. Eminescu îşi reafirma teza după care corupţia este „expresia culturii vicioase”.

,,Naţiunea” insistă asupra concepţiei cu privire la cultura[2]. Reproduce două fragmente (,,Noi vedem... de reformă”, „Nu se uneşte ... nu-l cere”). „L’Indépendance roumaine” se opreşte la aprecierea după care corupţia era generală [8]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Aşadar, dacă ... vârf e mediocru”). Asupra acestui aspect insistă şi „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti.

Eminescu se pronunţă categoric împotriva discriminărilor între locuitorii de la oraşe şi cei de la sate în exercitarea drepturilor politice şi susţine, cum face şi în alte articole, că problema principală nu sta în întocmirea de noi legi, ci în modernizarea agriculturii, dezvoltarea industriei şi ridicarea nivelului învăţământului.

---

[1] ROM, XXVI (1882), 5 sept., p. 693
[2] N-l, I (1882), nr. 69, 8 sept., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1493, 8/20 sept., p. 1-2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[4] BTAG, III(1882), nr. 209, 8/20 sept., p. 1 *(Inland).*

[„SUB TITLUL «SITUAŢIA POLITICĂ DIN ROMÂNIA »...”]

Se publică în ,,Timpul”, **VII,** nr. 198, 10 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 septembrie 1882.*

Corespondenţa din Bucureşti, *Zur Politischen Lage in Rumanien. Bukarest, 11. Sept.,* se publică în ,,Allegemeine Zeitung" în 4/16 septembrie 1882[1].

Corespondentul se dovedeşte a fi, cum se desprinde şi din alte articole ale sale, trimise ziarului din Augsburg, un adept al orientării României spre Germania.

Eminescu pledează şi aici, cum face şi în alte articole, pentru păstrarea strictă a „autonomiei" în politica externă.

[1] AAZ, (1882), nr. 259, [4] 16 sept., p. 3801-3802.

[,,«ROMÂNUL» COMENTEAZĂ ASEMENEA..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 200, 12 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 septembrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 476-481.

Editorialul lui Eminescu din 19 august 1882 (v, *supra,* p. 174—175) este comentat de ,,Telegraful" într-o suită de articole[1] iar ,,Românul" îi consacră editorialul *Bucureşti, 9/21 răpciune 1 882* din 10 septembrie 1882[2]. Poetul îşi reafirmă punctul de vedere după care administraţia liberală purta întreaga vină pentru situaţia din ţară.

,,Binele public" scrie că ,,Timpul" se ocupă de ,,spolierea ţăranului"[3]. Reproduce două fragmente (,,Când vedem ... România liberă?", ,,Cozia, unde e înmormântat ... ar fi trăit?"). Asupra pseudocivilizaţiei şi fiscalităţii excesive insistă şi ,,Naţiunea", care reproduce două fragmente („Oare nu e caracteristic ... în Serbia", „Cozia, unde ... s-o facă şi asta")[4], „L'Indépendance roumaine", care reproduce un fragment în traducere franceză (,,Cozia, unde ... sute de ani") [5] şi „Bukarester Tagblatt", care reţine, de asemenea, relatarea cu transformarea Coziei în închisoare [6].

Lucrările lui G. Obedenam şi Ion Ghica sunt citate şi în alte locuri, iar consideraţiile lui Salvianus şi Priscus cu privire la romani şi huni le găsim şi în manuscrise (v. *supra,* p. 364). Despre transformarea mănăstirii Cozia în închisoare scrie şi I. Slavici în raportul său, întocmit împreună cu N. Mandrea, la care ne-am referit şi mai sus (v. *supra* p. 470), înaintat Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice cu câteva luni mai înainte[7].

,,Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti, 18/30 răpciune 1882*[8] şi arată că Eminescu câta tendenţios din diferite lucrări ştiinţifice spre a-şi argumenta tezele politice.

[1] TEL, XII (1882), nr. 3084, 22 aug., p. 1-2 *(Bucureşti, sâmbătă 21 august),* nr. 3086, 25 aug,, p. 1-2 *(Bucureşti, marţi 24 august),* nr. 3091, 31 aug., p. 1 *(Bucureşti, luni 30 august).*

[2] ROM, XXVI (1882), 9-10 sept., p. 675.

[3] BP, IV (1882), nr. 224, 13-14 sept,, p. 2-3.

[4] N-l, 1 (1882), nr. 73, 14 sept., p. 1 *(Presa română).*

[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1499, 16/28 sept., p. 1-2 (Spicuitor, *Les journaux).*

[6] BTAG, 111(1882), nr. 213, 14/26 sept., p. 2 *(Inland).*

[7] *Monumente naţionali. Monastiri şi biserici ortodoxe. Raporturi* de la Comisiunile întocmite pentru cercetarea lor. II. Bucureşti, Tipografia statului, 1881, p. 232—234. Pe copertă: 1882.

[8] ROM, XXVI (1882), 19 sept., p. 707.

[„FRIGURI DE REFORME..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 203, 17 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 septembrie 1882.*

Eminescu deschide editorialul său cu observaţia ironică după care oamenii de stat din România pregăteau viitorul ţării ,,în coloanele gazetelor", cu ,,reţete de reformă". Se desprinde şi de aici că situa, pe primul loc, reforma legii electorale.

„România liberă" reţine interpretarea ce-o dă ,,Timpul'' despotismului[1]. Reproduce un fragment („Absolutismul nu este ... moraliceşte putrezi"). ,,Binele public" atrage atenţia că ziarul revenea asupra reformei legii electorale[2]. Reproduce un fragment (,,Dacă vom enumera ... populaţiunilor României"). ,,Naţiunea" scrie că reformele constituiau o boală acută înaintea alegerilor[3]. Reproduce două fragmente (,,Se ştie că, dac-a ... guvernamental", „Punerea întregului ... orice-ar voi"). Se pronunţă în acest sens şi ,,Bukarester Tagblatt"[4] şi „L'Indépendance roumaine"[5], care reproduce un fragment în traducere franceză („Reforma fiind ... unealtă mecanică.").

Eminescu acceptă ca formă de guvernământ chiar şi despotismul, însă pune condiţia ca el să servească interesele statului şi ale poporului.

[1] RL, VI (1882), nr. 1572, 18 sept" p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 227, 18 sept.. p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 76, 18 sept., p. 1 *(Presa română).*
[4] BTAG, III(1882), nr. 216, 18/30 sept., p. 1 *(Inland).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1501, 18/30 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*

[„D-LUI COLONEL CANDIANO-POPESCU..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 204, 18 septembrie 1882, p. 1 *(Informaţiuni).*

Decorarea lui Alexandru Candiano-Popescu este anunţată în ,,Telegraful" în 18 septembrie 1882[1]. ,,Aflăm cu plăcere — notează ziarul — că d. colonel Candiano-Popescu a primit medalia *Bene-Merenti* clasa I pentru scrierile sale poetice militare, ce i-a conferit M. S. Regele cu ocaziunea zilei de 30 august, când citi frumoasa-i poezie *Griviţa* pe care o publicăm mai la vale".

Eminescu manifesta faţă de Alexandru Candiano-Popescu o aversiune profundă pentru conduita sa politică. Maiorescu notează în jurnalul său că poetul părăseşte şedinţa Junimei bucureştene din 17/29 noiembrie 1882 când îşi face acesta apariţia printre invitaţii criticului (35, II, p. 136).

[1] TEL, XII (1882), nr. 3106, 18 sept., p. 2 *(Informaţiuni).*

[,,«ROMÂNUL», ÎN NUMĂRUL SĂU..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 206, 21 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti. 20 septembrie 1882.* Se tipăreşte în volum în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 481-486.

Eminescu comentează editorialul *Bucureşti,* 15/30 *răpciune 1882,* publicat în „Românul" în 19 septembrie 1882[1]. Poetul acuză, ziarul pentru faptul că făcea confuzie între cauze şi durata consecinţelor lor.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" se ocupa de noua clasă de „boieri", care exploata ţărănirnea[2]. Reproduce un fragment (,,Conservatorii n-au făcut ... fără ştiinţă şi merit"), ,,Naţiunea" reţine faptul că ,,Românul" confunda intenţionat cauza cu efectul[3]. Reproduce două fragmente (,,Cauza marei datorii ... imprimat de roşii", ,,Să nu confunde ... e vindecat"). ,,L'Indépendance roumaine" caracterizează editorialul ca fiind ,,dur"[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză, (,,Nu-întrebaţi ... ştiinţă şi merit").

,,Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti, 23 răpciune/5 brumărel 1882* şi susţine că ,,Timpul" se pronunţa pentru „autoritarismul liberal" al lui Al. I. Cuza[6]. ,,Telegraful" critică tezele lui Eminescu în trei editoriale, *Bucureşti, miercuri 22 septembre, Bucureşti, joi 23 septembre, Bucureşti, vineri 24 septembre* [6], ca să revină la ele şi în alte articole.

Eminescu se întemeiază, în consideraţiile sale, cum am mai văzut, pe constatarea că vechea administraţie era ieftină şi apăsa mai puţin asupra „claselor pozitive" în vreme ce regimul politic introdus după 1859 spori considerabil aparatul administrativ, o adevărată calamitate pentru ţară.

[1] ROM, XXVI (1882), 19 sept., p. 707,
[2] RL, VI (1882), nr. 1575, 22 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[8] N-l, I (1882), nr. 79, 22 sept., p. l *(Presa română).*
[4] INDR-1, VI (1882). nr. 1504, 22 sept./4 oct., p. 2 (Spicuitor, *Les Journaux).*
[5] ROM, XXVI (1882), 24 sept., p. 723.
[6] TEL. XII (1882), nr. 3110, 23 sept., p. 1; nr. 3111. 24 sept., p. l; nr. 3112, 25 sept., p. 1.

[„CÂTEODATĂ NE CUPRINDE..."]

Se publică, în „Timpul", VII, nr. 210, 25 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 24 septembrie 1882.*

Oficiosul guvernamental justifică sporirea bugetului cheltuielilor în editorialul *Bucureşti, 23 răpciune/5 brumărel 1882,* publicat în 24 septembrie 1882[1]. Eminescu susţine că sporirea acestora se justifică numai în măsura în care creşte proporţional şi numărul populaţiei şi avuţia naţională.

„Naţiunea" găsea îndreptăţită critica cu privire la cheltuielile nejustificate ale guvernului liberal[2]. Reproduce două fragmente (,,S-au îndoit ... ca mai nainte", ,,... o comparaţie ... de la noi"). „Bukarester Tagblatt" considera de asemenea nejustificate aceste cheltuieli[3].

Paul Leroy-Beaulieu (1843—1916), economist de orientare liberală şi adversar al protecţionismului, este fondatorul publicaţiei „Economiste français" şi autor a numeroase lucrări

de specialitate. Sunt de amintit *Recherches economiques sur les guerres contemporaines* (Bruxelles, 1863-1869), *La question ouvriere au XIXe siecle* (Paris, 1871), *Le travail des femmes* (Paris, 1873), *La colonisation chez les peuples modernes* (Paris, 1874), *Traite de la science des finances* (Paris, 1877), *Essai sur la repartition des richesses* (Paris, 1880). Bibliografia lucrărilor lui Leroy-Beaulieu este mult mai bogată. Am reţinut numai acelea dintre ele care stau în atenţia lui Eminescu în anii gazetăriei bucureştene. Textul pe care îl integrează în editorialul său este reprodus din lucrarea *Traite de science des finances*[4]. Aparţin poetului şi sublinierile pe care le introduce în traducerea sa.

,,Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti, 28 răpciune/10 brumărel 1882,* publicat în 29 septembrie 1882[5]. Susţine că ,,Timpul" se situa pe o poziţie falsă în problema creşterii populaţiei.

[1] ROM, XXVI (1882), 24 sept., p. 723.
[2] N-l, (1882), nr. 83, 26 sept., p. 1 *(Presa română).*
[3] BTAG. III (1882), nr. 223, 26 sept./8 oct., p. 1 *(Inland).*
[4]Paul Leroy-Beaulieu, *Traite de la science des finances.* Tome premier. Paris, Guillaumin et Cie Editeurs 1877 p. 5, 8.
[5] ROM, XXVI (1882), 29 sept., p. 739.

[„DACA SE VA ADEVERI..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 212, 28 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 27 septemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu. *Opere VI. Literatura populară,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, p. 691—692.

Activitatea Corpurilor legiuitoare este caracterizată de Eminescu ,,legiferomanie" şi se putea prevedea că ea va agrava disensiunile dintre grupările politice din sânul Partidului liberal.

„România liberă" reţine opinia cu privire la „fracţiunile" din Partidul liberal[1]. Reproduce un fragment (,,întâi s-a supărat ... răutatea oamenilor"). Asupra acestei probleme insistă şi ,,Naţiunea", care reproduce două fragmente (,,Fie că prea mulţi ... pentru public", ,,în ajunul alegerilor ... sa parlamentară") [2] şi ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [3].

Eminescu utilizează tot mai frecvent zicerile populare, iar aici şi jocul de cuvinte (,,... unde găseşte ceva pus rău, el pune bine"). Unele ziceri sunt transcrise din manuscrise (OPERE, VI, 381).

[1] RL, VI (1882), nr. 1581, 29 sept" p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, I (1882), nr. 85, 29 sept, p. 1 *(Presa română).*
[3] BTAG, III(1882), nr. 225, 29 sept./11 oct., p. 1 *(Inland).*

[„« ROMÂNUL » ÎNŞIRĂ..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 214, 30 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 29 septemvrie 1882.*

Eminescu răspunde „Românului" care susţine în editorialul *Bucureşti, 27 răpciune/9 brumărel 1882* din 28 septembrie/ 1882[1] că toate reformele sunt introduse de Partidul liberal. Poetul nu contestă acest lucru, însă le apreciază prin consecinţele lor.

„România liberă" scrie că „Timpul" considera ruinarea ţării rezultat al reformelor liberalilor[2]. Reproduce un fragment (,,A fost în adevăr ... civilizaţiei apusene"). „Binele public" găsea că editorialul descria situaţia din ţară cu ,,un pesimism extrem" şi în „culorile cele mai negre" [3]. Reproduce un fragment (,,... pentru a spori ... şi mai

venal"). Reformele guvernului liberal stau şi în atenţia ,,Naţiunii"[4]**,** care reproduce un fragment (,,Scoaterile în vânzare ... puternicilor zilei") şi a ziarului „Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [5].

„Românul" critică tezele lui Eminescu în editorialul *Bucureşti, 2/14 brumărel 1882* şi arată că poetul cerea întoarcerea la trecut [6].

Eminescu comentează opinia ,,Românului", potrivit căreia conservatorii n-au făcut nimic în guvernarea lor, şi în însemnările din manuscrise (v. *supra,* p. 364, 366).

[1] ROM, XXVI, 27-28 sept., p. 735.
[2] RL, VI (1882), nr. 1583, 1 oct., p. 2-3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 238, 1 oct., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] N-l, I (1882), nr. 87, 1 oct., p. 2 *(Presa română).*
[5] BTAG, III(1882), nr. 227, 1/13 oct., p. 1 *(Inland).*
[6] ROM, XXVI (1882), 3 oct., p. 755.

[„NU-NŢELEGEM CE FOLOS...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 216, 2 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 octomvrie 1882.*

Oficiosul guvernamental falsifică datele statistice în editorialul *Bucureşti, 28 răpciune/10 brumărel 1882,* publicat în 29 septembrie 1882 [1], cu scopul de-a înfrumuseţa stările reale de lucruri din ţară. Extrasele ilustrative sunt reproduse din lucrările lui P. S. Aurelian, *Ţara noastră,* ediţia nouă din 1880, şi I. G. Bibicescu, *Mişcarea poporaţiunii în România de la 1870 până la 1878*[2]. Raportul lui Alexandru Vidraşcu, prefectul liberal de Bacău, este invocat de Eminescu şi în articolele *[,,Pe când discutăm ...]”, [,,D. Vernescu a interpelat ...”]* şi *[,,Nu vom discuta cu «Românul» principii...”]* din 21 februarie, 3 martie şi 8 mai 1881 (OPERE, XII, 76, 90, 161).

„Naţiunea” scrie că ,,Timpul” examina raportul dintre cheltuielile statului şi ridicarea economică şi culturală a poporului[3]. Reproduce trei fragmente (,,Reorganizarea dinlăuntrul ... rezultate reale”, ,,Totalul naşterilor ... şi s-a îmbogăţit”, ,,Acum douăzeci şi cinci de ani . .. pomeneşte d. Aurelian”). „L’Indépendance roumaine” insistă asupra modului cum prezenta guvernul liberal stările de lucruri din ţară[4]. Reproduce un fragment (,,<Românul> are naivitatea... dinaintea ochilor”). ,,Bakarester Tagblatt” se opreşte la falsificarea datelor statistice[5]. Reproduce un fragment (,,Nu trebuie... 468 677 7 30 lei”).

,,Românul” răspunde în editorialul *Bucureşti,* 8/20 *brumărel 1882,* publicat în 9 octombrie 1882[6], scriind că „Timpul” aducea acuzaţii absurde împotriva unei epoci istorice.

Informaţiile demografice sunt prelucrate din tabelul *Sporul populaţiunii rurale în a. 1877,* păstrat în manuscrisul 2270, din care transferă unele date şi în articolul *[,,De câte ori se discută . ..”]* din 1 noiembrie 1881. Tabelul s-a tipărit în volumul anterior.

[1] ROM, XXVI (1882), 29 sept., p. 739.

[2] P. S. Aurelian, *Ţara noastră.* Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1880, p. 306—307; I. G. Bibicescu, *Mişcarea poporaţiunii în România de la 1870 până la 1878.* Bucureşti, Tipografia ,,Românul” Carol Gobl, 1880, p. 57—58,

[3] N-l, 1 (1882), nr. 89, 3 oct., p. 1 *(Presa română).*

[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1514, 3/15 oct., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*

[5] BTAG, III (1882), nr. 229, 3/15 oct., p. 1 *(Inland).*

[6] ROM, XXVI (1882); 9 oct., p. 775.

[,,«GAZETA GENERALĂ» (PRONUMITĂ DE AUGSBURG)...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 220, 7 octombrie 1882, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 6 octomvrie 1882.*Este reprodus în ,,Telegraful român”, XXX, nr. 120, 14/26 octombrie 1882, p. 478.

Situaţia evreilor în Ungaria este analizată în articolul *Die Judenfrage in Ungarn,* tradus din „Allgemeine Zeitung” din 26 septembrie/8 octombrie 1882[1].

Ziarul german ţine să precizeze că chestiunea izraelită era în Ungaria economică, fără amestec confesional sau politic.

,,Naţiunea” considera ca un fapt pozitiv informarea publicului asupra acestui articol din presa germană.

Eminescu reproduce articolul întrucât existau similitudini între situaţia evreilor din Ungaria şi a celor din România şi pentru a face cunoscută atitudinea Alianţei izraelite faţă, de cele două ţări.

[1] AAZ, (1882), nr. 281, [26 sept.] 8 oct., p. 4129—4130.

[2] N-1, (1882), nr. 93, 8 oct., p. 1 *(Presa română).*

[„DE CE VICLEŞUGURI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 221, 8 octombrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu critică foaia guvernamentală pentru atitudinea adoptată în chestiunea dunăreană şi „Românul” răspunde în editorialul *Bucureşti, 5/17 brumărel 1882* că s-a ocupat de această problemă şi cu alt prilej[1]. De fapt, oficiosul guvernamental se disculpa, prin retractarea celor susţinute în articolul din 1 octombrie 1882[2].

[1] ROM, XXVI (1882), 6 oct., p. 763.

[2] *Idem,* 1 oct., p. 743.

[,,DE CÂTE ORI CONTESTĂM...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 224, 12 octombrie 1882, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 320—325.

Oficiosul guvernamental se ocupă de progresele realizate de ţara noastră în editorialul *Bucureşti,* 8/20 *brumărel 1882,* publicat în 9 octombrie 1882[1]. Eminescu demonstrează că nu se putea vorbi de progres câtă vreme nu se făceau descoperiri ştiinţifice importante, nu se crea o literatură originală şi nu se dezvoltau aptitudinile pentru noile ocupaţii ivite în dezvoltarea societăţii.

,,România liberă” reţine caracterizarea culturii noastre ca „pseudocivilizaţie”[2]. Reproduce două fragmente („Acest nivel de cultură ... producă de sine”, ,,A sconta viitorul . .. şi el mai simţitor”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [3].

Eminescu face o profesiune de credinţă potrivit căreia în activitatea sa se călăuzea după „spiritul adevărului”, în vreme ce adversarii săi se adresau „suficienţei oamenilor”, predispuşi să creadă laudele ce li se aduceau. Poetul recunoaşte că îşi asumă un rol ingrat, cum se vede, de altfel, din întreaga sa publicistică.

[1] ROM, XXVI (1882), 9 oct., p. 775.
[2] RL, IV (1882), nr. 1593, 13 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 237, 13/25 oct., p. 2 *(Inland).*

[„ERA GREU DE ADMIS...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 226, 14 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13 octomvrie 1882*.

Descrierea Banatului este cuprinsă în articolul *Magyarische Wirtschaft im Banat,* în două părţi, publicat în ,,Allgemeine Zeitung” în 9/21 şi 11/23 octombrie 1882[1].

Eminescu găsea că politica demagogică avea asemănări, indiferent de ţara în care se practica.

[1] AAZ, (1882), nr. 294, [9]21 oct., p. 4321-4322; nr. 296, [11]23 oct., p. 4353-4354.

[„ADUNĂRILE SE REDESCHID...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 228, 17 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 octomvrie 1882.*

Deschiderea Parlamentului român se caracteriza, observă Eminescu, prin apatia deputaţilor, mărturie evidentă a lipsei de interes pentru lucrările sale.

,,România liberă” arată că „Timpul” foloseşte, la deschiderea Corpurilor legiuitoare ,,cugetări pline de scepticism” [1]. Reproduce un fragment (,,Nu se poate tăgădui ... asupra celor adevărate”). Editorialul este comentat şi de „Naţiunea” [2], „L'Indépendance roumaine” [3] şi „Bukarester Tagblatt” [4] în prezentarea presei româneşti.

Eminescu reproduce în continuare, un articol, *Urmările viziratului*[5], semnat Delfinul şi care va da prilej la comentarii în presa liberală.

[1] RL, IV(1882), nr. 1598, 19 oct., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, 1(1882), nr. 102, 18-19 oct., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1526, 19/31 oct., p, 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 241, 19/31 oct., p. 1 *(Inland).*
[5] T, VII (1882). nr. 228, 17 oct., p. 1-2. Se continuă în nr. 236, 28 oct., p. 1-2.

[„DE CÂTE ORI GÂNDIM...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII,. nr. 231, 21 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 octomvrie 1882.*

Eminescu critică prea liberală pentru faptul că înfăţişa dezvoltarea anormală a României ca o dovadă de progres.

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” denunţa ,,impertinenţa noii aristocraţii”[1]. Reproduce două fragmente („Congresul economic... materiale şi morale”, ,,Iniţiativa luată... vicisitudinile electorale”). ,,Naţiunea” reţine teza cu privire la dezvoltarea anormală a României [3]. Reproduce două fragmente (,,Ceea ce dar a adus... căutându-le cu luminarea”, ,,Zilnic vedem ... social era mai

grea"). „Bukarester Tagblatt" remarca faptul că ziarul se preocupa tot mai stăruitor de problemele economice[3].

Economistul american, la care se referă Eminescu, este, desigur, H. C. Carey, după tratatul căruia, *Principles of Political Economy, se* gândea să pregătească un dicţionar de economie politică (10, p. 181—182).

[1] RL, IV (1882), nr. 1601, 22 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr. 105, 22 oct., p. 1 *(Presa română).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 244, 22 oct./3 nov., p. 1 *(Inland).*

[„GRUIE SÂNGER..."]

Se publică în ,,Timpul",VII, nr. 232, 22 octombrie 1882, p. 3 *(Bibliografie).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere II. Poezii tipărite în timpul vieţii,* Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1943, p, 453.

Prezentarea anticipativă a traducerii în germană a poemului lui V. Alecsandri, *Grui-Sânger,* tipărită la Leipzig în 1883[1]. O prezentare a acestei traduceri se publică şi în ,,.Erste Beilage zum Leipziger Tagblatt und Anzeiger", câteva luni mai târziu şi este reprodusă în ,,Luminătoriul", foaia timişoreană [2].

Perpessicius tipăreşte textul într-o notă în comentariile sale la poemul *Luceafărul* şi dă indicaţii bibliografice despre L. V. Fischer, editorul lui.V. Alecsandri în germană.

[1] V. Alecsandri, *Grui-Sânger.* Ein episches Gedicht. Aus dem rumanischen von L. V. Fischer. Leipzig, Wilhelm Friedrich, 1882. Exemplarul donat de L. V. Fischer Academiei Române este datat: *Elau bei Passau 3. Oktober 1882.* Traducătorul va fi trimis un asemenea exemplar şi lui T. Maiorescu, care îl pune la dispoziţie lui Eminescu pentru recenzia sa.
[2] LUM, III (1882), nr. 101, 18/30 dec., p. 2 (Ion Simu, *Grui-Sânger).*

[„ARTICOLELE CE NI LE TRIMITE..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 233, 23 octombrie 1882, .p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 octombrie 1882.*

Oficiosul guvernamental critică în editorialul *Bucureşti, 20 brumărel/1 brumar 1882,* din 21 octombrie 1882[1], articolul *Urmările viziratului,* publicat în ,,Timpul" în 17 octombrie 1882 şi semnat Delfinul [2]. ,,Toate articolele semnate *Delfinul* — scrie ziarul — au ridicat câte un colţişor din vălul cu care partita conservatoare cată să-şi acopere intenţiunile, să-şi masce [mascheze] dorinţele şi procederile". Pantelei Popasu semnează în ,,Timpul", cu pseudonimul Delfinul, numeroase articole în care condamnă guvernarea liberală. ,,Românul" era indignat pentru modul cum îl prezenta pe I. C. Brătianu şi politica sa. ,,Drama lui Schiller, *Carol Moor* — scrie Popasu în *Urmările viziratului* — ar trebui să-i serve de imagine. Reptilele nesăţioase care rod azi la existenţa ţărei a făcut d-lui Brătianu în timpuri grele servicii foarte însemnate, ceea ce-a înnodat între ei o legătură ce nu se mai poate rupe. D-sa nu poate duce ingratitudinea atât de departe, încât s-arunce az' pe uliţă oameni cari 1-au scăpat ieri de mari nevoi, căci dacă ar face-o căderea i-ar putea fi teribilă, pomenindu-se într-un moment părăsit de toată lumea. Şi oricine s-ar putea înduplеca ca să vie în ajutorul d-lui Brătianu fie calităţile sale oricât de înalte, nu va putea face nimic alta decât să se compromită, împuţinând astfel numărul oamenilor de treabă, pentru că d. Brătianu, cu toată dorinţa sa nu poate face *tabula rasa* cu amicii trecutului său; cu ei a trăit, cu ei trebuie să şi moară, căci numai ei vor fi cari-i vor vărsa lacrimi pe mormânt şi-i vor împleti cununi de imortele, pe când cealaltă omenire poate că-i vă blestema trecerea sa prin astă, lume".

Pantelei Popasu îl prezintă pe I. C. Brătianu ca un prizonier al Partidului liberal, cum îl înfăţişează şi poetul în articolele sale.

Eminescu îi aminteşte ,,Românului" de conferinţa de la Reichstat, de care se ocupă în ,,Curierul de Iaşi" în 1876 (OPERE, IX, 138—139, 144, 156—157) şi exemplifică cu personaje din opera lui Baltazar Gracian, *El criticon,*

,,roman alegoric"[3], preţuit de Schopenhauer, şi pe care îl cunoaşte încă din epoca studiilor universitare (82).

Importantă este şi expunerea de principii cu privire la respectarea individualităţii colaboratorilor, chiar dacă ziarul nu împărtăşea întru totul convingerile lor.

,,Naţiunea" reţine această declaraţie de principii şi reproduce două fragmente („Dacă recomandăm... autorul scrie", „Orice partid... cel ce le comite") [4].

Eminescu face loc celei de-a doua părţi a articolului lui P. Popasu în 28 octombrie 1882, dovadă că nu ţinea seama de criticile oficiosului liberal [5]. Sofismele lui Gerald Hamilton stau în atenţia poetului şi în însemnările din manuscrise (OPERE, XIV, 905—908).

[1] ROM, XXVI (1882), 21 oct., p. 815.
[2] T, VII (1882), nr. 228, 17 oct., p. 1-2.
[3] G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole.* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatura şi Artă, 1946, p. 259.
[4] N-l, 1 (1882), nr. 107, 24 oct., p. 1-2.
[5] T, VII (1882), nr. 236, 28 oct., p. 1-2.

[„CÂND ANTISEMITISMUL E LA ORDINEA ZILEI ÎN GERMANIA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 234, 24 octombrie 1882. p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 octombrie 1882.*

Joseph Alexander Helfert (1820—1910) se face cunoscut prin lucrări de mare erudiţie cum sunt tratatele *Handbuch des Kirchenrechts aus gemeinen und Österreichischen Quellen zusammengestellt* (Praga, 1849). *Geschichte Österreichs vom Ausgange des Wiener Oktober-Aufstandes 1848* (Praga, 1869 — 1886), *Geschichte der Österreichischen Revolution, in zusammenhange mit der mitteleuropaischen Bewegung der Jahre 1848—1849* (Viena, 1907) şi monografiile *Marie Louise* (Praga, 1873), *Joachim Marat* (Viena, 1878), *Fabrizio Ruffo* (Viena, 1884). Helfert este şi iniţiatorul colecţiei de monografii *Die Volker Österreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen.* Eminescu se referă la monografia lui I. Slavici, *Die Rumanen in Ungarn, Siebenburgen und der Bukowina,* tipărită în această colecţie în 1881 (48, p. 230-231).

Nu cunoaştem cartea lui Helfert, pusă la contribuţie de Eminescu, încât nu putem întreprinde o analiză a ei. Istoricul austriac face însă aceste consideraţii asupra evreilor într-o vreme când cancelarul Bismarck lua măsuri restrictive împotriva lor. Cartea aducea în discuţie stări de lucruri din trecut, nu ştim şi cât de adevărate, invocate să justifice cu argumente istorice antisemitismul din ţările germane.

Editorialul este comentat de ,,Naţiunea”[1] care reproduce două fragmente („Ei trebuiau... gazde de hoţi”, „Şi ei au fost... rămas nici urmă”). ,,Bukarester Tagblatt” reţine consideraţiile cu privire la situaţia evreilor în Imperiul austro-ungar[2]. „Fraternitatea” susţine că „Timpul” se contrazicea în expunerea sa[3]. Reproduce două fragmente („Să se mai mire.. . ocupaţiunile de mai sus”, ,,închipuiască-şi cineva... asemenea semiţi”).

Eminescu se opreşte la această carte a istoricului austriac pentru a marca deosebirea flagrantă între măsurile restrictive şi înjositoare aplicate evreilor în ţările vecine şi spiritul tolerant umanitar al poporului român. Poetul considera pe bună dreptate, că această toleranţă nu justifica dirijarea spre România a elementelor, indiferent de origine, care reprezentau, la noi, ,,capitalismul prădalnic”, (95, p. 236—240) şi transformau ţara noastră în „Americă dunăreană”.

[1] N-1, I(1882), nr.108, 25-26 oct., p. 1-2 *(Presa română.).*
[2] BTAG, III (1882), nr. 247, 26 oct./7 nov., p. 1 *(Inland).*
[3] FRAT, IV(1882), nr. 41, 29 oct., p. 313-314.

[„DE CÂTE ORI AM SPUS PUBLICULUI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 235, 26 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti,* 25 *octomvrie 1882.*

Proiectul de reformă a legii comunale, supus dezbaterii Corpurilor legiuitoare, este privit de Eminescu ca o măsură care să le asigure succesul în alegeri.

„Binele public” scrie că, „Timpul” ,,strânge rău în cleşte pe roşii”[1]. Reproduce două fragmente („...aceşti liberali ... suntem reacţionari”, ,,Am înţelege... pretinde liberal”). „România liberă” insistă asupra scopului urmărit prin proiectul de lege şi reproduce un fragment (,,Colegiul al IV-lea în oraşe... ce se pretinde liberal”) [2], cum e şi ,,Naţiunea”, care reproduce trei fragmente (,,Ei bine... suntem reacţionari”, ,,În viaţa comunală ... oameni teoretici”, ,,Lucrul e atât... trecut al primăriei”)[3]. „L'Indépendance roumaine” recunoaşte că, C. A. Rosetti se folosea de reforme în scopuri demagogice[4]. Reproduce un fragment (,,...o asemenea *reformă*... viitoarele alegeri?”).

Opiniile lui Eminescu cu privire la proiectul de lege sunt criticate de ,,Telegraful” în editorialul *Bucureşti, luni 1 noiembre,* care susţine că expunerea sa în această problemă cuprindea numeroase contradicţii [5].

[1] BP, IV (1882), nr. 259, 27—28 oct., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[2] RL, VI (1882), nr. 1605, 28 oct., p. 2—3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 109, 27-28 oct., p. 2 *(Presa română).*

[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1533, 28 oct., 9 nov., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).* [5] TEL, XII (1882), nr. 3146, 2 nov., p. 1-2.

[„ÎN ZILELE DE 12, 13 ŞI 14 MAI 1881...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 236, 28 octombrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 27 octomvrie 1882.*

Eminescu se ocupă de Conferinţa electorală de la Sibiu din mai 1881 în mai multe articole şi reproduce în ,,Timpul” relatări despre ea din presa transilvăneană (OPERE, XII, 161, 177—178). Poetul remarcă faptul că *Memorialul*[1] tradus în mai multe limbi[3] era redactat cu multă obiectivitate şi reprezenta un tratat de istorie şi de drept public *in nuce.*

,,Naţiunea” insistă asupra importanţei acestui document şi reproduce două fragmente (,,1 recâştigarea ... starea poporului”), (,,Ar fi acum de datoria... este adevărul”)[3]. ,,România liberă” subscrie că apelul adresat presei româneşti să dea documentului cea mai întinsă publicitate[4]. Reproduce două fragmente (,,Pentru noi... va triumfa”, ,,Trebuie să se ştie... calităţile lui”).

Eminescu revine asupra *Memorialului,* cum promite, câteva zile mai târziu (v. *supra,* p. 215, 217).

---

[1] *Memorial compus şi publicat din însărcinarea Conferinţei generale a reprezentanţilor alegatorilor români, adunaţi la Sibiu în zilele din 12, 13 şi 14 mai st.n. 1881 prin comitetul său emis cu acea ocaziune.* Sibiu, Tipariul Tipografiei Archidiecesane, 1882, 144 p.; Ediţia a II-a. Sibiu, Tiparul lui N. Kraft, 1882, 239 p. Publică în plus *Procesele-verbale ale şedinţelor.*

[2] *Memorandum compose et publie par le Comite du par l'assamblee generale des representants des electeurs roumains tenue a Hermannstadt le 12, 13 et 14 mai 1881.* Paris, E. Dentu Libraire-Editeur, 1883, 96 p. *Emlekirat. A roman valasztok kepviseloinek. Nagyszebenben 1881 evi majus ho 12 etol 14-eig tartott egyetemes ertehezlele meghagyasabol szerkesztette es kozzeteszi a kikuldott bizottsag.* (Forditas). Nagyszeben, Krafft V. (Filtsch S.) konyvnyomdaja, 1882, 163 p. *Memorandum, im Auftrage der Generalkonferenz der zu Hermannstadt vom 12. bis 14. Mai n. St. 1881 versammelten Vertreter der romanischen Wahler. Verfasst und veroffentlicht vom enisendeten Ausschusse derselben.* (Aus dem Romanischen ubersetzt). Hermannstadt, S. Filtschs Buchdruckerei W. Krafft, 1882, 164 p.

[3] N-l, 1 (1882), nr. 110, 29 oct., 1882, p. 1 *(Presa română).*

[4] RL, VI (1882), nr. 1606, 29 oct., p. 2-3 *(Arena ziarelor).*

ÎN FINE... TOT BINE

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 237, 29 octombrie 1882, p. 2. Este reprodus în „Românul”, XXVI, 31 octombrie 1882, p. *849.*

Eminescu face loc în coloanele ,,Timpului” la mai” multe articole în care este criticat Tetzis şi nu Vetzis, cum apare în nota de faţă, profesor la o şcoală particulară din Galaţi. Dintre aceste articole, reţinem *Un cuib de demoralizare şi Pentru d. Ministru,* publicate în august 1882[1]. Acuzaţiile care i se aduceau lui Tetzis priveau comportarea sa morală. Profesorul este anchetat în stare de arest de o comisie, care constată culpabilitatea să şi propune înlăturarea din învăţământ. ,,L'Indépendance roumaine” publică o corespondenţă, *Courrier de Galatz,* în care se aduce laude şcolii particulare gălăţene, lui Cumbaris, directorul ei şi lui Tetzis, care continua să funcţioneze în învăţământ[2]. De aici aflăm că articolele din ,,Timpul” aparţineau lui Al. Radu, profesor în Galaţi, director şi el al unei şcoli particulare, cu frecvenţă slabă. Al. Radu trimite o corespondenţă în 7 octombrie 1882, în care îşi reînnoieşte criticile la adresa şcolii Cumbaris-Tetzis [3].

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice îl trimite pe Grigore Tocilescu, director general în acest departament, să facă o anchetă la Galaţi. Acuzaţiile aduse lui Tetzis se dovedesc întemeiate şi propune înlăturarea profesorului gălăţean din învăţământ „pentru totdeauna”[4] .

Bărbatul erudit, care ia aceste măsuri energice, este P. S. Aurelian, venit Ia conducerea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice la 1 august 1882. Eminescu lăsa să se înţeleagă că, V. A. Urechia, predecesorul lui P. S. Aurelian la acest departament, nu dispunea de suficientă autoritate în executarea ordinelor sale.

Eminescu exemplifică cu conduita lui Tetzis decăderea morală în societatea vremii.

---

[1] T, VII (1882) nr. 171, 8 aug., p. 3; nr. 187, 27 aug., p. 3.

[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1515, 5/17 oct., p. 2.

[3] T, VII (1882), nr. 233, 23 oct., p. 3.

[4] *Idem,* nr. 262, 28 nov., p. 3.

[„PRECUM ASTRONOMUL...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 240, 2 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 noemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 491-495.

Reforma electorală pregătea, în opinia lui Eminescu, dictatura personală a lui I. C. Brătianu, prin care ,,omului din guvern” îi putea fi permis totul, iar „cetăţeanului nimic”. Poetul *îşi* ilustrează teza cu exemple de îmbogăţiţi în guvernarea liberală.

,,Binele public” arată că ,,Timpul” caracteriza guvernarea liberală ,,mişelie înăuntru şi umilire în afară” [1]. Reproduce trei fragmente (,,Ca o cetate... mâinile despotismului”, ,,Contopite toate colegiile... acum, se desfiinţează”, ,,Dar vor întreba... e redus la nimic”). „Naţiunea” împărtăşeşte opinia după care se apropia timpul când guvernului îi va fi permis totul[2]. Reproduce trei fragmente (,,Contopite toate colegiile... *Ave Caesar! „,* ,,Nimeni nu va putea... *Ave Caesar!”,* ,,Ce se va face?... redus la nimic”). ,,L’Indépendance roumaine” reţine teza potrivit căreia despotismul lui I. C. Brătianu submina poziţia monarhiei[3]. Reproduce un fragment (,,Mişelia înlăuntru... cu desbărbătare”). Asupra despotismului lui I. C. Brătianu insista şi ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [4].

,,Românul” răspunde în editorialul *Bucureşti, 5/17 brumar 1882*[5] şi-1 acuză pe Eminescu că voia să se întoarcă la stări de lucruri dinainte de 1700.

---

[1] BP, IV (1882), nr. 264, 3 nov., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr. 114, 3 nov., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1538, 3/15 nov., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 253, 3/15 nov., p. 2 *(Inland).*
[5] ROM, XXVI (1882), 6 nov” p. 867.

[„«MEMORIALUL» COMITETULUI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 242, 4 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 noemvrie 1882.* Este reprodus în ,,Telegraful român”, XXX, nr. 130, 6/18 noiembrie 1882, p. 517—518; „Gazeta Transilvaniei”, XLV, nr. 131, 10/22 noiembrie 1882, p. 2; nr. 132, 12/24 noiembrie 1882, p. 2; „Luminătoriul”, III, nr. 95, 26 noiembrie/8 decembrie 1882, p. 2—3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 496-501.

,,Memorialul” este examinat de Eminescu în contextul politicii de maghiarizare dusă de guvernele de la Budapesta faţă de popoarele din Ungaria. Poetul demonstrează, cu deplină cunoaştere a realităţilor sociale şi politice din Imperiul austro-ungar, absurditatea acestei politici, care nu putea să schimbe realităţile etnologice, cu atât mai mult într-o epocă de redeşteptare şi afirmare a individualităţii naţionale a tuturor popoarelor din Europa.

,,Naţiunea” scrie că ,,Timpul” denunţă situaţia umilitoare care se crease românilor din Transilvania, populaţie majoritară, de-o stăpânire despotică[1]. Reproduce trei fragmente (,,începând cu pseudoistoriografii... de cel maghiar”, „Legea aceasta... cu totul ridicol”, „Deşi ţăranii... administraţia maghiară”).

Teoriile istoriografiei străine, duşmănoasă poporului nostru, sunt comentate de Eminescu în „Curierul de Iaşi” şi în ,,Convorbiri literare” în 1876—1877 (OPERE, IX, 244). Previziunea poetului privind prăbuşirea Imperiului austro-ungar ca urmare a politicii faţă de popoarele de sub stăpânirea sa se va confirma trei decenii mai târziu.

---

[1] N-l, 1 (1882), nr. 116, 3 nov., p. 1 *(Presa română).*

[„PE CÂND ÎN POLITICA ESTERIOARĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII,. nr. 224, *6* noiembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Editorialul din acest număr se ocupă de demersurile diplomaţiei Curţii din Viena în chestiunea dunăreană şi de poziţia României în contextul vieţii politice internaţionale.

Scrisoarea deschisă a lui C. A. Rosetti, *Către alegătorii mei,* se publică în ,,Românul”, ca editorial, *Bucureşti, 4/16 brumar 1882,* în 5 noiembrie 1882[1]. Este datată *Paris, 29 oct./10 nov. 1882.* Scrisoarea constituia pentru Eminescu o dovadă a sciziunii din sânul Partidului liberal.

,,Naţiunea” reţine prezentarea lui C. A, Rosetti şi reproduce un fragment („Amicul cel mai călduros... vor răspunde”)[2].

Eminescu îl caracterizează pe C. A. Rosetti o ,,enigmă pururea neesplicată”, cum îl caracterizează şi pe I. Heliade Rădulescu în *Epigonii;* ,,Stă şi azi în faţa lumii o enigmă n'esplicată”

(OPERE, I, 31).

[1] ROM, XXVI (1882), 5 nov., p. 862.
[2] N-1, I (1882), nr. 118 7 nov. p. 1 *(Presa română).*

[„GRABA CU CARE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 246, 10 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 noemvrie 1882.*

Legea comunală se publică în „Monitorul oficial” în noiembrie 1882[1] *şi* Eminescu observă că în promulgarea ei se produc ilegalităţi. Guvernul liberal era interesat în votarea acestei legi, întrucât ea îi favoriza rămânerea la conducerea ţării.

„România liberă” reţine teza cu privire la ilegalităţile săvârşite în votarea acestei legi[1]. Reproduce un fragment („Noua lege comunală... activitatea ei parlamentară”). ,,Naţiunea” insistă asupra intereselor guvernului liberal în votarea acestei legi[2]. Reproduce două fragmente (,,Când vedem... străine şi semistrăine”, ,,...totul e nou... de la guvern”). ,,Bukarester Tagblatt” se opreşte la legătura dintre legea comunală şi puterea dictatorială [3].

Eminescu readuce în discuţie problema transformării României în colonie a Europei apusene şi exemplifică cu Statele Unite ale Americii spre care se îndreptau emigranţii din toată lumea. Am mai arătat însă că în vreme ce emigrau în America elementele muncitoare, ţara noastră era invadată de elemente interesate să exploateze populaţia autohtonă. OPERE, XI. 489).

[1] RL, VI (1882), nr. 1616, 11 nov., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr. 120, 11 nov., p. 1 *(Presa română).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 259, 11/23 nov., p. 2 *(Inland).*

[„ÎNCĂ DIN SESIUNEA TRECUTĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 248, 12 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 noemvrie 1882.*

Eminescu denunţă practica guvernului liberal de-a vota legi parţiale, cu scopul de-a escamota conştiinţa opiniei publice.

,,Naţiunea” împărtăşeşte îngrijorarea cu privire la consecinţele acestor legi[1]. Reproduce un fragment („Deocamdată pentru comună... şi banului public”). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [2].

Ferdinando Galiani (1728—1787), economistul italian, este citat şi de J.B. Say, cu lucrările *Della moneta,* tipărită la Neapole în 1750 şi *Dialogues sur le commerce des bles,* tipărită la Londra în 1770. O altă lucrare a sa, *De' doveri de principi neutrali,* se tipăreşte la Milano în 1782. Extrasul făcut de Eminescu se găseşte în *Dialogues sur le commerce des blés* într-un răspuns al Marchizului la întrebarea Cavalerului cu privire la cauzele ce dădeau naştere luxului[3]. Eminescu găsea în lucrările lui Galiani, nu la îndemâna oricui, argumente importante în polemica cu presa liberală.

[1] N-l, I(1882), nr. 122, 13 nov., p. 1 *(Presa română).*
[2] BTAG, III (1882), nr. 261, 13/25 nov.. p. 1 *(Inland).*
[3] Ferdinando Galiani, *Dialogues sur le commerce des graines.* Precedes de notices historiques sur chaque auteur et accompagnes de commentaires et de notes explicatives par M. Gust de Molinari. Paris, chez Guillaumin et C[le] Libraires, 1848. p. 49.

[„CU OCAZIA UNOR APRECIAŢIUNI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 248, 12 noiembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu dezminte informaţiile ziarului ,,Războiul”, care anunţa la *Cronica zilei* din 11 noiembrie 1882 încetarea apariţiei cotidianului bucureştean. ,,Se şopteşte că ziarele «Timpul» şi «Binele public» — se arată aici — vor înceta de-a mai apare şi că în locul lor va ieşi o altă gazetă, una « Luptătorul», ca organ al opoziţiei unite” [1].

Informaţiile privind încetarea apariţiei celor două ziare nu erau neîntemeiate. Conservatorii şi ,,liberalii sinceri”, de sub conducerea lui G. Vernescu, duceau discuţii pentru coalizarea lor în vederea alegerilor. Acum se discută şi despre viitorul celor două ziare. Se va hotărî să se menţină apariţia lor pentru durata campaniei electorale şi a alegerilor (v. *infra,* p. 496).

[1] RESB, (1882), nr. 1918, 11 nov., p. 1.

[„CÂTE ACTE ARE FARSA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr 254, 19 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 18 noemvrie 1882.*

Ocuparea funcţiilor guvernamentale de C. A. Rosetti, după ce renunţă la ele, se înscrie printre farsele politice jucate de cei doi fruntaşi ai Partidului liberal. Promovarea din nou a lui C. A. Rosetti în funcţiile guvernamentale se făcea cu încălcarea procedurii constituţionale.

Presa împărtăşeşte opinia cu privire la această ,,farsă parlamentară”. „România liberă” reproduce un fragment („Alegerea... ale lui Serurie”)[1]; „Binele public”, de asemenea, un fragment (,,O mască... cu tot cabinetul”)[2], ,,Naţiunea” trei fragmente (,,S-ar fi putut. . . de reforme”, ,,O mască... electivitatea magistraturii”, ,,Funcţiile de judecător... Statele Unite”)[3], iar ,,L'Indépendance roumaine” un fragment (,,Iată dar la ce... în Statele Unite”)[4]. Farsa parlamentară stă şi în atenţia ziarului „Bukarester Tagblatt”, în prezentarea presei româneşti [5].

Manevrele din culise ale lui I. C. Brătianu şi C. A. Rosetti sunt pentru Eminescu dovada cea mai elocventă că se pregătea dictatura personală, a „Vizirului”. Asupra practicilor din America în scoaterea la licitaţie a unor funcţii politice insistă şi în editorialul din 7 iulie 1882 (v. *supra,* p. 132—133).

[1] RL, VI (1882), nr, 1624, 20 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, IV (1882), nr. 278, 20 nov., p. 3 *(Revista, ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 128, 20 nov., p. 1 *(Presa română).*
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1552, 20 nov./2 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 267, 20 nov./2 dec., p. 1 *(Inland).*

[„S-A ZIS CĂ ACELEAŞI CAUZE...'']

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 225, 20 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 noemvrie 1882.*

Eminescu pune în discuţie repetabilitatea fenomenelor sociale şi exemplifică cu guvernarea liberală din 1868 şi cea din 1882. Aceste epoci din istoria . noastră se caracterizau, după părerea sa, prin corupţie, servilism şi sărăcirea maselor populare.

,,Binele public” scrie că ,,Timpul” înfăţişa Adunarea deputaţilor ca o privelişte ,,de servilism şi de platitudine” [1]. Reproduce două fragmente (,,Lucru ciudat!... câini flămânzi”, ,,În mijlocul... Dimancea Serurie şi Iepurescu”). ,,Naţiunea” scrie la rândul său, că funcţionarii erau slujbaşii guvernului, nu ai statului care îi plătea[2]. Reproduce două fragmente (,.,Camera de atunci... realizat de atunci'', ,,În numele libertăţii... cu toba la mezat !”), Importanţa coalizării opoziţiei stă în atenţia ziarelor ,,Bukarester Tagblatt” şi ,,L’Indépendance roumaine'', care reproduce şi un fragment în traducere franceză (,,Să nu ni se zică... să vă moralizaţi !”)[4].

A. Vlahuţă, profesor la gimnaziul din Târgovişte, denunţă şi el, într-o corespondenţă trimisă „Timpului”, abuzuri ale guvernării liberale [5].

[1] BP, IV (1882), nr. 279. 21 nov., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr,. 129-, 21 *nov., p.1 (Presa română).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 268, 21 nov./3dec., p. 1 *(Inland).*
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1553, 21 nov./3 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] T, VI (1882), nr. 252, 17 nov., p. 3 *(Primim din Târgovişte),*

ROMÂNII, ÎNTEMEIETORI IMPERIULUI AL DOILEA BULGAR AL ASANIZILOR, 1186—1257

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 256, 21 noiembrie 1882, p. *2—3;* nr. 257, 23 noiembrie 1882, p. 2.

Studiul lui Hofler, *Die Walachen als Begrunde des zweiten bulgarischen Reiches, der Asaniden, 1186—1257,* se publică în ,,Sitzungsberichte der phil-hist. Classe der kais. Akademic der Wissenschaften”, în caietul pe iulie 1879. Istoric al

---

Austriei şi Boemiei, Karl Adolf Konstantin Ritter von Hofler (1811—l897) îşi întemeiază studiile pe cercetarea riguroasă a documentelor.

Eminescu dă o traducere integrală după extrasul lucrării lui Hofler, *Abhandlungen aus dem Gebiete der slavischen Geschichte,* tipărit la Viena în 1879[1].

Examenul critic al documentelor îl conduce pe Hofler să denunţe falsurile introduse în

utilizarea izvoarelor istorice. Este ilustrativă în această privinţă înlocuirea expresiei ,,roi de Blakie” cu ,,roi des bulgares”. Hofler notează ironic că asemenea falsuri erau introduse şi în cărţile de istorie din Imperiul austro-ungar.

[1]Constantin R. von Hofler, *Abhandlungen aus dem Gebiete der slavischen Geschichte,* Viena, In Commision bei Carl Gerold's Sohn. 1879.

[„SUNT DOI ANI ŞI MAI BINE...”]

Se publică, în ,,Timpul”, VII, nr. 257, 23 noiembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Ante-proiectul prezentat în Comisia Europeană a Dunării, *Avant-Projet pour les reglements de navigation, de police fluviale et de surveillance, a elaborer, en execution de l'art. 55 du Traite de Berlin, pour la partie du Danube comprise entre les Portes-de-fer et Galatz,* la care se referă Eminescu, se publică în ,,L’Indépendance roumaine” în 1880[1]. Eminescu atrage atenţia asupra acelor prevederi din aceste documente care vizau suveranitatea naţională şi serveau intereselor Imperiului austro-ungar.

[1]INDR-1, IV (1880), nr. 850, 21 iun./3 iul., p. 2-3; nr. 851, 22 iun./4 iul., p. 2-3; nr. 852, 23 iun./5 iul., p.2-3; nr. 854, 27 iun./9 iul., p.2; nr. 855, 28 iun./l0 iul., p.2-3; nr. 856, 29 iun./11 iul., p. 2; nr. 857, 30 iun./12 iul. p. 1—2 *(La police du Danube); Cestiunea Dunării.* Acte şi documente. Bucureşti, [Ministerul Afacerilor Străine], 1883, p. 570-583.

[„RAPORTORUL ÎNSĂRCINAT A APĂRA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 260, 26 noiembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu aprecia, pe bună dreptate, că balanţa comercială reprezintă un indicator important în cunoaşterea situaţiei economice a unei ţări. Poetul observa că Emil Costinescu îi acorda importanţa cuvenită, ca redactor al „Românului”, însă o prezenta ca lipsită de bază ştiinţifică în dezbaterile parlamentare. Această contradicţie se explica prin preocuparea de-a apăra politica guvernului liberal.

,,Naţiunea” scrie că „Timpul” punea în lumină contradicţia intre *Mesajul* tronului şi *Răspunsul* guvernului liberal. Eminescu ţine să sublinieze şi în acest editorial că ţările industrializate se găseau într-o situaţie avantajată, faţă de cele agrare, atât prin valorificarea materiilor prime, cât şi prin câştigarea de noi aptitudini în munca productivă.

[1] N-l, 1 (1882), nr. 134, 27 nov., p. 1 *(Presa română).*

[„E GREU A AFLA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 261, 27 noiembrie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Expresia cea mai evidentă a decăderii unei societăţi o constituia pentru Eminescu înmulţirea crimelor şi a falimentelor. Din această perspectivă este examinată şi situaţia ţării noastre în guvernarea liberală.

„Naţiunea” împărtăşeşte opinia lui Eminescu cu privire la orientarea anormală a vieţii social-politice din ţara noastră[1]. Reproduce două fragmente (,,Desigur... şi socialiste”, „Mânaţi de spiritul... câştigă popularitate”).

Eminescu situează în acelaşi plan cosmopolitismul şi socialismul. Are în vedere, când vorbeşte de cel din urmă, socialismul utopic, cum se desprinde şi din alte articole ale sale (OPERE, XI, 44, OPERE, XII, 33).

[1] N-l, I (1882), nr. 135, 26 nov., p. 1 *(Presa română).*

[„DEPEŞA DIN URMĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 262, 28 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 noemvrie 1882.*

Depeşa lui C. A. Rosetti, *Către alegătorii mei,* se publică în „Românul” ca editorial, *Bucureşti, 4/16 brumar 1882,* în 5 noiembrie 1882. „Credinţele mele fiind nestrămutate — scrie C. A. Rosetti — este invederat că nu mai pot lua parte la lucrările unei Camere care, ajungând la sfârşitul carierei sale, nu mai are timpul şi poate nici putinţa d-a se mai ocupa de legile ce de mult am fost propus” [1].

„Bukarester Tagblatt” scrie că „Timpul” vedea în depeşa lui C. A. Rosetti mărturia evidentă a crizei din Partidul liberal[2].

Expresia ,,cu picioarele de lut” aminteşte de unele personaje din *[Avatarii faraonului Tlà]* (OPERE, VII, 254).

[1] ROM. XXVI (1882), 5 nov., p. 863.
[2] BTAG, III (1882), nr. 275, 30 nov./12 dec., p. 1 *(Inland).*

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DIN URMĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 264, 1 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 30 noemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Economia naţională, Iaşi,* Editura Junimea, 1983, p. 252—253. Fragmentar.

Importanţa balanţei comerciale este contestată de ,,Românul” în editorialul *Bucureşti, 29 brumar/11 undrea 1882,* publicat în 30 noiembrie 1882[1]. Eminescu combate această teză cu argumente extrase din oficiosul guvernamental **şi** demonstrează astfel că ziarul se afla în contradicţie cu propriile sale opinii, expuse cu câţiva ani mai înainte. Poetul opune părerile lui Paul Leroy-Beaulieu, din scrierile căruia „Românul” dă traduceri[2], autoritatea lui Adam Smith şi a întregii şcoli anglo-franceze a liberului schimb.

,,Naţiunea” împărtăşeşte opinia după care nu discuţia teoretică interesa, ci decăderea economică[3]. Reproduce patru fragmente („Discuţiunea noastră... acum doi ani”. „Pulsul consumaţiunii... titluri române”, ,,Pentru că ţările... lucrează pământul”, ,,Din ce în ce... creditează guvernului”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu îşi manifesta îngrijorarea pentru faptul că România tindea să devină o colonie a elementelor ce-o invadau ,,din centrul Europei”.

[1] ROM. XXVI (1882), 29-30 nov., p. 943; MO, (1889), nr. 15, 12/24 nov., p. 206-221.
[2] *Idem,* 25 aug., p. 654; 26 aug., p. 658; 27 aug., p. 662—663 *(Evoluţiunea partitei revoluţionare în Rusia).* Şi N-l. 1(1882), nr. 102, 18-19 oct., p. 2; nr. 103, 20 oct., p. 3 *(Cestiunea aurului şi difícultăţile monetare).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 138, 2 dec.. p. 1 *(Presa română).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 277, 2/14 dec.. p. 1 *(Inland).*

[„«MORALITATE ÎN ALEGERI... »”]

Se publică în „Timpul” VII, nr. 265, 2 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 decemvrie 1882.*

Demisia lui Ion S. Brătianu, preşedintele Camerei de Comerţ, se publică în „Timpul” în 30 noiembrie 1882 (v. *supra,* p. 232—233). Magistratul îşi dă demisia, întrucât I.C. Brătianu urmărea să-1 facă ,,agent electoral”. Asemenea acţiuni ale unor membri ai familiei lui I. C. Brătianu constituiau pentru Eminescu mărturii evidente ale unei poziţii critice faţă de politica „Vizirului”.

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” se ocupa de jocurile de-a demisia din Partidul liberal[1]. Reproduce două fragmente (,,...ceea ce rezultă... puterii executive”, ,,Pe cât sunt... facă în viitor”), Asupra acestui aspect insistă şi „Naţiunea”, care reproduce, de asemenea, două fragmente (,,Or ceea ce rezultă... în umbră”, ,,Toată lumea... acest adevăr !”)[2]. „L’Indépendance roumaine” arată că ziarul folosea demisia pentru concluzii generale[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Pe cât însă sunt... nu pot trăi”).

Eminescu îşi reafirmă teza cu privire la unirea opoziţiei în viitoarele alegeri.

[1] RL, VI (1882), nr. 1635, 3 dec., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] N-l, 1(1882), nr. 139, 3 dec., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1563, 3/15 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux*).

[,,«DE ÎMBUNĂTĂŢIRI RELE »...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 266, 3 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 2 decemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 502-504.

Eminescu pune în discuţie problema adeziunii unui popor la forma de guvernământ. Poetul considera că aceasta trebuie să se nască din istoria naţională a poporului respectiv. Judecată sub acest aspect monarhia de la noi nu răspundea acestei cerinţe fundamentale. Istoria avea să confirme această teză a sa.

„Naţiunea” împărtăşeşte opinia după care poporul român era sătul de „îmbunătăţiri rele” [1]. Reproduce două fragmente (,,Dar se va da... schimbare a Constituţiei”, ,,...doi conspiratori... capul acestui popor”). „Bukarester Tagblatt” se arată preocupat de situaţia monarhiei în guvernarea liberală[2]. Reproduce un fragment în traducere germană (,,Domnul nu mai are... ţara sa proprie”).

Eminescu deschide editorialul său cu un vers din poemul lui Grigore Alexandrescu, *Anul 1848.* Să mai notăm şi utilizarea unor forme stilistice (,,Dar se va da...”, ,,Dar se va introduce...”, ,,Dar se va şterge...”) pentru o mai accentuată expresivitate a discursului critic.

[1] N-l, I (1882), nr. 140, 4 dec., p. 1 *(Presa română).*
[2] BTAG, III (1882), nr. 279, 4/16 dec., p. 1 *(Inland).*

[„AVEM SUB OCHI EXPUNEREA OFICIALĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 267, 4 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 decemvrie. 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 504-507.

Eminescu sintetizează expunerea oficială a judeţelor pe 1880 şi oferă cititorilor ziarului un tablou sumbru asupra vieţii sociale şi politice a ţării.

,,Binele public” scrie că expunerea oficială asupra situaţiei din ţară făcea ,,o impresie dureroasă”[1]. Reproduce două fragmente (,,în prima linie... administraţilor lor”, ,,Cât timp. .. intelectuală a naţiunii”). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Naţiunea” care reproduce, de asemenea, două fragmente (,,Bilanţul cu care. .. regimul actual”, ,,.. .tot progresul... afacerilor publice”) [2]. „L’Indépendance roumaine” caracterizează editorialul ,,o critică amară a administraţiei”[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Este un adevăr dureros... va da Dumnezeu”). ,,Bukarester Tagblatt” reţine teza cu privire la progresul fictiv[4].

I. Creţu exclude acest editorial din ediţia din 1941, fără să dea explicaţii.

[1] BP, V(1882), nr. 6, 5 dec., p. 3 *(Revista. ziarelor).*
[2] N-l, 1 (1882), nr. 141, 5 dec., p. 1 *(Presa română).*
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1565, 5/17 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[4] BTAG, III (1882), nr. 280, 5/17 dec., p. 1 *(Inland).*

[„S-O LOVI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 268, 5 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 4 decemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M, Eminescu, *Opere* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 508-511.

Evocarea luptelor de la Plevna (v. *supra,* p. 235—237) este comentată de ,,Românul” în editorialul *Bucureşti 3/l5 undrea 1882,* publicat în 4 decembrie 1882[1]. Argumentele invocate de ziarul liberal nu erau la obiect şi poetul insistă din nou asupra decăderii economice şi politice a ţării. Trimite şi la lucrările lui P. S. Aurelian şi Ion Ghica, citate şi în alte articole (v. *supra,* p. 188, 197).

,,Naţiunea” scrie că presa oficială răspundea la criticile ,,Timpului” ,,în bobote”[2]. Reproduce două fragmente (,,...dacă arătăm... se petrec la noi”, ,,Istoria îşi are... existenţei statului”).

Versurile fac parte din *Vedenie, — ce au văzut un schimnic Varlaam de la mănăstirea Secului în Moldova,* satiră în versuri atribuită vornicului Vasile Pogor (1792—1857), tatăl junimistului (40). Satira se păstrează în manuscrisul 2307, iar versurile se găsesc la f. 14v.

Şi-ar fi stins şi ei Evropa, dacă turcul n-ar fi fost
Viteaz numai în războaie şi-n diplomatică prost.

Eminescu citează din memorie, cum face şi în editorialul din 25 martie 1880 (OPERE, XI, 92).

[1] ROM, XXVI (1882), 4 dec., p. 959.
[2] N-l, I (1882), nr. 143. 7-8 dec., p. 2 *(Presa română).*

[„OBSERVĂM CĂ UNIREA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 270, 9 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 8 decemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 326-330.

Fuzionarea a două din grupările opoziţiei — ,,sincerii conservatori” şi ,,sincerii liberali” — este comentată de „Românul” în editorialul *Bucureşti, 7/19 undrea 1882,* publicat în 8 decembrie 1882[1]. Eminescu respinge acuzaţia ce i se aducea că dorea întoarcerea la trecut şi-şi precizează

din nou poziţia în această problemă, între cele mai importante pentru cunoaşterea concepţiei sale social-politice.

,,Binele public" scrie că ,,Timpul" răspunde la ,,aberaţiile roşilor"[2]. Reproduce patru fragmente (,,Să ne înţelegem... o mare deosebire", ,,Este sau nu adevărat... sită de mătasă nu se face", ,,Ceea ce simţim... echitate şi adevăr", ,,Chiar numai tendenţa... de-a se îmbogăţi"). „Naţiunea" remarcă atitudinea adoptată de presa liberală faţă de unirea celor două grupări din opoziţie[3]. Reproduce două fragmente (,,Dacă ne place... oricine din noi", ,,Noi credem. .. echitate şi adevăr").

Conservatorii şi ,,liberalii sinceri", gruparea lui G. Vernescu, purtau discuţii cu privire la stabilirea unui program comun cu care să se prezinte în alegerile ce se apropiau. Programul comun se publică concomitent în ,,Timpul", organul de presă al conservatorilor[4] şi în ,,Binele public", organul de presă al „liberalilor sinceri"[5]. Programul cuprindea patru puncte: 1) Corpurile legiuitoare nu aveau mandat să facă reforma electorală, 2) Orice reformă trebuie să iasă din „rărunchii naţiunii", 3) Guvernul liberal propunea reforma să-şi asigure reuşita în alegeri, 4) Reformele cele mai bune se compromiteau prin aplicarea rea. Programul se încheia şi cu o declaraţie-manifest:

> ,,Războel făţărniciei şi corupţiunii
> Războel guvernului personal
> Deviza noastră:
> Buna credinţă
> Respect voinţei naţionale".

Opoziţia coalizată hotărî să menţină cele două ziare până la alegeri, ca apoi „Timpul" să-şi sisteze apariţia. Dar încă de pe acum ,,Binele public" îşi asumă rolul de organ central de presă al „opoziţiei coalizate".

[1] ROM, XXVI (1882), 7-8 dec., p. 967.
[2] BP, V(1882), nr. 9, 10 dec., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] N-l, 1 (1882), nr. 145, 10 dec., p. 1 *(Presa română).*
[4] T, VII (1882), nr. 279, 19 dec., p. 1. [5] BP, V(1882), nr. 17, 19 dec., p. 1.

[„ÎN SFÂRŞIT SENATUL..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 272, 11 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 10 decemvrie 1882.*

Eminescu interpretează trimiterea generalului G. Slăniceanu în faţa Înaltei Curţi de Casaţie ca o înfrângere politică a lui I. C. Bratianu, primul ministru al guvernului liberal. „Senatul, atât prin cele arătate de comisia de informaţiuni — se spune în *Moţiunea* votată, în şedinţa din 7 decembrie 1882 —, precum şi spre a satisface cererea generalului, decide a se trimite în judecata Înaltei Curţi de Casaţie" [1].

I. C. Brătianu dispunea de suficiente mijloace să împiedice punerea în aplicare a hotărârilor Corpurilor legiuitoare.

Expresia *,,le pied de nez"* se găseşte şi în însemnările din manuscrise (v. *supra,* p. 370).

[1] MO, (1882), nr. 33, 10/22 dec., p. 422 *(Desbaterile corpurilor legiuitoare).*

[„DIN CAPUL LOCULUI AM OBSERVAT..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 273, 12 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 decemvrie 1882.*

Problema care se punea în procesul lui Alexandru Ciurcu, directorul ziarului ,,L'Indépendance roumaine", privea competenţa tribunalului în judecarea proceselor de presă. După mai multe şedinţe, tribunalul îşi asumă, această răspundere şi fixează ca termen de judecare a procesului 26 ianuarie 1883[1].

„Binele public" scrie că „Timpul" se situa pe poziţii juste când ia apărarea lui Alexandru Ciurcu, redactorul ziarului cu care polemizează în mai multe rînduri[2]. Reproduce două fragmente (,,Distingerea care se face... că se fură", ,,Dacă, Creditul funciar... Orăşanu şi semenii lui"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,L'Indépendance roumaine" care reproduce două fragmente (,,Distingerea care se face... că se fură". ,,Cuvântul tipărit... însă nu")[3] şi ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu se pronunţă pentru judecarea proceselor de presă în faţa Curţii cu juraţi întrucât cuvântul tipărit se adresează „conştiinţei publice" şi numai aceasta este în drept a-1 judeca.

[1] INDR-1, VI (1882), nr. 1568, 10/22 dec., p. 2; nr. 1569, 11/23 dec. p. 2; nr. 1570, 12/24 dec., p. 2-3 nr. 1571, 14/26 dec., p. 2-4; nr. 1572, 15/27 dec., p. 2-3; nr. 1573, 16/28 dec., p. 2-3 (Interim, *Nobil proces).*

[2] BP, V(1882), nr. 12, 13-14 dec., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3]INDR-1, VI (1882), nr. 1571, 14/26 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).* [4] BTAG, III (1882), nr. 286, 14/26 dec., p. 1 *(Inland).*

DEZMINŢIRE

Se publică, în ,,Timpul'„, VII, nr. 273, 12 decembrie 1882, p. 1. Este reprodus în ,,Binele public", V, nr. 12, 13—14 decembrie 1882, p. 2.

Încetarea apariţiei „Timpului" este anunţată de „România liberă" într-o notiţă, publicată cu o zi mai înainte. ,,Comitetul conservator — a avut săptămâna trecută — se arată în notiţă — întrunire în care s-a dezbătut, după câte aflăm, asupra desfiinţării ziarului <Timpul>, care din punct de vedere financiar ar pricinui partidului multe zile negre" [1].

După publicarea *Dezminţirei* lui Eminescu, ,,România liberă" regretă publicarea notiţei. ,,Ar fi fost păcat — scrie ziarul — ca un organ, care a desfăşurat atâta energie, în multe cestiuni mari, să. dispară de pe arena luptei" [2].

Presa informează despre sistarea apariţiei ,,Timpului" încă în 12 noiembrie 1882 (v. *supra,* p. 220) şi insistă asupra acestei chestiuni, cum se constată şi din dezminţirea de faţă. Informaţiile nu erau lipsite de temei. ,,Opoziţia coalizată", formată, din conservatori şi ,,liberalii sinceri" (v. *supra,* p. 496) hotărăşte în cursul discuţiilor din noiembrie-decembrie să menţină apariţia „Timpului" şi ,,Binelui public", organele lor de presă, până după ţinerea alegerilor parlamentare. Hotărârea aceasta era dictată de apropierea campaniei electorale, în care se impunea să facă o largă publicitate programului ,,opoziţiei coalizate" (v. *supra,* p. 492).

Eminescu, prompt în a răspunde la informaţiile din presă, aşteaptă să treacă o lună până ce poate să dea această dezminţire. Se desprinde de aici că abia la această dată se amână sistarea apariţiei ,,Timpului" până după alegerile parlamentare. De altfel V. Pogor şi T. Rosetti se pronunţară de multă vreme pentru sistarea apariţiei ,,Timpului", care se susţinea prin contribuţii personale ale conservatorilor şi devenise o povară pentru un partid din opoziţie (48, p. 210).

[1] RL, VI (1882), nr, 1641, 11 dec., p. 2 *(Cronica zilei).*
[2] *Idem.* nr. 1643, 14 dec., p. 1—2 *(Cronica zilei).*

ROŞII DIN PARIS

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 273, 12 decembrie 1882, p. 1-2.

Ziarul vienez comentează situaţia politică din Franţa în articolul *Wien, 17. December* publicat în ,,Wiener allgemeine Zeitung" în 6/18 decembrie 1882[1].

Situaţia din Franţa avea, în opinia lui Eminescu, multe asemănări cu cea din ţara noastră.

[1] WAZ, (1882), nr. 1010, [6] 18 dec., p. 1.

[„PE CÂND LA NOI..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 275, 15 decembrie 1882, p. 2. Editorial: *Bucureşti, 14 decemvrie 1882.*

Eminescu urmăreşte demersurile diplomaţiei celor trei mari puteri europene — Germania, Imperiul austro-ungar şi Imperiul ţarist — şi constată o înrăutăţire a raporturilor dintre ele ce punea în primejdie pacea întregului continent. Deşi se pregătea o gravă ameninţare în afara graniţelor ţării, guvernul liberal o ignora şi se preocupa de adoptarea unor legi care să-i asigure rămânerea la conducerea ţării.

„România liberă" se opreşte la ,,tabloul situaţiunii politice europene"[1]. Reproduce un fragment (,,E curios... reforme demagogice"). ,,Binele public" arată că guvernul liberal ducea, în vremuri de primejdie, o politică de a „ameţi ţara"[2]. Reproduce două fragmente (,,Dar numaidecât... va apela şi la Italia", ,,Toate aceste descoperiri... alianţa austro-germană"). ,,Bukarester Tagblatt" reţine demersurile diplomaţiei europene [3].

Eminescu foloseşte şi aici termenul ,,cazuistic" în accepţiunea ce o are şi în manuscrise (10, p. 125, 143, 294).

[1] RL, VI (1882), nr. 1645, 16 dec., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[2] BP, V(1882), nr. 14, 16 dec., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] BTAG, III (1882), nr. 288, 11/28 dec., p. 1 *(Inland).*

[„ÎN FINE PRECEDENTUL..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 277, 17 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 decemvrie 1882*[1].

Eminescu reia discuţia cu privire la competenţa tribunalelor în judecarea proceselor de presă (v. *supra,* p. 239—240). Respingerea declinării de competenţă de Tribunalul Ilfov în procesul lui Alexandru Ciurcu crea un precedent, cu consecinţe neprevăzute.

,,Binele public" scrie că „Timpul" analiza cu pătrundere competenţa instanţelor judecătoreşti[2]. Reproduce un fragment (,,Insistăm atât de mult... *in infinitum").* Asupra acestui aspect insistă ,,Naţiunea", care reproduce patru fragmente (,,Dacă aserţiunea... sau de pedeapsă", „Acţiunea penală... judecătorii ei fireşti", ,,Orice aserţiune... *in infinitum",* ,,Într-o societate... putrejiunii sociale")[3], ,,L'Indépendance roumaine", care reproduce un fragment în traducere franceză (,,într-o societate... putrejiunii sociale") [4] şi „Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei Româneşti [5].

Eminescu nu neagă că se făceau abuzuri cu libertatea presei, însă nu uită să arate că un N. T. Orăşanu fusese decorat cu o înaltă distincţie.

---

[1] În colecţia „Timpului" din Biblioteca Academiei Române lipseşte acest număr; transcriem editorialul din colecţia Bibliotecii Municipale din Piatra Neamţ.

[2] BP, V(1882), nr. 16, 18 dec., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[3] N-l, 1 (1882), nr. 151, 18 dec., p. 1 *(Presa Română).*

[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1575, 18/30 dec., p. 2 (Spicuitor. *Les journaux).*

[5] BTAG, III (1882), nr. 18/30 dec., p. l *(Inland).*

[„PE CÂND CONSTATĂM CU TOŢII..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 279, 19 decembrie 1882, p. 1—2. Al doilea editorial.

Problema reviziurii Constituţiei este pusă în discuţie de „Românul" în editorialul *Bucureşti, 16/28 undrea 1882,* publicat în 17 decembrie 1882[1]. Starea de apatie a publicului în privinţa vieţii politice infirma opiniile ziarului liberal.

Familiarizarea lui Eminescu cu teatrul se relevă şi aici prin găsirea textului potrivit pentru ilustrarea tezei sale.

---

[1] ROM, XX VI (1882), 17 dec., p. 999

[„FOI DIN GERMANIA..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 282, 23 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 decembrie 1882.*

Portret moral al lui Dimitrie Ghica, preşedintele Senatului, reprezentant tipic al guvernamentalului sub toate regimurile politice.

,,Binele public" reţine că ,,Timpul" îl ,,ia peste picior" pe beizadea Mitică[1]. Reproduce un fragment („Aş comite o trădare... mii de galbeni pe an"). ,,Naţiunea" remarcă slaba informare a presei străine despre situaţia din ţară[2]. Reproduce două fragmente (,,În adevăr... bat-o norocul", ,,Principele are... să se cheme").

Aprecierile lui cu privire la *eroism, decoraţie, onoare,* vizează personalele care au participat la detronarea lui Al. I. Cuza şi în legătură cu care găsim însemnări şi în manuscrise (10, p. 192, 563).

---

[1] BP, V(1882), nr. 21, 24 dec., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[2] N-l, I(1882), nr. 156, 24 dec., p. 1 *(Presa română).*

[,,ÎN SFÂRŞIT «ROMÂNUL» S-A HOTĂRÂT..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 283, 24 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 decemvrie 1882.*

Campania de presă în favoarea lui Alexandru Ciurcu (v. *supra,* p. 239—240, 243—245) determină ,,Românul" să iasă din rezervă şi să se pronunţe în editorialul *Bucureşti, 21 undrea 1882/2 calendar 1883* din 22 decembrie 1882 în problema libertăţii presei[1]. Eminescu ironizează răspunsul întortocheat al oficiosului guvernamental.

Presa insistă asupra acestui aspect din editorialul lui Eminescu. ,,România liberă" reproduce două fragmente (,,Tăcerea i-a fost... la putere", ,,În ce ţară... rădăcina pe viitor")[2]. ,,Binele public" reproduce un fragment (,,Dilema în care... principiilor liberale") [3], iar ,,Naţiunea", un fragment (,,Colecţiunile « Românului ». . . *şi vei fi")* [4].

Expresia ,,Calomniază şi vei fi" aminteşte de alte formulări, asemănătoare, întâlnite în articolele eminesciene (OPERE, XII, 174, 223)

---

[1] ROM, XXVI (1882), 22 dec., p. 1014.
[2] RL, VI (1882), nr. 1653, 25 dec., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, V(1882), nr. 22, 25 dec., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] N-l, I (1882), nr. 157, 25 dec., p. 1 *(Presa română).*

[,,UN CALORIMETRU SIGUR...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 284, 25 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 24 decemvrie 1882.*

Eminescu răspunde la editorialul *Bucureşti, 22 undrea l882/3 calendar 1883,* publicat în ,,Românul” în 23 decembrie 1882[1], în care se dau exemple din care rezultă că cele două grupări ale opoziţiei, ce fuzionează, s-au stigmatizat reciproc în cursul anilor pentru orientarea lor politică.

,,Naţiunea” scrie că ,,Timpul” prezintă, cu ironie, reacţiunile ,,Românului” la unirea celor două grupări ale opoziţiei[2]. Reproduce două fragmente (,,Dar halul în care... mai calmante”, ,,Când « Românul »... apelează astăzi”).

Eminescu preia argumentele ,,Românului” şi le transformă în argumente proprii, cu sublinierea că ceea ce pentru liberali era regula generală, pentru conservatori constituia o excepţie.

[1] ROM, XXVI (1882), 23 dec., p. 1018.
[2] N-l, I (1882), nr. 158, 28-29 dec., p. 2 *(Presa română).*

1883

[,,SE-NCHEIE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 1, 1 ianuarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 31decemvrie 1882.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Scrisul Românesc, [1931], p. 333-336.

Eminescu se mărgineşte să facă, spre deosebire de anul precedent (v. *supra,* p. 21—28), consideraţii filozofice privind destinul omului, ca individ, şi al popoarelor, ca individualităţi naţionale, în raport cu fenomenele universului. Întâlnim şi aici puse în discuţie probleme ale ,,lumii mecanice”, cărora le consacră două caiete în manuscrisele sale (2207, 2270)

,,România liberă” scrie că ,,Timpul” aşternea pe hârtie cu prilejul Anului Nou ,,cugetări foarte triste”[1]. Reproduce finalul (,,Cu părere de rău... sale din lăuntru”). ,,Naţiunea” remarca comparaţia dintre fenomenele naturii şi cele sociale[2]. Reproduce două fragmente (,,Se vede că aceeaşi... constelaţiunea cerească”, ,,Fac bine a propune... cetăţii noastre”).

Expresia ,,mare problem” este folosită de Eminescu şi în *Archaeus,* proza sa din epoca ieşeană, întocmită însă pe baza unor însemnări din anii studiilor universitare (OPERE, VII, 278).

Eminescu se internează în spital, unde rămâne până la sfârşitul lunii (35, p. 149, 150). Editoriale sunt întocmite, în absenţa poetului, de Gr. G. Păucescu, directorul ziarului şi de N. Christescu, al doilea ,,redactor politic". Gr. G. Păucescu este ocupat cu campania electorală şi sarcina redactării ,,Timpului" rămâne în seama celui din urmă. Aspectul cel mai izbitor în topografia paginilor ziarului îl constituie *absenţa celui de al doilea* editorial numere în şir, fiind înlocuit cu alte materiale. N. Christescu duce povara scoaterii ziarului până în 9 februarie 1883, îndată ce Eminescu îşi reia activitatea în redacţia ziarului conservator. Poetul participă, acum, la întemeierea Societăţii Presei Române şi face parte din primul consiliu de administraţie (44 p. *444).* ,,România liberă" informează în 13 februarie 1883 [1] că Eminescu reprezenta ziarul ,,Timpul", evident, ca prim-redactor pentru ,,partea politică".

[1] RL, VII (1883), nr. 1690, 13 febr., p. 1.

[,,«NOUA PRESĂ LIBERĂ» DIN VIENA..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 30, 9 februarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 8 februarie 1883.*

Conferinţa de la Londra în chestiunea dunăreană arată că marile puteri nu ţineau seama de interesele României *şi* încălcau suveranitatea sa naţională. Eminescu reproduce, spre a ilustra acest lucru, editorialul *Wien, 15. Februar* publicat în ,,Neue freie Presse" în 4/16 februarie 1883[1].

,,Naţiunea" scrie că articolul punea în lumină ,,sterilitatea totală a politicii guvernului". Reproduce două fragmente (,,Se iveşte... unei conferinţe", ,,Izolaţi cu desăvârşire... economice şi politice") [2].

,,Pactul social" reţine acuzaţia privind sterilitatea politicii guvernului liberal[3].

,,L'Indépendance roumaine" vorbeşte de comedia organizată de guvernul liberal în chestiunea dunăreană[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Izolaţi cu desăvârşire... economice şi politice").

Eminescu remarcă faptul că ,,Neue freie Presse", ostilă multă vreme poporului nostru, adoptase o atitudine conciliantă faţă de ţara noastră, cu scopul obţinerii „viitoarei vasalităţi economice şi politice".

Cu acest număr încetează colaborarea lui N. Christescu, cum arată o notiţă informativă. ,,D. N. Christescu, unul din redactorii noştri politici, silit de ocupaţiunile sale, încetează de astăzi colaboraţiunea la ziar".

Comitetul de direcţie aduce în redacţie, în locul său, pe cineva de la ,,Binele public", cu care ziar va fuziona ,,Timpul", ceva mai târziu. Prezenţa noului redactor se face simţită în coloanele ,,Timpului" prin utilizarea ortografiei de la celălalt ziar, care era, cu unele deosebiri, şi a altor publicaţii bucureştene. De aici înainte articolele lui Eminescu alternează cu cele ale noului redactor pentru ,,partea politică".

[1] NFP, (1883), nr. 6635, [4] 16 febr., p. 1.
[2] N-l, II(1883), nr. 191, 10 febr., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, 1 (1883), nr. 31, 10 febr., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1615, 10/22 febr., p. 2 (Scortsesco, *Les journaux).*

[„DACA CINEVA ÎNDRĂZNEA..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 31, 10 februarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 fevruarie 1883.*

Politica externă a guvernului liberal este denunţată şi aici cu argumente din oficiosul liberal. Se integrează, astfel, în discursul critic extrasul din ,,Românul" din 6 iunie 1881, întâlnit şi în alte articole şi care se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 425). Acest extras este publicat şi de ,,Binele public" cu începere din l0 februarie şi până în 6 martie 1882 în fruntea fiecărui număr [1]. Extrasul din ,,Pactul social" este făcut din articolul *Cu totul nou,* publicat în 6 februarie 1883 [2].

„Naţiunea" scrie că ,,Timpul" găsea justificate acuzaţiile aduse de opoziţie guvernului liberal[3]. Reproduce două fragmente (,,Precum o descoperire... fatal rezultat", ,,A mai susţine... esplicabilă"). ,,Binele public" se opreşte la greşelile politice ale guvernului liberal[4.] Reproduce finalul (,,A mai susţine... deplin esplicabilă"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Pactul social" care reproduce acelaşi fragment[5]. ,,Telegraful" găsea că ,,Timpul" debita în chestiunea dunăreană ,,absurdităţi" [6].

Extrasul lui Eminescu din ,,Românul", păstrat în manuscrise şi integrat de aici în mai multe editoriale, este preluat de alţi colaboratori ai ,,Timpului" în campania de presă în chestiunea dunăreană. Acesta este motivul pentru care extrasul nu poate fi invocat, în absenţa altor elemente relevante, în stabilirea paternităţii eminesciene.

[1] BP, V(1883), nr. 57, 10 febr., p. 1; nr. 78, 6 mart., p. 1.
[2] PASO, 1 (1883). nr. 28, 6 febr., p. 1.
[3] N-l. II(1883), nr. 192, 11 febr., p. 1 *(Presa română).*
[4] BP, V(1883), nr. 58, 11 febr., p. 2.
[5] PASO, 1 (1883), nr. 32, 11 febr., p. 2-3 *(Ziarele din ţară).*
[6] TEL, XIII (1883), nr. 3228, 13 febr., p. 1 *(Bucureşti, 12 februarie).*

[„ADMIRABILA DIBĂCIE ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 32, 11 februarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 10 fevruarie 1882.*

Conferinţa de la Londra în chestiunea dunăreană îi oferea lui Eminescu argumente să demonstreze că România era izolată în diplomaţia europeană, ca urmare a politicii duplicitare dusă de guvernul liberal. Această politică avea consecinţe grave care lezau însăşi suveranitatea naţională. Extrasul din „Românul” din 1881 este integrat şi în alte articole (v. *supra,* p.253, 265).

„Naţiunea” scrie că „Timpul” insista asupra abilităţii diplomaţiei austriace[1]. Reproduce un fragment („Germania căreia... biruitoare”). ,,Binele public” reţine caracterizarea după care guvernul de la Viena se comporta ca un ,,excelent diplomat şi dramaturg”[2]. Reproduce două fragmente (,,În adevăr... Adversarul”, ,,...prezidentul unic... nici o iluzie”). ,,Pactul social” discută despre ,,căderea” noastră la Conferinţa de la Londra[3]. Reproduce un fragment (,,A trebuit... conlocuitorii lor”).

Expresia ,,privitori numai ca la teatru” ne îndrumă spre poezia *Glossa.*

[1] N-l, II (1883), nr. 193, 12 febr., p. 1 *(Presa noastră).*
[2] BP, V(1883), nr. 59, 12 febr., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] PASO, I (1883), nr. 33, 12 febr., p. 1 *(Ziarele din ţară).*

MANOPERE ELECTORALE

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 34, 13 februarie 1883, p. 1.

Prezentare introductivă la interpelarea lui Al. Lahovari din şedinţa Adunării deputaţilor ţinută în 9 februarie 1883. Deputatul conservator comentează ştergerea familiei sale din listele electorale din Vâlcea pe motiv că era de origine străină. Transcriem istoricul ce-1 face Al. Lahovari în legătură cu familia sa: ,,Aflu printr-o telegramă — spune Al. Lahovari —, căci altminteri nici nu puteam să ştiu aceasta astăzi, aflu că eu şi toţi membrii din familia mea am fost contestaţi ca străini la consiliul comunal de Vâlcea şi şterşi din liste sub acest cuvânt (râsete).

D-lor, lucrul vi se pare ironic şi caraghios, şi chiar eu care sunt în cestiune-1 găsesc tot aşa; însă pentru aceasta nu mai puţin mă cred dator, fiindcă aci este o cestiune mai întâi de demnitatea chiar a Adunării, şi al doilea de demnitatea unui membru care face parte din această adunare şi care ca străin n-ar avea loc aci, mă cred dator, zic, a vă ruga să-mi permiteţi a zice câteva cuvinte d-lui ministru de interne, pe care de altminteri nu-1 fac responsabil de acest exces de zel, care sunt încredinţat, nu cu ştirea d-sale a avut loc.

Acele onorabile persoane se deşteaptă cam târziu în privinţa aceasta, căci trebuia mai întâi să conteste pe strămoşul meu Emanuel Lahovari, care a fost caimacan în banatul Craiovei, trebuia să conteste pe moşul meu Iancu Lahovari care a avut asemenea onoarea să fie membru al obşteştei Adunări înainte chiar de Regulamentul organic; trebuia să conteste naţionalitatea tatălui meu Nicolae Lahovari, care a făcut parte din Divanul ad-hoc, a subscris cele patru puncte cari au stabilit starea actuală de lucruri sub care avem fericirea să trăim, care a mai făcut parte din Constituantă şi împreună cu alţi Lahovari, ceea ce făceau trei, au dat votul lor pentru Regele care domneşte astăzi asupra României.

Ar fi trist lucru, d-lor, dacă trei voturi din Constituantă ar fi lovite de o asemenea nulitate, ar fi foarte trist ca trei voturi din Constituantă pe ale cărei lucrări este aşezată starea actuală de lucruri în mod legal să fi fost trei voturi de străini; şi dacă aceste ar fi de străini, s-ar putea găsi şi altele poate încă mai contestabile” [1].

Eminescu completează informaţiile privind familia lui Al. Lahovari cu date extrase din *Documentele Hurmuzaki,* privitoare la Gheorghe Socoteanul, ispravnic în Oltenia înainte de 1750[2].

[1] MO, (1883), nr. 68, 10/22 febr., p. 1092-1093 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor.* Volumul VI. 1700— 1750. Bucureşti, [Socec, Sander & Teclu], 1878, p. 308, 318, 321, 327.

REPUBLICANII FRANCEJI

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 36, 16 februarie 1883, p. 3.

Jules François Camille Ferry (1832—1893) este preşedinte al Consiliului de Miniştri pentru a doua oară între februarie 1883 şi martie 1885, când îşi alege ca miniştri pe Paul Challemel-Lacour (1827—1896), Pierre Waldesk-Rousseau (1846— 1904) şi Jean Thibaudin Commagny (1822—?), persoane de-o ,,calitate cam problematică".

Foaia vieneză, probabil ,,Neue freie Presse", îi recunoaşte lui Ferry merite ca ziarist. Se referă, desigur, la activitatea sa ca redactor al ziarului ,,Temps", din care dă şi Eminescu traduceri şi cea a lui Waldeck-Rousseau, ca orator şi jurist. Challemel-Lacour se ocupă de Schopenhauer într-un studiu, *Un bouddhiste contemporain en Allemagne. Arthur Schopenhauer,* inclus şi într-o ediţie a scrierilor sale [1].

Eminescu găsea în articolul din foaia vieneză o confirmare a tezelor sale privind viaţa politică din Franţa.

[1] Challemel-Lacour, *Etudes et reflexions d'un pessimiste.* Paris, Bibliotheque-Charpentier, 1901, p. 241—323.

[„«DACIA VIITOARE», IATĂ TITLUL..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr, 37, 17 februarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 februarie 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II*,* Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 516-519.

Revista „Dacia literară" începe să apară la Paris la 1 februarie 1883. În editorialul programatic *,,Cine suntem?"* se arată că cei care redactau revista erau ,,fiii vechiei Dacie" şi că voiau să fondeze ,,Dacia viitoare". În atenţia redactorilor stau problemele social-politice şi consacră un articol şi lui Karl Marx. Se afişează însă un revoluţionarism ce aminteşte de socialismul utopic şi frazeologia liberală. Articolele sunt semnate cu pseudonime: Stan Opincă, Spancioc, Leliu, Oscar, Menese, Emil, O Foarfecă.

Eminescu ia cunoştinţă de apariţia revistei probabil dintr-un prospect, trimis redacţiei „Timpului'', cum se proceda în asemenea împrejurări. Stă mărturie faptul că poetul se foloseşte de un text ce nu se află în primul număr al noii reviste.

,,Naţiunea" scrie că „Timpul" prezenta revista ca expresie a demagogiei liberale[1]. Reproduce două fragmente (,,E ceva greoi... aceşti domni?", ,,Daca D. Rochefort... fără oportunitate"). ,,Binele public" arată că ziarul se ocupă de „insanităţile" acestei publicaţii[2]. ,,Pactul social" insistă asupra orientării politice a revistei[3]. Reproduce patru fragmente (,,Ceea ce ne uimeşte... în viitor", ,,Dar ce-aţi învăţat... putea-o presta?", „Orice soi... însemneze nimic", ,,Studenţii din Bucureşti. .. o armă încărcată").

Eminescu considera deopotrivă de primejdioase atât demagogia liberală, cât şi cea în sprijinul monarhiei. Asupra problemelor ridicate în ,,Dacia viitoare" revine mai târziu (v. *supra,* p. 272—273).

Eminescu adresează, cu o zi mai înainte, o scrisoare lui Lascăr Catargiu, şeful Partidului conservator, în care îi comunica hotărârea sa de a demisiona, ca urmare a colaborării lui N. Basarabescu la ,,Timpul" fără ca el să fie întrebat. ,,Permiteţi-mi a declara — scrie Eminescu — că mie unuia nu mi-e încă cu totul indiferent cu cine împărtăşesc onoarea de-a colabora la una şi aceeaşi publicaţiune. Am fost pururea — nenumărate coloane din «Timpul» o dovedesc — în contra celor scriitori cari cred a se putea dispensa şi de talent, şi de cunoştinţe şi de idei" (20, III, p. 114). Poetul se arată surprins de colaborarea lui N. Basarabescu la ,,Timpul" şi faptul acesta este de natură să stârnească nedumeriri. Se cuvine arătat, mai întâi, că intervin schimbări importante în statutul poetului în redacţie după formarea ,,opoziţiei coalizate" în decembrie 1882 (v. *supra,* p.429). Ocupă, acum, postul de prim-redactor pentru partea politică, cu obligaţia de a da trei articole pe săptămână şi fără prezenţa zilnică în redacţie. Se explică de ce vorbeşte numai de colaborarea sa la ,,Timpul" şi nu şi de responsabilitatea pentru materialele care se publicau. Ortografia folosită de ,,Poporul", ziarul lui N. Basarabescu, nu diferea prea mult de cea a ,,Binelui public", care devine predominantă şi la ,,Timpul" din februarie 1883. Nu-i venea greu lui N. Basarabescu să strecoare articolele sale în coloanele ziarului conservator. Să mai notăm, în sfârşit, că N. Basarabescu introduce în articolele sale expresii folosite de Eminescu, motiv pentru care poetul avea dreptul să fie indignat. N. Basarabescu va mai colabora, clandestin, la ,,Timpul", însă câteva luni mai târziu (v. *infra,* p. 506—507).

Schimbarea statutului lui Eminescu în redacţia „Timpului" după formarea ,,opoziţiei coalizate" şi înrăutăţirea sănătăţii sale explică şi colaborarea mai puţin susţinută decât cea din anii precedenţi.

[1] N-l, II (1883), nr. 198, 18 febr., p. 1 *(Presa română).*
[2] BP, V(1883), nr. 64, 18 febr., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] PASO, I (1883), nr. 38, 18 febr., p. 2 *(Ziarele din ţară)*

[„SĂ NU SE SUPERE CONFRAŢII NOŞTRI..."]

Se publică, în „Timpul”, VIII, nr. 39, 19 februarie 1883, p. l. Editorial: *Bucureşti, 18 februarie 1883.*

Pasajul la care se referă Eminescu este reprodus de ,,Binele public” în fruntea sa mai multe numere[1]. Este un extras din ,,Românul” din 6 iunie 1881, pe care îl comentează şi Eminescu în articolele sale. Lucrările conferinţei de la Londra sunt prezentate de ,,Le Temps” în articolul *La conférence de Londres,* publicat în 9/21februarie 1883[2]

,,Naţiunea” împărtăşea opinia după care guvernul liberal scapă momentele prielnice în tratarea chestiunii dunărene[3]. Reproduce două fragmente (,,Nu mai relevăm... noastră economică”, ,,Le «Temps»... acest regim”).

Eminescu răspunde la editorialul *Bucureşti,* 15/27 *făurar 1883,* publicat în 16 februarie 1883[4].

[1] BF, V(1883), nr. 57, 10 febr., p. 1; nr. 78, 6 mart., p. 1.
[2] TEMPS, XXIII (1883), nr. 7971, [9]21 febr., p. 1.
[3] N-l, II (1883), nr. 200, 20 febr., p. 1 *(Presa română).*
[4] ROM, XXVII (1883), 16 febr., p. 145.

[„CAMERA A PRIMIT...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 41, 22 februarie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 21 februarie 1883.*

Adunarea deputaţilor adoptă *Proiectul de lege privind gradaţiunea salariilor profesorale* în şedinţa din 19 februarie 1883.

Proiectul este adoptat cu 64 de voturi pentru 5 contra[1]. Aplicarea noii legi impunea şi corpului didactic obligaţii noi. Eminescu considera că acestea constau în părăsirea tuturor ocupaţiilor extraşcolare şi consacrării activităţii didactice şi promovării ştiinţei.

,,Naţiunea” scrie că „Timpul” făcea un apel la cadrele didactice să se ocupe de şcoală [2]. Reproduce două fragmente (,,în ţările din apus... legea gradaţiunii”, ,,Fiecare din ele... ale societăţii”). ,,Pactul social” împărtăşeşte opinia privind această lege [3]. Reproduce un fragment („Profesorii trebuie... reputaţie respectată”). Legea gradaţiunii este singura măsură legislativă a guvernului liberal prezentată de Eminescu în termeni elogioşi. Problema salarizării corpului didactic stă în atenţia poetului şi în epoca revizoratului şcolar din 1875— 1876.

[1] MO, (1883), nr. 77, 20 febr./4 mart., p. 1241-1242.
[2] N-l, II (1883), nr. 202, 23 febr., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, 1 (1883), nr. 42, 23 febr” p. 3 *(Ziarele din ţară).*

MANIFESTUL STUDENŢILOR UNIVERSITĂŢII DIN BUCUREŞTI CĂTRE PRESA ROMÂNĂ

Se publică, în ,,Timpul”, VIII, nr. 43, 24 februarie 1883, p. 2.

Prezentare introductivă la acest document prin care studenţii de la Universitatea din Bucureşti protestează împotriva hotărârilor Conferinţei de la Londra. *,,Nu milă şi îndurare cerem Europei — se* arată în document — căci de veacuri am trăit prin noi înşine, ci *dreptatea şi recunoaşterea suveranităţii noastre naţionale”* [1].

Manifestul este întocmit în numele întregii studenţimi, însă o parte din ea publică un *Protest al studenţilor universitari,* prin care se desolidarizează de semnatarii documentului[2].

Eminescu se îndoia că asemenea proteste puteau influenţa desfăşurarea evenimentelor internaţionale.

[1] T, VIII (1883), nr. 43, 24 febr., p. 3.
[2] *Idem,* nr. 45, 26 febr., p. 1—2.

[„CE DOREŞTE «L'INDÉPENDANCE ROUMAINE» DE LA OPOZIŢIE?”]

Se publică, în ,,Timpul”, VIII, nr, 45, 26 februarie 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu respinge apelul ziarului ,,L’Indépendance roumaine” cuprins în articolul *L'opposition et la question du Danube,* semnat J. M. şi publicat în 23 februarie 1883[1]. Se cere aici opoziţiei să se unească cu guvernul spre a salva prestigiul acestuia şi al ţării.

Manifestul tinerimii universitare se publică, în ,,Timpul”, cum arătăm mai sus, în 24 februarie 1883. Eminescu considera că opoziţia nu putea acorda sprijin unui guvern care ducea o politică duplicitară atât pe plan intern, cât şi extern.

[1] INDR-1. VII (1883), nr. 1626, 23 febr./7 mart., p. l.

[„E CURIOS CUM LEGILE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. *45,* 26 februarie 1883, p. I. Al treilea editorial.

Convenţia de extrădare este adoptată de Adunarea deputaţilor în şedinţa din 22 februarie 1883[1]. Eminescu găsea că ea nu se putea încheia în termeni asemănători cu toate statele.

,,Naţiunea” scrie că „Timpul” se pronunţă împotriva extrădării pentru ,,fapte politice” [2]. Reproduce două fragmente (,,Nu Olanda... împământeniţi”, ,,Pe cât convenţia. . . noastră publică”).

Eminescu avea în vedere, când face rezerve asupra convenţiei încheiată cu Ţările de Jos, situaţia ce li se crease Românilor din Imperiul austro-ungar.

[1] MO, (1883), nr. 79, 23 febr./7 mart., p. 1279-1280.
[2] N-l, II (1883), nr. 206, 27 febr., p. 1 *(Presa română).*

[„NE SILIM A PĂSTRA...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 47, 1 martie 1883, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 28 fevruarie 1883.*

Oficiosul guvernamental învinuieşte opoziţia în editorialul *Bucureşti, 26 făurar/10 mărţişor 1883,* publicat în februarie 1883, că prin criticile sale oferea material străinilor să atace guvernul[1]. Eminescu extrage şi de astă dată exemple din ,,Românul” şi demonstrează că acestea constituiau argumentele adevărate puse la dispoziţia adversarilor politici din străinătate.

,,Naţiunea” scrie că Eminescu denunţa orientarea politică greşită a guvernului liberal[2]. Reproduce un fragment (,,Nu credem... a o întâmpina”). ,,Binele public” arată că poetul ,,probează până la evidenţă reaua-credinţă” a oficiosului guvernamental [3]. Reproduce două fragmente (,,Nu cumva... ei guvern”, ,,Admirabil... împlinirea scopului”). Editorialul este comentat şi de „România liberă” în prezentarea presei româneşti [4].

Opera gânditorului italian stă şi în atenţia ziarului „Naţiunea”, care publică un studiu, *Machiavelli,* cu câteva zile mai înainte[5]. Se cuvine reţinută şi precizarea lui Eminescu după care adversarul îşi însemna lucrurile care îl interesau ,,de două, ori cu creion roşu”, Aceasta era, de fapt, metoda de lucru a poetului, cum se vede din manuscrisele sale.

[1] ROM, XXVII (1883), 27-28 febr., p. 185.
[2] N-l, II (1883), nr. 208, 2 mart., p. 1 *(Presa română).*
[3] BP, V(1883), nr. 74, 2 mart” p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] RL, VII (1883), nr. 1704, 2 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[5] N-l, II (1883), nr. 202, 23 febr., p. 2; nr. 203, 24 febr., p. 2; nr. 204, 25 febr., p. 2; nr. 205, 26 febr., p. 2; nr. 206, 27 febr., p. 2 (Domingo, *Machiavelli.* Studiu tradus din spanioleşte).

[„APELUL CĂTRE PRESĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 47, 1 martie 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Apelul *Către presa română* se publică în „Românul” în 22 februarie 1883[1] şi în el un grup de studenţi protestează împotriva politicii Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană.

Protestul studenţilor universitari, publicat în ,,Timpul” în 26 februarie 1883[2], arată că apelul nu reprezenta opinia întregii studenţimi.

,,Timpul” publică în acest număr şi o informaţie cu privire la alegerea, cu o zi mai înainte, a comitetului Clubului conservator pentru anul 1883. Noul comitet se constituie din I. Em. Florescu, preşedinte, Grigore G. Păucescu, Grigore N. Alexandrescu, Ion N. Lahovari, membri, Ion Ciuflea, casier, Mihail Paleologu, secretar şi Constantin Periano, Petru Teulescu, Vasile Hiotu, Ştefan Fălcoianu, Dimitrie Letzu[3]. În comitet intră persoane cu numele cărora ne întâlnim şi în articolele lui Eminescu, precum *şi* între colaboratorii cotidianului bucureştean. Câteva luni mai târziu, Mihail Paleologu, noul secretar, va lua şi conducerea ziarului. Se poate presupune că încă de pe acum girează în locul lui Gr. G. Păucescu, ocupat cu activitatea politică.

[1] ROM, XXVII (1883), 21-22 febr., p.150
[2] T, VIII (1883), nr.45, 26 febr., p.1-2,
[3] Idem, nr. 47, 1mart., p.1

[„VA SĂ ZICĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 49, 3 martie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 2 martie 1883.*

Eminescu învinuieşte guvernul liberal că nu informează publicul la vreme asupra demersurilor diplomaţiei străine în chestiunea dunăreană şi că afişa o falsă rezistenţă la pretenţiile Imperiului austro-ungar. Poetul line să sublinieze că ,,vasalitatea economică" duce şi la dependenţa politică.

„Naţiunea" insista asupra interdependenţei dintre factorii economici şi cei politici[1]. Reproduce trei fragmente („Guvernul şi foile... din afară", ,,Trebuie... şi mai române", ,,De mult... vasalitatea politică"), „Pactul social" arată că guvernul liberal căuta mijloace noi să se menţină la putere[3]. Reproduce un fragment *(,,Volenti non fit...* pensii reversibile"). „L'Indépendance roumaine" caracterizează articolul ,,un viguros rechizitoriu" [3].

Eminescu numeşte Tratatul de la Londra în chestiunea dunăreană „termen tehnic", pe care îl utilizează şi în articolele de mai târziu.

[1] N-l, II (1883), nr. 210, 4 mart., p. 1 *(Presa română).*
[2] PASO, 1 (1883), nr. 50,.4 mart., p. 2 *(Ziarele din ţară).*
[3] INDR-1, VII (1883), nr. 1634, 4/16 mart., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*

HORATIUS-OVREU

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 52, 6 martie 1883, p. 3 *(Varietăţi).*

Politica de revendicare a marilor personalităţi se justifica la poporul evreu prin aceea că nu aveau un stat naţional în secolul trecut.

Eminescu îşi face şi în manuscrise o însemnare asemănătoare (v. *supra,* p. 370—371).

[„MESAJELE DE ÎNCHIDERE..."]

Se publică, în ,,Timpul", VIII, nr. 55, 10 martie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 martie 1883.*

Mesajul de închidere a Corpurilor legiuitoare este examinat de Eminescu ca parte importantă a mecanismului parlamentar. Mesajul nu aducea clarificări în privinţa poziţiei României faţă de Conferinţa de la Londra.

,,Binele public" reţine caracterizarea mesajului şi reproduce două fragmente („Efectul odios... ce le ascultă", ,,S-a văzut... Rosetti-Brătianu") [1]. Laudele banale ce şi le aduse guvernul în mesaj stau şi în atenţia ,,Naţiunii", care reproduce două fragmente (,,Acest sistem... modificare ulterioară", ,,Un singur lucru... în favorul lor") [2]. „Pactul social" se opreşte la politica externă a Partidului liberal [3]. Reproduce două fragmente („Acest sistem al tăcerii... privirea aceasta", ,,S-a văzut... Rosetti-Brătianu").

Eminescu insistă şi de astă, dată asupra izolării României, ca urmare a politicii externe greşite promovată de guvernul liberal.

[1] BP, V(1883), nr. 82, 11 mart., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, II (1883), nr. 216, 11 mart., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, I (1883), nr. 56, 11 mart., p. 2 *(Ziarele din ţară).*

SITUAŢIA DIN ARDEAL

Se publică, în ,,Timpul", VIII, nr. 57, 12 martie 1883, p. 1—2. Al doilea editorial. Se reproduce în „Binele public", V, nr. 85, 14-15 martie 1883, p. 3.

Circulara mitropolitului Miron Romanul se publică în ,,Telegraful român" în 5/17 martie 1883[1]. Mitropolitul din Sibiu interzice clerului din subordinea sa să participe la ,,adunările tumultoase de popor". Are în vedere adunările de la Cluj, Sibiu, Deva şi Turda în care se protestează împotriva politicii de maghiarizare a şcolilor româneşti.

Circulara este criticată de Diamandi Manole într-o scrisoare deschisă, *Epistolă adresată Excelenţei Sale Archiepiscopului şi Mitropolitului Miron Romanul,* publicată în ,,Gazeta Transilvaniei" [2] şi reprodusă în ,,Binele public"[3].

şi probabil şi în alte ziare. ,,Excelenţa ta eşti român — îi atrage atenţia Diamandi Manole — şi Mitropolitul românilor *şi* prin urmare datorezi conştiinţei tale româneşti d-a respecta dorinţele şi aspiraţiunile poporului român şi de-a te închina dinaintea vocei acestui popor-martir, care este vocea lui Dumnezeu; datorezi în sfârşit ca român memoriei sfinte a marilor antecesori ai excelenţei tale de-a nu te despărţi niciodată de popor, ci de-a urma măreţul lor exemplu în deplin acord cu voinţa naţiunei române pentru drepturile ce i se cuvin în străvechea ei patrie".

Eminescu analizează circulara din perspectiva românilor transilvăneni, ca parte a comunităţii noastre naţionale.

[1] TELR, XXXI (1883), nr. 26, 5/17 mart., p. 101.
[2] GT, XLVT (1883), nr. 37, 30 mart./11 apr., p. 1-2.

[3] BP, V(1883), nr. 106, 9 apr., p. 3.

GR. M. JIPESCU, *POESII,* BUCUREŞTI, 1883

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 58, 13 martie 1883, p. 3 *(Bibliografie).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* I, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 169—170.

Poeziile lui Gr. M. Jipescu sunt primite favorabil de presa vremii. ,,Binele public" îl compară cu Anton Pann şi reproduce *Cântec de leagăn*[1].

[1] BP, V(1883), nr. 91, 21-22 mart., p. 2.

[„ARMATA NOASTRĂ..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 59, 15 martie 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu ilustrează cu măsurile luate de I. C. Brătianu extinderea abuzurilor până şi în armată. Un exemplu concludent în această privinţă îi oferea „înaintarea" generalului George Manu şi numirea sa în fruntea unei mari unităţi militare cu sediul la Roman.

Generalul George Manu îşi dă demisia, cum prevedea şi Eminescu, şi este înlocuit cu Eustaţiu Arion. „Monitorul oastei" face cunoscute aceste schimbări abia în mai 1883, cum notează şi poetul în manuscrisele sale (v. *supra,* p. 376).

RADICALII FRANCEJI
[„RADICALII DIN FRANŢA..."]

Se publică în „Timpul". VIII, nr. 60, 16 martie 1883, p. 2.

[„N-AVEM BUCURIE..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 62, 18 martie 1883, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p, 519-521.

Eminescu reia discuţia cu privire la ,,Dacia viitoare", ce apărea la Paris (v. *supra,* p. 502), de astă dată având revista pe masă. Poetul comentează articolul lui Ion Diacul, *Românii faţă cu Transilvania,* publicat în nr. 4, din 15 martie 1883[1], pe care îl găseşte, pe bună dreptate propagandă demagogică.

Ion Diacul răspunde în articolul *Sancta simplicitas,* publicat în 15 aprilie 1883[2]. ,,Un om oare întrebuinţează barbarisme — se arată aici —: ca pasaj, erigează, derijează, remarcabila (însemnata), comunalism (cuvânt inventat), pornoscopie (item), beatificare (fericire) etc., ar trebui să fie mai modest şi să nu-şi dea aerul de profesor de limba şi gramatica românească. În caz contrariu eu îi voi zice: *negustor de hârtie !"* Şi mai departe: *,,Instrucţiune,* iată ce-ţi recomand onorabilul meu domn".

Eminescu este criticat şi de o foaie volantă, *Apărarea socialismului de mai multe bârfeli neîntemeiate,* semnată *Un anarhist socialist, şi* tipărită la Iaşi, tot în 1883. Eminescu se mărgineşte să arate, se spune aici, că „Dacia viitoare" era scoasă de „tineri pomădaţi, ce-şi petrec vremea privind prostituatele de pe bulevardele capitalei Franţei, că taie frunze la câini, ori că mână muştele la apă". Poetul este criticat îndeosebi pentru faptul că îi asocia pe socialiştii români cu liberalii. Desfăşurarea evenimentelor va da dreptate lui Eminescu şi încă la sfârşitul secolului „generoşii" trec la liberali.

„Dacia viitoare" îşi încetează apariţia în 15 august 1883.

Deşi polemizează cu Eminescu, poate fără să ştie cine era autorul articolelor din „Timpul", revista îi consacră, la prăbuşirea intelectuală, cuvinte pline de înţelegere''[3], cum nu întâlnim în cotidianul conservator.

[1] DV, 1(1883), nr. 4, 15 mart., p. 55-59.
[2] *Idem,* nr. 6, 15 apr., p. 92-95.
[3] *Idem,* nr. 13, 1 aug., p. 203—204 (Spancioc, *Mihai Eminescu).*

[,,«ROMÂNUL» CAUTĂ A JUSTIFICA..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 64, 20 martie 1583, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 martie 1883.*

Mareşalul Curţii refuză să acorde audienţă la rege senatorilor opoziţiei şi ,,Românul" justifică

această măsură în editorialul *Bucureşti, 18/30 mărţişor 1883,* publicat în 19 martie 1883[1]. Argumentele invocate de ziarul liberal sunt respinse de Eminescu, ca fiind necorespunzătoare.

„Naţiunea" scrie că presa liberală dădea o interpretare abuzivă *Regulamentului* palatului[2]. Reproduce un fragment („Promotorul acelei petiţiuni ... reformei constituţionale"). ,,Pactul social" atrage atenţia că Eminescu ataca argumentele mareşalului Curţii regale ,,cu vehemenţă"[3]. Reproduce un fragment (,,D. Boerescu era autorul... aibă folosul?"). ,,Telegraful" îl acuză pe Eminescu în editorialul *Bucureşti, luni 21 martie,* că avea ,,memoria scurtă"[4] . Reproduce trei fragmente (,,... dar noi nu ne sfiim... un interes public", ,,Dacă *am.* căuta... convine nouă", ,,Purtarea aceasta... caută pereche").

Petiţia de la Iaşi stă în atenţia lui Eminescu şi în însemnările din manuscrise (v. *supra,* p. 337—338).

[1] ROM, XXVII (1883), 19 mart., p. 253.
[2] N-l, II (1883), nr. 255, 21-22 mart., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, 1 (1883), nr. 65, 22 mart., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[4] TEL, XIII (1883), nr. 3259, 22 mart., p. 1.

[„CAM ÎN AJUNUL..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 66, 23 martie, 1883, p. l. Editorial: *Bucureşti, 22 martie 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea-Georgescu Delafras, 1941, p. 521-524.

Problema construirii Canalului Dunărea — Marea Neagră este pusă în discuţie de „Românul" în editorialul *Bucureşti, 19/31 mărţişor 1883,* publicat în 20 martie 1883[1]. Eminescu considera inoportună propunerea întrucât ţara nu era pregătită sub raport economic să suporte o asemenea cheltuială. Nu se făcuseră nici studiile necesare spre a se cunoaşte exact volumul de muncă şi valoarea investiţiilor.

,,Naţiunea" reţine opinia ,,Timpului" după care construirea canalului reprezenta un mijloc de îmbogăţire a unor persoane politice[2]. Reproduce un fragment *(,,Un* simplu cap de pod... cheltuielilor de amortizare"). Acest punct de vedere este împărtăşit şi de „Pactul social" care reproduce, de asemenea, un fragment („Nu ajunge... americană şi rusească") [3]. Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti[4].

Eminescu se întemeia în aprecierile sale pe factorii economici şi aceştia se vor dovedi juşti, cum se va vedea un secol mai târziu. Poetul considera, cum arată şi aici, că ţara devenise o ,,vacă de muls" deopotrivă ,,pentru coţcarii străini" şi ,,pentru cei indigeni". Asupra acestui aspect revine şi în editorialul din 5 mai 1883, în care caracterizează oamenii politici liberali (v. *supra,* p. 294—295).

[1] ROM, XXVII (1883), 20 mart., p. 257.
[2] N-l, II (1883), nr. 227, 24 mart., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, 1 (1883), nr. 67, 24 mart., p. 2 *(Ziarele din ţară).*
[4] BTAG, IV (1883), nr. 75, 24 mart./5 apr., p. 1—2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

„PESTER LLOYD" ŞI ROMÂNII DIN TRANSILVANIA

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. *66,* 23 martie 1883, p. 1—2. Al doilea editorial.

Comentariu introductiv la articolul *Budapest, 28 Marz* publicat în ,,Pester Lloyd" în 17/29 martie 1883[1] şi reprodus de Eminescu în. traducerea sa. Poetul observă că pasajele comentate de el în editorialul din 12 martie 1883 (v. *supra* p. 268—270) stau şi în atenţia ziarului maghiar.

„Pester Lloyd" apăra dualismul prin care se face unirea Transilvaniei cu Ungaria, fără oonsultarea populaţiei, şi se desfiinţează autonomia acestei provincii. Românii cereau să se revină la situaţia dinainte de 1867, când se încheie pactul dualist. Stăruiau astfel pentru autonomia Transilvaniei, iar legăturile acesteia cu Ungaria să se limiteze, ca înainte de 1867, la o ,,uniune personală", reprezentată prin ,,împărat" ca autoritate supremă în Imperiul austro-ungar.

Oficiosul maghiar se referă şi la testamentul lui Andrei Şaguna şi-1 citează pe I. Slavici, fără să menţioneze şi lucrarea sa. Are în vedere studiul *Arhiepiscopul şi metropolitul Andrei baron de Şaguna de Nicolae Popea,* publicat în ,,Convorbiri literare" în aprilie 1880 şi tipărit, în acelaşi an, în volum la Sibiu[2]. „Pester Lloyd" nu reproduce însă exact, ci întocmeşte un citat pe baza ideilor din expunerea prozatorului transilvănean [3].

[1] PEL, XXX (1883), nr. 87, [17]29 mart., p. 2.
[2] Ioan Slavici, *Opere XIII. Scrieri social-politice. Etnografice.* Text ales şi stabilit C. Mohanu. Îngrijirea şi traducerea textului german Gherasim Pintea. Note şi indici D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 601.
[3] Idem, p. 36.

[„SE-NŢELEGE CĂ, DUPĂ MANIFESTUL..."]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 68, 25 martie 1883, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 24 martie 1883.*

Manifestul comitetului electoral central către alegători, se publică şi în ,,Telegraful”, ziarul lui I.C. Fundescu, în 23 martie 1883[1] şi în ,,Românul” oficiosul guvernului liberal tot în 23 martie 1883[1]. Este semnat de Dimitrie Ghica, Dimitrie Leca, Ioan Agarici, I. Câmpineanu, I. Codrescu, E. Costinescu, Nicolae Fleva, D. Ioan, N.B. Locusteanu, A. Stolojan şi N. Voinov.

,,Binele public” împărtăşeşte opinia după care *Manifestul* nu cuprindea nimic nou[2]. Reproduce un fragment ,,Când citim... nefericite ţări”). Editorialul este comentat şi de ,,Naţiunea”[3], ,,L’Indépendance roumaine”[4] şi ,,Bukarester Tagblatt” [5], fără însă să dea extrase.

Eminescu interpretează *Manifestul* ca expresie a concepţiei unor oameni politici, fără prestigiu, însă implicaţi în „întreprinderi financiare hazardate”.

[1] TEL, XIIT(1883), nr, 3260, 23 rnart., p. 1.; ROM, XXVII, (1883), 23 mart, p. 1.
[2] BP, V (1883), nr. *95,* 26-27 mart., p. 2-3 *(Revista ziarelor).*
[3] N-l, II (1883), nr. 229, 27 mart., p. 1 *(Presa română).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1653, 27 mart./8 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 77, 27 mart/8 apr., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„ORICÂTE MERITE ŞI-AR ATRIBUI...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 71, 30 martie 1883, p. l. Editorial: *Bucureşti, 29 martie 1883.*Se reproduce în ,,Binele public”, V, nr. 99, l aprilie 1883, p. 1—2. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 524—527.

Eminescu întocmeşte un tablou al vieţii sociale din România şi găseşte că trăsătura caracteristică a claselor conducătoare o oonstituia corupţia. Situaţia aceasta îi apărea cu atât mai gravă cu cât corupţia era deopotrivă privată şi publică, şi se extindea, ca o boală contagioasă, şi asupra claselor producătoare. Spre a se menţine totuşi la putere, liberalii invocau comunismul, netezindu-şi calea spre ,,cezarism”.

,,Binele public” scrie că liberalii săpau ,,fundamentele moralei”[1]. Reproduce două fragmente, (,,Dacă n-ar exista... de-a fi pierdută”, „Astfel unul... naţionalităţii române”). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Naţiunea” care reproduce un fragment (,,Nu vorbim aici... de adevărate”)[2] şi ,,Pactul social” care reproduce finalul (,,Astfel unul... naţionalităţii române”) [3]. ,,L’Indépendance roumaine” arată că ,,Timpul” întocmeşte ,,un viguros tablou al corupţiei”[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,La palat... atât de adevărate”). Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [5].

Eminescu vorbeşte şi aici, cum face şi în poezia sa, despre tinerii trimişi la studii la Paris şi care îşi petreceau timpul la ,,Mabille”, să se întoarcă în ţară cu un papuc de curtezană.

Poetul nu-i poate ierta lui Alexandru Candiano-Popescu faptul de-a fi participat la complotul împotriva lui Alexandru Ioan Cuza în februarie 1866.

[1] BP, V(1883), nr. 98, 31 mart., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, II (1883), nr. 232, 31 mart., p. 1 *(Presa română).*
[3] PASO, I (1883), nr. 72, 31 mart., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1656, 31 mart./11 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 80, 31 mart./12 apr., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„TOATE PROTESTAŢIUNILE GUVERNULUI...”]

Se publică în ,,Timpu1”, VIII, nr. 73, 1 aprilie 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Protestările presei oficiale potrivit cărora guvernul liberal urmase o procedură corectă în tratarea chestiunii dunărene cu Imperiul austro-ungar sunt interpretate de Eminescu ca o propagandă electorală. Ilustra acest lucru cu opiniile ziarului ,,Le Temps”, bine informat asupra politicii ţărilor din Europa răsăriteană.

Articolul din ,,Le Temps”, *Paris, 3 avril. Bulletin du jour [,,0n sait que le ministre ...”],* SE publică în 26 martie/7 aprilie 1883[1]. Eminescu îl reproduce din ,,La Gazette de Roumanie”, fără să facă menţiune de acest lucru. ,,La Gazette de Roumanie” îl acuză, de plagiat[2], iar ,,Telegraful”[3] îl critică pentru faptul că acorda importanţă unei publicaţii ca ,,Le Temps”, ostilă României.

[1] TEMPS, XXIII (1883), nr. 3013, [26 mart.] 7 apr., p. 1.
[2] GROM, III (1883), nr. 443, 27 mart./8 apr., p. 1 *[,,Dans un article. . .”].* nr. 449, 3/15 apr., p. 1 *(Un article du journal parisien).*
[3] TEL, XIII (1883), nr. 3268, 2 apr., p. 1 *(Bucureşti, vineri 1 aprilie).*

[„ÎN MAREA ÎNTRUNIRE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 78, 7 aprilie 1883, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 6 aprilie 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 528-530.

Întrunirea opoziţiei unite de la Iaşi se ţine în 25 martie 1883 şi G. Vernescu atrage atenţia alegătorilor din colegiile I şi II, cum arată şi Eminescu, asupra iniţiativelor propagandistice ale guvernului liberal. Între acestea se numără şi noua împroprietărire a ţăranilor. Eminescu considera că problema principală o constituia înlăturarea elementelor care nu depuneau o muncă utilă şi trăiau din cea a ,,claselor pozitive” şi în primul rând a ţărănimii.

,,România liberă” împărtăşea opinia după care sărăcirea ţăranului nu stătea în raport nemijlocit cu marea proprietate, ci cu sporirea elementelor neproductive în societatea românească[1]. Reproduce un fragment (,,Creier plin de utopii... guvernant”). Asupra acestui aspect se opresc şi ,,L’Indépendance roumaine”, care reproduce în traducere franceză două fragmente (,,Pentru a explica ... linie a ţăranului”, ,,Iar mai trebuie ... seama lui”)[2] şi ,,Le Peuple roumain” care reproduce, de asemenea, două fragmente în traducere franceză (,,... d-sa nu înţelege... linie a ţăranului”, ,,Creier plin de utopii ... partidului guvernator”)[3]. Editorialul este comentat şi de ,,Pactul social”[4] şi ,,Bukarester Tagblatt”[5] în prezentarea presei româneşti.

Eminescu avertiza din nou asupra transformării ţării în colonie a Europei apusene şi tratării poporului român asemeni pieilor roşii din America.

[1] RL, VII (1883), nr. 1735, 8 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, VII (1883), nr. 1663, 8/20 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[3] LPROM, I (1883), nr. 22, 8/20 apr., p. 1 *(La presse roumaine).*
[4] PASO, I (1883), nr. 79, 8 apr., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 87, 8/20 apr., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„PRIN DISCURSUL ŢINUT LA ATENEU...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 84, 14 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 13 aprilie 1883.* Se tipăreşte în volum prima dată în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 530-533.

C. A. Rosetti ţine discursul la Ateneu în 10 aprilie 1883 şi el se publică în ,,Românul” în 13 aprilie 1883[1]. Eminescu îşi reafirmă teza sa cu privire la rolul proprietăţii agrare în trecutul mai îndepărtat din istoria noastră naţională.

,,Pactul social” scrie că C. A. Rosetti a trecut în discursul său ,,limita raţiunii”[2]. ,,Naţiunea” reţine opinia lui Eminescu cu privire la coruptibilitatea unor alegători din colegiul I şi II şi reproduce un fragment (,,Da! n-ar exista... de interese”)[3]. ,,L’Indépendance roumaine” interpretează editorialul ca o filipică la adresa guvernului[4]. Reproduce trei fragmente în traducere franceză (,,Nu noi vom fi ... afacerile publice”, „De şase sute de ani ... naţionalităţii române”, „Cazurile de coruptibilitate ... sale proprii”). Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt”[5] şi desigur şi de alte ziare.

Expresia ,,neam vine şi neam trece” o întâlnim şi în poezie.

[1] ROM, XXVII (1882), 11-12 apr., p. 329-330.
[2] PASO, I (1883), nr. 85, 15 apr., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[3] N-l, II(1883), nr. 245, 15 apr., p. 2 *(Presa română).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1669, 15/27 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] BTAG, [V (1883), nr. 93, 15/27 apr., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[,,D. C.A. ROSETTI A REÂNCEPUT...”]

Se publică în ,,Timpu1”, VIII, nr. 86, 16 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 aprilie 1883.*

Eminescu comentează editorialul lui C. A. Rosetti, *Bucureşti, 12/24 priar 1883,* publicat în 13 aprilie 1883 [1]. Legea electorală, scrie el, deschidea ,,uşile pe de-o parte imoralităţii, iar pe de alta ingerinţei administrative”.

,,Le Peuple roumain” scrie că ,,Timpul” condamna politica guvernului liberal [2]. Reproduce finalul în traducere franceză (,,Se vede că... credeţi în ceva”). ,,Bukarester Tagblatt” prezintă editorialul fără să dea extrase[3].

Eminescu îşi menţine punctul de vedere cu privire la scopurile urmărite de C. A. Rosetti prin revizuirea Constituţiei.

[1] ROM, XXVII (1883), 13 apr.. p. 333.
[2] LPROM, I (1883), nr. 30, 17/29 apr., p. 3 *(La presse roumaine).*

[3] BTAG, IV (1883), nr. 95, 17/29 apr., p. 2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„E ÎNVEDERAT CĂ REFORMA ELECTORALĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 91, 23 aprilie 1883, p. 2. Al doilea editorial.

Eminescu invocă în polemica, cu ,,Românul” argumente extrase din chiar coloanele sale prin care demonstrează inconsecvenţa lui V. Boerescu şi D. Ghica în viaţa politică. Poetul trimite astfel la editorialul *Bucureşti, 24 priar/6 florar* din 24—25 aprilie 1875[1] şi la articolul *[,,Întreaga acţiune a guvernului ...”]* din 8 iunie 1875[2]. Oficiosul liberal le aducea învinuiri grave îndeosebi în privinţa concesiunilor construirii căilor ferate în ţara noastră.

Consideraţiile lui Eminescu privind acţiunea razelor solare sintetizează însemnările sale ştiinţifice, păstrate în manuscrise. ,,Mişcările atmosferei noastre sunt aşadar produse, în originea lor, de razele Soarelui. Briza care umflă pânza corăbiei, uraganul care dezrădăcinează copaci sunt părţi numai din energia pe care soarele a trimis-o Pământului sub forma de unde de eter. Prin aburire, care se-ntâmplă sub influenţa razelor Soarelui pe suprafaţa mării se ridică în regiunile de sus ale aerului mase colosale de aburi de apă, unde, condensate în apă, cad jos în formă de ploaie sau de zăpadă şi, adunându-se în pâraie şi râuri, aleargă iarăşi în mare” *(10,* p. 502). Caracterizarea lui D. Ghica, din final, este transferată din manuscrise (v. *supra,* p. 374).

[1] ROM, XIX (1875), 24-25 apr., p. 361.
[2] Idem, 8 iun,, p. 501.

[„E SĂTULĂ ŢARA DE VORBE...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 95, 29 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 aprilie 1883.*

Cotidianul ,,Naţiunea”, ziarul lui Dumitru Brătianu, se ocupă de abuzurile în alegeri în articolul *[,,Astfel precum ziceam ...”],* publicat în 23 aprilie 1883[1], precum şi în numeroase corespondenţe primite din diferite localităţi. Eminescu analizează situaţia colegiului IV, care nu reprezenta interesele ţărănimii, cum susţinea guvernul liberal.

,,Binele public” scrie că prin reforma electorală se distrugeau ,,ultimele rămăşiţe ale independenţei şi controlului” [2]. Reproduce finalul (,,E învederat. ... ţara voastră”). ,,Pactul social” reţine caracterizarea după care ţara era condusă de un „guvern de samsari” [3]. Reproduce un fragment (,,Să treacă alegerile... tot ce poftiţi”). ,,L’Indépendance roumaine” găseşte că editorialul era scris ,,în caractere de foc”[4]. Reproduce patru fragmente în traducere franceză, (,,Mai mult toată lumea ... actele guvernului”, ,,Lui nu-i trebuie ... în afară”, ,,Ei bine toate acestea ... poporului nostru”, ,,De aceea facem apel ... ţara voastră”). Editorialul este comentat şi de ,,Le Peuple roumain”[5] şi ,,Bukarester Tagblatt” [6] în prezentarea presei româneşti.

Eminescu se dovedeşte şi cu acest prilej un bun cunoscător al vechilor legiuiri din ţara noastră.

[1] N-l, 11(1883), nr. 250, 23 apr., p. 1-2.
[2] BP, V(1883), nr. 121, 30 apr., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[3] PASO, I (1883), nr. 96, 1 mai, p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1681, 30 apr./12 mai, p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] LPROM, I (1883), nr, 38, 30 apr./12 mai, p. 2 *(La presse roumaine).*
[6] BTAG, 1V(1883), nr. 104, 30 apr./12 mai, p. 2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„CÂND OPOZIŢIUNEA...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 98, 3 mai 1883, p. 1-2. Editorial: *Bucureşti, 2 mai 1883.*

Eminescu întocmeşte un tablou asupra alegerilor din aprilie 1883 pe baza corespondenţelor primite din mai multe localităţi din ţară. Corespondenţele exagerau, fără îndoială, unele întâmplări, însă nu este mai puţin adevărat că acestea erau practicile electorale spre a se asigura majorităţile parlamentare.

,,Binele public” scrie că ,,Timpul” înlănţuieşte câteva din inelele lanţului de mişelii şi turpitudini” din alegeri[1]. Reproduce trei fragmente (,,De la un capăt ... pretutindeni nelegiuire”, ,,Constatăm că suntem... pentru patrie”, ,,Putrezit-au îndestul ... *Ave Caesar !”).* Asupra acestui aspect se opresc şi ,,Naţiunea” care reproduce două fragmente (,,De la un capăt ... pretutindeni nelegiuire”, ,,Putrezit-au... cuceritor?”)[2], ,,Pactul social” care reproduce finalul (,,Condiţia de existenţă... *Ave Caesar !”)*[3] şi ,,L’Indépendance roumaine” care reproduce trei fragmente în traducere franceză (,,De la un capăt... pretutindeni nelegiuire”, ,,Alegerea a fost...

proprietatea statului", ,,În dimineaţa zilei... arătându-i capetele") [4]. Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [5].

,,Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti,* 4/16 *florar 1883* şi cere ca ,,Timpul" să ţină seama de cifre şi când este vorba de reforma electorală [6].

Începutul editorialului se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 375).

[1] BP, V(1883), nr. 124, 4 mai, p. 2 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, II (1883), nr. 258, 4 mai 1883, p. 2 *(Presa română).*
[3] PASO, I (1883), nr. 98, 4 mai, p. 1-2 *(Ziarele din ţară).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1684, 4/16 mai, p. 2 (Spicuitor, *Les Journaux).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 107, 4/16 mai, p. 1 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*
[6] ROM, XXVII (1883), 5 mai, p. 400.

[„DUPĂ CE ILIE ŢEPELUŞ..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 100, 5 mai 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Corespondenţa din Galaţi, în care se relatează despre desfăşurarea alegerilor în acest oraş, îl trece pe Ilie Ţepeluş în fruntea listei bătăuşilor (v. *supra,* p. 294).

„Binele public" arată că „Timpul" prezintă alegerile ca ,,o lovitură de stat" [1]. Reproduce un fragment (,,Da! o lovire... acestei ţări"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Le Peuple roumain" care reproduce acelaşi fragment în traducere franceză [2]. Editorialul este comentat şi de ,,Pactul social" [3] şi de alte ziare.

Eminescu aduce noi informaţii privind biografia lui Ilie Ţepeluş, caracteristică pentru tipul agentului electoral.

[1] BP, V(1883), nr. 126, 6 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] LPROM, I (1883), nr. 43, 6/18 mai, p. 2 *(La presse roumaine).*
[3] PASO, I (1883), nr. 100, 6 mai, p. 1—2 *(Ziarele din ţară).*

APOSTOL MĂRGĂRIT

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 100, 5 mai 1883, p. 2.

Apostol Mărgărit (1832—1903), învăţător şi inspector al şcolilor româneşti din Imperiul otoman, desfăşoară o bogată activitate pe tărâm cultural şi politic [1]. Înfiinţează între 1878—1902 peste o sută de şcoli româneşti. Colaborează la publicaţia ,,Courrier d'Orient", care manifesta multă înţelegere pentru situaţia românilor din Peninsula Balcanică. Dintre lucrările sale sunt de reţinut *Refutation d'une brochure grecque* (1879) şi *Les grecs, les valaques, les albanais et l'Empire ottoman* (1886) semnate, prima, Un Valaque Epirote, a doua Un Valaque du Pinde.

Activitatea sa este întâmpinată cu ostilitate de cercurile greceşti, care promovau o politică de intoleranţă faţă de celelalte popoare din Balcani.

Eminescu traduce articolul din ,,Journal d'Athenes", ca o ilustrare a acestei politici.

[1] Mihail Pinetta, *Apostol Mărgărit.* Iaşi, Tipografia Alexandru Ţerek, 1940.

[„EXISTĂ DOUĂ FELURI BE ARGUMENTE..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 102, 7 mai 1883, p. 1, Editorial: *Bucureşti, 6 mai 1883.*

Eminescu ia în derâdere argumentele „Românului" din editorialul *Bucureşti, 4/16 florar 1883,* prin care justifică unele abuzuri în alegeri[1]. Aminteşte de practicile lui Ilie Ţepeluş, pe care le denunţă în articolele anterioare (v. *supra, p.* 294—295). Citatul memorabil din ,,Naţiunea" este extras din editorialul *[,,Ieri sfârşirăm articolul..."]* publicat în 5 mai 1883[2].

„Binele public" scrie că ,,Timpul" demonstrează ,,viţiozitatea logicei celor de la ,,Românul"[3]. Reproduce un fragment (,,Dar imputarea... de abuzuri"}. Editorialul este comentat şi de ,,Naţiunea" care reproduce, de asemenea, fragment (,,Dacă Ilie Ţepeluş... nelegiuirile de jos") [4].

Eminescu invocă opiniile ziarului ,,Naţiunea", organul de presă al lui Dumitru Brătianu, şi în alte articole ale sale.

[1] ROM, XXVII (1883), 5 mai, p. 401.
[2] N-l, II (1883), nr. 259, 5 mai, p. 1.
[3] BP, V(1883), nr. 128, 8 mai, p. 2 *(Revista ziarelor).* [4] N-l, II (1883), nr. 262, 8 mai, p. 1 *(Presa română).*

PARIS, 19 MAI

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 104, 10 mai 1883, p. 1 *(Ştiri telegrafice).* Semnat: N.R.

Eminescu reproduce finalul editorialului *Paris. Samedi, 18 mai [,,Les elections qui viennent d'avoir lieu...”],* publicat în „Journal des debats” în 8/20 mai 1883[1]. Problemele enunţate aici sunt comentate de poet şi în alte editoriale. Menţiune despre acest articol şi în manuscrise (v. *supra,* p. 376).

[1] JDEB, (1883), [8]20 mai. p. 1.

[„SILA MORALĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 109, 17 mai 1883, p, 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, 1939, p. 545—546.

Eminescu caracterizează, în termeni severi, deputaţii aleşi pentru noua legislatură. Poetul îi aminteşte pe Ţepeluş şi Pelin, cunoscuţii agenţi electorali de la Galaţi (v. *supra,* p. 294).

,,Binele public” arată că Eminescu numeşte noii deputaţi ,,curiozităţi zoologice”[1]. Reproduce un fragment (,,Filitis Ciungu care a frustrat... *Carantina* pentru alţii”). Asupra acestui aspect se opresc şi ,,Pactul social”, care reproduce finalul (,,Locul de reflecţie... creaturi”) [2] şi ,,L’Indépendance roumaine” care reproduce, de asemenea, un fragment

---

în traducere franceză[3]. ,,La Gazette de Roumanie” ţine să sublinieze că Eminescu îşi făcuse o ocupaţie din a înjura guvernul [4].

Expresiile „vulgivage” şi „malonestitate” se întâlnesc şi în alte articole eminesciene.

Reproducem corespondenţa din Galaţi, publicată de Eminescu în continuarea editorialului său:

,,Vin numai să aduc înaintea d-voastră originea de unde s-au născut bătăliile şi cele ce-au urmat în acel colegiu.

Tot ce s-a făcut nu a fost alt decât *efectul manoperelor d-lui prefect.*

D-lui încă din ziua dintâi când era să se facă alegerea delegaţilor, a cerut telegrafie de la d. ministru de interne *disolvarea consiliului comunal. Decretul de disolvare a venit telegrafic,* şi s-a comunicat consilierilor în ziua când era să se adune birourile pentru alegerea delegaţilor colegiului IV, deşi comisia interimară, care urma să înlocuiască pe membrii comunei, nu fusese numită, astfel că nu a avut cine să deschidă birourile, pentru că d. prefect cerând şi obţinând disolvarea consiliului comunal, nu a designat şi pe acei cari de drept ar putea face parte din comisiunea interimară, încât a fost silit să *meargă singur la membrii consiliului disolvat, rugându-i şi implorându-i să-i dea îndărăt adresa de disolvare a consiliului, aducându-le condica, în care au iscălit de primire, să-şi şteargă iscăliturile*; că pe urmă d-nii consiliari să poată merge să deschidă birourile electorale ale delegaţilor. La aceasta cred că nici d. ministru nu-mi va da, o desminţire. De aci a început campania sa. Cel dintâi eu i-am bătut la ochi, căci a avut neruşinarea să vină ÎN casa MEA, la mine, om bătrân şi să-mi zică:

«Retrage-ţi candidatura din colegiul I căci [î]mi iei apa de la moară şi cu [î]ţi făgăduiesc că *te* voi alege în colegiul III. »

Nu a fost destul atât. Abia au trecut alegerile colegiului I, *în care m-am putut strecura, trebuie să vă mărturisesc graţie ministerului* căci, informat despre cele ce se petrec, a găsit cu cale a chema pe prefect şi i-a zis: *pas trop de zele* şi numai *graţie acestui cuvânt* al ministerului am putut scăpa de combaterea sa, căci altfel nu ştiu la ce-ar fi recurs şi în contra alegerii mele. Nu vă mai vorbesc de *alegătorii sequestraţi, de cei ameninţaţi,* pentru că nu voi să aveţi nici bănuiala asupra ziselor mele. Au venit apoi alegerile colegiului II în care fac şi eu parte ca alegător; eram în anticameră unde era şi candidatul nostru, d. Raşcan, şi pe când stam acolo a venit trimisul d-lui prefect şi i-a zis d-lui Raşcanu: „Retrage-ţi candidatura din colegiul II, şi prefectul îţi făgăduieşte că te va alege primar”.

Aceste cuvinte ale trimisului prefectului a dat loc unei scene burleşti, căci tot acolo era şi d. Nicolau, om de consideraţie, decanul corpului advocaţilor, advocat din localitate care auzind aceste cuvinte a zis: ,,Cum îţi făgăduieşte d-tale să te facă primar când şi mie mi-a făgăduit să mă facă primar?”

Nu vă spun numele trimisului, fiindcă cestiunea este încă înaintea justiţiei. Nu voi face asemenea imputare guvernului, de ce nu a rechemat pe un asemenea prefect din chiar ziua dintâi fiindcă raporturile sale, *că noi suntem turburători,* şi instigaţiunile pe cari le făcea poliţia, şi care le-am aflat chiar la gară în momentul când plecam, *născocind că ar fi complot din partea conservatorilor contra vieţii Regelui, putea să inducă în eroare pe guvern.*

Dar azi când guvernul, prin amicii săi cei mai oneşti şi intimi, s-au încredinţat de cele ce s-

au petrecut la Galaţi, eu mă mir cum guvernul mai menţine un asemenea prefect.

Ar trebui, dacă nu pentru altceva, cel puţin pentru liniştea oraşului să-1 revoace. Eu sunt încredinţat, D-lor, că acel care a avut curajul să facă asemenea ingerinţe în colegiul I şi al II, şi cel care a trimis pe un sub-prefect să-şi *omoare caii, ca să aducă pe un alegător, a putut să organizeze şi bande de bătăuşi,* cari ştiţi cu toţii până unde s-au întins. Cunoaşteţi din jurnale până unde s-a întins ingerinţa prefectului în alegeri".

---

[1] BP, V(1883), nr. 135, 18 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*

[2] PASO, I (1883), 18 mai, p. 2 *(Ziarele din ţară).*

[3] INDR-1, VII (1883), nr. 1696, 18/30 mai. p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).* [4] GROM, III (1883), nr. 484, 18/30 mai, p. 2 *(Revue des journaux).*

[„ÎNFIINŢAREA UNEI MITROPOLII..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 112, 20 mai 1883, p. 1—2. Editorial: *Bucureşti, 19 mai 1883.*

Politica de catolicizare dusă de Vatican în ţara noastră este analizată de Eminescu în contextul istoriei noastre naţionale. Poetul insistă, cum face şi în alte articole, asupra toleranţei poporului român şi apreciază că Vaticanul specula aceste sentimente în folosul propagandei sale. Face observaţia că prin jignirea sentimentelor naţionale, biserica catolică nu se mai putea bucura de toleranţa poporului nostru.

,,Binele public" scrie că ,,Timpul" trata problema propagandei catolice la noi ,,cu logică şi substanţial" [1]. Reproduce un fragment („Politica Habsburgilor... atât de important"). ,,Naţiunea" arată că Eminescu protesta ,,cu multă tărie" împotriva înfiinţării acestei mitropolii[2]. Reproduce finalul (,,Noi, poporul... ca şi în trecut"). ,,La Gazette de Roumanie" găsea că poetul folosea ,,sa prose lourde et sa langue torturee"[3]. Editorialul este comentat şi de ,,Le Peuple roumain" [4] şi ,,Bukarester Tagblatt" [5] în prezentarea presei româneşti.

Editorialul lui Eminescu este adus la cunoştinţa Biroului de informaţii vienez, care urmărea şi activitatea, poetului la Societatea ,,Carpaţii". Reproducem acest document.

Bukarest, 3 Juin 1883

Notice

Une nouvelle et très delicate question est sur le point de surgir. Sans etre encore entrée dans le domaine de la politique militante, elle est cependant le sujet de certaines préoccupations autant dans les cercles offcieux et officiels que dans ceux de l'opposition. II s'agit de la création d'un archiepiscopat catholique romain à Bucarest par le Saint Siège. On a beaucoup remarqué à ce sujet un article publié par le journal *Orthodoxul* dont on connait les attaches avec le Métropolitain primat. Cette feuille ecclésiastique relève la nomination de Monseigneur Paoli comme archevêque de Bukarest et pose la question si le chef supreme d'une confession à laquelle appartiennent des centaines de milliers de Roumains peut ne pas être sujet roumain. Le *Tempul,* journal de l'opposition conservatrice consacre à la question un long article écrit de main de maître. Dans cet article passé en tête du no. 112 de cette feuille, on traite historiquement la question, mais en même temps l'auteur y poursuit une tendance légérement antidynastique et surtout hostile à l'Autriche-Hongrie.

Le travail publié par le *Tempul* est trop long pour être analysé dans cette lettre; d'ailieurs il est très facile de se procurer le numéro dont j'ai cité le no. et l'on y puisera de precieux renseignements sur certaines tendances, qui commencent à avoir cours dans certains cercles. JE me bornerai done à citer quelques passages qui suffiront pour se rendre compte de l'article entier:

„Nous aurons dorénavant deux églises, l'une au pays, l'autre à la cour, deux chefs d'église, l'un qui sera le chef spirituel du pays, l'autre celui de la famille royale et des autres étrangers établis dans le pays". ,,Les traditions de la famille de Habsbourg, qui sont identiques avec celles de 1a couronne hongroise sont celles dont le fil se poursuit aujourd'hui a travers la Roumanie vers l'Orient: Le Metropolitain catholique romain de Bucarest n'est tout comme le president de Ia commission mixte, qu'un agent de l'influence austro-hongroise". La politique des Habsbourg se bifurque dans le dilemme suivant: Ou elle réussit à propager le catholicisme en Roumaine et alors elle a atteint son but, ou bien elle rencontre une résistance énergique chez les Roumains et, dans ce cas, elle rend le pays hostile à son souverain qui est un Hohenzollern et alors elle a atteint un autre but aussi important".

On voit que la tendance est marquée. Elle l'est encore plus quand on lit l'article dans son entiers.

D'ailleurs, il n'est un secret pour personne qu'il existe une société irredentiste roummaine qui profite de tonte occasion pour agiter les esprits dans un sens hostile à la monarchie austro-hongroise. Sous le gouvernement conservateur ces velleites ont été etouffées immediatement. Aussi l'article en question a-t-il soulevé une tempête au club conservateur, car il ne représente d'aucune façon les idées du parti et il s'était glissé en tête du journal par surprise et par

l'intervention du rédacteur, un certain Eminesco, qui avec Mr. Laurean, Slavici, Maroineanu, Maniu et beaucoup d'autres forment une société fondée depuis déjà quelques années dans un but irredentiste.Il est vrai que les bons Roumains et les gens sages les considèrent comme des utopistes, mais ils existent quand-même et sont en correspondence très suivie avec leurs affiliés en Transylvanie.

Les membres de cette société se réunissent les mercredis chez M. Titus Maiorescu dans des réunions littéraires. M. Maiorescu lui même a l'air de se tenir à l'ecart et d'ignorer ce qui se fait. Dans les derniers temps il avait été chargé par le gouvernement de régler l'aliénation par l'Etat de quelques terres en Bucovine. Ces propriétés appartenaient à des couvents et avaient été sécularisées par l'Etat avec les autres propriétés de main-morte appartenant aux communautés religieuses. II parait que certaines propriétaires de Bucovine ont proposé au gouvernement de lui acheter ces terres, pour augmenter leur influence territoriale et ne pas laisser les propriétés passer entre les mains de propriétaires non roumains. Le gouvernement y ayant consenti, M. Maiorescu fut chargé de régler la chose. On dit qu'il y a fait une bonne affaire et que c'est en partie cette circonstance qui explique son attitude bienveillante envers le gouvernement. (67, p. 412-414).

Activitatea lui Eminescu la ,,Timpul" şi în Societatea ,,Carpaţii" era supravegheată îndeaproape, cum se desprinde de aici, de Biroul de informaţii vienez. Nu încape discuţie că Biroul de informaţii vienez primeşte asemenea *Note* şi în legătură cu articolele poetului în chestiunea dunăreană.

[1] BP, V(1883), nr. 138, 21 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] N-l, II (1883), nr. 272, 21 mai, p. 2 *(Presa română).*
[3] GROM, III (1883), nr. *487,* 21 mai/2 iun., p. 2 *(Revue des journaux).*
[4] LPROM, I (1883), nr. 56, 21 mai/2 iun,, p. 1 *(La. presse roumaine).*
[5] BTAG**,** IV (1883), nr. 122, 21 mai/2 iun., p. 2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„DIN CAUZA UNEI SELECŢIUNI..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 113, 21 mai 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 mai 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere, IV,* Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 547—550.

Eminescu reia discuţia asupra personalităţii deputaţilor din noua legislatură şi face portrete caricaturale, într-un stil colorat şi nu mai puţin violent.

,,Binele public'' reţine caracterizarea făcută Adunării deputaţilor şi Senatului, ca fiind o „menagerie de bipede"[1]. Reproduce un fragment (,,E cu putinţă... de idioţi"). ,,Pactul social" vorbeşte de lipsa de autoritate morală a corpurilor legiuitoare[2]. Reproduce un fragment („închipuiască-şi cineva... sunt ale lor"). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Le Peuple roumain", care reproduce un fragment în traducere franceză (,,Bună rea fie... ale lor")[3]. Editorialul este comentat şi de „Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu se situează pe o poziţie independentă de cea a junimiştilor, când se pronunţă în sprijinul demisiei din Parlament a deputaţilor „opoziţiei coalizate". Adunarea deputaţilor şi Senatul îşi încep lucrările în 10 mai 1883 şi T. Maiorescu critică hotărârea deputaţilor opoziţiei de-a părăsi lucrările Corpurilor legiuitoare. Ţine să precizeze că făcea acest lucru din ,,punct de vedere conservator" (22, p. 213).

Expresia ,,neaude-neavede" se întâlneşte şi în manuscrise (10, p. 564).

[1] BP, V (1883), nr. 139, 23-24 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[2] PASO, I (1883). nr. 114, 24 mai, p. 2-3 *(Ziarele din ţară).*
[3] LPROM, I (1883), nr. 57, 24 mai/5 iun., p. 2 *(La presse roumaine).*
[4] BTAG, IV (1883), nr. 123, 22 mai/3 iun., p. 1—2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„PARTIDA ŞTEFAN BELLIO..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 113, 21 mai 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental comentează retragerea deputaţilor opoziţiei din Corpurile legiuitoare în editorialul *Bucureşti,* 25/30 *florar 1883. ,,...* dar acum şi în condiţiile în care s-a produs retragerea lor — scrie ,,Românul" —, aduce aminte pe cuirasierii din *Marea ducesă de Gerolstein* care — foarte viteji în cuvinte — la luptă n-ajungeau niciodată la timp"[1]. Oficiosul liberal făcea confuzie între opereta lui Jacques Offenbach, *La Grande Duchesse de Gerolstein* şi *Les Brigands,* opera bufă în trei acte, cu muzica de J. Offenbach, pe un libret de H. Meilah şi L. Halevy.

Editorialul lui Eminescu stârneşte proteste, cum se desprinde din fragmentul de răspuns,

din manuscrise (v. *supra,* p. 376).

Eminescu avea păreri rele despre Offenbach, cum se vede din manuscrisele sale, cum avea şi despre C. A. Rosetti, căruia nu i se putea ierta, fiind din aceeaşi familie spirituală, ignoranţa ,,în materie de literatura bufonă".

[1] ROM, XXVII (1883), 19 mai, p. 449.

[„CÂND ACUM CÂTEVA LUNI..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 114, 24 mai 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 mai 1883.*

Eminescu răspunde ,,Românului", care respinge în editorialul *Bucureşti, 28 florar/9 cireşar 1883*[1] criticile sale la adresa ,,partidei Ştefan Bellio" (v. supra, p.302—303). Poetul persiflează opinia oficiosului guvernamental potrivit căreia deputaţii aleşi pentru noua legislatură erau adevăraţii reprezentanţi ai ţărănimii.

„Naţiunea" scrie că ,,Timpul" răspundea „Românului" la strigătul său de „corupţiune" [2]. Reproduce un fragment (,,Şi ca o ironie... vechea corupţiune"). ,,Pactul social" atrage atenţia asupra faptului că ziarul râdea de ,,comedia înscenată" în alegeri [3]. Reproduce un fragment (,,Ce ne zice... vechia corupţiune"). ,,Le Peuple roumain" insistă asupra ignoranţei ,,Românului"[4], fără să dea extrase.

Un fragment din conceptul la acest editorial se păstrează şi în manuscrise (v. *supra,* p. 376).

[1] ROM, XXVII, 29 mai, p. 477.
[2] N-l, II (1883), nr. 274, 25 mai, p. 2 *(Presa română).*
[3] PASO, I (1883), nr. 115, 25 mai, p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[4] LPROM, I (1883), nr. 58, 25 mai/6 iun., p. 2 *(La presse roumaine).*

[„DACĂ VORBIM DE ADUNĂTURA..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 116, 26 mai 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 mai 1883.*

Oficiosul guvernamental respinge în editorialul *Bucureşti, 24 florar/5 cireşar 1883* imaginea ce-o oferea Eminescu cu privire la corpurile legiuitoare. ,,În deşert «Timpul» şi celelalte ziare — scrie ,,Românul" — îşi sumet mânecile şi-njură boiereşte pe toată ziua şi pe toată lumea"[1].

„Binele public" scrie că „Timpul'[1] critica ,,adunătura de parveniţi lacomi, ignoranţi şi maloneşti"[2]. Reproduce un fragment (,,...indolent ca toate... *fundamentum divisionis").* ,,Naţiunea" remarcă faptul că ,,Timpul" dovedea cu acte că fiii lui Ion Ghica nu aveau dreptul să voteze la Colegiul I[3]. Reproduce finalul („Precum marii... pe acest pământ"). ,,La Gazette de Roumanie" arată că ,,Timpul" îi gratifica cu ameninţări pe adversarii politici[4]. Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [5].

Eminescu opune şi de astă dată oamenilor politici ai vremii figura lui Matei Basarab ,,sfânt-adormitul renăscător al poporului românesc".

[1] ROM, XXVII (1883), 25 mai, p. *465.*
[3] BP, V(l883), nr. 142, 28 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] N-l, II (1883), nr. 276, 27-28 mai, p. 2 *(Presa română).*
[4] GROM, III (1883), nr. 491, 28 mai/9 iun., p. 1 *[Revue des journaux).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 127, 28 mai/9 iun., p. 1—2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„MIERCURI SEARA..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 118, 29 mai 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 mai 1883.* Se reproduce în ,,Binele public", V, nr. 145, 1 iunie 1883, p. 2.

Eminescu reia discuţia cu privire la întemeierea Mitropoliei romano-catolice în Bucureşti (v. *supra,* p. 298—301) şi respinge acuzaţiile ziarului ,,La Gazette de Roumanie" din articolul *Le ,,Timpul",* după care adoptase în această problemă o atitudine perfidă[1]. Poetul se pronunţă şi împotriva măsurilor preconizate prin ,,Ortodoxu1" de conducerea bisericii ortodoxe în lupta împotriva catolicismului[2].

,,Pactul social" reţine opinia lui Eminescu după care Paoli era un ,,agent al Curţii din Viena"[3]. Reproduce un fragment (,,Noi ştim mai mult... *religia* strămoşească."). ,,La Gazette de Roumanie" îl învinuieşte pe Eminescu de agitaţie anticatolică[4]. Editorialul este comentat şi de ,,Le

Peuple roumain”[5] şi ,,Bukarester Tagblatt”[6] în prezentarea presei româneşti.

Eminescu insistă şi cu acest prilej asupra faptului că românii transilvăneni, trecuţi la unire, nu se înstrăinară de comunitatea naţională. Poetul îşi propunea să traducă editorialul *Katolische Propaganda unter den Sudslaven,* publicat în ,,Allgemeine Zeitung” în 20 mai/1 iunie 1883[7]. Promisiunea rămâne neîndeplinită.

[1] GROM, III (1883), nr. 492, 29 mai/10 iun., p. 2.
[2] ORT, IV (1883), nr. 21, 22 mai, p. 161-162 *(Papismul în România).*
[3] PASO, I (1883), nr. 119, 31 mai, p. 2 *(Ziarele din ţară).*
[4] GROM, III (1883), nr. 495, 2/14 iun., p. 1 *(,,Nous disons ...”).*
[5] LPROM, 1 (1883), nr. 62, 31 mai/12 iun., p. 2 *(La presse roumaine).*
[6] BTAG, V(1883), nr. 129, 31 mai/12 iun., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*
[7] AAZ, (1883), nr. 151, [20 mai] 1 iun., p. 2193-2194.

[„D. DIMITRIE IOAN GHICA...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 119, 31 mai l883, p. 1. Al doilea editoria1.

Dimitrie Ioan Ghica trimite întâmpinarea sa ca răspuns la criticile lui Eminescu din editorialul din 26 mai 1883 (v. *supra,* p, 304—306). Poetul presupunea că acesta va publica întâmpinarea sa în ,,Românul”, ceea ce nu se întâmplă. Scrisoarea este trimisă ,,Telegrafului”, ziarul lui I. C. Fundescu, unde apare în 1 iunie 1883. În prezentarea introductivă se specifică faptul că ,,Timpul” refuză să publice scrisoarea. ,,Văd că în articolul de fond al ziarului ce redactaţi — scrie D. I. Ghica — îmi faceţi ieri onoarea de a vă ocupa de persoana mea. Între alte afirmaţiuni pe cari le faceţi şi de care nu m-aş fi preocupat câtuşi de puţin, deoarece nu mă pot atinge şi nu sunt desigur decât nişte creaţiuni ale unui spirit care poate fi gustat de o clasă oarecare de cititori, din fericire mică, îmi faceţi şi-o gravă acuzare, pe care dacă vă dovedesc că este injustă sunteţi cu atât mai mult datori a o rectifica, cu cât gravitatea ei e mare. Mă acuzaţi că aş fi votat fără drept în ultimele alegeri în Dîmboviţa pentru Camerile de revizuire astăzi lucrătoare”[1] .

Acesta este pasajul în care D. I. Ghica îi dă lui Eminescu lecţii de stil pentru care poetul refuză să facă loc scrisorii în coloanele cotidianului bucureştean.

[1] TEL, XIII (1883), nr. 3316, 1 iun., p. 2 *(Un răspuns).*

[„REPRODUCEM MAI LA VALE...”]

Se publică, în ,,Timpul”, VIII, nr. 120, 1 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 31 mai 1883.* Se reproduce în „Binele public”, V, nr. 146, 2 iunie 1883, p. 3; ,,Pactul social”, I, nr. 122, 3 iunie 1883, p. 3.

Prezentarea introductivă la manifestul lui Dumitru Brătianu *[,,Stăm rău...*”], publicat în ,,Naţiunea” în 31 mai 1883[1] şi reprodus integral de Eminescu ÎN coloanele ziarului conservator. Îl transcriem de aici:

„Stăm rău şi în întru şi în afară. Toţi suntem îngrijaţi pentru ziua de mâine şi suferim cu atâta mai mult că nu putem zări cel mai mic semn de îndreptare. Alianţa liberalilor independenţi cu conservatorii a făcut şi mai problematică putinţa d-a ajunge să avem un sistem de guvernare mai bun; căci această alianţă nu poate fi bine văzută nici de ţară, nici de Coroană. Ea nu servă decât a paraliza adevărata acţiune şi a liberalilor şi a conservatorilor şi a împiedica, prin urmare, întărirea sau mai bine reconstituirea partidului liberal şi a partidului conservator, fără de care partide regimul parlamentar NU poate prinde rădăcini, nu poate deveni la noi o realitate.

În adevăr, la noi nu mai există astăzi partide politice, căci partidul guvernamental, care singur umple acum Corpurile legiuitoare, nu este un partid politic. Guvernamentalii nu fac politică; ei sunt oameni de afaceri; fac treburi şi, caută s-o mărturisim, treburi strălucite, pentru care n-am avea decât complimente a adresa agerilor noştri comercianţi politici, dacă înavuţirea fără a produce, fără a lucra, n-ar fi uciderea morală şi materială a noastră, contribuabilii, demoralizarea, sărăcia ţării *şi* slăbirea tronului.

Aveţi răbdare, ne strigă oficialii şi oficioşii; are să vie reforma electorală, care va schimba, ba îndrepta tot, afară de guvern, bine înţeles. Cestiunea reformei, s-ar putea zice, este scornită de cei interesaţi numai ca să nu ne dea pas nici să ne plângem şi ca să ne împiedice chiar de a ne mai gândi la mizeriile de tot felul din întru şi la marile furtuni ce ne ameninţă din afară. Nimeni nu ştie, nici cei mai intimi ai guvernului, nici poate cei din guvern ei înşişi nu ştiu ce reformă are să ne dea guvernul şi când are să ne-o dea. Unii cred că avem să fim îndrumaţi spre absolutism, alţii zic că avem să ajungem la Republică. Ne putem aştepta la toate din partea celor ce-şi pot permite tot ce le trece prin cap. Dar, de vreme ce guvernul acum poate lucra fără naţiune, că lucrează afară din naţiune, de ce să ne mai frământe fără necesitate şi să nu ne uşureze *şi* pe noi şi pe el decretând îndată după placu-i republica sau monarhia absolută? Cât va dăinui creaţiunea sa este

altă vorbă. Nu e în deprinderile sale d-a avea asemenea preocupaţiuni.

Guvernanţii noştri [î]şi permit tot; căci prin corupţiune şi prin ameninţări au ameţit şi-au îngenuchiat naţiunea; crimă pentru care-şi primesc deja pedeapsa; ei, cari fac atâta rău, sunt incapabili de a face cel mai mic bine, nemaiputându-se răzima pe naţiune; oamenii oneşti fug de ei *şi* ei se sfiesc, au groază de oameni oneşti şi sunt reduşi a ruina ţara şi a lor onoare pentru a servi apetiturile cele mai desfrânate ale unor oameni pe cari i-au stigmatizat ei înşişi şi cărora nu le-ar da nici bună ziua de n-ar avea nevoie de mişeliile lor ca să se menţie la putere. Sacrifică ei tot puterii? Fac ei atâtea pustieri materiale şi morale în propria lor nenorocită patrie numai pentru o existenţă răsfăţată ce ei şi ai lor ar putea găsi în amicia unor clienţi norocoşi cari devin milionari de azi până mâine?

Ca toţi jucătorii la NOROC, desigur şi ei cred că, menţinându-se, deşi cu orice preţ, la putere, va veni o împrejurare care să le permită a face ceva. Vor pune într-o zi mâna pe o carte bună, va mai da norocul peste ei precum a mai dat. Dar, deşi ar veni ziua aceea, atunci ţara, găsindu-se cu totul sleită şi demoralizată, nici norocul nu va mai putea servi la nimic, nimic nu va putea apăra Coroana şi ţara în contra furtunilor viitoare.

Astăzi chiar, care este forţa noastră? De forţa noastră espansivă nici că e vorba. Un ministru al regimului actual a zis într-o circulară. a sa că România, fiind acum un stat independent, nu mai are trebuinţă, să facă politică esterioară, deşi am fost în condiţiuni să dobândim o înrâurire predomnitoare în afacerile Orientului, care este cel puţin forţa noastră de rezistenţă, forţa noastră de conservaţiune ? În întru, corupţiunea; în afară, lipsa de orice politică.

Dăm din colţ în colţ; o ducem târâşi-hrăpişi de azi până mâine sacrificând — de câte ori străinul ridică vreo pretenţiune în contră-ne — o parte din drepturile noastre suverane, ca şi când suveranitatea şi independenţa ni s-au dat de pomană sau le avem de furat, ca şi când am fi de contrabandă stăpânii acestei ţări. În ţară nu mai avem administraţiune în toată întinderea cuvântului; ÎN diplomaţia străină am pierdut orice credit. Prin cuvinte, fără utilitate, supărătoare pentru alţi, ş-apoi prin umiliri dezgustătoare şi totdauna prin lipsa de uniformitate, de hotărâre, de francheţă în actele şi zisele noastre, ne-am alienat simpatiile marilor puteri *şi,* în fine, le-am silit pe toate a ne despreţui.

În întru şi în afară, sub fantasmagoria aceasta de falşe etichete, de *tertipuri* şi de minciuni, pe toată ziua se face un gol îngrozitor din care, de vom închide ochii astăzi, mâine nici cel mai mare geniu de ar fi în capul nostru nu NE va mai putea scoate; căci din nimic nu se poate face nimic.

Dezmeticiţi-vă! vă zic, mici şi mari, începând voi, domni miniştri; căci pierdeţi ţara, ne pierdem! Români ! nu mai îngăduiţi a se face comerciu din politică, nici politică cu minciuni. Deşteptaţi-vă! Nu lăsaţi ca câteva minute de piroteală să vă facă de râsul lumii, să vă, facă să pierdeţi mişeleşte şi prosteşte tot ce v-a dat atâtea secoli de eroism şi de înţelepciune! Cei carii mai ţin la această ţară, în fiecare judeţ, toţi oamenii de bine să se grupeze sub drapelul dezinteresării şi al devotamentului, sub nemuritorul drapel de la 48 cu care s-au adaos atâtea pagine glorioase la istoria poporului român; şi cei carii vor relua în mână marele drapel naţional să nu se uite la numărul lor; ţara este setoasă, de dreptate, de onestitate; ţara întreagă va fi cu ei.

Dumitru Brătianu''

,,Naţiunea" atrage atenţia că ,,Timpul" publică manifestul şi reproduce din prezentarea introductivă („Fiecine are... impunea tuturor")[2]. Prezentarea introductivă şi manifestul sunt comentate şi de ,,Bukarester Tagblatt" în revista presei româneşti [3].

Eminescu reproduce manifestul întrucât criticile severe la adresa guvernului liberal veneau din partea fratelui primului ministru şi a unei personalităţi de seamă a vieţii noastre politice.

---

[1] N-l, II (1883), nr. 278, 30-31 mai, p. 1.

[2] *Idem,* nr. 280, 2 iun., p. 2 *(Presa română).*

[3] BTAG, IV (1883), nr. 131, 2/14 iun., p. 1-2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„MAI JOS URMEAZĂ..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 122, 3 iunie 1883, p. 1.

Prezentare introductivă la cuvântarea de răspuns a lui Carol I din 30 mai 1883 la adresa Adunării deputaţilor[1].

Reproducem cuvântarea.

,,Simţimintele de iubire şi devotament, ce domniele-voastre îmi aduceţi astăzi din partea întregei Adunări pentru Mine şi Dinastie, le primesc cu o deosebită bucurie.

Espresiune fidelă a voinţei naţionale, Adunarea deputaţilor dovedeşte, în împrejurările actuale, că este *pe deplin pătrunsă de înalta sa misiune.*

Dacă în orice timp unirea şi buna înţelegere între guvern şi parlament este o binefacere, dorită de toţi, această unire, această concordie devine cu atât mai mult o datorie pentru *toţi ce simt bătând în pieptul lor iubirea de patrie,* în faţa situaţiunei noastre interne şi esterne.

Mari şi serioase sunt lucrările ce ţara aşteaptă de la luminele, de la patriotismul şi

esperienţa domnielor-voastre întru ale ţării.

La lucru dar cu bărbăţie, cu prudenţă şi înţelepciune; şi fiţi siguri că ţara care vă priveşte vă va fi recunoscătoare.

Eu vă mulţumesc din nou, în numele Meu şi al Reginei, de urările sincere şi devotate ce Ne esprimaţi, zicându-vă din inimă:

Să trăiască scumpa noastră Românie!”

Eminescu introduce sublinieri în cuvântare spre a marca falsitatea afirmaţiilor cuprinse în ea.

[1] ROM, XXVII (1883), 1 iun., p. 485.

[„DUP-O TĂCERE ÎNDELUNGATĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 124, 5 iunie 1883, p. 1, Editorial: *Bucureşti, 4 iune 1883.*

Oficiosul guvernamental se ocupă de înfiinţarea Mitropoliei romano-catolice din Bucureşti în editorialele *Bucureşti, 28 florar/9 cireşar 1883* şi *Bucureşti, 31 florar/12 cireşar 1883,* din 29 mai 1883[1] şi 1 iunie 1883[2]. Eminescu respinge interpretarea tendenţioasă a tezelor sale expuse în editorialele din ziarul conservator (v. *supra,* p. 298—301, 306—308).

,,Binele public” arată că „Timpul” relua discuţia ca urmare a falsificării tezelor sale[3]. Reproduce două fragmente (,,La Bucureşti n-a existat... doi capi bisericeşti”, ,,După informaţiile... şi monarhia”). ,,Naţiunea” reproduce patru fragmente (,,Sunt lucruri... ce se plănuieşte”, ,,Iată întrebarea... şi monarhia”, ,,D-1 Brătianu va încerca... al ortodexiei”, ,,... când toate interesele... părere de rău”)[4]. ,,Bukarester Tagblatt” comentează editorialul, fără să dea extrase [5].

Eminescu examinează şi problema înfiinţării Mitropoliei romano-catolice în contextul situaţiei politice a ţării noastre în această parte a Europei.

[1] ROM, XXVII (1883), 29 mai, p, 477.
[2] *I em,* 1 iun., p. 485.
[3] BP, V(1883), nr. 150, 7-8 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] N-l, II (1883), nr. 284, 8 iun., p. 3 *(Presa română).*
[5] BTAG, IV (1883), nr. 135, 8/20 iun., p. 2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„AR FI FOST DREPT...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr, 129, 12 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 iunie 1883.*

Festivitatea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi se ţine în 5 iunie 1883 şi la ea participă regele, miniştrii şi alte persoane oficiale. Presa trimite delegaţi, care să relateze despre desfăşurarea festivităţii. ,,Ca reprezentant al ziarului nostru — scrie ,,Timpul” în 4 iunie 1883 — la serbarea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi, ce se va face în ziua de 5 iunie viitor, va pleca d. M. Eminescu, unul *din* redactorii noştri politici”[1]. Se rostesc mai multe cuvântări şi cea a lui Petre Grădişteanu în care se referă la provinciile româneşti, aflate atunci sub stăpâniri străine, stârneşte dezaprobări în presa din Imperiul austro-ungar.

,,L’Indépendance roumaine” insistă asupra relatării după care serbarea de la Iaşi se transformă într-o glorificare a Partidului liberal[2]. Reproduce două fragmente (,,Alţii au luat iniţiativa. . . lucru ce nu-i aparţine”, ,,Ei bine, amesticul... eroului sărbătorit”). „La Gazette de Roumaine” scrie că ,,Timpul” acuza pe nedrept guvernul[3]. Editorialul este comentat *şi* de „Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti [4].

Eminescu găsea inutile asemenea manifestaţii de vreme ce memoria lui Ştefan cel Mare ,,viază în tot românul”.

[1] T, VIII (1883), nr. 123, 4 iun., p. 3 *(Ultime informaţiuni).*
[2] INDR-1, VII (1883), nr. 1716, 14/26 iun., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[3] GROM, III (1883), nr. 504, 14/26 iun., p. 2 *(Revue des journaux).*
[4] BTAG, IV (1883), nr. 140, 14/26 iun., p. 1-2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[„MAI LESNE SE TORC...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 131, 5 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 14 iunie 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 537-540.

Eminescu insistă asupra politicii de maghiarizare dusă de guvernele de la Budapesta pe tărâm

cultural. Poetul contestă claselor conducătoare din Ungaria pretenţia de-a fi factori de răspândire a culturii în Orient. Societatea pseudo-arheologică, cum o numeşte Eminescu, este Societatea istorică, arheologică şi de cultură a comitatului Hunedoara, înfiinţată în 1880. Preşedinte al ei este ales Francisc Solym Fekete, iar vicepreşedinte Robert Kun. Gh. Bariţiu salută înfiinţarea ei în editorialul *Societatea istorică, arheologică şi de cultură în Comitatul Hunedoarei* publicat în ,,Observatoriul" în 27 februarie/10 martie 1880 [1], reprodus şi de Eminescu în ,,Timpul" câteva zile mai tîrziu[2]. Societatea desfăşoară o activitate susţinută şi întocmeşte asupra ei dări de seamă anuale[3]. Studiile prezentate în cadrul ei nu sunt însă elaborate întotdeauna, cum arată şi Eminescu, în spiritul adevărului ştiinţific.

,,La Gazette de Roumanie" apreciază editorialul ca ,,foarte savant"[4]. Este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [5].

Legenda privind stema Munteniei este reprodusă din poema poloneză a lui Miron Costin, *Opisanie ziemi Moldawskiej i Mullanskiej,* în traducerea din ediţia lui M. Kogălniceanu *Cronicele României sau letopiseţele Moldoviei şi Valahiei,* cu omiterea câtorva fraze în partea finală[6]. Eminescu se referă la întâmplări prezentate de Kalidasa în actul VI al piesei sale *Sakuntala*[7], cu deosebirile semnalate de poet în comentariul său.

Editorialul este decupat de Eminescu din ziar şi se păstrează în manuscrisul **2263, 36v, 37r—39r.**

---

[1] OBS, III (1880), nr. 17, 27 febr./10 mart., p. 65.

[2] T, V(1880), nr. 52, 5 mart., p. 3.

[3] OBS, IV (1881), nr. 42, 23 mai/4 iun., p. 170; Petre Dan, *Asociaţii. Cluburi. Ligi. Socieiăţi.* Dicţionar cronologic. Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1983, p. 160—161.

[4] GROM, III (1883), nr. 506, 18/28 iun., p. 3 *(Revue des journaux).*

[5] BTAG, IV (1883), nr. 142, 16/28 iun., p. 2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[6] *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei.* A doua ediţiune. De Mihail Kogălniceanu. Tomul III. Bucureşti, Imprimeria Naţională, C.N. Rădulescu, 1874, p. 517.

[7] *Sakuntala.* Metrisch ubersetzt von Ludwig Fritze. Schloss-Chemnitz, Verlag von Ernst Sclimeitner, 1877, p. 122—123.

TRADUCERI UNGUREŞTI

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 131, 15 iunie 1883, p. 1-2.

Eminescu publică această listă de nume proprii, extrase dintr-un izvor neidentificat, ca o ilustrare la problemele puse în discuţie în editorialul său *[,,Mai lesne se torc..."},* publicat în acelaşi număr (v. *supra,* p. 313—315). Poetul dă numirile româneşti, cu unele explicaţii istorice, privind onomastica românească.

Articolul este decupat de Eminescu din ziar şi se păstrează în manuscrisul 2263, 40—41.

[„SERBAREA GUVERNAMENTALĂ..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 134, 18 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 17 iunie 1883.* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 550-555.

Eminescu insistă asupra atitudinii rezervate a publicului ieşean faţă de oficialităţile care participă la festivitatea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi. Explică această stare de spirit prin măsurile poliţieneşti, jignitoare la adresa administraţiei locale şi transformarea serbării într-o manifestaţie guvernamentală.

„Binele public" scrie că ,,Timpul" este indignat de cele ce se petrec la Iaşi[1]. Reproduce un fragment (,,În adevăr... şi de simţiri?"). „Naţiunea" reţine critica la adresa lui P. Grădişteanu[2]. Reproduce un fragment (,,în adevăr... ne-ai uitat"). Editorialul este comentat şi de ,,La Gazette de Roumanie"[3] şi ,,Bukarester Tagblatt"[4], fără să dea extrase.

Festivităţile de la Iaşi sunt prezentate ca o serbare guvernamentală şi de C. G. Costa-Foru, în reportajele ce le trimite din capitala Moldovei ziarului „L'Indépendance roumaine" şi care se publică tot acum[5]. Guvernul liberal îl expulzează pe Emile Galli, directorul ziarului francez.

---

[1] BP, V(1883), nr. 160. 19 iun., p.1 *(Revista ziarelor).*

[2] N-l, II (1883), nr. 294, 19 iun., p. 2 *(Presa română).*

[3] GROM, III (1883), nr. 509, 19 iun,/l iul.. p. 1 *(Revue des journaux).*

[4] BTAG, IV (1883), nr. 144, 18/30 iun., p. 1-2 *(Rumanische Zeitungsstimmen).*

[5] INDR-1, VII (1883), nr. 1711, 8/20 iun., p. 1; nr. 1712, 9/21 iun., p. 1; nr. 1713, 10/22 iun. p. 1; nr. 1714, 11/23 iun., p. 1 (Un spectateur, *Les fetes de Jassy).*

[,,«MONITORUL» DE IERI, DUMINECĂ...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 136, 21 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 iunie 1883.*

Comunicatul pe care îl comentează Eminescu se publică în „Monitorul oficial” în iunie 1883[1]. Poetul ilustrează poziţia politică, inconsecventă, a lui P. Grădişteanu prin atitudinea sa în 1868, când publică în ,,Scrânciobul” caricatura în care îţi bate joc de idealul de unitate naţională[2] şi toastul ţinut la festivitatea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare 1a Iaşi în care face aluzie la unirea Transilvaniei cu ,,ţara”.

„Naţiunea” scrie că ,,Timpul” se îndoia de sinceritatea comunicatului[3]. Reproduce un fragment (,,D. Brătianu a făcut... umiliaţiuni”). ,,L’Indépendance roumaine” împărtăşeşte opinia potrivit căreia P. Grădişteanu vorbeşte în numele guvernului[4]. Reproduce două fragmente în traducere franceză. (,,Evident guvernul... imperiale şi regale”, ,,Conform ceremonialului. . . de şampanie”). ,,La Gazette de Roumanie” protestează împotriva atacurilor la adresa guvernului [5].

Revista ,,Scrânciobul” începe *să* apară în 1868 şi nu în 1867, cum scrie Eminescu. Ilustraţia la care se referă poartă titlul *Pornirea armatei năciunalilor* şi este ataşată, ca pliant, la acest număr. Revista publică şi o scenetă, *Moftul mofturilor sau luarea Transilvaniei* (p. 21—26), în care persiflează lupta naţională.

Eminescu este criticat de „Telegraful” în editorialul *Bucureşti, mercuri 22 iuniu 1883,* publicat în 23 iunie şi în care arată că poetul denunţa ţara străinilor[6].

---

[1] MO, (1883), nr. 61, 19 iun./l iul., p. 1247.
[2] SCRÂN, I (1868), nr. 13, 22 dec. Pliant.
[3] N-l, II (1883), nr, 296, 22 iun., p. 2 *(Presa română).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1723, 22 iun./4 iul., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] GROM, III (1883), nr. 511, 22 iun./4 iul., p, 2 *(Revue des journaux).*
[6] TEL, XIII (1883), nr. 3334, 23 iun. p. 1.

[„MÂINE VOM PUBLICA...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 137, 22 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 21 iunie 1883.*

Eminescu reia discuţia în legătură cu toastul ţinut de Petru Grădişteanu la festivitatea dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi (v. *supra,* p. 310, 318—319). Poetul îşi reafirmă punctul de vedere după care P. Grădişteanu ţine toastul în calitate de persoană oficială.

,,Naţiunea” reţine teza după care retractările nu aduceau clarificări între guvern şi ţară[1]. Reproduce un fragment (,,Acei dar... lipi pe frunte”). ,,L’Indépendance roumaine” scrie că P. Grădişteanu profanează o idee patriotică[2]. Reproduce două fragmente în traducere franceză (,,...retractările şi scuzele... cuvinte ale «Monitorului»„, ,,Oricine ştie... de pahare sparte”). ,,La Gazette de Roumanie” deplânge atacurile la adresa lui P. Grădişteanu, personalitate importantă a vieţii noastre politice[3].

Eminescu nu era împotriva înfăptuirii idealului de unitate naţională. Poetul activează tot acum în Societatea ,,Carpaţii”, care milita pentru unirea tuturor românilor (48, p. 261—263). Eminescu se pronunţă împotriva practicelor demagogice, care nu ţineau seama de realităţile social-politice şi aduceau prejudicii grave ţării noastre.

---

[1] N-l, II (1883), nr. 297, 23 iun.. p. 2 *(Presa română).*
[2] INDR-1, VII (1883), nr, 1724, 23 iun./5 iul., p.2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[3] GROM, III (1883), nr. 512, 23 iun./5 iul., p. 2 *(Revue des journaux).*

[„O PROBĂ PENTRU CELE AFIRMATE...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 138, 23 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 iunie 1883.*

Eminescu urmăreşte ecoul stârnit în presa străină de toastul lui P. Grădişteanu ţinut la Iaşi şi integrează în comentariul său un articol, *Wien, 25. Iuni,* publicat în ,,Neue freie Presse” în 15/27 iunie 1883[1]. Poetul demonstrează că articolul era inspirat de D. A. Sturdza, ministrul nostru de externe.

,,Binele public” împărtăşeşte opinia cu privire la amestecul lui D. A. Sturdza în publicarea articolului din foaia vieneză [2]. Reproduce un fragment (,,.. .închinându-se Austriei... şi Rusiei”).

Eminescu se pronunţă, cum face de-a lungul întregii sale activităţi publicistice, pentru păstrarea strictă a neutralităţii şi evitarea oricăror manifestaţii care puteau stârni

susceptibilităţile imperiilor vecine. Festivitatea de la Iaşi este comentată de foaia vieneză din perspectiva rivalităţilor dintre Imperiul austro-ungar şi Imperiul ţarist; sprijinul propus de Curtea din Viena se înscria în politica *Drang nach Osten,* prin care urmărea subordonarea ţării noastre intereselor sale economice şi de altă natură.

[1] NFP, (1883), nr. 6764, [15] 27 iun.. p. 1.
[2] BP, V(1883), nr. 164, 24 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„COMPARAT CU TONUL LINIŞTIT...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 139, 24 iunie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 iunie 1883.*

Eminescu traduce articolul *Budapest, 26. luni,* publicat în ,,Pester Lloyd” în 15/27 iunie 1883 [1], ca o ilustrare a atitudinii presei oficiale maghiare faţă de ţara noastră.

,,Naţiunea” reţine promisiunea cu privire la respingerea tezei ,,politico-istorice” din ,,Pester Lloyd” [2]. ,,La Gazette de Roumanie” scrie că ,,Timpul” reproduce din ,,Pester Lloyd” ,,un violent articol” [3]. ,,L’Indépendance roumaine” califică articolul de „impertinent” [4].

Promisiunea lui Eminescu potrivit căreia îşi propunea să revină asupra tezelor puse în discuţie de ,,Pester Lloyd” rămâne neîmplinită.

Din sublinierile din text ne dăm totuşi seama asupra căror probleme urma să stăruie în comentariul său. Acestea sunt, în general, falsuri istorice, preluate din istoriografia burgheză maghiară.

Reţine atenţia şi interpretarea ce-o dă în notă dictonului latin, precum şi exemplificarea din literatura noastră[5].

[1] PEL, XXX (1882), nr. 176, 15/27 iun., p. 2-3.
[2] N-l. II (1883), nr. 299, 25-26 iun,, p. 2 *(Presa română).*
[3] GROM, III (1883). nr. 514, 25 iun./7 iul,, p. 2 *(Revue des journaux).*
[4] INDR-1, VII (1883), nr. 1726, 25 iun./7 iul., p. 2 (Spicuitor, *Les jounaux).* [5] *Operele principelui Demetriu, Cantemir.* Tipărite de Societatea Academică Română. Tomul II. *Descrierea Moldovei,* Bucureşti, Tipografia Curţii (Lucrătorii asociaţi), 1875, p. 137.

AUSTRIA ŞI GUVERNUL NOSTRU

Se publică în „Timpul”, VIII. nr. 140, 26 iunie 1883, p. 1.

Comunicatul guvernului liberal se publică în „Monitorul oficial” în 19 iunie/1 iulie 1883[1]. „Neue freie Presse” îl comentează în articolul Ö*sterreich und Rumanien. Vien, 2. Iuli* publicat ca al doilea editorial, în 21 iunie/3 iulie 1883[2].

Eminescu invocă opiniile ziarului austriac spre a demonstra, cum face şi în alte articole, că membrii marcanţi ai guvernului liberal aduceau grave prejudicii ţării prin declaraţiile lor politice.

Cotidianul bucureştean publică aceste rânduri ale lui Eminescu cu două zile înainte de prăbuşirea sa intelectuală. Cititorii sunt informaţi în 2 iulie că la conducerea ziarului conservator venise Mihail Paleologu, care îşi asumă răspunderea pentru „direcţiunea politică şi redacţiune” cu începere de la 1 iunie 1883[3]. Noul director îşi inserează numele pe frontispiciu, cum nu face Eminescu în cei şase ani cât trudeşte în redacţie. Cititorii sunt informaţi, o zi mai târziu, şi asupra faptului că Eminescu, ,,atins fiind în mod subit de-o gravă boală”, nu mai făcea parte din redacţie[4]. Postul poetului este ocupat, cu începere din 8 iulie 1883, de C.G. Costa-Foru, care părăseşte redacţia ziarului ,,L’Indépendance roumaine” în urma expulzării lui Emile Galli, pentru publicarea reportajelor de la festivitatea ieşeană (v. *supra,* p. 520). C.G. Costa-Foru adresează redacţiei ziarului „L’Indépendance roumaine” o scrisoare în care cere să se aducă la cunoştinţa cititorilor că nu mai colabora la publicaţia franceză. „Timpul” însoţeşte scrisoarea cu o informaţie pentru cititorii săi, pe care o transcriem: ,,D. C.G. Costa-Foru face parte de azi înainte din redacţia ziarului « Timpul »”[5]. C. G. Costa-Foru se va face cunoscut, mai târziu, prin activitatea desfăşurată în organizaţiile democratice îndrumate de Partidul Comunist Român.

Publicistica lui Eminescu la „Timpul” lasă să se întrevadă că poetul s-ar fi impus, în continuare, dacă ar fi avut o viaţă mai lungă, printre cei mai hotărâţi susţinători ai revendicărilor ţărănimii şi muncitorimii şi înfăptuirii idealului nostru de unitate naţională.

,,Timpul” mai apare până la 17 martie 1884, când fuzionează cu ,,Binele public” şi în locul lor iese ,,România”, organ al Partidului liberal-conservator. Vremea sa de glorie se situează între 1877 şi 1883 când se întâlnesc în redacţie, ca nicăieri la alt ziar, trei din cei mai mari scriitori ai vremii Eminescu, Caragiale şi Slavici.

[1] MO, (1883), nr. 61, 19 iun./1 iul., p. 1247.

[2] NFP, (1883), nr. 6770, [21 iun.] 3 iul., p. 1-2.
[3] T, VIII (1883), nr. 144, 2 iul., p. 1.
[4] *Idem,* nr. 145, 3 iul., p. 1.
[5] *Ibidem,* nr. 149, 8 iul., p. 1.

1888

ICONARII D-LUI BELDIMAN

Se publică în ,,România liberă", XII, nr. 3351, 13/25 noiembrie 1888, p. 1. Al doilea editorial. Semnat: M.E. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească. S.A.R, 1939, p. 559-563.

Eminescu îşi reia activitatea publicistică după o întrerupere de mai bine de cinci ani şi faptul acesta este de natură să stârnească nedumeriri. Poetul era privit ca înstrăinat de îndeletnicirile scriitoriceşti după prăbuşirea intelectuală din 1883. Când se făceau asemenea aprecieri se ignora faptul că Eminescu traduce după această dată *Gramatica sanscrită,* ilustrare cu totul remarcabilă a muncii sale intelectuale (OPERE, XIV, 509—896). Nu este de pierdut din vedere, pe de altă parte, corespondenţa sa din aceşti ani, de-o perfectă luciditate.

Colaborarea scriitorilor junimişti la „România liberă" se înscria în programul ziarului încă din 16 ianuarie 1885, când se declară organ de presă ale grupării junimiste din Partidul conservator şi începe să reproducă la foileton lucrări apărute în ,,Convorbiri literare", revista ieşeană. Eminescu nu putea lipsi din paginile „României libere", acum organ *de* presă junimist. Redactorii ,,României libere" se numărau, cum se poate vedea şi din comentariile din acest volum, printre cei mai statornici admiratori ai publicisticii eminesciene. Se explică de ce ţineau să colaboreze cu articole la cotidianul bucureştean.

Eminescu porneşte în consideraţiile sale de la articolul lui Al. Beldiman, *Iconarii,* publicat în ,,Voinţa naţională" în 11/23 noiembrie 1888 [1.] Ministru plenipotenţiar, mai înainte, Al. Beldiman prezintă răspândirea de portrete ale ţarului şi familiei sale în ţara noastră. ca o propagandă panslavistă. ,,Nimic, absolut nimic din acele tablouri — scrie el —, ce se răspândesc în mii şi mii de exemplare, nu stă în legătură nici cu legendele noastre populare, nici cu trecutul nostru naţional, nici cu fiinţa neamului Românesc, nici cu mişcarea noastră naţională".

Propunerea privind fabricarea de icoane în ţară, la care se referă Eminescu, o face Constantin Erbiceanu, într-un articol, *Necesitatea de a înfiinţa iconografia românească,* publicat în *Biserica ortodoxă română* în octombrie 1888 [2].

Problema care se pune în difuzarea acestei producţii privea, după Eminescu. aspectul artistic şi nu cel politic. Merită să reţină atenţia îndeosebi consideraţiile privind specificul artei bizantine şi al celei occidentale, precum şi opinia sa în legătură cu icoanele pe sticlă, care se produceau la Gherla şi pe care le cunoştea din anii peregrinărilor sale transilvănene.

Activitatea ştiinţifică a lui Al. Beldiman este prezentată de Eminescu în ,,Curierul de Iaşi" în 1876 (OPERE, IX, 187, 612).

[1] VNAŢ, V(1888), nr. 1251, 11/23 nov., p. 1.
[2] BOR, XII(1888). nr. 7, oct, p. 499-504.

IAR ICONARII

Se publică în ,,România liberă, XII, nr. 3357, 20 decembrie/2 decembrie 1888, p. 2. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 563-564.

Eminescu comentează articolul lui Al. Beldiman, *Iconarii. Răspuns ,,României libere",,* publicat în ,,Voinţa naţională" în 18/30 noiembrie 1888[1]. Fostul diplomat se plânge că poetul substituie tezei sale politice una artistică, la care s-a referit doar în treacăt. ,,Vorbit-am de icoane bisericeşti? — se întreabă AL Beldiman —. Le-am menţionat numai în treacăt fiindcă fac parte din acelaş negoţ. Dar atâta a fost destul organului ministerial pentru a schimba cu totul terenul discuţiunei. însul se preface ca şi cum toate arătările şi concluziunile mele nu s-ar învârti decât în jurul icoanelor bisericeşti, care au şi ele importanţa lor, de care însă nu am avut a mă ocupa în articolul meu. «România liberă» nu răspunde un cuvânt la cuprinsul esenţial al acelui articol, ci ţine una şi bună la icoanele bisericeşti".

Eminescu demonstrează că portretele ţarului cădeau în uitare, odată cu dispariţia sa de pe scena politică, în vreme ce portretele religioase prezentau un pericol mult mai mare prin influenţa lor asupra spiritelor necultivate. Importante erau schimbările fundamentale în structura social-politică a ţării.

Colaborarea lui Eminescu la ,,România liberă" se mărgineşte la aceste două articole. Poetul primeşte invitaţia să participe, ca fondator al unui nou ziar, ,,Fântâna Blanduziei", care începe să apară două săptămâni mai tîrziu[2]. Poetul semnează articolul programatic (v. *supra,* p. 326).

[1] VNAŢ, V(1888), nr. 1257, 18/30 nov., p.l-2
[2] FBL, I (1888), nr. l, 4 dec.

FÂNTÂNA BLANDUZIEI

Se publică în ,,Fântâna Blanduziei" I, nr. **1,** 4 decembrie 1888, p. 1. Editorial programatic. Semnat: E. Se tipăreşte în volum, prima dată în M. Eminescu, *Opere complecte,* Iaşi, Librăria Românească [şi] Institutul de Arte Grafice, 1914, p. 396-398.

Eminescu este invitat de fondatorii noului ziar bucureştean să semneze editorialul programatic, cu scopul de-a conferi prestigiu publicaţiei lor. ,,Cei cărora Eminescu ne era prieten — se arată în editorialul *Eminescu şi ,,Fântâna Blanduziei"* din 1 octombrie 1889 —, ne-am dus la însul şi i-am desfăşurat proiectul pe care-1 făcuserăm, cerându-i sfaturi. El, mai întâi, a rezistat, — apoi a stat la îndoială, — în sfârşit ne-a dat povaţa să încercăm, cu toate că — credea el— un ziar aşa cum îi spuseserăm că voim să facem nu va putea avea decât puţini cititori, ca să poată trăi.

Îl rugaserăm să ne recomande, pe noi obscurii, el, ilustrul, publicului. Primi cu plăcere, poate din prea multă prietenie pentru unii, poate crezându-ne destul de vrednici ca să nu-1 dăm cu totul de ruşine.

Îi cerurăm *un singur* articol, în care să atragă cel puţin atenţia lumii neîncrezătoare asupra noastră.

Bun până la extrem, cum era el, ne-a promis o colaborare regulată, a primit să-1 punem în public în capul nostru, cu condiţia — pe care oricine înţelege că am primit-o cu entuziasm — ca să ne revizuiască manuscrisele să le aprobe, să le îndrepte sau să le respingă" [1].

Eminescu este trecut în fruntea listei colaboratorilor" cu literatură originală şi numele său este cules cu alt corp de literă decât al celorlalţi susţinători ai ziarului[2]. Figurează în această listă Al. Hodoş, D. N. Marinescu, Gh. din Moldova, L. G. Nicoleanu, I. Popescu, N. Procopiu, I. S. Rădulescu, N. Ţincu, Cezar Calotescu-Vartec. Poetul este trecut şi în lista colaboratorilor privind literatura germană, împreună cu I. Popescu, R. Popea şi F. Robin.

Noua publicaţie îşi asigură un cerc larg de colaboratori şi-i vedem semnând articole Al. Hodoş, Nerva Hoduş, G. Marinescu, Gr. Manolescu, Aristizza Romanescu, Dionisie Miron, Constantin Jiquidi.

Eminescu oferă o privire retrospectivă asupra crizei cconomice şi politice a societăţii burgheze şi explică prin ea decăderea culturii şi pesimismul. Marile curente literare: romantismul şi naturalismul sunt privite critic, ca şi mişcarea filozofică din secolul trecut. Hegel este făcut vinovat de-a fi introdus frazeologia în dezbaterile filozofice, prin care pretindea că putea rezolva problemele universului. Elogiul artei clasice se înscrie pe linia vechii admiraţii a lui Eminescu şi convingerii sale în reînvierea ei în societatea modernă. Salvarea culturii naţionale o vedea în poezia populară, ,,izvor pururea reîntineritor".

Eminescu pune la contribuţie lucrarea lui Max Nordau *Die conventionellen Lugen der Kulturmenschheit,* tipărită la Leipzig în 1883, retipărită în numeroase ediţii şi tradusă şi în limba română încă la sfârşitul secolului trecut[3]. Eminescu nu face o traducere în adevăratul înţeles al cuvântului, ci extrage fragmente din prima parte, *Mene, Tekel Aphorsin,* pe care le integrează în comentariul său. Transcriem prezentarea introductivă pentru studiul comparativ.

„Die Menschheit — scrie Max Nordau —, die gleich Faust Erkenntniss und Gluck sucht, war vielleicht zu keiner Zeit so weit entfern wie jetzt, dem Augenblicke zuzurufen: «Verweile doch, du bist so schon !» Bildung und Gesittung breiten sich aus und nehmen von den wildesten Weltgegenden Besitz. Wo gestern noch Finsterniss herrschte, da flammen heute Sonnen. Feder Tag sieht eine neue wunderbare Erfindung emporspriessen, welche die Erde wohnlicher, die Wider-Wartigkeiten des Daseins ertraglicher, die dem Menschenleben gewahrten Befriedigungen mannigfaltiger und eindringlicher

---

macht. Aber trotz dieser Vermechrug aller Bedingungen des Behagens ist die Menschheit unzufriedener, aufgeregter, rastloser als je. Die Kulturwelt ist ein einziger ungeheurer Krankensaal, dessen Luft beklemmendes Stöhnen füllt und auf dessen Betten sich das Leiden in all seinen Formen windet. Wandere von Land zu Land und rufe die Frage hinein:

«Wohnt hier zufriedenheit ? Habt ihr Ruhe und Glück ?». Überall wird dir die Antwort entgegentönen: «Zich weiter, wir haben nicht, wonach du fragst.» Horche über die Grenzen: der Wind trägt dir überall die wüsten Gerausche von Streit und Kampf, von Aufruhr und gewaltsamer

Unterdrückung aus Ohr"[4].

Eminescu elimină referirile la Goethe, conversaţia introdusă în discursul critic, caracterizarea societăţii moderne ca fiind o mare sală de bolnavi. Reţine, în schimb, consideraţiile privind dezvoltarea ştiinţei, problemă care îl preocupa şi în epoca bolii, cum se vede din manuscrisele sale.

Mai aproape de textul german este prezentarea situaţiei din Imperiul austro-ungar.

,,In Österreich-Ungarn stehen zehn Nationalitäten gegen einander im Felde und suchen sich gegenseitig so viel Boses wie möglich zuzufügen. Die Mehrheiten setzen in jedem Kronlande, ja fast in jedem Dorfe den Minderheiten den Fuss auf die Brust und die Minderheiten, wo sie nicht mehr widerstehen können, heucheln eine Ergebung, gegen die sie sich im innersten Herzen wüthend auflehnen, ja gegen die sie die Zerstörung des Reichs selbst als die einzige Möglichkeit einer Erlösung aus der unleidlichen Lage inbrünstig anrufen."[5]

Eminescu nu urmează succesiunea expunerii lui Max Nordau şi, ca să ajungă la filozofie, care îl interesa în mod deosebit, nu se opreşte la prezentarea mişcării literare, deşi ea ocupă un spaţiu destul de întins în cartea scriitorului german. Transcriem partea privind filozofia.

,,In der Philosophie, sowol in der Zünftingen, die von den Lehrstühlen der Hochschulen herab gehredigt, wie auch in der, welche in aller Freiheit von den Gebildeten gepflegt wird die, ohne Fachmänner zu sein, sich doch für die hohen Probleme der menschlichen Erkenntniss interessiren, in der Philosophie ist die Modestronnung der Pessimismus, Schopenhauer ist Gott und Hartmann sein Prophet. Der Positivismus Auguste Comtes macht als Doktrin keine Fortschritte und breitet sich als Sekte nicht aus, weil selbst seine Anhanger eingesehen haben, dass seine Methode zu eng und sein Ziel nicht hoch genung ist. Die französischen Philosophen studiren fast nur noch die Psychologie oder genauer Psycho-Physiologie. Die englische Philosophie kann kaum mehr Metaphysik genannt werden, da sie darauf verzichtet hat, sich mit ihrer erhabensten Aufgabe dem Suchen einer befriedigenden Weltanschauung, zu defassen und sich nur noch mit praktischen Fragen zweiten Ranges beschäftigt: John Stuart Mill schloss sich wesentlich in die Logik, also in die Formenlehre des menschlichen Denkens ein; Herbert Spencer vertritt die Gesellschaftslehre, das heisst die geistigen und sittlichen Fragen, welche sich aus dem menschlichen Zusammenleben ergeben, Bain kultivirt die Theorie der Erziehung, treibt also angewandte Psychologie und Moralphilosophie. Nur Deutschland hat noch eine lebendige Metaphysik und diese ist eine düstere, trostlose. Der gute Doktor Pangloss ist todt und hat keine Erben hinterlassen. Der Hegelianismus, der für alles Vorhandene einen zureichenden Grund fand und in der Selbstuberredung, daß das Seiende ein logisch Bedingtes und Nothwendiges sei, doch noch eine Art kümmerlicher Beruhigung und Zufriedenheit schöpfte, ist in die Rumpelkammer der abgetragenen Systeme gewandert und die Welt wird von der Philosophie erobert, die tragisch darin gipfelt, daß der unleidliche Kosmos durch den Willen zum Nichtsein aller Wesen ins Nichts zurückgeführt werden soll".[6]

Eminescu nu face nici aici o traducere în adevăratul înţeles al cuvîntului cu excepţia a câtorva fraze. Se cuvine observat, pe de altă parte, că referirile la Schelling, Fichte şi Schleiermacher nu se află în textul german. Poetul găsea nimerit, în schimb, să amplifice critica la adresa hegelianismului.

Editorialul programatic, conceput astfel, oferea foarte puţine elemente cu privire la orientarea noii publicaţii. Luăm cunoştinţă de aici doar de faptul că ziarul va avea numeroase rubrici cu care să intereseze un cerc cât mai larg de cititori. Absenţa unui program explicit pare să fi nemulţumit pe unii cititori şi revista vine cu unele explicaţii. ,,«Fântâna Blanduziei» n-are programă literară — se arată în editorialul *Nemulţumire* din 12 martie 1889. «Fântâna...» nu e *naturalistă,* nici *romantică,* nici *clasică* (pardon!) — nu e nici chiar impresionistă.

Fără multe întortocheri, noi am vrea să izbutim de-a spune ceea ce gândim - fără sisteme învăţate din cărţi" [7].

Eminescu participă, alături de ceilalţi redactori, la tipărirea primului număr.

Ziarul stârneşte ecou în presa vremii, ,,România" scrie în 24 noiembrie 1888 că în ziua de 27 noiembrie urma să apară noua publicaţie şi dă lista colaboratorilor[8].

,,Românul" arată însă în 28 noiembrie 1888 că apariţia ziarului se amână pentru 4/16 decembrie, din cauză că nu sosiseră literele comandate[9]. Ziarul nu prezenta însă interes pentru ,,Românul", cu care Eminescu polemizează în anii 1877-1883.

,,România" revine în 2 decembrie 1888 cu alt anunţ în care arată că ziarul va apare în 4 decembrie 1888 şi reproduce din nou lista colaboratorilor[10]. ,,Naţiunea" informează cititorii în 6 decembrie 1888 că apăruse primul număr al ziarului ,,sub redacţiunea d-lui M. Eminescu"[11]. „Tribuna" din Sibiu, de sub conducerea lui Ioan Slavici, anunţă apariţia „Fântânei Blanduziei" ca fiind ,,ziarul d-lui Mihail Eminescu" şi arată că va publica ,,de toate şi de tot". ,,Tribuna" reproduce sumarul primului număr şi dă şi lista colaboratorilor. De aici înainte „Tribuna" reproduce sumarele în rubrica *Bibliografie,* spre a atrage atenţia cititorilor asupra acestui ziar[12].

„Fântâna Blanduziei" apare până în 31 decembrie 1889. Dar încă din 9 aprilie 1889 o parte din redactori se retrag, nemulţumiţi de modul cum conducea ziarul Radu Popea. Nu avem mărturii din care să rezulte că acesta scoate ziarul în continuare. Redactorii care se retrag întemeiază ,,Fântâna Blanduziei". Foaie literară-politică săptămânală",

care începe să apară la 1 octombrie l889. Eminescu figurează pe frontispiciu ca: Fondator, şi i se dă semnătura autografă. Noua serie a ziarului îşi încetează apariţia în 31 decembrie 1889.

[1] FBL, II (1889), nr. 1, 1 oct., p. 1.
[2] FBL, 1 (1888), nr. 1, 4 dec., p. 4. Lista colaboratorilor se republică în numerele următoare.
[3] Max Nordau, *Minciunile convenţionale ale civilizaţiunei noastre.* Traducere după a 14-a ediţie germană de Mihail Canianu, Bucureşti, Editura librăriei Socec *&* Comp., 1895. Se retipăreşte în 1909 şi 1921.
[4] Max Nordan, *Die conventionellen Lugen der Kulturmenschheit,* Leipzig. Verlag von Bernhard Schlicke, 1884, p. 1-2.
[5] *Ibidem,* p. 3.
[6] *Ibidem,* p. 14 - 15.
[7] FBL, II (1889), nr. 14, 12 mart., p. 1.
[8] R, V (1888), nr. 259, 24 nov., p. 3.
[9] ROM, XXXII (1888), [28 nov./10 dec., p. 1215 *(Ultime informaţiuni).*
[10] R, V(1888), nr. 266, 2 dec., p. 3.
[11] N-l, VII (1888), nr. 1855, 5-6 dec., p. 2 *(Informaţiuni).*
[12] TRIB, V (1888), nr. 281, 11/23 dec., p. 1023 *(Bibliografie);* nr. 284, 15/27 dec., p, 1035 *(Bibliografie):* nr. 291,23 dec. 1888/4 ian. 1889, p. 1163 *(Bibliografie) ;* nr. 296, 30 dec. 1888/1l ian. 1889, p. 1183 *(Bibliografie).*

FORMĂ ŞI FOND

Se publică în ,,Fântâna Blanduziei", I, nr. 2, 11 decembrie 1888, p. 1. Editorial. Semnat: M. E. Se tipăreşte în volum, prima dată, **în** M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 570-571.

Eminescu reia discuţia în legătură cu situaţia ţărănimii sub impresia răscoalei acesteia din primăvara anului 1888 şi a dezbaterilor din Cameră şi Senat, care îşi deschid lucrările la 1 noiembrie 1888. Proiectul de lege privind reforma agrară, la care se referă poetul, se dezbate în mai multe şedinţe şi este votat abia în 4 aprilie 1889 [1].

Eminescu considera că ,,propunerea de reforme", ce se discuta în corpurile legiuitoare, nu putea schimba situaţia sanitară şi materială a ,,cultivatorilor". Pleda pentru măsuri mai cuprinzătoare, care să ţină seama de ,,toate neajunsurile populaţiei".

Poziţia pe care se situa Eminescu este cunoscută din publicistica sa de la ,,Timpul" din 1877—1883. Poetul considera că legile, oricât de bune, rămâneau literă moartă prin modul *de* aplicare. Opinia sa se va confirma şi de astă dată în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor din ţara noastră.

[1] *Istoria Parlamentului* şi *a vieţii parlamentare din România până la 1918.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983, p. 278-296.

1888

Se publică în ,,Fântâna Blanduziei", I, nr. 4, 25 decembrie 1888, p. 1. Editorial. Semnat: E.

Discursul critic reia schema din editorialul programatic (v. *supra,* p. 328—331) şi oferă o privire retrospectivă asupra aceloraşi stări de lucruri din unele ţări europene. Se insistă asupra vieţii politice din Franţa, acum mai pe larg, ca să se treacă la cea din Rusia, Germania şi Italia. Sunt similitudini care atestă înrudirea între cele două editoriale.

1889

ZIUA DE MÂNE

Se publică în ,,Fântâna Blanduziei", II, nr. 5, 1 ianuarie 1889, p, 1. Semnat: E.

Prietenii lui Eminescu de la ziarul bucureştean îi solicită colaborarea, cum am văzut, pentru prestigiul publicaţiei lor şi poetul, deşi bolnav, răspunde la această invitaţie şi participă efectiv la munca redacţională. De altfel aceasta a fost şi ultima bucurie din anii grei de suferinţă. ,,În scrisorile de aprobare pe care le primirăm, în mare număr — scrie ,,Fântâna Blanduziei" — Eminescu a găsit desigur ultimele satisfacţii, în mult amărâta sa viaţă" [1].

Problemele puse în discuţie în acest ultim articol se înscriu pe linia celor din editorialele anterioare (v. *supra,* p. 328—333). Elementele noi privesc situaţia românilor din Transilvania. ,,Fântâna Blanduziei" publică în numărul următor un ciclu de *Poezii poporale,* **cu** specificarea că făceau parte ,,Din colecţia poeziilor populare adunate de M. Eminescu" şi că erau ,,inedite"[2]. Poeziile se găsesc şi în cartea lui Anton Pann, *Spitalul amorului.* Nu încape însă discuţie că prietenii poetului erau cunoscători ai operei sale. Ei publică în 15 octombrie 1889, în facsimil, poezia *Şi dacă...* [3], căreia îi urmează *Dalila* (fragment) şi *Sara pe deal*[4].

Cu acest articol se încheie activitatea scriitoricească a lui Eminescu. Colaborarea sa la ,,România liberă" şi ,,Fântâna Blanduziei" formează epilogul uneia din cele mai strălucite activităţi publicistice din literatura noastră. Problemele puse în discuţie sunt cele cunoscute din publicistica sa anterioară. Nu întâlnim însă aici aceeaşi desfăşurare amplă a discursului critic şi virulenţa limbajului polemic.

[1] FBL, I (1899). Seria II, nr. 1. 1 oct, p. 1.
[2] *Idem,* nr. 6, 8 ian., p. 2.
[3] *Ibidem,* nr. 2, 8—15 oct., p. 1. .
[4] *Ibidem,* nr. 10, 8-10 dec., p. 1.

COMENTARII pentru textele DIN MANUSCRISE

[,,«BINELE PUBLIC» REPETÂND ASERŢIUNEA..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264; 34r—36r,** în prima redactare, paginat de Eminescu cu: 1—3. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XII, nr. 2, [aprilie-iunie] 1981, p. 40—41.

Eminescu intervine în polemica dintre ,,Binele public" şi ,,Românul", purtată la începutul anului 1882 în legătură cu unele teze ale poetului din editorialele sale. ,,«Timpul» afirmă—scrie ,,Binele public" — în 10 ianuarie 1882 — că în ţara aceasta de la Cerneţi până la Focşani şi de acolo la Dorohoi nu există după credinţele şi tendinţele politice decât două tabere: albii şi roşii, sau cum am zice ordia d-lui Catargiu şi ogiacul d-lui Rosetti"[1]. „Binele public" răspundea în felul acesta ,,Românului", care în editorialul *Bucureşti, 5/17 calendar* din 6—7 ianuarie 1882, învinuia „Timpul" a fi făcut asemenea aprecieri[2].

Eminescu schiţează acest răspuns, care rămâne însă în manuscrise. Poetul elaborează un nou articol *[,,Discuţia iscată..."],* pe care îl publică în „Timpul" în **14** ianuarie 1882 (v. *supra,* p. 31—33).

Din datele de mai sus se desprinde că Eminescu schiţează acest răspuns între 10 şi 14

ianuarie 1882.

[1] BP, IV (1882), nr. 31, 10 ian., p. 1. [2] ROM. XXVI (1882), 6-7 ian., p. 13.

[„PRICEPEM DURERILE...”]

Se păstrează în manuscrisul **2204, 208,** cu o grafie ordonată, probabil o rescriere.

Oficiosul guvernamental se ocupă de întrunirea de la Iaşi ţinută în 8 ianuarie în două editoriale, *Bucureşti, 11/23 calendar 1882,* şi *Bucureşti 12/24 calendar 1882,* din 11—12 ianuarie 1882 şi 13 ianuarie 1882[1]. Adunarea este prezidată de V. Alecsandri, şi Grigore M. Sturdza ţine o amplă cuvântare. Eminescu reproduce din ,,Curierul Balasan” darea de seamă a întrunirii [2].

Textul de faţă reprezintă începutul unui răspuns polemic la editorialele din ,,Românul”, amintite mai sus, Eminescu renunţă la el şi întocmeşte editorialul *[,,«Românul» nu are cuvânt...”]* pe care îl publică în 15 ianuarie 1882. (v. *supra, p.* 33—35).

[1] ROM, XXVI (1882), 11-12 ian,, p. 25; 13 ian., p. 29.
[2] T, VII (1882), nr. 9, 14 ian., p. 2-3 *(întrunirea de la Iaşi).*

[„D. ROSETTI VREA CA NEGUSTORII...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 381r,** în prima redactare, cu o grafie greu lizibilă.

Practicile demagogice ale lui C. A. Rosetti în lumea orăşenilor sunt criticate de Eminescu în editorialul *[,,Mulţi presupun...”]* din 5 februarie 1882 (v. *supra,* p. 47—48). Aici foloseşte şi expresia: burtă-verde.

[„CU GHEŞEFTARI...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 285r.** în primă redactare, cu corecturi ulterioare, cu cerneală violetă. Este paginat de Eminescu cu: 9.

Fragment din editorialul [,,«*Românul*» *promiţându-ne programul nou...”*], publicat în 10 februarie 1882 (v *supra,* p. 50-51).

[„MAI BINE...”]

Se păstrează în manuscrisul 2257, 244v. între alte însemnări de lucru.

Eminescu dezvoltă teza de aici în editorialul [*,,«Românul» promiţându-ne programul nou...”*] din 10 februarie 1882 (v. supra, p. 50-51).

[„LEGEA TOCMELELOR...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 207r, în prima redactare. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XII, nr. 3, [iulie-septembrie] 1981, p. 9.

Eminescu se pronunţă pentru schimbarea legii tocmelilor agricole în editorialul *[,,Cetit-a vreodată. . .”],* publicat în 18 februarie 1882 (v. *supra,* p. 57—59).

[„D. M. KOGĂLNICEANU DÂND PUBLICITĂŢII...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 345r, 344r, 343r, 342r, *341r,* 346r, într-o succesiune care indică legarea greşită a foilor, ca de altfel şi în alte caiete miscelanee eminesciene. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XIV, nr. 3, [iulie-septembrie] 1983, p. 21—26.

Eminescu foloseşte verso-ul unor adrese, cu următorul cuprins: ,,Domnul meu, Sunteţi rugat să binevoiţi a lua parte la întrunirea electorală care va avea loc sâmbătă 3 ianuarie curent, la 8 ore şi jumătate seara, în localul Clubului Conservatorilor, Calea Victoriei no 102 vis-a-vis de Cişmeaua Roşie. Comitetul Clubului Conservatorilor”. Convocarea este făcută pentru sâmbătă 3 ianuarie 1881.

Textul reprezintă conceptul articolului *[,,Nevoind a fi victima legii...”],* publicat în ,,Timpul”

în 21 februarie 1882 (v. *supra,* p. 60-62).

Eustaţiu Pencovici (1836—?) este delegat al României în Comisia Europeană a Dunării între 1879 şi 1901.

[,,NOUĂ NI SE PARE...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 206r, în prima redactare. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XIII, nr. 4, [octombrie-decembrie] 1982, p. 9—10.

Problema răscumpărării căii ferate Cernavodă—Constanţa este discutată, cu elemente întâlnite şi aici, în editorialul *[,,D.C.A. Rosetti, venerabilul...”],* publicat în „Timpul” în 12 martie 1882 (v. *supra,* p. 75—76). Textele se înrudesc şi prin modalitatea de expunere.

[„MAI SUS AR FI OBLIGATE...”]

Publicăm sub acest titlu două texte înrudite între ele prin problematică:
2264, 312r *[,,Mai sus ar fi obligate...”]*
2264, 393r *[,,Cu Rusia...”]*

Primul text este paginat de Eminescu cu 8 şi reprezintă, evident, încheierea unui articol, la care poetul renunţă.

K. P. Pobedonoştev (1827—1907), procuror general al Sinodului, se face cunoscut ca susţinător al monarhiei absolute, adversar al reformelor şi duşman al ştiinţei şi culturii[1].

Eminescu condamnă sistemul de guvernare din Rusia în editorialul *[,,În seara de 30 martie...”],* publicat în 25 martie 1882 (v. *supra,* p, 82—84). Primul text pare pregătit ca încheiere pentru acest editorial. Situaţia din Rusia sta în atenţia

---

lui Eminescu şi în articolul *Situaţia în Rusia. [„Starea de lucruri...”],* publicat în 25—26 mai 1881 (OPERE, XII, 186, 187), în care face menţiune şi despre Pobedonoştev, ca reprezentant al ,,bigotismului” politic.

Mişcarea revoluţionară din Imperiul ţarist este explicată prin condiţiile social-politice.

[1] V. I. Lenin, *Opere complete. Vol. 2. 1895-1897.* Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 636—637.

[RĂSPUNSURI I]

Grupăm cu acest titlu 6 texte, păstrate în manuscrisul miscelaneu **2264:**
12r—23r *[,,Deja Gerard Hamilton. . .”]*
197r *[,,D. C. A. Rosetti face din nou apel...”]*
199r, 198r *[,,Marfa patriotismului. ..”]*
200r - 201 r *[,, Fanfasio pune...”]*
212r *[,,D. C. A. Rosetti poate fi. ..”]*
239r, 210r, 217v *[,,din străinătate...”]*
Primul text este paginat de Eminescu **1—12,** cu creion albastru, şi anulări, ulterioare, de pasaje, operate tot cu creion albastru. Celelalte 5 texte se prezintă fragmentar. Ultimul este în chip evident o continuare la alte pagini, care n-au putut fi identificate în manuscrise.
Textele sunt publicate de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XII, nr. 3, [iulie-septembrie] 1981, p. 10; XIII, nr. 2, [aprilie-iunie] 1982, p. 14-16; XV, nr. 2, [aprilie-iunie] 1984, p. 139-140.

Reprezintă concepte pentru articolele *Un răspuns d-lui C. A. Rosetti* şi *Al doilea răspuns d-lui C. A. Rosetti,* publicate în „Timpul” în 27 martie 1882 (v. *supra,* p. 84) şi 6 aprilie 1882 (v. *supra,* p. 92—93).

Conceptele sunt ilustrative pentru procesul de elaborare al celor două articole, orientat în direcţia unei maxime concentrări şi cu abandonarea a tot ce putea fi interpretat ca atac personal.

Sofismele lui William Gerard Hamillon (1729—1796), deputatul irlandez, sunt comentate în alt text din acelaşi manuscris (OPERE, XIV, 905—908).

[„MORALA PUBLICĂ...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 211,** paginat de Eminescu: 1. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XII, nr. 3, [iulie-septembrie] 1981, p. 10.

Conceptul unui articol abandonat sau a cărui continuare nu se păstrează în manuscrise.

Eminescu vorbeşte de morala şi moralitatea publică în mai multe articole şi exemplifică frecvent cu conduita politică, a lui Al. Candiano-Popescu şi N. T. Orăşanu, antidinastici deveniţi susţinători ai monarhiei, şi Simion Mihălescu, cunoscut prin ,,afacerile scabroase" din 1877—1878.

Despre moralitate în viaţa publică vorbeşte şi C. A, Rosetti în scrisoarea deschisă *Moralitatea partitei conservatoare,* comentată de Eminescu în articolul *Al doilea răspuns d-lui C.A. Rosetti* din 6 aprilie 1882 (v. *supra,* p. 92—93).

Moralitatea vieţii publice stă în atenţia lui Eminescu şi în editorialul *[,,0ricîte merite şi-ar atribui..."]* din 30 martie 1883. Poetul se ocupă aici şi de factorii care contribuiau la ,,nimicirea naţionalităţii române" (v. *supra,* p. 280—281)

LA ADRESA D-LUI *NICU XENOPOL*

Grupăm, cu acest titlu dat de Eminescu, însemnări din manuscrisul **2264,** repartizate, la întâmplare, în acest caiet miscelaneu:
214r,v *La adresa d-lui Nicu Xenopol*
214v, 210v *[,,D. Xenopol ne va da deci voie. .."]*
217r, 212v, 216r, 215r, 217r *[,,Mi-am adus apoi aminte...."]*

Reprezintă concepte pentru articolul *Materialuri etnologice privind în parte şi pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la ,,Pseudo-Românul",* publicat de Eminescu, sub semnătură, în 8 aprilie 1882 (v. *supra,* p. 95—97).

Eminescu îndreaptă critici severe, cum face şi în alte articole, împotriva demnitarilor greci în slujba Imperiului otoman care ,,precupeţesc" teritoriul ţării noastre şi propagă corupţia, prin însuşi modul lor de viaţă.

Există şi în aceste însemnări unele amănunte care ne îndrumă la articolele anterioare. I. C. Fundescu este caracterizat cu expresia de aici şi în editorialul [,,Ce *adevărată e teoria..."]* din 23 septembrie 1881 (OPERE, XII, 238).

Eminescu nu transferă în articolul publicat în ,,Timpul", între alte informaţii şi cele privitoare la tatăl său. Poetul nu exagera însă, când susţinea că familia sa putea fi urmărită, prin „neamuri", până în domnia lui Alexandru cel Bun.

[„NU GĂSIM O ZICERE..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 242r,** în primă redactare.

Concept fragmentar pentru un articol ce n-a putut fi identificat în manuscrise. Aparţine, după toate probabilităţile, polemicii cu Nicu Xenopol, din aprilie 1882.

Eminescu invoca influenţa naturii asupra oamenilor în articolul *Materialuri etnologice* (v. *supra,* p. 95—97). Poetul frecventează, împreună cu I. Slavici, cursul lui Ernst Brucke, *Stimme und Sprache,* în care tratează despre bazele fiziologice ale graiului. „Îndemnat precum se vede de vreun filolog neastâmpărat — scrie I. Slavici — [Brucke] ne-a făcut şi un curs special asupra limbei şi ne-a arătat cum rostirea fiecărui sunet atârnă de la existenţa şi tăria unor anumiţi muşchi şi cum popoare întregi n-au în limba lor vorbită anumite sunete fiindcă lipsesc în organul lor anumiţi muşchi ori modifică anumite sunete pentru că, muşchii de la care atârnă rostirea lor sunt la ele mai tari ori mai slabi ca la alte popoare" (71, p. 629).

Eminescu aplică în consideraţiile sale, cum se desprinde din relatarea lui Slavici, teoriile profesorului de fiziologie şi anatomie microscopică de la Universitatea din Viena.

[„ÎN DISCURSUL ŢINUT LA 1 MAI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 292r —298r,** în prima redactare, cu numeroase intervenţii din timpul elaborării. Este paginat de Eminescu cu: **1—7.** Eminescu reciteşte articolul şi încercuieşte unele pasaje cu creion albastru.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIII, nr. 1, [ianuarie-martie] 1982, p. 25—28.

M. Kogălniceanu ţine în şedinţa Adunării deputaţilor din 1 şi 2 mai 1882 un amplu discurs în chestiunea dunăreană, căruia poetul îi face loc în coloanele „Timpului", câteva zile mai târziu [1].

Eminescu are în vedere în comentariul său şi editorialul *Bucureşti, 5/17 florar 1882,* publicat în ,,Românul" în 6 mai 1882 şi în care se susţine că nu exista un partid conservator [2]. Din precizarea poetului că acest editorial apare „alaltăieri" deducem că articolul este scris în 8 mai

1882.

Este posibil ca articolul să se fi publicat în „Timpul” în 11 mai 1882. Acest număr lipseşte în colecţiile ziarului consultate de noi.

[1] T, VII (1882), nr. 100, 9 mai. p. 1-2; nr. 101, 12 mai, p. 1-2.
[2] ROM, XXVI (1882), 6 mai, p. 297.

[„ÎNCĂ UN CUVÂNT ŞI ÎNCHEIEM.”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 302r — 305r, în primă redactare, cu intervenţii în timpul elaborării.
Paginat de Eminescu cu **13—16.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum”, XIII, nr. 1, [ianuarie-martie] 1982, p. 28—29.

Eminescu întocmeşte, cum se desprinde de aici, un articol amplu, în care comentează discursul lui M. Kogălniceanu ţinut în Adunarea deputaţilor în l şi 2 mai 1882. Din acest articol nu se păstrează în manuscrise filele **8—12.** S-a publicat, probabil, în „Timpul” în 11 mai 1882, număr lipsă din colecţia ziarului.

[„NU DREPTUL FRANCEZ...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 314r,** în primă redactare.

Eminescu se referă, probabil la V. Boerescu, care traduce, cu elevii săi, ,,codul francez” (OPERE, XII, 84). V. Boerescu este însă şi printre susţinătorii introducerii unui sistem de irigaţii, prin care să se combată seceta. Poetul comentează

---

această propunere în editorialul *[,,În şedinţa Senatului...”]* din 21 martie 1882 (v. *supra,* p. 80—82). Asupra canalizării râurilor noastre revine şi în editorialul *[,,0are nu se pregăteşte. ..”]* din 14 mai 1882 (v. *supra,* p. 116—117).

[„LEGE MODIFICATOARE...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 390r.

Extras din *Lege modificatoare legii de percepţiune de la 15 mai 1867,* Cap. VI. Dispoziţiuni generale, publicată în ,,Monitorul. Ziar oficial al României” în 26 mai/7 iunie 1868 [1].

Eminescu integrează extrasul în editorialul *[,,Ce ţi-e cu omul iscusit!”]* din 29 mai 1882 (v. *supra,* p. 126).

[1] MZO, (1868), nr. 118, 26 mai/7 iun., p. 749.

[„S-A ORÂNDUIT...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 390r, în prima, redactare. Grafia ridică dificultăţi în descifrare.

Reprezintă ciorna articolului *[,,Auzim că d. Populeanu...”]* publicat în 29 mai 1882 (v. *supra,* p. 26—27).

Câteva zile mai târziu, Populeanu întreprinde o anchetă în legătură cu abuzurile prefectului din Teleorman [1].

[1] T, VII (1882), nr. 128, 15 iun., p. 1.

[„PROROC MINCIUNOS S-AR FI NUMIT...”]

Se păstrează în manuscrisul 2257; 372r în primă redactare.
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum”, XII, nr. 2, [aprilie-iunie] 1981, p. 38.

Eminescu reia tezele de aici în editorialul *[,,Dacă în timpul adunărilor. ..”]* din 7 iulie 1882 (v. *supra,* p. 132—133).

[„ONORABILUL JOSUA QUINCY...”]

Se păstrează în manuscrisul 2257, 372r —373r.

Josua Quincy este Josiah Quincy (1772—1864), avocat nord-american cu mare popularitate, membru al Camerei reprezentanţilor şi Senatului, preşedinte al Universităţii Harvard. Amintim dintre lucrările sale, *History of Harvard University* (1840) şi *History of the Boston Athenaeum* (1851).

Eminescu face acest extras din lucrarea lui H. C. Carcy, *Principles of social science* (II, cap. XXVIII, §15). Textul reprezintă o notă de subsol şi poetul omite doar câteva cuvinte.

Extrasul este integrat în editorialul *[,,Dacă în timpul adunărilor...”]* din 7 iulie 1882 (v. *supra,* p. 132—133). După utilizarea sa, Eminescu îl anulează cu o linie, cum procedează şi în alte împrejurări în transferurile din manuscrise.

[„ADMIŢÂND CHIAR CĂ LAUDELE...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 325r —327r, cu intervenţii în timpul elaborării.
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum”, XII, nr. 2, [aprilie-iunie] 1981, p. 38—40.

Extrasul din Helvetius se întâlneşte şi în editorialul *[,,Mai multe foi...”],* publicat în „Timpul” în 8 iulie 1882 (v. *supra,* p. 133—135). Se întâlneşte acolo şi observaţia cu privire la ,,testimoniu1 de sărăcie” al membrilor Partidului liberal

---

precum şi expresia ,,calea-vale”. Este posibil ca textul de faţă să fie elaborat în urma editorialului, fapt care ar explica de ce rămâne în manuscrise.

[„PRIMI INTER PARES...”]

Se păstrează în manuscrisul **2257, 280r —281r,** în primă redactare, cu intervenţii din timpul elaborării.

Fragment din conceptul unui articol ce n-a putut fi identificat în manuscrise.

Eminescu pune în discuţie descentralizarea Imperiului austro-ungar în editorialul *[,,Ziarele vestesc...”]* din 10 iulie 1882 (v. *supra,* p. 136—137). Descentralizarea imperiului vecin apărea, atunci, ca o cale posibilă în crearea unor condiţii favorabile pentru dezvoltarea popoarelor de sub stăpânirea austro-ungară. Se impune atenţiei şi criteriul invocat de poet (,,munca fizică şi intelectuală”) în stabilirea raporturilor dintre popoarele statului confederal şi poliglot.

Viziunea lui Eminescu asupra constituirii unui ,,Imperiu roman a1 Orientului” va fi infirmată de desfăşurarea ulterioară a evenimentelor din această parte a Europei.

[„AR FI O EVIDENTĂ NEDREPTATE...”]

Se păstrează în manuscrisul **2257,** în primă redactare.
279r *[,,Ar fi o evidentă nedreptate. . .”]*
279r *[,,Felul meu, gură mare...”]*
279r *[,,Mai mulţi politiciani...”]*
279v *[,,De nu ar veni...”]*
279v *[,,Noi [î]i asigurăm...”]*
279v *[,,Ce aşteptăm noi...”]*
281v *[„Uite, uite...”]*
281v *[,,De dragul...”]*
281v *[,,Dar de vreme ce...”]*

Presa liberală îi critică pe ,,sincerii conservatori” şi ,,sincerii liberali” pentru constituirea ,,opoziţiei coalizate” şi invocă vechile adversităţi dintre cele două grupări politice. Eminescu răspunde la aceste critici în editorialul *[,,Un calorimetru sigur...”]* din 25 decembrie 1882 (v. *supra,* p. 249—250). Aici vorbeşte şi de „programa comună” a ,,opoziţiei coalizate” în lupta politică.

Declaraţiile războinice ale presei maghiare în chestiunea dunăreană sunt întâmpinate de

Eminescu cu un avertisment şi cu o justificare pentru menţinerea guvernului român în expectativă. Poetul nu uită poziţia ,,cazuistică" pe care se situa C. A. Rosetti în problema românilor transilvăneni, şi-1 persiflează pe I. C. Fundescu, cum face şi în alte articole.

Eminescu considera inoportună o apropiere între România şi guvernele de la Budapesta câtă vreme acestea promovau o politică de asuprire a românilor transilvăneni. Poetul îl caracterizează pe Menihert Lonyai (1822—1884) şi trimite la anul 1872, pe care îl încadrează într-un pătrat. Evenimentul la care se referă este consfătuirea de la Blaj din 3 iulie 1872, organizată de mitropolitul Ioan Vancea şi la care participă G. Bariţiu, Ioan Raţiu şi alţi intelectuali transilvăneni. Conferinţa se ţine la stăruinţa lui Lonyai, prim-ministru al guvernului maghiar între decembrie 1871 şi decembrie 1872, şi urmărea să câştige de partea sa conducătorii românilor transilvăneni. Participanţii la consfătuire întocmesc un *Memoriu* în care înscriu însă vechile revendicări ale românilor transilvăneni (recunoaşterea limbii române ca a doua limbă oficială, o nouă lege electorală care să o înlăture pe cea excepţională pentru Transilvania, introducerea limbii române la Universitatea din Cluj, reorganizarea teritorială după naţionalităţi)[1]. Memoriul nu este luat în considerare de guvernul maghiar. Politica lui Lonyai înregistrează eşecuri şi pe alte planuri şi, după căderea de la guvern, în decembrie 1872, se retrage la moşia sa. Poetul consemna întâmplările petrecute cu un deceniu mai înainte ca un avertisment pentru oamenii politici din vremea sa.

[1] *Din istoria Transilvaniei.* [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961], p. 239.

[„SĂ NU SE CREAZĂ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 286r** şi este paginat de Eminescu: **12.**

Eminescu comentează opiniile ziarului ,,Pester Lloyd" privind solidaritatea de interese a românilor cu ungurii, în *[,,Banchetul din Severin..."]* publicat în 23 iulie 1882 (v. *supra,* p. 146—147) şi în alte articole.

Textul de faţă este pregătit, după câte se pare, ca final la editorialul *{,,Precum prevăzusem..."],* publicat în 6 august 1882 (v. *supra,* p. 161 —162). Poetul renunţă la el şi-1 înlocuieşte cu extrase din ,,Telegraful român", care le preia,

---

la rândul său, din presa maghiară. Se putea vedea de aici cum se traducea în faptă invitaţia ziarului ,,Pester Lloyd" la „solidaritatea naturală de interese".

Oficiosul maghiar pleda pentru o ,,solidaritate de interese" între cercurile politice din România şi cele din Ungaria. Eminescu dezaproba această orientare politică pentru faptul că nu ţinea seama de situaţia românilor de sub stăpânirea austro-ungară.

[„DEOSEBIREA ÎNTRE CELE DOUĂ SOCIETĂŢI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 257r** în prima redactare, cu corecturi din timpul elaborării. Este paginat de Eminescu cu: 6.

Eminescu pregătea cu acest text un final recapitulativ, la care însă renunţă, pentru editorialul *[,,Prin natura principiilor..."]* publicat în 26 august 1882 (v. *supra,* p. 177—178).

[„SCRIIND ACELE ŞIRURI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2270,** intitulat *Fiziografie I:*
62r *[,,Scriind acele şiruri.. ."]*
63r *[,,Bizantinul Priscus..."]*
63r *[,,Salvianus, preot din Marsilia..."].*
Se tipăresc în G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu II. Cultura. Descrierea operei,* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1935, p. 113—114.

Salvianus (c. 390 — c. 484), scriitor ecleziastic, dă o interpretare religioasă năvălirii popoarelor migratoare. Textul se găseşte în lucrarea sa *De gubernatione Dei*[1].

Priscus (410—473), om politic şi cronicar bizantin, descrie călătoria sa la Curtea lui Attila în lucrarea *Historia gothorum* [2].

Eminescu transferă informaţiile în editorialul *[,,«Românul» comentează asemenea..."],* publicat în „Timpul" în 12 septembrie 1882 (v. *supra,* p. 187-189).

Poetul supune aceste texte din manuscrise, la integrarea în editorial, unor modificări impuse de desfăşurarea discursului critic.

[1] Salviani Presbyteri Marsilensis *Opera omnia.* Recensuit et commentario critico intruxit Francescus Pauly. Vindobonae. Apud C. Geroldi Filium Biblioplam Academiae, 1883, p. 113—114.

[2] *Corpus scriptorum historiae byzantinae.* Edition emendatior et copiosior consilio B.G. Niebuhrii. C. F. Pars I. Dexippi, Eunapii, Petri Patricii, Prisci, Malchi, Menaudri. Bonnae, Impensis Ed. Weberi, 1829, p. 191—192.

[„DAR, SE VA ZICE...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 262r** în primă redactare. Paginat de Eminescu: 5.

Concept fragmentar la un articol în care combate opinia ,,Românului” potrivit căreia conservatorii se făceau vinovaţi de neajunsurile de care suferea societatea românească.

Eminescu respinge această opinie în două editoriale, *[,,Unul din argumentele cele mai obicinuite...”]* din 26 februarie 1880 (OPERE, XI, 44) şi *[,,«Românul» înşiră...”]* din 30 septembrie 1882 (v. *supra,* p. 195—197).

[„CU UN STAT CA AUSTRIA...”]

Se păstrează în manuscrisele **2264, 318r, 382r** şi **2267, 87v;** prima însemnare, scrisă cu creionul.
318r *[,,Cu un stat ca Austria...”]*
382r *[„Românul din Austria. ..”]*
87v *[,,Are românul o vorbă...”].*

Textul din urmă se tipăreşte în volum în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 143.

Eminescu prezintă Pactul dualist încheiat între Curtea din Viena şi guvernul de la Budapesta, în 1867, ca un act politic impus Austriei din afară cu sprijinul lui Bismarck. *Legea pentru unirea Transilvaniei cu Ungaria şi Legea pentru egala îndreptăţire a naţionalităţilor,* la care se referă Eminescu, se numărau printre primele măsuri legislative luate de guvernul maghiar, după încheierea Pactului dualist (OPERE, IX, 521—526).

Eminescu se ocupă de Pactul dualist în editorialul *[,,«Memorialul» comitetului...”]* din 4 noiembrie 1882 (v. *Supra,* p. 215-217).

Referiri la acest act politic se întâlnesc şi în alte articole ale sale.

[„[CEL] CARE-ŞI VA MUŞCA MÂNELE...”]

Se păstrează în manuscrisul **3264, 288r;** paginat de Eminescu: 6. Este scris pe verso-ul unei *Anexe,* tipărite cu numele fondatorilor „Timpului”.

Problema succesiunii la tronul României se discută în presa noastră mai multe luni şi ajunge în dezbaterea corpurilor legiuitoare în decembrie 1880[1]. Eminescu se ocupă de ea, în mai multe editoriale şi reproduce, în traducerea sa, articole din presa străină (OPERE, XI, 316-317, 324-325, 329-331, 333-334, 434-435, 446-448).

Problema succesiunii la tronul României este readusă în dezbaterea Adunării deputaţilor de M. Kogălniceanu in noiembrie 1882 şi Eminescu reproduce discursul său în coloanele cotidianului bucureştean[2].

Carol I este avertizat asupra semenilor cu care se înconjura. Antimonarhişti cu câţiva ani mai înainte, ca D. A. Sturdza, Al. Candiano-Popescu, N. T. Orăşanu, îşi uită trecutul şi devin susţinători fervenţi ai monarhiei.

---

[1] MO, (1880), nr. 271, 3/15 dec., p. 7828-7832; nr. 273, 5/17 dec., p. 7884-7899.
[2] T, VII (1882), nr. 254, 14 nov., p. 2—3 *(Arab-Tabia şi Moştenirea tronului).*

[,,«ROMÂNUL» DE LA 22 FEVRUARIE 1874...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 289r — 290r;** paginat de Eminescu: 7, 8 în succesiunea textului precedent. Este scris pe verso-ul unor *Anexe* cu numele fondatorilor ,,Timpului”, ca şi textul anterior.

O respectuoasă cerere Guvernului se publică în ,,Românul” în 22 februarie 1874[1] şi se reproduce, însoţită de o *Observaţie importantă,* în mai multe numere[2]. Oficiosul liberal ducea, în 1874, o campanie de presă împotriva guvernului conservator, care sprijinea monarhia.

Eminescu îşi notează aceste cereri ale ,,Românului" spre a ilustra cum liberalii din jurul lui, C. A. Rosetti şi D. A. Sturdza, adversari ai monarhiei cu un deceniu mai înainte, deveniră susţinători ai ei.

[1] ROM, XVIII (1874), 22 febr., p. 167, 23 febr., p. 171

[2] *Idem,* 24 febr. p. 175; 25-26 febr., p. 179; 27 febr., p. 183; 28 febr., p. 187; 1 mart., p. 191; 3 mart., p. 200; 4-5 mart., p. 205; 6 mart., p. 209; 7 mart., p. 213; 8 mart., p. 217; 9 mart., p. 221; 10 mart., p. 225.

[RĂSPUNSURI II]

Grupăm, cu titlu dat de noi, însemnări din manuscrisul **2264,** scrise pe verso-ul unor *Dovezi* de luare la cunoştinţă, primite de la Garda civică şi rămase necompletate:
372r *[„Dacă ar fi făcut-o... „]*
373r *[,,Deşi nimic alt decât..."]*
375r 376r *[,,Există aici în Bucureşti..."]*
376r *[,, Noul Bizanţ... „]*
377r *[,,Norocul nostru..."]*
Fragmentul *[,,Există aici în Bucureşti..."]* este publicat fragmentar de Augustin Z. N. Pop în *Noi contribuţii documentare la biografia lui Mihai Eminescu,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969,p. 298-299.

Eminescu îşi face aceste însemnări între iulie-decembrie 1882, când Al. Macedonski se apropie, pentru scurt timp, de Junimea bucureşteană ca să treacă la atacuri împotriva ei (46, p. 169—199). Poetul pregăteşte un răspuns la poezia

lui Macedonski *Viaţa de apoi,* publicată în ,,Literatorul" în iulie 1882, cu comentarii în care sunt criticaţi scriitorii promovaţi de „noua direcţie" (14). Atacurile la adresa lui V. Alecsandri sunt cuprinse în studiul lui Macedonski, *Analiza critică*: *Alecsandri,* publicat în ,,Literatorul", cu începere din august 1882[1]. Anunţuri cu nume de persoane în chenar negru, pe motiv că refuzau să primească „Literatorul", găsim în numerele pe august şi septembrie 1882[2]. Eminescu îşi propunea să reproducă în „Timpul", ca răspuns la atacurile împotriva lui Alecsandri, o poezie de Macedonski spre a ilustra ,,necuviinţele" acestuia în materie de literatură.

Poetul nu uită nici ,,excrocheriile" lui Macedonski în Dobrogea, ca reprezentant al administraţiei liberale. Problema aceasta stă în atenţia sa în câteva articole publicate în „Timpul" în 1879 şi 1880. Macedonski este distins cu medalia Bene-Merenti cl. I în 23 decembrie 1881 pentru ,,scrierile sale poetice"[3]. Eminescu vorbeşte şi de ,,scene intime" şi are în vedere, desigur, şedinţa Junimii bucureştene, la care participă şi Eminescu, din 5/17 martie 1882. Macedonski citeşte poezia *Noapte de noemvrie,* ,,arogant şi teatral" (35, p. 46). Mai găsim două însemnări despre Macedonski în manuscrisele **2355; 386** şi **2267, 2v.** Aici se aduc în discuţie scrierile sale într-un context filozofic (10, p. 53).

Mărturiile din manuscrise şi din ,,Timpul" arată că Eminescu făcea distincţie între reprezentanţii familiei Macedonski. Poetul nu-i putea ierta lui Dimitrie Macedonski trădarea lui Tudor Vladimirescu, pentru care îl condamnă şi în editorialul *[,,D. C. A. Rosetti e, se vede..."]* din 4 august 1882 (v. *supra,* p. 158—159), dar ia apărarea lui Alexandru Macedonski împotriva atacurilor lui Al. Candiano-Popescu, din Adunarea deputaţilor (OPERE, XI, 422— 424). Să mai notăm şi faptul că Macedonski face o largă publicitate criticilor sale la adresa lui Alecsandri şi Eminescu, care îi aduc de altfel şi oprobiul opiniei publice. Eminescu foloseşte şi el un limbaj violent împotriva lui Macedonski şi a unor membri ai familiei sale, însă aceste texte le păstrează tăinuite în manuscrisele sale (94).

[1] LIT, III (1882), nr. 8, aug., p. 451-468; nr. 9 [sept.], p. 537-550; nr. 10 [oct.], p. 591-602.
[2] *Idem,* nr. 8, aug., p. 512; nr. 9 [sept.], p. 576.
[3] MO, (1882), nr. 222, 5/17 ian., p. 7537; T, VII (1882), nr. 5, 6 ian., p. 2.

[„MAIORESCU"]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 12v;** notaţii scrise invers.

Consemnare a persoanelor care iau cuvântul în şedinţa Adunării deputaţilor din 16 ianuarie 1883[1]. Poetul îi trece în prima coloană pe Maiorescu şi Anghel, deputat, iar în cea de-a doua, pe N. Dimancea şi Iepurescu. A treia persoană, Guluţă-Effendi, nu a fost identificată. Ar fi posibil ca Eminescu să se refere la G. Guriţă, care ia cuvântul în aceeaşi şedinţă a Adunării deputaţilor.

[1] MO, (1883), nr. 55, 22 ian./3 febr., p. 763-792.

[,,CONS[ILIUL] COMUNAL”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 225r,** ca o simplă listă de nume.

Alegerile pentru consiliile comunale se ţin în 20—21 ianuarie 1882 şi rezultatele se dau câteva zile mai târziu. ,,Românul” publică lista candidaţilor din cele patru sectoare ale Capitalei, stabilită într-o întrunire a Partidului liberal, ţinută la Ateneu[1]. Dintr-o foaie volantă aflăm că şi proprietarii, comercianţii şi profesiunile libere propun o listă a lor de candidaţi în care figurează şi membri marcanţi ai Partidului conservator ca Gheorghe Manu, Alexandru Lahovari, ai liberalilor de diferite nuanţe ca Dumitru Brătianu şi Gheorghe Vernescu[3]. ,,Curierul financiar” publică şi el o listă a candidaţilor în care figurează un număr de persoane ce nu apar şi în celelalte liste[3.] Rezultatul alegerilor se publică în ,,Monitorul oficial” în 26 ianuarie/7 februarie 1883[4].

Eminescu întocmeşte o listă selectivă din cele care circulau înainte de alegeri. Se explică de ce figurează în ea şi numele unor candidaţi care nu obţin un număr suficient de voturi spre a fi aleşi. Fac parte dintre aceştia Dimitrie Sergiu, Grigore Triandafil, Mişu Torok şi Alexandru Lahovari.

Criteriile care stau la baza acestei selecţii sunt greu de stabilit. Se cuvine totuşi observat că Eminescu îl trece în fruntea listei sale pe Dimitrie Cariagdi, cum nu figurează şi în cele din presă. Primarul Capitalei este însă unul din membrii Partidului liberal trataţi cu severitate în publicistica eminesciană.

[1] ROM, XXVII (1883), 19 ian., p. 49; 20 ian,, p. 54.
[2] TEL, XXIII (1883), nr. 3208, 20 ian. Anexată la acest număr.
[3] CFIN, X(1883), nr. 12, 18/30 ian., p. 97. Se republică în mai multe numere.
[4] MO, (1883), nr. 241, 26 ian./7 febr., p. 3794.

[„CE SPUNE ÎN TOATE DISCURSURILE D-LUI ?...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 315rv,** scrise cu creionul şi cu o grafie greu lizibilă.

Confruntarea dintre M. Kogălniceanu şi I. C. Brătianu, la care pare să se refere însemnările, are loc în şedinţa Adunării deputaţilor din 24 ianuarie 1883. M. Kogălniceanu este atacat pentru lovitura de stat din 2 mai 1864 şi pentru faptul că a sprijinit ,,cezarismul” lui Al. I. Cuza, în înfăptuirea reformelor sale. ,,În cât priveşte cestiunea cezarismului — spune M. Kogălniceanu — este cezarism şi cezarism; deosebirea între cezarismul de atunci şi cezarismul de astăzi este aceasta că la 1864 un Domn ştia că are să cază cu cezarismul, dar a făcut-o din propria sa voinţă,, după şapte ani de aşteptare; astăzi există cezarismul, nu pentru căderea de la putere, ci pentru menţinerea la putere a unui singur om” [1].

Însemnările sunt contemporane cu *[,,Condiţiunile cele mai proprii...”]* şi *[,,Prinţul Dim. Ghica...”]* (v. *supra,* p. 570, 374).

[1] MO, (1883), nr. 56, 25 ian./6 febr., p. 798 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„CONDIŢIUNILE CELE MAI PROPRII...”]

Se păstrează în manuscrisul 2264, 313rv, în primă redactare. Însemnări scrise cu creionul şi care ridică mari dificultăţi în descifrare.

Însemnări de lucru cu privire la interpelarea lui Al. Lahovari din Adunarea deputaţilor din 9 februarie 1883 (v. *supra, p. 255—256).* Eminescu consemnează, succint, acuzaţiile invocate de administraţia liberală în ştergerea familiei deputatului conservator din listele electorale.

[„DACA ŞINCAI...”]

Se păstrează în manuscrisul **2263, 46r,** cu o grafie greu lizibilă.

Eminescu invocă personalitatea lui Gheorghe Şincai într-un context istoric în editorialul *[,,D. C.A. Rosetti e, se vede...”]* din 4 august 1882 (v. *supra,* p. 158—159). Poetul îl dă şi ca exemplu de muncă devotată pe tărâmul istoriei naţionale în editorialul *[,,« Dacia viitoare », iată titlul...”]* din 17 februarie 1883 (v. *supra,* p. 257—259). Aduce în discuţie şi într-un editorial şi în altul împrejurările în care moare cărturarul transilvănean.

[„E CURIOS...”]

Se păstrează în manuscrisul **2275B, 82r** un caiet destinat de Eminescu, iniţial, dicţionarului de rime, însă în care îşi face însemnări cu .caracter de reflecţii, începând cu matematica şi sfârşind cu câteva versuri, pe coperta finală.

Problema ,,iluzionismului" identităţii la evrei stă în atenţia lui Eminescu şi într-o notiţă publicată în ,,Timpul" în 16 decembrie 1877 şi în articolul *Horatius-ovreu* publicat în 6 martie 1883 (v. *supra,* p. 267). Poetul comentează aici o carte a lui Wilhelm Braun, tipărită la Triest, pe care n-o cunoaştem.

[„DACA MAGHIARII..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 385r,** cu puţine modificări şi sublinieri din timpul redactării.

Însemnările sunt utilizate în finalul editorialului *Situaţia din Ardeal,* publicat în 12 martie 1883 (v. *supra, p.* 268—270)

[„A SPUNE GRECULUI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2257, 415r,** în primă redactare.

Redactorul ,,Românului", ,,grecotei malonest" e Emil Costinescu pe care Eminescu îl critică în numeroase articole. Aprecierile cele mai severe la adresa sa sunt cuprinse în editorialul *[,,Cam în ajunul..."]* din 23 martie 1883 (v. *supra.,* p. 275-276).

[„AUSTRO-UNGARIA AR TREBUI..."]

Se păstrează în manuscrisul **2257** şi le transcriem în ordinea de aici:
224r *[,,Austro-Ungaria ar trebui..."]*
224rv *[,,Emanciparea economică şi intelectuală..."]*
245v *[,,Un popor se naşte..."]*
245v *[,,Stăpânul politic..."]*

Eminescu îşi face aceste însemnări sub impresia admiterii *Regulamentului de navigaţie...* la Conferinţa de la Londra a marilor puteri. Tratatul încheiat aici în 26 februarie/10 martie 1883 prevedea la art. 97 înfiinţarea Comisiei Mixte Europene, sub preşedinţia reprezentantului Imperiului austro-ungar, deşi aceasta nu era ţară riverană de la Porţile de Fier în jos (22, p. 199—206). Prevederile *Regulamentului de navigaţie...* aduceau mari prejudicii suveranităţii naţionale. Aplicarea prevederilor *Regulamentului...* se amână pentru şase luni, ca să nu intre în vigoare nici după această dată ca urmare a schimbărilor survenite în politica internaţională.

[„CITIM ÎN «JOURNAL DES DÉBATS» :..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 320r—323r,** în primă redactare.
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum", XIII. nr. 1, [ianuarie-martie] 1982, p. 29—30.

Tratatul de la Londra în chestiunea dunăreană se încheie în 10 martie 1883, însă ratificarea lui se amână pentru şase luni. „Journal des débats" consacră acestei probleme al doilea editorial, *[,,0n sait que la ratification..."],* semnat de H. Ganem şi publicat în 8/20 martie 1883 [1].

Eminescu traduce articolul pentru consideraţiile privind aplicarea prevederilor acestui tratat, pe care publicaţia franceză îl prezintă ca o anexă a celui de la Berlin.

[1] JDEB, (1883), [8] 20 mart., p. 1. Sublinierile nu se află în textul original şi aparţin lui Eminescu.

[*„PRINŢUL DIM. GHICA..."*]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 313r** în primă redactare, cu creionul, ca şi alte însemnări din vecinătate. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Revista de istorie şi teorie literară", XXXI, nr, 4, octombrie-decembrie 1983, p. 80.

Însemnări de lucru pentru caracterizarea lui Dimitrie Ghica, criticat sever de Eminescu în mai multe articole pentru orientarea politică.

Petiţia de la Iaşi este comentată în editorialul *[,,« Românul » caută a justifica...”]* din 20 martie 1883 (v. *supra,* p. 273—275). Fraza subliniată, cu care se deschid însemnările, este transferată, parţial, în editorialul *[,,E învederat că reforma electorală...”]* din 23 aprilie 1883 (v. *supra,* p. 287-289).

[„ÎN FOILE AUSTRIACE...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 209r;** la începutul textului indicaţia lui Eminescu:

Reprezintă o notă de subsol pentru care nu avem elemente certe de afiliere.

Eminescu îşi face extrase din *Legiuirea*... lui Caragea în manuscrisul **2257** în care figurează şi partea integrată în nota de faţă (v. *supra,* p. 424—425). Poetul trimite, pe de altă parte, la *Legiuirea* lui Caragea în mai multe articole. În

---

editorialul *[,,Atâta ne mai lipsea...”]* din 26 februarie 1881 îl critică pe V. Boerescu pentru faptul că ignorează realităţile naţionale şi preia legislaţia din Franţa (OPERE, XII, 83—84).

Legiuirea... lui Caragea este invocată de Eminescu şi în editorialul [,,*E sătulă ţara de vorbe...”]* din 29 aprilie 1883. Aici se aplică prevederile acestei legi la dreptul de moştenire în familia ţăranului român (v. *supra,* p. 289—291).

[„CÂND OPOZIŢIUNEA A-NCERCAT...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 223r** în primă redactare. Paginat de Eminescu: 1. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum”, XIII, nr. 4, [octombrie—decembrie] 1982, p. 9.

Reprezintă începutul editorialului cu acest titlu publicat în 3 mai 1883 (v. *supra,* p. 291—294).

[„ALTFEL «N. FR. PRESSE»...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 381r.** Se tipăresc în volum în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 142, 245-246.

Eminescu pregăteşte aceste însemnări, probabil, pentru articolul *Apostol Mărgărit* din 5 mai 1883 (v. *supra,* p. 295—296). Însemnări în context filologic despre ,,substratul trac” şi completare acestui articol în manuscrisele **2257, 425-428** şi **2263, 17.**

[„CEL MAI AUTORIZAT...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 323r,** în prima redactare.

Menţiunea privind publicaţia ,,Journal des débats” trimite la articolul *Paris, 19 mai* publicat în ,,Timpul” la 10/22 mai 1883 (v. *supra,* p. 297)

Generalul George Manu (1833—1911) îşi dă demisia din armată în martie 1883, însă decretul se publică în 20 mai 1883. ,,Prin înaltul decret regal, cu no 1 000 de la 4 mai 1883, după propunerea făcută prin raportul no 6 936, s-a primit demisiunea din armată a generalului de brigadă Manu George, fost inspector general al artelieriei şi comandant al diviziei 7 Roman, pe ziua de 11 martie 1883, când s-a încuviinţat de Consiliul de Miniştri, prin jurnalul no 1, încheiat în şedinţa din 11 martie 1883.” [1]

G, Manu este înlocuit cu Eraclie Arion (1838—1903) la inspectoratul general al artileriei.

---

[1] MOA, (1883), nr. 31, 20 mai, p. 673 *(Demisie. Direcţia personalului).*

[„ÎN LOC DAR DE-A GĂSI...”]

Se păstrează în manuscrisul **2264; 278r,** în prima redactare. Paginat de Eminescu: 2.

Fragment din conceptul pentru editorialul *[,,Când acum câteva luni...”]* publicat în 24 mai 1883 (v. *supra,* p. 303—304).

[„ANGLIA ŞI RUSIA...”]

Se păstrează, în manuscrisul **2257, 278r,** sub forma unor notaţii telegrafice.

Eminescu îşi extrage aceste informaţii privind orientarea politică a ţărilor europene, desigur, din lectura presei străine. Poetul reţine şi numele a trei oameni politici, unul din Anglia, Charles Bradlaugh (1833—1891) şi doi din Belgia, Hermanus

---

Schaepmann (1844—1903) şi Frère-Orban (Hubert Joseph Walther) (1812—1896), cunoscuţi ca adversari ai papalităţii. Ministru de externe al Belgiei între 1878 şi 1884, cel din urmă scoate învăţământul de sub autoritatea bisericii şi rupe relaţiile cu Roma în 1880.

Eminescu îşi face aceste însemnări în aprilie-mai 1883, când ia atitudine împotriva înfiinţării Mitropoliei catolice din Bucureşti şi a propagandei Vaticanului în ţara noastră.

[„DE ACOLO AU IEŞIT TREI DINASTII ROMÂNE...”]

Grupăm însemnări din manuscrisele **2264, 379r, 389r, 387r 2263, 6v** şi **2257, 416r.**
379r *[,,De acolo au ieşit trei dinastii române...”]*
389r *[,,Uniad Ioan...”]*
387r *[,,Ştefan V Muşat...”]*
6v *[,,Ca toţi românii adevăraţi...”]*
416r *[,,Deşi în realitate. . .”]*
Fila **389** este paginată de Eminescu: 4. Pentru ultima însemnare se foloseşte o *Dovadă,* trimisă de Garda civică şi rămasă cu rubricile necompletate; text fără început şi fără sfârşit.
Însemnările se tipăresc în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 560, 561-562, 598, 614

Reprezintă concepte utilizate în editorialul *[,,Mai lesne se torc...”]* din 15 iunie 1883 (v. *supra,* p. 313-315).

Eminescu menţionează Societatea istorică, arheologică şi de cultură a comitatului Hunedoara, despre care vorbim mai sus (v. *supra,* p. 519). Şcoala preparandală la care se referă, este desigur cea din Deva, susţinută de stat, în care se preda, cu excepţia limbii române, în maghiară. Şcoala este prezentată în studiul *[,,Se vorbeşte că în consiliul...”]* publicat de Eminescu în „Curierul de Iaşi” în 1876 (OPERE, IX, 263).

Explicaţia ce-o dă Eminescu pentru numirea provinciei se apropie de cea a unor cercetători. ,,Maramureşul ar deriva — se arată într-o monografie — din cuvântul marmură, cu intercalarea unui *a,* ca la cuvântul aramă. Aceasta pare să fie adevărată, deoarece marmură de calitate inferioară se găseşte în cantitate mare în mai multe localităţi din Maramureş, ca la Săcel, Borşa, Repedea, Ariniş şi Nirişel” [1].

Opinia lui Eminescu cu privire la originea lui Ştefan cel Mare nu se verifică documentar. Poetul caută însă ascendenţi în Transilvania pentru personalităţile de seamă din istoria noastră naţională.

---

[1] Alexandru Filipaşcu, *Istoria Maramureşului,* Bucureşti, Tipografia ziarului ,,Universul”, 1940, p. 11.

[„ACEŞTI OAMENI...”]

Grupăm însemnări din manuscrisul **2257,** în succesiunea de aici şi un text din manuscrisul ***2263,*** **43rv**
244v *[,,Aceşti oameni...”]*
245r *[,,Am fi curioşi... „]*
245r *[,,Are omul un stăpân.. . „]*
245r *[,,D. Grădişteanu n-are nimic de pierdut...”]*
245r *[,,Cineva poate fi obligat...”]*
245v *[,,Înaintea bubuitului...”]*
245v *[,,Dispreţuieşte orice soi de speculă.... „]*
43rv *[,,Munca, iubit popor românesc...”]*
246r *[„O organizare între români...”]*

Eminescu îşi face aceste însemnări sub impresia pregătirilor şi festivităţii de la Iaşi pentru dezvelirea statuii lui Ştefan cel Mare în iunie 1883. P. Grădişteanu şi D. Cariagdi sunt înfăţişaţi ca provocatori ai Rusiei ţariste, în editorialul *[,,Serbarea guvernamentală...'']* din 18 iunie 1883 (v. *supra,* p. 316, 318—319).

[„DECI NU [ESTE] EXACT...”]

Se păstrează în manuscrisul **2257, 415r.**

Extras din *Comunicatul* publicat în ,,Monitorul oficial al României”, în care se dau explicaţii cu privire la cuvântarea ţinută de P. Grădişteanu la festivităţile de la Iaşi în iunie 1883[1].

Eminescu integrează *Comunicatul* în editorialul *[,,<<Monitorul>> de ieri...”]* din 21 iunie 1883 (v. *supra,* p.319—320) şi operează sublinieri în textul oficial, între care figurează şi fragmentul de faţă.

[1] MO, (1883), nr. 61, 19 iun./1 iul, p. 1247.

NOUA ROMĂ

Grupăm, cu acest titlu dat de Eminescu, însemnări din manuscrisul **2263,** scrise cu aceeaşi cerneală şi grafie greu descifrabilă:

42r *Noua Romă*
43r *[,,V-o spun franc, d-lor ...”]*
43r-44r *[,,Cu ajutorul Austriei...”]*
44r *[,,Ardelenii să nu se facă...”]*
44v - 45r *[,,Noi nu suntem nemulţumiţi...”]*
46r *[„Polonilor...”]*

Eminescu îşi face aceste însemnări sub impresia dezbaterilor de la şedinţele secrete ale Societăţii ,,Carpaţii” în care activa încă de la înfiinţarea ei în ianuarie 1882. Guvernul maghiar este informat că la şedinţa din 4 iunie 1883 Eminescu, redactor la ,,Timpul”, propune ca tinerii transilvăneni, la studii în România, să facă, la întoarcerea în ţinuturile lor, propagandă pentru înfăptuirea ,,Daciei Mari”, (67, 411—412). Se explică de ce considera ca românii din provinciile de sub stăpânirea austro-ungară se impunea să-şi păstreze cetăţenia spre a se întoarce cu toate drepturile în ţinuturile natale. Puteau desfăşura, în felul acesta, cu mult succes, propaganda pentru înfăptuirea idealului de unitate naţională.

„Noua Romă”, cum o defineşte Eminescu, era chemată să se opună propagandei catolice în această parte a Europei. Poetul ia atitudine, tot acum, împotriva înfiinţării Mitropoliei catolice din Bucureşti (v. *supra,* p. 298—301). Aceste articole stau şi în atenţia Biroului de informaţii vienez, care le califică, de asemenea, ca fiind antidinastice şi iredentiste.

Caracterizarea ce i-o face Eminescu regelui, când îl numeşte *Carol-îngăduitorul,* nu poate fi interpretată numai ca o obiecţie ce i-o aducea pentru toleranţa faţă de liberali. Poetul merge mult mai departe şi consideră de prisos prezenţa sa în fruntea statului român.

Eminescu acorda mare atenţie, cum se desprinde de altfel din întreaga sa publicistică, politicii imperiilor vecine faţă de ţara noastră. Poetul se pronunţă împotriva regimului ,,cezaro-papist” din Rusia ţaristă **(**v. *supra,* p. 82—84) şi găsea că salvarea Imperiului otoman de la ruina economică era necesară pentru echilibrul de putere în această parte a Europei.

Schimbarea casei domnitoare din Germania la tronul României, cu casa domnitoare din Austria, era chemată, în opinia lui Eminescu, să conducă la recîştigarea autonomiei Transilvaniei şi la înlăturarea legislaţiei excepţionale introdusă de guvernele maghiare în ţinuturile locuite de români.

Societatea ,,Carpaţii” avea ca deviză: „Românii de peste munţi în România. Noi prin noi. Banat. Maramureş. Transilvania, Crişana”. Societatea ,,Carpaţii şi Balcanii”, la înfiinţarea căreia reflecta Eminescu, era chemată să-i reunească pe toţi românii veniţi în ţară din provinciile de sub stăpâniri străine.

Eminescu apelează la expresia biblică, practică urmată, probabil, şi în şedinţele Societăţii „Carpaţii”, când se discutau chestiuni cu implicaţii politice. Expresia biblică se întâlneşte, de altfel, şi în poeziile şi articolele din 1882— 1883.

COMENTARII la textele CU PATERNITATE INCERTA

1882

[„ÎNAINTE DE SĂRBĂTORI...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 3, 5 ianuarie 1882, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 4 ianuarie 1882*[1].

Informaţia cu privire la demisia lui C. A. Rosetti se publică în „Românul” în 25—27 decembrie 1881[2]. Retragerea lui C. A. Rosetti este anunţată de „L’Indépendance roumaine” şi ,,Românul” precizează că ziarul ,,a nimerit-o”. Odată cu C. A. Rosetti urma să se retragă şi Simeon Mihălescu. Asemenea informaţii, deşi neconfirmate de „Monitorul oficial”, demonstrau existenţa unor disensiuni între I. C. Brătianu şi C. A, Rosetti, cu privire la împărţirea puterii în guvernul liberal.

,,România liberă” scrie că editorialul examinează cauzele retragerii lui C. A. Rosetti din guvern şi reproduce finalul („Oricum ar fi... să facă”)[3]. Este semnalat şi de „Bukarester Tagblatt”, în revista presei româneşti[4].

Editorialul foloseşte termenul ,,socialism” în accepţiunea de ,,socialism utopic”, întâlnită şi în articolele anterioare (OPERE, **XI,** 44; OPERE, XII, 33).

Discursul critic se impune atenţiei prin tonul ponderat şi prin expresii caracteristice atât scrisului lui Eminescu (,,în fine”, ,,nici putem crede”, ,,nici intră în deprinderile radicalilor”), cât şi cel al lui I. Slavici (,,se face imposibilă”, „idei de organizare lămurite”, „risipi nedomiririle”).

---

[1] Din colecţia „Timpului” de la Biblioteca Academiei Române lipseşte acest număr; editorialul îl transcriem din colecţia Bibliotecii Municipale din Piatra Neamţ.

[2] ROM, XXV (1881), 25-27 dec., p. 1157.

[3] RL, VI (1882), nr. 1367, 6 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] BTAG, III (1882), nr. 12, 6/18 ian.. p. 2 *(Inland).*

[„UNA DIN ACUZAŢIUNILE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 7, 12 ianuarie 1882, p. 1—2. Al doilea editorial.

Presa se opreşte la demonstraţia potrivit căreia recompensele din bugetul statului apăsau mai greu asupra contribuabililor decât vechile privilegii. ,,România liberă” împărtăşeşte opinia după care adevăraţii privilegiaţi erau cei care îi acuzau pe conservatori[1]. Reproduce un fragment (,,Privilegiu pentru privilegiu... acest privilegiu !”).

Merită să reţină atenţia şi propunerea după care C. A. Rosetti îşi putea păstra toate distincţiile, însă să renunţe la încasarea sumelor importante din visteria statului.

---

[1] RL, VI (1882), nr. 1371, 13 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI DIN 15 IANUARIE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr, 13, 19 ianuarie 1882, p. 1. Al doilea editorial.

Stenograma şedinţei Adunării deputaţilor din 15 ianuarie 1882 se publică în ,,Monitorul oficial”, în 16/28 februarie 1882 [1]. Se reproduce aici şi discursul lui N. Fleva, caracterizat ,,o fantastică disertaţiune”.

---

[1] MO, (1882), nr. 29, 16/28 febr,. p. 364-366 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„PENTRU A PATRA OARĂ...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 21, 28 ianuarie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 27 ianuarie 1882.*

Şedinţa Senatului în care se hotărăşte invalidarea mandatului lui A. D. Holban se ţine în 22 ianuarie 1882[1]. Autorul se situează pe poziţia lui T. Rosetti, care declară în cuvântarea sa că nu era un prieten al lui A. D. Holban, însă considera ca o măsură arbitrară invalidarea mandatului său de deputat. Când face precizarea că nu era amic al lui A. D. Holban, se referea la opiniile acestuia despre Schopenhauer, expuse în dezbaterile parlamentare din aprilie 1878. A. D. Holban, contestatar al alegerii lui Maiorescu, se vede el însuşi contestat. Explicaţia stă în faptul că A. D.

Holban, cu poziţie importantă în Partidul liberal, se orientează după 1880 spre junimişti.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" face o dare de seamă asupra dezbaterilor din Senat[2]. Reproduce finalul („Francheţa reclamată... nu mori de necaz"). ,,Binele public" remarcă editorialul şi reproduce un fragment (,,Cum vedem... regimul actual")[3], iar „Liberalul" se opreşte la limbajul folosit de ,,Timpul" ca fiind ,,exclusiv al său"[4]. ,,L'Indépendance roumaine" scrie că „Timpul" dădea adversarilor lovituri nemiloase[5]. Reproduce începutul în traducere franceză (,,Pentru a patra oară... şi a cincea oară"). Atitudinea ,,Timpului" este remarcată şi de ,,La Gazette de Roumanie", care reproduce, de asemenea, un fragment în traducere franceză (,,Nu mai vorbim. . . biroului provizoriu?")[6].

Replica senatorului Iorgu Radu nu se reproduce exact. Acesta spune: ,,Apoi să nu crăpi de necaz".

[1] MO, (1882), nr. 36, 24 ian./5 febr., p. 459-469 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*
[2] RL, VI (1882), nr. 1385, 29 ian., p. 2 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 47, 29 ian., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] LIB, III (1882), nr. 22, 29 ian., p. 1 *(Iaşi, 28 ianuarie 1882).*
[5] INDR-1, VI (1882), nr. 1315. 29 ian./l0 febr., p. 1 (Spectateur, *Les journaux roumains).*
[6] GROM, II (1882), nr. 104, 29 ian./l0 febr., p. 1 (Spectator, *Revue des journaux).*

[„AVEM A ÎNREGISTRA..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 22, 29 ianuarie 1882, p. 1. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* I, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 155—156.

Ion C. Cantacuzino se naşte în 12 septembrie 1825 şi nu în 1824. Participă la evenimentele politice ale vremii sale şi ocupă cele mai înalte funcţii de stat. Se aminteşte de faptul că în timpul domniei lui Al. I. Cuza a fost ministru de justiţie în mai multe rânduri şi a avut misiuni în străinătate. Să completăm informaţia şi cu amestecul său în detronarea lui Al. I. Cuza.

Paternitatea articolului nu poate fi demonstrată cu certitudine dar nici infirmată.

[„ÎN ZIARUL NOSTRU..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 32, 12 februarie 1882, p. 2.

Comunicatul comentat se publică în „Monitorul oficial" în 9/21 februarie 1882 [1]. Este reprodus şi în ,,Timpul" în ziua următoare [2].

Se continuă discuţia începută mai înainte cu privire la atitudinea monarhiei faţă de delegaţia moldoveană (v. *supra,* p. 48—49).

[1] MO, (1882), nr. 249, 9/21 febr.,p. 8163-8164.
[2] T, VII (1882), nr. 30, 10 febr., p. 2-3.

[„DACA INSISTĂM ASUPRA ŞEDINŢEI..."]

Se publică în „Timpul", VII, nr. 49, 4 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 martie 1882.*

Reia discuţia asupra şedinţei Adunării deputaţilor din 24 februarie 1882 (v. *supra,* p. 65—68).

,,România liberă" remarcă faptul că ,,Timpul" invoca versuri din Goethe în sprijinul opiniilor sale politice[1]. „La Gazette de Roumanie" constata că ziarul relua, adesea, chestiuni discutate în articolele anterioare[2].

Critica vizează în cele două editoriale atât viaţa parlamentară cât şi metodele folosite în frustrarea statului de către unii membri ai Partidului liberal.

[1] RL, VI (1882), nr. 1414, 5 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] GROM, II (1882), nr. 133, 5/17 mart., p. 1 (Spectator, *Revue des journaux).*

[„D. VASILE BOERESCU A DEPUS..."]

Se publică în ,,Timpul", VII, nr. 65, 23 martie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 22 martie 1882.*

Stenograma şedinţei Senatului din 16 martie 1882 se publică în ,,Românul” în 18 martie 1882[1]. Propunerea lui V. Boerescu nu este însoţită de-o argumentare convingătoare privind înfiinţarea posturilor de agregaţi în învăţământul superior.

,,România liberă” insistă asupra aprecierilor referitoare Ia învăţământul rural şi secundar[2]. Reproduce un fragment (,,Dacă trecem la învăţământul... adevărate sinecure”) şi finalul (,,Proiectul d-lui Boerescu... contra înfiinţării lor”). „Binele public” împărtăşea opinia după care propunerea lui V. Boerescu era nefondată[3]. Reproduce două fragmente (,,Starea instrucţiunii... câte strălucite”, „...incuria guvernamentală... inspector de poliţie”).

Eminescu demonstrează că şi în învăţământ progresul era ,,de suprafaţă”, ca de altfel şi în alte domenii ale vieţii sociale. Se fac aprecieri severe asupra învăţământului de toate gradele.

[1] ROM, XXVI (1882), 18 mart., p. 245.
[2] RL, VI (1882), nr. 1430, 24 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BP, IV (1882), nr. 91, 24 mart., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„FIINDCĂ VORBIRĂM...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 65, 23 martie 1882, p. 1.

[„LA 13 MARTIE 1882...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 72, 3 aprilie 1882, p. 1.

Se evocă personalitatea lui Constantin Lahovari, ca un exemplu de cinste şi demnitate. Reţine atenţia îndeosebi distincţia ce o face între apartenenţa la un partid politic şi dragostea de ţară prin care se depăşeau interesele partidelor politice.

[„ÎNTR-UN STIL BLAJIN...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 77, 9 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 8 aprilie 1882.*

Acuzaţiile oficiosului guvernamental, la care se referă editorialul, sunt cuprinse în editorialul *Bucureşti,* 5/17 *priar 1882,* publicat în 6 aprilie 1882 [1].

,,L’Indépendance roumaine” reţine teza potrivit căreia intrarea României în războiul din 1877—1878 se justifica prin atitudinea inexplicabilă a Turciei faţă de ţara noastră[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Meritul dară... pentru franceji”). ,,Binele public” împărtăşeşte opinia potrivit căreia opoziţia nu putea propune remedii pentru schimbarea situaţiei din ţară[3]. Reproduce două fragmente (,,După ce arată... elocuenţă d. Blaremberg”, ,,Nici o ţară... umple de răifăcători”).

Guvernarea liberală este caracterizată ca empirică, fără perspectivă şi conducând la sărăcirea poporului.

[1] ROM, XXVI (1882), 5-6 apr., p. 297.
[2] INDR-1, VI (1882), nr. 1372, 10/22 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] BP, IV (1882), nr. 102, 10 apr., p. 2 *(Revista ziarelor).*

[„ASEARĂ, 11 APRILIE...”]

Se publică în „Timpul”, VII, nr. 80, 13 aprilie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 12 aprilie 1882.*

Comunicatul Comitetului Partidului conservator informează că la adunarea din Sala Herdan se vor discuta „diferite chestiuni de mare interes” şi invita şi ,,membrii opoziţiunii să-şi aducă concursul patriotismului lor luminat”[1].

,,Telegraful” consacră adunării un editorial, *Bucureşti, 17 iulie,* în care arată că ea a fost slab frecventată şi că oratorii s-au mărginit să atace guvernul liberal [2]. Editorialul stă şi în atenţia ziarului ,,L’Indépendance roumaine” care reproduce două fragmente în traducere franceză (,,Şi-n adevăr... devin milionari”, ,,Cu tonul său energic... protejat de justiţie”) [3].

„Timpul” reproduce şi cuvântările lui Lascăr Catargiu şi T. Maiorescu câteva zile mai tîrziu[4].

[1] T, VII (1882), nr. 79, 11 apr., p. 1.

[2] TEL, XII (1882), nr. 2982, 18 apr., p. 1.
[3] INDR-1, VI (1882), nr. 1375, 14/21 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journau roumains).*
[4] T, VII (1882), nr. 84, 17 apr., p. 1-3; nr. 86, 20 apr., p. 1-2.

[„BĂTRÂNUL ORGAN AL PARTIDEI LIBERALE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 99, 8 mai 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 7 mai 1882*[1].

Conservatorii sunt acuzaţi de ,,Românul” de lipsa de principii în editorialul *Bucureşti, 5/17 florar 1882,* publicat în 6 mai 1882[2]. Se invocă opiniile lui H. Taine cu privire la rolul oamenilor cultivaţi în susţinerea progresului societăţii. Transcriem un fragment din prefaţa tratatului lui H. Taine:

,,Il suit de la qu'un esprit cultive en est plus capable qu'un esprit inculte, et un homme special, qu'un homme qui ne l'est pas. De ces deux dernieres verites naissent beaucoup d'autres consequences; si le lecteur daigne y reflechir, il n'aura pas de peine a les demeler” [3].

,,România liberă” scrie că „Timpul” respingea acuzaţia ,,Românului” cu argumente indiscutabile[4]. Reproduce un fragment (,,...că oamenii luminaţi...şi natural”). „Binele public” arată că editorialul expunea principiile care călăuzeau ziarul în activitatea sa[5]. Reproduce un fragment (,,,.. că oamenii luminaţi... este mai capabil”).

Expresia ,,oameni speciali” (,,homme special”) folosită şi în alte articole ale sale poate fi invocată ca argument al paternităţii eminesciene.

---

[1] Acest număr lipseşte din colecţia „Timpului” de la Biblioteca Academiei Române; transcriem editorialul din colecţia ziarului din Biblioteca Municipală din Piatra Neamţ.
[2] ROM, XXVI (1882), 6 mai, p. 297.
[3] H. Taine, *Les origines de la France contemporaine.* La revolution. Tome II. La conquete Jacobine. Paris, Librairie Hachette et Cie, 1881, p. I—II.
[4] RL, VI (1882), nr. 1466, 9 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[5] BP, IV (1882), nr. 124, 9 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„CITITORII NOŞTRI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 195, 5 septembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 4 septembrie 1882.*

Un istoric al Congresului agricol din Argeş publică „Telegraful” în 10 septembrie 1882[1]. De aici luăm cunoştinţă că argeşenii se pregăteau să scoată un ziar, ,,Ţăranul”, în legătură cu care nu avem alte informaţii. *Legea pentru tocmelele de lucrări agricole se* publică şi în ,,Timpul” în aprilie 1882 [2].

,,Naţiunea” împărtăşeşte opinia potrivit căreia adunarea de la Curtea de Argeş nu putea ţine loc de congres[3]. Reproduce două fragmente (,,Dacă trebuie... strada Doamnei”, ,,Din nenorocire... fostului mazzinist”). ,,L’Indépendance roumaine” scrie că ,,Timpul” îl tratează pe C. A. Rosetti ca pe un vechi conspirator[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Adevăratul împilator... cea mai deplorabilă”). Asupra acestui aspect insistă şi ,,Bukarester Tagblatt” în prezentarea presei româneşti[5].

,,Românul” acuză ,,Timpul”, în editorialul *Bucureşti, 18/30 răpciune 1882,* publicat în 19 septembrie 1882, că nu înţelegea ,,nevoile şi păsurile ţărănimii” [6]. Proprietarii de moşii nu trăiau la ţară şi nu îşi administrau singuri moşia.

În aprecierea raporturilor dintre moşieri şi ţărănime se pornea de la constatarea că cei din urmă aveau o situaţie mai rea de când depindeau de stat, care îi împovăra cu tot felul de dări.

---

[1] TEL, XII (1882), nr. 3099, 10 sept., p. 1 *(Bucureşti, joi 9 septembre).*
[2] *T,* VII (1882), nr, 87, 21 apr., p. 2-3; nr. 88, 22 apr., p. 2-3.
[3] N-l, I (1882), nr. 68, 7 sept, p. 2 *(Presa română).*
[4] INDR-1, VI (1882), nr. 1492, 7/19 sept, p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[5] BTAG, III (1882), nr. 208. 7/19 sept., p. 1 *(Inland).*
[6] ROM, XXVI (1882), 19 sept., p. 707.

[„CINE SE MAI ÎNDOIEŞTE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 241, 3 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti., 2 noemvrie 1882.*

Proiectul de răspuns al Senatului la Mesagiul tronului de deschidere este înlocuit de V. Boerescu şi se publică în ,,Telegraful” în 31 octombrie 1882 [1].

Este criticat *Proiectul...* pentru faptul că se mărginea la ,,generalităţi” şi că venea prea târziu ca reformele enunţate să mai poată fi puse în aplicare.

[1] TEL, XII (1882), nr. 3145, 31 oct., p. 3.

[„VIZITA MINISTRULUI DE ESTERNE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 258, 24 noiembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 23 noemvrie 1882.*

Comentariu privind desfăşurarea războiului diplomatic între marile puteri pentru extinderea dominaţiei lor coloniale. Se face remarca, nu lipsită de ironie, că Africa de Nord devenise ,,prada comună”.

UN NOU ZIAR
[„DE LA 1 IANUARIE VIITOR...”]

Se publică în „Timpul” VII, nr. 277, 17 decembrie 1882, p. 3.

Prospectul-program al ,,Pactului social”, semnat de George Mârzescu, se publică în 10 decembrie 1882[1]. Ziarul începe să iasă la 1 ianuarie 1882 şi îşi sistează apariţia în 8 iunie 1882.

Ziarul se va călăuzi după *Proiectul-program,* prezentat favorabil şi în alte ziare ale vremii. Noul ziar va comenta cea mai mare parte a editorialelor din ,,Timpul”, aparţinând, în general, poetului şi publicate fără semnătură.

[1] Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *Publicaţiunile periodice româneşti (Ziare, gazete, reviste).* Descriere bibliografică. Cu o introducere de Ioan Bianu. Tom. I. Catalog alfabetic 1820—1906. Bucureşti, Librăriile Socec *&* Comp. şi C. Sfetea, 1913, p. 478.

[„MULŢI ÎNCLINĂ A CREDE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VII, nr. 286, 30 decembrie 1882, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 29 decemvrie 1882.*

Scrisoarea deschisă a lui Al. Sihleanu se publică în „Naţiunea” în 25 decembrie 1882 [1]. Deputatul liberal îşi face aspre imputări pentru faptul de-a se fi lăsat amăgit să creadă în onestitatea, virtutea şi sinceritatea partidului său.

,,Binele public” se opreşte la ,,stricăciunea adâncă a roşilor”[2]. Reproduce un fragment (,,De geaba... amicii săi politici”). „Naţiunea” insistă asupra caracterizării politicii liberalilor[3]. Reproduce două fragmente („Oricât de mult... interesele lor private”, „Spună-ni-se... tonul ei vehement”).

Scrisoarea este invocată spre a demonstra că moralitatea constituie un factor decisiv pentru autoritatea unui partid de guvernământ.

[1] N-l, I (1882), nr. 157, 25 dec., p. 1.
[2] BP, V(1882), nr. 25, 31 dec., p. 2 *(Revista ziarelor).*
[3] N-l, I (1882), nr. 160, 31 dec., p. 1 *(Presa română).*

1883

[„ASTĂZI LA 12 ORE...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 52, 6 martie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 5 martie 1883.*

Mesajul de dizolvare a Corpurilor legiuitoare este publicat în ,,Românul” în 6 martie 1883 [1] şi guvernul liberal este suspectat de acţiuni „clandestine”.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" îşi însoţea consideraţiile politice cu ,,cugetări posomorâte" [2]. Reproduce un fragment (,,în timpul în care... Senatului actual"), ,,Naţiunea" se opreşte la acţiunile anticonstituţionale a1e guvernului[3]. Reproduce două fragmente (,,Pentru d. Brătianu... lungul ei", ,,În timpul în care... intereselor ei"). Măsurile anticonstituţionale ale guvernului stau şi în atenţia ,,Pactului social", care reproduce, de asemenea, un fragment (,,E drept că... ce-o guvernă") [4].

Se utilizează aici termeni ca ,,transige" şi ,,concede'„ întâlniţi atât în manuscrise cât şi în alte articole ale sale

[1] ROM, XXVII (1883), 6 mart., p. 209
[2] RL, VII (1883), nr. 1709, 8 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] N-l, II (1883), nr. 213, 7-8 mart., p. 1 *(Presa română).*
[4] PASO, I (1883), nr. 53, 8 mart., p. 2 *(Ziarele din ţară).*

[„ONORABILII CONFRAŢI..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 60, 16 martie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 15 martie 1883.*

Oficiosul guvernamental ia apărarea lui Dimitrie Ghica în editorialul *Bucureşti,* 10/22 *mărţişor 1883,* publicat în 11 martie 1883. ,,Chiar principele Dimitrie Ghica — scrie ,,Românul" —, care arătase dorinţa d-a se repausa în viaţa privată d-e lungă şi activă viaţă publică devotată intereselor ţării, n-a crezut d-astă dată că. poate să înceteze d-a fi ceea ce-a fost totdauna primul în orice mişcare patriotică"[1]. ,,Timpul" respinge această caracterizare şi găseşte falsă şi comparaţia între D. Ghica şi Thiers.

Editorialul este comentat de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti[2].

Se demonstrează, pe bază de documente, inconsecvenţa lui Dimitrie Ghica în viaţa politică. Reproduce, astfel, *Moţiunea* din 8 martie 1878 şi *Apelul comitetului electoral* din 30 martie 1879[3], documente din care dă şi extrasele respective. I. Em. Florescu ţine cuvântarea din care se reproduce acest fragment în şedinţa Senatului, din 4 martie 1883[4]. Cu această şedinţă se încheie şi dezbaterile Corpurilor legiuitoare din martie 1883. Lucrarea lui Barbu Constantinescu este *Probe de limba şi literatura ţiganilor din România,* tipărită la Bucureşti în 1878.

[1] ROM, XXVII (1883), 11 mart., p. 225.
[2] BTAG, IV (1883), nr. 69, 17/29 mart., p. 2 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*
[3] T, VIII{1883), nr. 60, 16 mart., p. *2-* 3.
[4] MO, (1883), nr. 89, 13/25 mart., p. 1470 *(Desbaterile Corpurilor legiuitoare).*

[„NU ESTE CESTIUNE..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 75, 3 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 2 aprilie 1883.*

Oficiosul guvernamental revine asupra acuzaţiilor la adresa conservatorilor în editorialul *Bucureşti, 20 mărtişor/10 priar 1883,* publicat în 30 martie 1883[1], în care se referă şi la generalul Manu. Se demonstrează, pe bază de date statistice, sporirea cheltuielilor în guvernarea liberală.

,,Binele public" scrie că ,,Timpul'' probează cu cifre „goliciunea laudelor" oficiosului guvernamental[2]. Reproduce un fragment (,,Dacă am un venit... capitalul meu"). ,,Naţiunea" insistă asupra falsei prezentări a situaţiei financiare[3]. Reproduce finalul („Împrumuturi făcute... vi s-a rupt"). Editorialul este comentat şi de ,,Le Peuple roumain" în prezentarea presei româneşti [4].

Discuţia asupra acestor probleme este reluată în editorialul din 12 aprilie 1883 (v. *supra,* p. 410—412).

[1] ROM, XXVII (1883), 30 mart, p. 285.
[2] BP, V(1883), nr. 102, 4-5 apr., p. 2 *(Presa română).*
[3] N-l, II (1883), nr. 236, 4-5 apr., p. 2 *(Presa română).*
[4] LPROM, I (1883), nr. 19, 5/17 apr., p. 1 *(La presse roumaine).*

[„ÎNTR-UNA DIN REVISTELE NOASTRE..."]

Se publică în ,,Timpul", VIII, nr. 82, 12 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 aprilie 1883.*

Se reia discuţia începută în 3 aprilie 1883 (v. *supra,* p. 409—410), ca răspuns la editorialul ,,Românului" *Bucureşti, 6/l8 priar 1883* din 7 aprilie 1883[1], în care ,,Timpul" este acuzat de ignoranţă în tratarea problemelor economice. Ziarul conservator demonstrează şi de astă dată, pe bază de cifre, sporirea nejustificată a cheltuielilor statului.

,,Pactul social" scrie că ,,Timpul" „emite o adevărată teorie a bugetului"[2]. Reproduce un fragment (,,Un buget... moment ulterior"). ,,Binele public" apreciază analiza bugetului[3]. Reproduce un fragment (,,Să ne-nchipuim... pentru altceva"). Asupra acestui aspect insistă şi „Naţiunea", care reproduce un fragment (,,Un buget... cele ce-1 înconjură")[4] şi ,,Le Peuple roumain", care reproduce un fragment în. traducere franceză (,,În loc de-a plăti... 727 191007 fr. ...")[5]. ,,L'Indépendance roumaine" găsea că ,,Timpul" acuza ,,Românul" de ,,ignoranţă grosieră în chestiuni financiare"[6]. Reproduce două fragmente în traducere franceză (,,La 1877... tăgădui de nimenea", ,,Să ne închipuim... financiară a roşiilor"). Editorialul este comentat şi de ,,Bukarester Tagblatt", fără să dea extrase[7].

Este readusă în discuţie, de astă dată în alt context, problema transformării ţării noastre în ,,colonie internaţională".

[1] ROM, XXVII (1883), 7 apr., p. 313.
[2] PASO, I (1883), nr. 83, 13 apr., p. 3 *(Ziarele din ţară).*
[3] BP, V(1883), nr. 109, 13 apr., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] N-l, II (1883), nr. 243, 13 apr., p. 2 *(Presa română).*
[5] LPROM, 1 (1883), nr. 26, 13/26 apr., p. 2 *(La presse roumaine).*
[6] INDR-1, VII (1883), nr. 1667, 13/25 apr., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux).*
[7] BTAG, V(1883), nr. 91, 13/25 apr., p. 1 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*

[„DE MULTE ORI AM SUSŢINUT..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 88, 20 aprilie 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 aprilie 1883.* Se republică în nr. 89, 21 aprilie 1883, p. 1—2. Editorial: *Bucureşti, 20 aprilie 1883.* Cu o notă introductivă:
,,În revista noastră de ieri s-a strecurat sub punctul Kariagdi o eroare. Voind a fi exacţi, reproducem revista, rectificând eroarea". Se republică în nr. 90, 22 aprilie 1883, p. 1—2. Editorial: *Bucureşti, 21 aprilie 1883.* Cu o notă introductivă: ,,În revista de alaltăieri, totuşi s-a mai strecurat o eroare sub punctul Râmniceanu. Voind a fi exacţi reproducem revista, rectificând eroarea". Se republică în nr. 91, 23 aprilie 1883, p. 1—2. Editorial: Bucureşti, 22 aprilie *1883.* Cu o notă introductivă: ,,Mai adăugăm azi la revista asupra cumulului încă un punct al d-lui Th. Ştefănescu, reproducând-o în întregul ei". Tipărim editorialul în forma din urmă, marcând schimbările introduse în text, la care se referă notele introductive. Se reproduce în ,,Poporul", nr. 378, 23—25 aprilie 1883, p. 2. Fragmentar.

Partidul liberal este caracterizat ,,societate de exploatare a credulităţii publice". Spre a demonstra cât mai convingător acest lucru se dă lista câtorva cumularzi.

Editorialele sunt comentate de „Bukarester Tagblatt"[1], ,,Le Peuple roumain"[2], ,,Naţiunea"[3] şi de alte ziare. Aplicarea metodei persuasiunii, prin reproducerea editorialelor şi notele introductive era chemată să menţină în atenţia publicului aceste persoane în ajunul alegerilor.

[1] BTAG, IV (1883), nr. 97, 21 apr./3 mai, p. 2—3 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*
[2] LPROM, I (1883), nr. 32, 22 apr./4 mai, p. 2 *(La presse roumaine).*
[3] N-l, II (1883), nr, 249. 22 apr., p. 2 *(Presa română).*

[„REPREZENTAŢIA DE ASEARĂ..."]

Se publică în „Timpul", VIII, nr. 100, 5 mai 1883, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 154.

Spectacolul în beneficiul lui Ştefan Iulian se dă la Teatrul Naţional în 3 mai 1883. Comedia lui Ştefan Vellescu (1838— 1899) *Iulian e blond sau brun?* **se** bucură de o bună primire şi meritul este atribuit actorilor. Comedia ,,de ocazie"[1] a lui V. Alecsandri *Villa regală* este criticată pentru monoloagele nesfârşite şi plictisitoare.

Paternitatea eminesciană nu poate fi demonstrată, însă nici infirmată.

[1] ROM, XXVII (1883), 2-3 mai, p. 395 *(Ştiri teatrale).*

[„NU SE POATE TĂGĂDUI...”]

Se publică în ,,Timpul”, VIII, nr. 119, 19 mai 1883, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 18 mai 1883.*

Personalităţile marcante ale vieţii noastre politice, care renunţă la mandatul de deputaţi ori senatori ofereau ,,Timpului” argumente importante în campania de presă în legătură cu ingerinţele în alegeri. Scrisoarea lui D. Brătianu se publică, în ,,Naţiunea” în 18 mai 1883[1].

Editorialul este comentat de ,,Bukarester Tagblatt”, fără să dea extrase[2].

,,Telegraful” răspunde la aceste critici în editorialul *Bucureşti, joi 20 mai 1883* şi arată că ,,opoziţia coalizată” nu avea un program politic[3].

[1] N-l, II (1883), nr. 269, 18 mai, p. 2 *(Ştiri din năuntru).*
[2] BTAG, IV (1883), nr. 121, 20 mai/1 iun., p. 1 *(Rumänische Zeitungsstimmen).*
[3] TEL, XIII(1883), nr. 3309, 21 mai, p. 1.

[„ÎN CE UN MINISTER...”]

Se publică în „Timpul”, VIII, nr. 111, 19 mai 1883, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental se ocupă de lipsa de unitate în orientarea politică a reprezentanţilor opoziţiei în două editoriale, *Bucureşti,* 16/25 *florar 1883* şi *Bucureşti,* 17/29 *florar 1883,* publicate în 17 mai 1883 şi 18 mai 1883[1].

,,Binele public” scrie că opoziţia unită putea forma guvernul[2]. Reproduce finalul („Venerabilul director... de căpetenie”).

Rezervele faţă de unii socialişti erau, în parte, justificate, de vreme ce trec, ceva mai târziu, la liberali.

[1] ROM, XXVII (1883), 16-17 mai, p. 441, 18 mai, p, 445.
[2] BP, IV (1883), nr. 137, 20 mai, p. 3 *(Revista ziarelor).*

TRANSCRIERI

ÎNTREBĂRILE DIN PARTEA BUCOVINEI ŞI RĂSPUNSURILE DIN PARTEA BOIERILOR LA : 1782

Se păstrează în manuscrisul 2307, 28r—32r, cu sublinieri care nu se găsesc în manuscrisul după care este transcris documentul. Sânt subliniate, cu cerneală, în timpul transcrierii, cuvintele *nu va* şi *pricina în scris* (p. 422), iar toate celelalte sânt făcute cu creion roşu, la o lectură ulterioară. Este încadrată, cu acelaşi creion, întrebarea întâi şi sânt marcate, marginal, la stânga, cu acelaşi creion, răspunsurile la întrebările:
2 (a doua jumătate), 5 (fraza subliniată şi în text), 8 (în întregime), 9 (prima jumătate), 19 (în întregime).

Documentul este întocmit în numele Bucovinei de fruntaşii acestei provincii anexată la Imperiul habsburgic în 1775. Curtea din Viena urmărea să intre în posesia pământurilor deţinute de populaţia autohtonă în vederea colonizării cu emigranţi germani. întrebările adresate Divanului din Moldova erau chemate să legitimeze drepturile străvechi asupra proprietăţilor în stăpânirea populaţiei autohtone. Curtea din Viena îşi pune în aplicare planul de colonizare şi implantează sate cu colonişti germani între satele româneşti. Drepturile populaţiei autohtone, uzurpate de Curtea din Viena, se restabilesc abia în timpul celui de-al doilea război mondial, o dată cu repatrierea coloniştilor germani.

Documentul se păstrează în manuscrisul academic 87, un miscelaneu provenind din Biblioteca

lui Dimitrie Sturdza-Scheianu. Manuscrisul poartă pe dosul legăturii menţiunea: *Miscellanea MSS Scheia.* Cuprinde 15 lucrări au conţinut divers în română, polonă, franceză şi germană. *Întrebările*... ocupă filele 56v—60r[1]. Sânt precedate de un fragment în polonă, din testamentul lui Sigismund II August (1548—1572) şi urmate de o *Bibliografie,* cu titluri de cărţi latineşti, în ordine cronologică din anii 1450—1517. Nu se vede de nicăieri dnpă ce criterii sânt orânduite documentele.

Manuscrisul eminescian 2307 este un miscelaneu din epoca ieşeană, de format registru, liniat, cu multă literatură populară, poemul lui Vasile Pogor-tatăl, *Vedenie ce au văzut un schismic Varlaam de la Mănăstirea Secului din Moldova [v. supra,* p. 495—496), gramatica paleoslavă, (OPERE, XIV, 445—507) şi alte lucrări de mai mică amploare.

Eminescu dă o descriere exactă a manuscrisului după care reproduce documentul. Întrebările sânt trecute, cum arată el, pe pagina din stânga, iar răspunsurile, pe cea din dreapta. Sânt exacte şi precizările sale cu privire la lipsa unor file, precum şi a unor părţi din text, Poetul transcrie documentul atât pentru vechimea sa, cât şi pentru informaţiile privind natura proprietăţii în Moldova.

Eminescu pune la contribuţie documentul în articolul *[„Se vorbeşte câ în Consiliul..."],* publicat în „Curierul de Iaşi" în noiembrie 1876 (OPERE, IX, 255—256) şi revine la el în editorialul *[„Erodot al românilnr continuă..."*] din 25 ianuarie/6 februarie 1881 (OPERE, XIL, 43—46) şi în editorialul *[„Proiectul de lege..."],* publicat în 6 martie 1882, în timpul dezbaterii publice cu privire la reforma *Legii tocmelilor agricole* (v. *supra,* p. 73—74). Poetul intervine în textul documentului cu creion roşu probabil la ultima lectură, când marchează. părţile care îi puteau servi în campania de presă în chestiunea ţărănească.

[1] Ion Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti.* Tomul I, numerile 1—300. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl S-or Ioan St. Rasidescu, 1907, p. 192—193.

ALTE ŞEPTE PONTURI DE ÎNTREBĂRI DIN PARTEA BUCOVINEI, CUM SE ARATĂ MAI GIOS PE NUMĂR. ÎNTREBĂRILE DIN PARTEA BUCOVINEI. RĂSPUNSURILE DIN PARTEA DIVANULUI MOLDAVVIEI.

Se păstrează în manuscrisul 2307, 33r—35r, cu sublinieri cu creion roşu care nu se află în original. Răspunsurile 3, 6 şi 7 sânt marcate, cu acelaşi creion, şi marginal, în stânga.

Reprezintă o completare la documentul din 1782 (v. *supra,* p. 419, 422). Ocupă în manuscrisul 87 filele 60v—63r.

[DIN LEGIUIREA CARAGEA]

Se păstrează în manuscrisul 2257, 439r, 444r, 443r, 441r, 442r, 445r. Filele 439 şi 444 paginate de Eminescu: 1 şi 2; fila 445, de alt format.

Extrase din Legiuire a prea înălţatului şi prea Pravoslavnicului Domn şi Oblăduitoriu a toată Ungrovlahia Io Ioan Gheorghe Caragea, (Bucureşti, În privileghiiata Tipografie a Dumnealor ot Cişmeaoa răposatului întru fericire Domn Mavrogheni, 1818).

Eminescu se opreşte la acele paragrafe care se referă la raporturile de muncă dintre ţărănime şi proprietatea agrară[1]. Poetul îşi face aceste extrase să-i servească în campania de presă din ianuarie—aprilie 1882 cu privire la reforma Legii tocmelilor agricole.

[1] Legiuirea lui Caragea. Ediţie critică [Întocmită de un colectiv sub conducerea acad. Andrei Rădulescu], Bucureşti, Editura Republicii Populare Române, 1955, p. 14, 44-46, 114, 56, 26-28, 187.

[„PUTEM RECAPITULA..."]

Se păstrează, în manuscrisul 2264, 394. Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIV, nr. 3, [aprilie-iunie] 1983, p. 24.

Reprezintă un extras din editorialul Bucureşti, 4/16 cireşar 1881, publicat în ,,Românul" în 5 iunie 1881 [1]. Eminescu îl integrează în editorialele din 10 şi 1 martie 1883 (v. supra, p. 253, 263).

[1] ROM, XXV (1881), 5 iun., p. 491.